

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**SURİYELİ SIĞINMACILARIN KENTLE
BÜTÜNLEŞMESİNDE BELEDİYELERİN ROLÜ**

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Gülizar ÇAKIR SÜMER

HAZIRLAYAN

İbrahim YILDIZ

MALATYA-2023

T.C.

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KENTLEŞME VE ÇEVRE SORUNLARI BİLİM DALI

**SURİYELİ SIĞINMACILARIN KENTLE
BÜTÜNLEŞMESİNDE BELEDİYELERİN
ROLÜ**

DOKTORA TEZİ

İbrahim YILDIZ

Danışman: Doç. Dr. Gülizar ÇAKIR SÜMER

Malatya-2023

ONUR SÖZÜ

Doktora tezi olarak sunduğum “**Suriyeli Sığınmacıların Kentle Bütünleşmesinde Belediyelerin Rolü**” başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın, tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

İbrahim YILDIZ

03/04/2023

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim/Raporum sadece İnönü Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun 2 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Göç olgusu, çok boyutlu bir olay olduğu gibi farklı olaylara da kapı aralayabilecek sonuçlar doğurabilmektedir. Hem göç eden kitlelerin hem de göç edilen yerlerde yaşayan bireylerin huzurla yaşayabilmeleri için belli başlı koşulların oluşturulması önemlidir. Bu koşulların başında, göçmenlerle yerleşik topluluğun bütünleştirilmesi gelmektedir. Genel olarak kentlere yerleşen uluslararası göçmenlerin kentle bütünleşmelerinde en önemli aktörler belediyelerdir. Doktora tezi olarak hazırlanan bu çalışma uluslararası göçler yoluyla kente yerleşen kitlelerin kentle bütünleşmelerinde belediyelerin rolünü ortaya koyma amacı gütmektedir.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında hayatıma değer katan birçok kişinin katkısı olmuştur. Doktora hayatımın her aşamasında desteklerini esirgemeyen, tez yazım aşamasında ve bilimsel çalışmalarda daima beni aydınlatmaya çalışarak büyük bir sabırla destekleyen saygı değer hocam Doç. Dr. Gülizar ÇAKIR SÜMER hocama derin saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez çalışmamın başından beri, tezin olgunlaşması için bilgilerini, tecrübelerini ve değerli zamanlarını esirgmeden katkılar sağlayan değerli tez izleme komite üyeleri ve hocalarım Doç.Dr. Murat SEZİK ve Dr.Öğr. Üyesi Süleyman EKİCİ hocalarıma teşekkür ederim.

Çalışmanın olgunlaşması için eleştirileriyle destek veren değerli dostlarım Av. Ömer SEVEN'e, hayatımın hiçbir aşamasında desteklerini esirgemeyen Denetmen Kerem DÖNMEZ'e, RTÜK Uzmanı Ahmet AKALIN'a ve adını yazamadığım tüm dostlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Bugünlere gelmemde sayısız emek veren annem ve babam başta olmak üzere aileme teşekkür ederek, doktora başladığım yıl kaybettiğim annemi rahmetle ve minnetle bir kez daha anıyorum.

Çalışmalarımnda daima yanımda olan, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen ve varlığı ile bana güç veren aileme müteşekkirim.

İbrahim YILDIZ

ÖZET

SURİYELİ SIĞINMACILARIN KENTLE BÜTÜNLEŞMESİNDE BELEDİYELERİN ROLÜ

Doğası gereği daha iyiyi arayan ve güvenliğini sağlamaya çalışan insanlar, dünya tarihinin her döneminde göç etme gereği duymuşlardır. İnsanları göç etmeye yöneltten nedenler olduğu gibi meydana gelen göçlerin de insan toplulukları üzerinde önemli sonuçları olmuştur. Özellikle toplulukları etkileme potansiyeli yüksek olan uluslararası göçler, ülkelerin de çalışmalar yapmasını, göç politikaları oluşturmalarını zorunlu hale getirmiştir.

Ülkelerin kendi koşullarına göre oluşturdukları göç politikaları, almış oldukları uluslararası göçlerle şekillenmektedir. Uluslararası göçlerden sonra farklı sosyo-kültürel özelliklere sahip kişilerin kentlere göçleri, bu kişilerin bütünleşmelerine yönelik politikaların önemini artırmaktadır.

Uluslararası göçlerden sonra kentlere yerleşen bireylerin kentle bütünleşmelerinde merkezi yönetimlerin yanında sivil toplum kuruluşları ve belediyelerin de önemli katkıları bulunmaktadır. Türkiye'nin farklı kentlerine yerleşen Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleşmelerinin incelendiği çalışmamızda, belediyelerin sığınmacıların kentle bütünleşmelerindeki rolü araştırma konusudur.

Türkiye'ye göç eden Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleşmelerinde belediyelerin rolünü konu alan çalışmamızda; Türkiye'de göç politikalarında merkezi yönetimler, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ayrı ayrı yer verilmiştir. Türkiye'nin göç politikaları üzerinde etkili olan Suriye göçlerine de yer verilen bu çalışmada, Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleşmeleri sürecinde belediyelerin rolünün ortaya konması için Göç İdaresi Başkanlığının paylaştığı verilere göre Suriyeli sığınmacıların en yoğun yaşadıkları 6 ilde belediyelerden toplanan verilerle, sığınmacıların kentle bütünleşmelerinde belediyelerin rolünün nitel bir araştırma ile ortaya konması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda yürütülen çalışma ile Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleşmelerinde belediyelerin artan rolüne dikkat çekilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Suriye, kent, bütünleşme, entegrasyon, uyum, sığınmacı, göçmen, belediye

ABSTRACT

THE ROLE OF MUNICIPALITIES IN THE INTEGRATION OF SYRIAN REFUGEES INTO THE CITY

People who naturally seek the better and try to ensure their safety have felt the need to migrate in every period of the world's history. Just as there are reasons that lead people to migrate, the migrations that have taken place have also had important consequences on human communities. Particularly, international migrations, which have a high potential to affect communities, have made it compulsory for countries to carry out studies and create migration policies.

Migration policies that countries create according to their own circumstances are shaped by the international migration they have received. The migration of people with different socio-cultural characteristics to cities after international migration increases the importance of policies for the integration of these people.

Non-governmental organizations and municipalities also have important contributions to the integration of individuals who settled in cities after international migration as well as central governments. In our study, which examines the integration of Syrian refugees who settled in different cities of Turkey with the city, the role of municipalities in the integration of refugees with the city is the subject of research.

In our study, which is about the role of municipalities in the integration of Syrian refugees who migrated to Turkey with the city, studies of central administrations, local administrations and non-governmental organizations in migration policies in Turkey are handled separately.

In this study, also including Syrian migrations, which are influential on Turkey's migration policies, it is aimed to reveal the role of municipalities in the integration of refugees with the city through a qualitative research with the data collected from the municipalities in the 6 provinces where the Syrian refugees live the most according to data shared by the Directorate of Migration Management in order to reveal the role of municipalities in the process of integration of Syrian refugees with the city in Turkey. Thus, this study based on these aspects draws attention to the increasing role of municipalities in the integration of Syrian refugees with the city.

Keywords: migration, Syria, city, integration, adaptation, refugee, immigrant, municipality

SURİYELİ SIĞINMACILARIN KENTLE BÜTÜNLEŞMESİNDE BELEDİYELERİN ROLÜ

İbrahim YILDIZ

İÇİNDEKİLER

Onur Sözü.....	ii
Bildirim.....	iii
Önsöz.....	iv
Özet.....	v
Abstract.....	vi
İçindekiler.....	vii
Toblolar Listesi.....	xii
1. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, HİPOTEZLERİ VE YÖNTEMİ.....	1
1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı.....	1
1.2. Araştırmanın Hipotezleri ve Yöntemi.....	9
1.3. Araştırmanın Tasarımı ve Bilgi İşleme Teknikleri.....	15
1.4. Kavram Tanımları.....	17
1.5. Konuya İlişkin Türkiye'deki Çalışmalar.....	19
1.5.1. İç Göçlerde Kentle Bütünleşmeyi Konu Alan Çalışmalar.....	19
1.5.2. Uluslararası Göçlerde Kentle Bütünleşmeyi Konu Alan Çalışmalar.....	20
1.6. Araştırmanın Sunuş Sırası.....	22
2. KAVRAMSAL OLARAK GÖÇ VE GÖÇLERİN NEDENLERİ, BİÇİMLERİ VE SONUÇLARI.....	25
2.1. Tarihsel Süreçte Göç ve Nedenleri.....	25
2.2. Göç ve Göçle İlgili Temel Kavramlar ve Göç Biçimleri.....	30
2.2.1. Göç Kavramı.....	30
2.2.1.1. Nüfus Hareketini Sağlayan Faktörlere Göre Göç Tipleri.....	33

2.2.1.1.1. Serbest Göç.....	33
2.2.1.1.2. Zorunlu Göç.....	34
2.2.1.2. Zaman Faktörüne Göre Göç Tipleri.....	34
2.2.1.2.1. Daimî Göç.....	35
2.2.1.2.2. Mevsimlik Göç.....	35
2.2.1.3. Siyasal Alana Göre Göç Tipleri.....	35
2.2.1.3.1. İç Göç.....	36
2.2.1.3.2. Dış Göç.....	36
2.2.1.3.2.1. Transit Göç.....	36
2.2.1.3.2.1. Yasadışı Göç.....	37
2.2.1.4. Yoğunluğuna Göre Göçler.....	37
2.2.1.4.1. Kitleli Göçler	37
2.2.1.4.2. Bireysel Göçler	37
2.2.2. Göç Türleri.....	38
2.2.2.1. İklim Göçleri	38
2.2.2.2. Ekonomik Nedenli Göçler	40
2.2.2.3. Siyasi Nedenli Göçler	40
2.2.2.4. Eğitim Amaçlı Göçler	41
2.2.2.4. Beyin Göçleri	42
2.2.3. Göçlerin Sosyo-Ekonomik Sonuçları	43

3. GÖÇÜN BİR SONUCU OLARAK KENTSEL BÜTÜNLEŞME SORUNU: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE.....

45

3.1. Kentsel Bütünleşme Kavramı ve Bütünleşme Teorileri	48
3.1.1. Kentsel Bütünleşme	48
3.1.2. Kentle Bütünleşme Teorileri	51
3.1.2.1. Robert E. Park'ın Irk İlişkileri Döngüsü Kuram.....	52
3.1.2.2. Milton Gordon'un Entegrasyon Teorisi	53
3.1.2.3. Hartmut Esser'in Sosyal Entegrasyon Teorisi	54
3.1.2.4. Kültürel Entegrasyon Modeli.....	55
3.1.2.5. Asimilasyonist Entegrasyon Modeli.....	56
3.1.2.6. Asimilasyonun Yüzleri Teorisi	56

3.1.2.7. Çokkültürcü Entegrasyon Modeli	57
3.1.2.8. Berry'nin Uyum Teorisi	58
3.1.2.9. Sosyal Kimlik Kuramı.....	59
4. BÜTÜNLEŞMEYİ ZORUNLU KILAN NEDENLER VE BÜTÜNLEŞME BOYUTLARI.....	60
4.1. Bütünleşmeyi Zorunlu Kılan Nedenler.....	60
4.2. Kentle Bütünleşme Boyutları.....	61
4.2.1. Sosyal Bütünleşme.....	62
4.2.2. Kültürel Bütünleşme.....	64
4.2.3. Ekonomik Bütünleşme.....	66
4.2.4. Yasal ve Siyasi Bütünleşme.....	68
4.2.5. Yerel Bütünleşme.....	69
5. YOĞUN GÖÇ ALAN ÜLKELERDEN ÖRNEKLERLE GÖÇ VE BÜTÜNLEŞTİRME POLİTİKALARI.....	72
5.1. Almanya'nın Göç ve Bütünleştirme Politikası	72
5.2. Amerika Birleşik Devletleri'nin Göç ve Bütünleştirme Politikası.....	78
5.3. Fransa'nın Göç ve Bütünleştirme Politikası.....	83
5.4. Birleşik Krallığın Göç ve Bütünleştirme Politikası	88
5.5. Avustralya'nın Göç ve Bütünleştirme Politikası	93
5.6. Kanada'nın Göç ve Bütünleştirme Politikası	97
5.7. Hollanda'nın Göç ve Bütünleştirme Politikası	102
5.8. İtalya'nın Göç ve Bütünleştirme Politikası.....	107
6. TÜRKİYE'NİN GÖÇ TARİHİ.....	112
6.1. Türkiye'ye Göçler	112
6.1.1. Balkan Ülkelerinden Göçler	112
6.1.1.1. Yunanistan'dan Göçler.....	113
6.1.1.2. Bulgaristan'dan Göçler.....	115
6.1.1.3. Yugoslavya'dan Göçler.....	117
6.1.1.4. Romanya'dan Göçler.....	119

6.1.2. Kafkaslar ve Orta Asya'dan Göçler.....	120
6.1.3. Ortadoğu Ülkelerinden Göçler.....	123
6.1.3.1. Irak'tan Göçler.....	123
6.1.3.2. İran'dan Göçler.....	125
6.1.3.3. Suriye'den Göçler.....	126
7. TÜRKİYE'NİN GÖÇ VE BÜTÜNLEŞTİRME POLİTİKALARI.....	128
7.1. Merkezi Yönetimlerin Göç ve Bütünleştirme Politikaları	128
7.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Göç ve Bütünleştirme Politikaları	135
7.3. Belediyelerin Göç ve Bütünleştirme Politikaları	137
8. TÜRKİYE'DEKİ BELEDİYELERİN SURİYELİ SİĞINMACILARIN KENTLE BÜTÜNLEŞTİRİLMESİNE YÖNELİK ÇALIŞMALARI.....	142
8.1. Araştırmanın Yöntemi ve Bulguları.....	142
8.2. Belediyelerin Suriyeli Sığınmacılara Sundukları Hizmetlere Yönelik Bulgular.....	144
8.3. Belediyelerin Göç Yönetimi Sürecindeki Kurumsal Yapıları	150
8.3.1. Göç Yönetim Sürecinde Belediyeler ve Merkezi yönetimler	153
8.3.2. Göç Politikaları Oluşturmada Belediyelerin Rolü	155
8.4. Türkiye'deki Belediyelerin Suriyeli Sığınmacıları Bütünleştirme Çalışmaları.....	157
8.4.1. Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Belediyelerden Talep Ettikleri Hizmetler	158
8.4.2. Belediyelerin Suriyeli Sığınmacıları Kentle Bütünleştirme Faaliyetleri.....	160
8.4.2.1. Belediyelerin Suriyeli Sığınmacıları Kentle Ekonomik Bütünleştirme Faaliyetleri.....	165
8.4.2.2. Belediyelerin Suriyeli Sığınmacıları Kentle Sosyal ve Kültürel Bütünleştirme Faaliyetleri	178
8.4.2.3. Belediyelerin Suriyeli Sığınmacıları Kentle Hukuki ve Siyasi Bütünleştirme Faaliyetleri	185
8.4.2.4. Belediyelerin Suriyeli Sığınmacıları Yerel Bütünleştirme Faaliyetleri.....	192

9. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	196
KAYNAKÇA.....	209
EK-1: Yarı yapılandırılmış Görüşme Soruları.....	254
EK-2: Görüşülen Kişiler.....	256
EK-3: Etik Kurulu Onay Sayfası.....	257

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Suriyeli Sığınmacıların Kentlere Dağılım Oranları.....	17
Tablo 2.1. Dünyada En Fazla Uluslararası Öğrenci Çeken Ülkeleri.....	42
Tablo 8.1 Suriyeli Sığınmacılarla İlgili Çalışan Belediyeler, Görevli Birimler ve Sorumlular Tablosu.....	143
Tablo 8.2. Belediyelerin Suriyelilere Yönelik Faaliyetlerinin Dağılımı.....	145
Tablo 8.3. Belediyelerin Göç Yönetiminde Kurumsallaşması.....	151
Tablo 8.4. Suriyelilerin Belediyelerden Talep Ettikleri Hizmetlerin Dağılımı.....	158
Tablo 8.5. Belediyelerin Suriyelilerin Bütünleşmelerine Yönelik Faaliyetlerinin Dağılımı.....	161
Tablo 8.6. Belediyelerin Suriyeli Sığınmacıların Sosyo-Kültürel Bütünleşmelerine Yönelik Faaliyetlerinin Dağılımı.....	179

SURİYELİ SIĞINMACILARIN KENTLE BÜTÜNLEŞMESİNDE BELEDİYELERİN ROLÜ

İbrahim YILDIZ

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, HİPOTEZLERİ VE YÖNTEMİ

İnsanların yaşam alanlarını değiştirmeleriyle ortaya çıkan göç olgusu, insan topluluklarını etkileme potansiyeliyle dikkat çekmektedir. Göçlerin toplumları birçok yönden etkilemesi göçlerin karmaşık ve çok boyutlu bir yapısı olduğunu ortaya koymaktadır. Toplumları hemen her açıdan etkileyen göç olgusu çok farklı konularda, çeşitli disiplinler tarafından çalışmalara konu olan ve detaylı incelenmesi gereken bir araştırma alanıdır. Çalışmamızın bu bölümde; araştırmanın konusu, amacı, hipotezleri ve araştırmanın hazırlanmasında izlenecek yöntem hakkında genel hatlarıyla bilgiler yer almaktadır.

1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

İnsanlık tarihinin her döneminde meydana gelen göçler, belli nedenlerle gerçekleşmekte ve neticesinde önemli sonuçlar doğurmaktadır. Kentlerin ortaya çıkışında ve kentleşmede önemli bir yeri olan göçlerin niteliğine ya da niceliğine göre kentler üzerinde büyük etkileri olduğu bilinmektedir. Özellikle Sanayi Devrimi sonrasında meydana gelen göçlerle birlikte dünyada kentlerin nüfus ve sayılarının artması, göçlerin kentleşmeyi artırdığını ortaya koymaktadır.

Kentleşmeyi artıran göçlerin ortaya çıkma nedenleri olduğu gibi önemli sonuçları da bulunmaktadır. Özellikle düzensiz ve normalin üzerinde gerçekleşen kitlesel göçler kentlerde önemli sorunlar çıkarma potansiyeline sahiptir. Bu durum aynı zamanda göçlerin önemli bir araştırma konusu olmasında etkilidir. Göçler sonrasında ortaya çıkan sorunlara karşı başlayan çözüm arayışları bu konudaki çalışmaların yoğunlaşmasına yol açmaktadır.

Göçlerin neden olabileceği olumsuzlukların azaltılmasının yanında göçün ülke yararına gerçekleşmesi için her ülkenin kendi koşullarına uygun bir göç politikası oluşturması ve uygulaması zorunlu hale gelmektedir. Göç hareketleri insan toplulukları arasında yeni sorunlar ortaya çıkardığı için ülkeleri göçlerden kaynaklanan

olumsuzluklara karşı yeni politikalar oluşturmaya yöneltmiştir. Ayrıca bu durum ulusal çalışmaların yanında uluslararası düzeyde bir işbirliği ile göç kaynaklı sorunların çözüme kavuşturulmasını zorunlu hale getirmiştir.

İnsanların başka ülkelere ya da bir kentten diğerine göç etmelerinin çok farklı nedenleri bulunmaktadır. Olağanüstü durumlar dışında genel olarak göçte temel belirleyici, ekonomik faktörlerdir. Sanayi Devrimi ile birlikte bazı kentlere başlayan yoğun nüfus hareketliliği de ekonomik kaynaklı göçlerdir. Bu göçler genel olarak küçük yerleşim birimlerinden daha büyük yerleşim birimlerine doğru olmuştur. İnsanların daha iyi yaşam koşullarına sahip olma arzusu, bireyleri kentlere çekmiştir (Fichter, 2009: 155).

Sanayi Devrimi ile kentlere yönelen yoğun göçler önemli sorunları beraberinde getirmiştir. Bu dönem sonrasında iç göçlerle birlikte artış gösteren uluslararası göçler dünyada önemli bir sorun haline gelmeye başlasa da bu sorunlara karşı uluslararası çözüm arayışları 20. yüzyılda başlatılmıştır. 1950 yılında BM Genel Kurulu tarafından mültecileri korumak ve sorunlarına çözüm bulmak için Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) kurulmuştur (Betts, vd., 2017: 20). BMMYK'nın kurulmasıyla göç alanında uluslararası çalışmalar da artmıştır. Uluslararası çalışmalarla göçlerin dünya çapında önemli sorunları ortaya çıkardığı ve bu sorunların çözülmesi gerektiği ortaya konmaktadır. Fakat bahsi geçen kuruluşlar da dünyadaki göçlerin artışına engel olamamaktadır.

Dünya Ekonomik Forumu'nun 2017 yılında yayımladığı verilere göre dünya nüfusunun 763 milyonu ülke sınırları içinde, 244 milyonu ülke sınırlarını aşarak başka ülkelere göç etmiştir. Ayrıca bu sayının artacağı tahmin edilmektedir (WEF, 2017). 2020 yılında yayımlanan Dünya Göç Raporu verilerine göre dünyadaki uluslararası göçmen sayısının 272 milyon olduğu ifade edilmiştir. Bu sayı dünya nüfusunun % 3.5'ini oluşturmaktadır. Ayrıca bu Raporda 2018 yılında 22.5 milyon olan mülteci sayısının 26 milyona ulaştığı ifade edilmektedir (IOM, 2020). 2022 yılında yayımlanan Dünya Göç Raporu'nda ise uluslararası göçmen sayısının 281 milyona ulaştığı belirtilmektedir (IOM, 2022). 21. yüzyılın ilk çeyreğinde dünyadaki göçlere ilişkin veriler, uluslararası göçlerin hızla arttığını göstermektedir. Ayrıca göçmen sayısının rekor düzeylere ulaşması ve gelecek yıllarda bu sayıların daha hızlı bir şekilde artacağı tahminlerinin de gerçekleşme ihtimalini güçlendirmektedir. Bu durum göçlere ilişkin

uluslararası çalışmalarda daha fazla işbirliğinin gerektiğini ortaya koymaktadır. 20. yüzyılda dünya çapında artan insan hareketliliğinin 21. yüzyılın başlarında da artış eğiliminde olması göç olgusunun dünyada önemini artırarak koruduğunu ortaya koymaktadır.

Dünya tarihinde her dönem meydana gelmiş olan göçler, Sanayi Devrimi sonrasında yeni bir ivme kazanmış, daha çok kentlere yönelen insan kitleleriyle kentlerin büyümesine yol açmıştır (Mumford, 2007: 500). Bu göçler, kırsal kesimlerden kentlere olduğu gibi, küçük ve orta ölçekli kentlerden de büyük kentlere olabilmektedir.

Sanayi Devrimi sonrasında büyük oranda kentlere gerçekleşen göçler önemli sorunlara yol açabilmektedir. Nitekim göçlerden sonra kentlerde meydana gelebilecek en önemli sorun, kente göç eden kişilerin kentle bütünleşememeleridir. Kentle bütünleşememe, göçmenlerin kente uyum sağlayamadıklarını gösterdiği gibi göç edilen yerdeki yerel topluluk açısından da önemli sorunların yaşanmasına neden olabilmektedir. Bu durum göç eden kişilerin yeni yerleştikleri kentlere uyumunun ve kentle bütünleşmelerinin önemini arttırmaktadır. Ayrıca göçmenlerin kentle bütünleşememeleri kentte gettoların, sosyal ayrışmaların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bu sorunlar kent sakinlerinin huzur ve güvenliğini tehdit edebilecek boyutlara varabilmektedir. Bu durum uluslararası göçlerde daha çok görülmektedir.

Uluslararası göçlerin toplumsal ayrışmalar meydana getirebilmesi ve topluluklar arasında çatışmalı bir süreci ortaya çıkarabilme potansiyelinin olması, bu sürecin daha kontrollü yönetimini zorunlu hale getirmektedir. Bu sorunların asgari düzeye indirilmesi için göçmenlerin kentle bütünleşmelerine yönelik politikaların üretilmesi, bu politikaların da ulusal göç politikaları ışığında hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Uluslararası insan hareketliliğiyle birlikte, artan göçmen sayısı dünya gündemini daha çok meşgul etmektedir. Uluslararası göç alan ülkelerin göçmenlere yaklaşımları, göçmenlere vatandaşlık verilmesi sürecini etkilediği gibi göçmenlerin toplumla bütünleştirilmelerine yönelik politikalarını da etkilemektedir. Uluslararası göçmenlerin sayısında görülen artış sonrasında meydana gelen uyum sorunları, bu kişilerin entegrasyonları, asimile edilmeleri, uyumları ya da bütünleştirilmelerine ilişkin konuları daha sık gündeme getirmektedir. 1980'li yıllardan sonra artan uluslararası göçlerle birlikte dünya çapında özellikle uluslararası göçmenlerin bütünleşmeleri konusu daha da önem kazanmıştır.

1980’li yıllardan sonra Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Almanya, Hollanda, Fransa, Avustralya, İtalya gibi ülkelerde göçler ve bütünleşme üzerine yapılan araştırma, inceleme ve proje sayısında artışlar gözlemlenmiştir (Wright, 2009: 10). Öte yandan söz konusu ülkelerde vatansız, mülteci, sığınmacı, göçmen ve geçici koruma statüsü altında bulunan kişilere veya yabancı statüsünde bulunanlara ülkelerin farklı yaklaşımları olmuştur.

ABD, Kanada, İsveç, Avustralya, İngiltere, Fransa ve Hollanda gibi ülkeler göçmenleri gelecekteki vatandaşları olarak gördüğü için göçmen kabulünde seçici davranmaktadır. Buna karşın Almanya, Avusturya, İsviçre ve Belçika misafir göçmen modelini kullanmakta, oturma izinleri konusunda çekinceli davranmakta, hatta vatandaşlığa kabulünü de zorlaştırmaktadır (Baklacioğlu, 2010: 30).

21. yüzyılın başlarında Avusturalya, Kanada ve İngiltere’nin göç uygulamalarında çok kültürlü bir politika izlendiği görülmektedir (Bosswick and Heckmann, 2006: 21). Bu ülkelerde göçmenlerin kendi kültürlerini koruyarak ülkedeki kültürel zenginliğin sağlanmasıyla bütünleşmenin tamamlanması amaçlanmıştır. Öte yandan bu dönemde İsveç, Danimarka, Finlandiya ve Avusturya’da göçmenler için geliştirilen bütünleşme programları açıklanmıştır. Bu programlarda daha çok 1990’larda geliştirilen ve ilk olarak 1998’de tanıtılan “Hollanda Modeli” nin etkileri görülmektedir (Thränhardt, 2004: 111).

Sığınmacıların uyumu konusundaki uygulamalarıyla farklı ülkelere model alınan Hollanda’da ilk yasal düzenleme 1950 yılında yapılmıştır (Karasu, 2017: 643). Hollanda’da göçmen sayısının fazla olması bu yasal düzenlemeyi zorunlu hale getirmiştir. Bu dönem Hollanda’da neredeyse her 6 kişiden biri göçmandır (Kaya, 2016: 133). Hollanda’da göçmen sayısının yoğun olması, göç konularında önemli çalışmalar başlatılmasında etkili olmuştur. Ayrıca uygulanan göç politikaları Avrupa’nın birçok ülkesi tarafından da model alınmıştır.

Dünyanın en çok göç alan ülkeleri içinde buldukları koşullara göre göç politikaları oluşturmakta, bu çerçevede yasal düzenlemeler yaparak göçmenlerin uyumuna ilişkin çalışmalar yürütmektedir. Bazı ülkeler kabul ettikleri dış göçleri kırsal kesimlere yerleştirme politikalarını benimsemiş olsalar da uluslararası göçlerin çoğu, kentlere gerçekleşmektedir. Nitekim farklı dillere ve kültürlere sahip nüfus topluluklarının bir arada yaşamaya başlaması bu farklılıklardan kaynaklı çatışmaları

ortaya çıkarabilmektedir. Bu durum göçmenlerin kentsel yaşama uyumunu güçleştirebilmektedir.

İlk olarak 1950 yılında Hollanda'da daha sonra ise Almanya'da 1951 yılında başlayan ve göçmenlerin uyumunu konu edinen düzenlemeler, göç alan ülkeler için de model niteliğindedir. Bu düzenlemelerle birlikte dünyanın en fazla göç alan ülkelerinde göçmenlerin uyumuna yönelik çalışmalar yoğunlaşmıştır. Türkiye'de ise göçmenlerin uyumuna yönelik en kapsamlı çalışmalar 2014 yılında başlanmıştır. Türkiye'de göç konusunda kapsamlı çalışmalar diğer dünya ülkelerinden çok daha geç başlamıştır.

Türkiye'nin göçler konusunda kapsamlı çalışmalar yapmasında 2011'de başlayan giderek artan 2015 yılında sayıları 3.5 milyonu aşan Suriye göçleri önemli bir etkiye sahiptir. Türkiye'nin 2011 yılına kadar almış olduğu göçlerin toplamının iki katından daha fazla olan bu göçler, farklı önlemlerin alınmasını ve bazı düzenlemelerin yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Gerçekleşen göçler sonrasında farklı dil ve kültüre sahip nüfus topluluklarının kentlerde birlikte yaşamaya başlaması önemli sorunlara yol açmıştır.

Türkiye'de geçici koruma statüsünde oldukları açıklanan Suriyeli sığınmacıların ülkelerindeki iç savaşın uzamasıyla kalış süreleri uzamıştır. Türkiye'nin bazı kentlerinde yoğun bir nüfus kitlesini oluşturan sığınmacılarla yerel topluluk arasında bütünleşememe nedeniyle yaşanan uyum sorunları, yeni sorunları beraberinde getirmiştir. Sığınmacıların kalış sürelerinin uzamasına bağlı olarak yaşanan uyum sorunlarının meydana getirdiği huzursuzluklar, sığınmacı kitlenin uyumlaştırılmasına yönelik çalışmaların başlatılmasında etkili olmuştur. Özellikle bu göçlerden en çok etkilenen kentlerde göçün yoğunlaştığı dönemlerde halkın göçlere tepki amaçlı eylemleri sonrasında yerel yönetim birimlerinde göçmenlere yönelik çalışmalar başlatıldığı görülmüştür.

Kentle bütünleşememe sorunu gettolaşma, sosyal ayrışmalara ve toplumsal çatışmalara yol açabilmektedir. Bu nedenle koşullara göre oluşturulmuş göç politikaları ışığında göçmenlerin kentle bütünleşmeleri, toplumsal hayatın olumsuz etkilenmemesi açısından önem taşımaktadır. Merkezi yönetimlerce oluşturulan göç politikaları doğrultusunda göçlerin gerçekleştiği yerlerde hizmet üreten kurum ve kuruluşların göç yönetimi sürecine dahil edilmeleri, göçmenlerin bütünleşmelerine önemli katkılar

sağlayacaktır. Bu süreçte kentsel hizmetlerden sorumlu olan belediyelerin göç alanındaki çalışmaları, diğer kurumlara göre daha yararlı sonuçlar verecektir.

Kentsel hizmet üretiminde önemli bir aktör olarak öne çıkan belediyeler, göç yönetiminde kaynak ve zaman tasarrufu sağlanmasında ve göçmenlerin kentle bütünleşme sürecinin daha sağlıklı yürütülmesinde de önemli işlevlere sahiptirler. Bu anlamda belediyeler, kentsel hizmetlerde olduğu gibi göç yönetimi sürecinde de optimum yarar sağlayabileceği düşünülen kurumlardır. Nitekim bu çalışma ile kentsel hizmetlerden sorumlu kuruluş olan belediyelerin Türkiye'nin farklı kentlerindeki sığınmacıların kentle bütünleşme sürecindeki rolleri ve işlevlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda, Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de en yoğun yaşadıkları kentlerdeki belediyelerin, sığınmacıların kentsel yaşamlarındaki sosyal, ekonomik, kültürel ve hukuki bütünleşme sürecindeki çalışmalarına yer verilmiştir.

Kente sonradan göç eden bireylerin kentle bütünleşme süreçlerinde yerleştikleri yerin sosyal sistemine entegre olmaları amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda kamu hizmetlerinden yararlanabilmeleri, kurdukları sosyo-kültürel ilişkileri, iş bulabilmeleri ve siyasi süreçlere katılımları kentle bütünleşme süreçlerinin başlıcalarıdır (Castles, vd., 2002: 113). Ancak söz konusu sürecin sağlıklı bir şekilde gelişim göstermesi, göç eden kişilerin toplumsal yaşam içerisinde daha fazla yer edinmeleri ve toplumsal faaliyetlere etkin bir katılım göstermeleri ile mümkündür.

Dinamik ve çok boyutlu olan bütünleşme sürecinin birbiriyle ilişkili ekonomik, sosyal, kültürel ve yasal boyutları bulunmaktadır. Bu süreçte her bireyin, kurumun ve topluluğun çabası gerekmektedir. Bütünleşmenin iktisadi süreciyle, göç edenlerin sürdürülebilir bir geçim kaynağına sahip olması ve ekonomik yaşama katkıda bulunmaları ifade edilirken yasal boyutunda bu kişilere tanınan haklar yer almaktadır (UNHCR, 2013: 15). Bütünleşmenin sosyal ve kültürel boyutuyla toplulukların uyumu, sömürü ve ayrımcılıktan uzak bir ortamda birlikte yaşama kültürünün sağlanması ve göç eden kitlelerin buldukları ülkede sosyal hayata aktif katılımları ifade edilmektedir.

Bir toplumda bulunan farklı kurum ve kuruluşların, meslek kuruluşlarının, etnik ve kimliksel gruplarla birlikte kültür gruplarının uyumu, bu toplumdaki bütünleşme düzeyine ilişkin bilgiler vermektedir. Yani bireylerin meydana getirdiği farklı toplulukların karşılıklı uyum ve bağımlılık içinde bir düzen oluşturma süreci, bütünleşme sürecinin gerçekleştiğini göstermektedir (Yavuz, 2013: 616). Kentle

bütünleşmenin gerçekleşmesinde eski kent sakinleriyle yeni kent sakinlerinin kurdukları iletişim ve birlikte geçirdikleri zaman önemlidir. Bütünleşmenin gerçekleşmesi uzun bir zaman gerektirmektedir. Heckmann da (2006: 13) bu sürecin çok uzun olduğunu ifade etmekte, bütünleşme sürecinin ikinci bazen de üçüncü nesilleri kapsadığını savunmaktadır. Bu yönüyle bütünleşme, kente gelen uluslararası göçmenlerin ülkede kalma zamanına göre tamamlanabilecek bir süreçtir. Heckmann'ın kentle bütünleşme sürecinin bir kuşaktan fazla süreyi kapsayacağı düşüncesi, ülkelerin bu süreci yönetebilmek için uzun süreli göç politikaları oluşturmaları gerektiğini göstermektedir. Zira uluslararası göçlerden sonra farklı kültürlü ve dilli topluluklarda gerekli uyumun sağlanması iç göçler yoluyla kente yerleşen göçmenlerden çok daha uzun bir zaman gerektirmektedir.

Uluslararası göç alan ülkelerde farklı dil ve kültürlere sahip insanların birarada yaşamaları bazı sorunlara yol açabilmektedir. Bu sorunlara çözüm olarak göçmenlerin yerleşik toplumla bütünleşmeleri önemli görülmekte, bütünleşmenin daha kısa zamanda gerçekleşmesi için koşullara uygun göç politikaların yapılması gerekmektedir. Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de göç yönetiminde uluslararası göçmenlerin bütünleşme sorunlarına dair önemli farkındalık oluşmuştur. Bu konuda literatür oluşturacak kadar çalışma yapılmıştır.

Kuruluşundan beri göç alan bir göç ülkesi olan Türkiye'de 2013 yılında kabul edilen "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu" (YUKK) ile göçmenlerin bütünleşme süreçleri hukuki bir nitelik kazanmıştır. Kanun'da bütünleşme kelimesinin yerine uyum kelimesinin kullanılması, bütünleşme sürecinin başlangıcı olarak uyumun görüldüğünü ve bu sürecin en önemli ayağını oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Bu Kanun'un Uyum başlıklı 96. Maddesinde uyumun tanımı yapılmakta ve önemi anlatılmaktadır (TBMM İnsan Hakları Araştırma Komisyonu, 2018: 253-254). Ayrıca bu Kanun göçmenlerin uyumunun bütünleşmede önemli bir başlangıç olduğunu göstermektedir.

Göçmenlerin kentle bütünleşmeleri artan uluslararası göçler nedeniyle 20. yüzyılın sonlarından itibaren önemi artan bir konu olmuştur. Dünyada ve Türkiye'de bütünleşmeye ilişkin çalışmalar, büyük oranda kentlere gerçekleşen uluslararası göçlere yönelik yapılmaktadır. Bu süreçte merkezi yönetimlerin yanında yerel yönetim birimi olan belediyelere de önemli görevler düşmektedir.

1900'lü yılların sonlarına doğru idari ve mali olarak özerk kurumlar olan belediyelerin hizmet sundukları bölgelerde görev ve sorumlulukları artmıştır. Dünyada artan uluslararası göçlerden sonra yerel yönetimlerin yürüttükleri çalışmaların içinde, göçmenlerin kentle bütünleşmelerine yönelik uygulamalar da yer almaya başlamıştır. Bu nedenle bu çalışmada dış göçlerle kentlere yerleşen sığınmacıların kentle bütünleşmeleri sürecinde, belediyelerin rolünün ortaya konması amaçlanmıştır. Bu amaçla Suriyeli sığınmacıların yoğun olduğu yerlerdeki belediyelerden toplanan verilerle Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleşme sürecinde belediyelerin rolü araştırılmıştır.

Göç sonucu çeşitli sorunların yaşanmaması için uluslararası göçlerin koşullara uygun politikalarla yönetilmesi büyük önem arz etmektedir. Bu konudaki politikaların da yapılan kapsamlı akademik çalışmalar ışığında, günün koşullarına uygun olarak yapılması gerekmektedir. Bu nedenle göç alanındaki akademik çalışmaların göç politikaları oluşturulması sürecinde önemli katkıları olacaktır.

Türkiye'de göç alanında yapılan çalışmalar genel olarak incelendiğinde; bu alanda çalışmaların daha çok belli kentler özelinde gerçekleştiği ya da gerçekleşen göçlerin neden ve sonuçları bağlamında ele alındığı görülmektedir. Oysa göçlerin farklı boyutlarıyla ele alınması gereken çok yönlü sonuçları olduğu düşünüldüğünde, göç alanında yapılan çalışmalarda veri toplanan çalışma sahasının geniş tutulması daha nitelikli çalışmaların ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Türkiye'ye 2011 yılından sonra başlayan ve bu döneme kadar Türkiye'de görülen en büyük kitlesel göçleri konu alan bu çalışma, göçlerin en yoğun gerçekleştiği iller olan Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay, Mersin ve Mardin'de veri toplanarak yapılmıştır. Geniş çaplı yürütülen bu çalışma, sığınmacıların kentle bütünleşmesine yönelik çalışma olması nedeniyle alana önemli katkılar sağlayacaktır. Çalışmanın başlangıç noktası, Göç İdaresi Başkanlığı'nın 2021 yılında paylaştığı veriler olmuştur. Bu veriler Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de 6 ile yoğun şekilde göç ettiklerini göstermiştir. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de en yoğun oldukları kentlerde araştırma örnekleminin seçilmesinin nedeni göçlerden sonra bu kentlerde yaşanan nüfus artışının meydana getirdiği insan yoğunluğunun kentlerin taşıma kapasitesini zorlamış olmasıdır. Kentlerde göçlerle kısa sürede hızlı artan nüfus nedeniyle kurum ve kuruluşların yükünün artması kentsel yaşam kalitesini önemli oranda düşürmüştür. Ancak uluslararası göçlerle gelen kitlenin farklı dil ve kültüre

sahip olmaları, bu kitlenin bütünleşmelerini daha önemli hale getirmiştir. Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleşmelerinde belediyeler, önemli aktörler olarak öne çıkmaya başlamışlardır.

2011 yılında başlayan Suriye göçleri, 2015 yılından sonra Türkiye’de önemli bir sorun olarak tartışılmaya başlanmıştır. Başlarda kısa süre sonra ülkelerine geri dönecekleri düşünülen 3.7 milyonun üzerinde bir sığınmacı kitle, Türkiye’de kalmaya devam etmiş ve yoğun oldukları kentlerde önemli sorunlar ortaya çıkmıştır. Sığınmacıların yoğun oldukları kentlerde yaşayan halkın bu göçlerden olumsuz etkilenmesi ve bu duruma tepki göstermesi, zaman zaman basında yer alan haberlere konu olmuştur. Halkın göstermiş olduğu tepki, iktidarın söylemlerinin yanında muhalefetin de politik söylemlerine neden olmuştur. Bu durum göç politikalarının sorgulanmasına neden olduğu gibi bu konuda geniş kapsamlı çalışmaların yapılması yönünde de etkiler ortaya çıkarmıştır. Ancak tüm etkilere rağmen bütünleşme konusunun yeterince çalışılmadığı dikkat çekmektedir. Bu nedenle uluslararası göçlerin kentle bütünleşme boyutunun incelenmesinin hem literatüre katkı sağlayacağı hem de göç yönetiminde yararlanılabilecek bir kaynak olacağı düşünülmektedir. Türkiye’ye Suriye göçlerinin çok yoğun olması, bu göçlere bağlı olarak ortaya çıkan sorun ve huzursuzluklar belediye bünyelerinde göç birimlerinin kurulmasına, bu kurumların da göç yönetiminin yeni aktörleri olarak yer almaya başlamalarına yol açmıştır. Göçün belediyelerin çalışma alanına girmesi, belediye açısından önemli etkiler ortaya çıkarmaktadır. Uluslararası göçlerle kente gelen kitlelerin kentle bütünleşmelerinde belediyelerin rolüne ilişkin kapsamlı bir çalışmanın alanda önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Hipotezleri ve Yöntemi

Favell’in (2014: 63) kentte yaşayan topluluk ile etkileşim sonrası göç eden kitlede görülen sosyal değişim olarak tanımladığı “kentle bütünleşme” kavramına ilişkin çalışmalar 20. yüzyılın başlarından beri devam etmektedir. Bu alandaki çalışmaların temelini Durkheim’in sosyal uyum ve sosyal çözülme konularındaki fikirleri oluşturmaktadır. Weber ise “kentle bütünleşme” kavramını sosyal dışlanma ya da topluma dahil edilme bağlamında incelemektedir. Öte yandan Parsons’un sosyal düzen konusundaki düşünceleri bu konuda yapılacak olan çalışmalar için önemli birer klavuz

niteliğindedir (Şahin, 2010: 106). Bu çalışmalar, aynı zamanda göçmenlerin kentle bütünleşmeleri sürecinin farklı yönlerinin ortaya konulması amacıyla yapılan araştırmalar için de temel kaynaklardır.

Göç disiplininde bütünleşme çalışmaları sosyolojik bir disiplin olarak Chicago'da 1920 ve 1930'larda başlamıştır. Chicago'da göçmenlerin topluma dahil edilmeleri konusunda oluşturulan modellerden biri Louis Wirth'in modeli, diğer model ise Robert Park'ın ırk ilişkileri döngüsüdür (Bosswick ve Heckmann, 2006: 4). Wirth, Chicago'da Yahudi mahallelerinde bulunan gettoların toplumsal işlevine ilişkin çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar sonucunda sosyal ilişkilere dair elde edilen ilkelerin temel etnik toplulukların tamamına yayıldığı tespit edilmiştir (Schnapper, 2005: 209). Buna göre etnik temelli ayrışmaların olduğu yerlerde gettolaşmaların yoğun olduğu, toplumsal ayrışmanın fazla olduğu ifade edilmekte ve bu durumun temel nedeninin de bütünleşmenin sağlanamaması olduğu anlaşılmaktadır. Burada bahsedilen gettolaşmanın uluslararası göçler sonrasında meydana geldiği görülmektedir.

Uluslararası kitlesel göçler, kentle bütünleşme sürecinin daha zor gerçekleşmesine neden olabilmektedir. Nitekim Sanayi Devrimi'nin hızlandırdığı sanayileşme hareketleri ile kentlere yönelen yoğun göçlerin ortaya çıkardığı sosyo-kültürel yapıyı ve kent dokusunu bozabilecek sorunlar (Yılmaz ve Çitçi, 2011: 264) büyük oranda göçmenlerin bütünleşmemelerinden kaynaklanmaktadır. Uluslararası göçler, dil ve kültür açısından farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Toplulukların farklı dil ve kültüre sahip olmaları bütünleşmelerinin daha uzun zaman almasına yol açabilmektedir. Çünkü bu farklılıklar toplulukların daha uzun süre kaynaşmalarına neden olabilmektedir. Bu nedenle uluslararası göçlerden sonra kentle bütünleşme sorunları daha belirgin olarak görülmektedir. Dünyada yaşanan gelişmeler uluslararası göçlerin artışında ya da azalmasında etkili olabilmektedir.

20. yüzyılın son çeyreğinde başlayan küreselleşme süreci uluslararası sınırları daha geçirgen hale getirerek uluslararası göçün artmasında etkili olmuştur. Bu durum gelecekte büyük sosyal sorunların yaşanmaması için göçmenlerin bütünleşmelerine yönelik farklı çalışmaların önemini artırmıştır. Özellikle göçmenlerin sağlıklı bütünleşme süreci geçirmeleri için ulusal ve uluslararası çalışmalar artmış ve yerel yönetimlerin sürece dahil edilmeleri gündeme gelmiştir.

Küreselleşme süreciyle birlikte yerelleşmenin de önem kazandığı dünyada kentsel hizmet sunumunun ana aktörlerinden olan belediyeler, göç eden kitlelerin kentle bütünleşmelerine yönelik çalışmalar yürütmeye başlamışlardır. Fakat her belediyenin sığınmacıların kentle bütünleşmelerine yönelik sundukları hizmetlerin farklı olabildiği ya da bazı belediyelerin bu konuya ilişkin herhangi bir çalışma yürütmediği de bilinmektedir. Bu çerçeveden hareketle araştırmanın temel problemi, kentle bütünleşme sürecinde belediyelerin rolünün incelenmesine ilişkindir. Bu kapsamda yapılan çalışma, 4 hipotez üzerine kurulmuştur.

Çalışmanın birinci hipotezi: Sığınmacı nüfusunun belediyelerin hizmet sahası olan kentlerde yoğunlaşması, sığınmacıların kentle bütünleşmelerini sağlayacak karar ve uygulamaları belediyelerin görevi haline getirmektedir.

Kamu hizmetlerini tek bir merkezden yürütmek oldukça güçtür. Yerel ihtiyaçların yöresel bazda farklı olması, mekânsal mesafeler ve halka daha kaliteli hizmet sunmak gibi gereksinimler yerel yönetimleri öne çıkarmıştır (Eryılmaz, 2010: 131). Küreselleşmeyle birlikte iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, dünyadaki değişim ve dönüşümü artırarak kamu yönetimlerini, yerel yönetimleri ve sosyo-ekonomik tüm unsurları değişime zorlamıştır (Sezik ve Ağır, 2016: 226). Küreselleşme süreciyle birlikte dünyada yerelleşme de hızlanmıştır. Bu süreç sonrasında yerel yönetimler, görev ve yetkileri artan kurumlar olarak öne çıkmışlardır. Aynı zamanda yerel nitelikli kamu hizmetlerinin büyük bir kısmı en yakın yerel yönetimler tarafından verilmeye başlanmıştır. Bununla birlikte hızlı nüfus artışının beraberinde getirdiği sorunlarla mücadele yerel yönetimlerin önemli görevleri arasında yer almaya başlamıştır.

Yaşanan değişim ve dönüşüm süreci, yerel yönetimlerin ana hizmet birimi olan belediyeleri kamu hizmetlerinin sunumunda önemli aktörler olmaya zorlamaktadır. Her yörenin sosyal, kültürel ve ekonomik yapısının farklı oluşu farklı yerel hizmetlere gereksinim duyulmasında etkili olduğu gibi her yöreye göç edenlerin kentle bütünleşmelerinde de ilgili yörelere uygun çalışmalar yapılmasını zorunlu hale getirmektedir. Bu durum uluslararası göçlerle kente yerleşen kitlelerin kentle bütünleşme sürecinde belediyelerin daha aktif rol almalarını zorunlu hale getirmektedir.

Nitekim kente yeni gelen göçmenler, kent sakinleri ile aynı yerleşim ünitesinde yaşayacakları için hemşehri olarak kabul edilmekte ve mevzuata göre kentsel hizmetler konusunda hak sahibi olarak görülmektedir.

Türkiye’de 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 13. Maddesinde, “hemşehrilik” “Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere bir kentte yaşayan her birey, yaşadığı ülkenin vatandaşı değilse bile o kentte hemşehri olarak kabul edilmektedir. Ayrıca bu Kanun maddesinde hemşehrilerin, belediyenin karar alma süreçlerine ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgi edinme ve belediye idaresinin sunacağı yardımlarından yararlanma haklarına sahip oldukları belirtilmektedir. Diğer bir ifadeyle belediyelerin hizmet sundukları kentlerde yaşayan bireylere, ilgili ülkenin vatandaşı olup olmadıklarına bakılmaksızın hizmet sunması gerekmektedir. Çünkü yerel yönetimler mahalli müşterek ihtiyaçların karşılanması amacıyla faaliyet yürüten kuruluşlardır. Uluslararası göçlerden sonra ortaya çıkacak olan en önemli ihtiyaç göçmenlerin yerleşik toplulukla bütünleştirilmesidir. Bu nedenle belediyelerin göç konusunda aktif rol almaları beklenmektedir.

2016 yılında Gaziantep Büyükşehir Belediyesi’nin Kadın, Aile, Eğitim ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı bünyesinde kurulan “Göç Yönetimi Şube Müdürlüğü” ile Türkiye’de ilk kez bir belediye bünyesinde göç birimi kurulmuştur. Kurulan bu birimle birlikte artık göç yönetiminde belediyeler kurumsallaşarak aktif rol almaya başlamışlardır. 2021 yılında Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi’nde “Göç ve Uyum Daire Başkanlığı” kurulmuştur. Gaziantep ve Şanlıurfa Büyükşehir Belediyeleri bünyesinde kurulan bu birimlerle belediyeler, göç yönetimi süreçlerinde önemli aktörler olarak görev ve sorumluluklarının olduğunu kabul etmişlerdir. Nitekim Türkiye’deki bu belediyelerin dışında Suriyeli sığınmacıların yoğun yerleştikleri bazı kentlerin bünyesinde de göç yönetimine ilişkin iş ve işlemleri yürütmek için bazı müdürlüklerin alt birimlerinde de görevlendirmeler yapılmıştır.

Çalışmanın ikinci hipotezi: *Belediyelerin eğitim programları, sosyal yardımları, kentsel hizmetleri ve katılım gibi uygulamaları, Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleşme düzeyini artırmaktadır.*

Yerel yönetimler, geleneksel olmaktan sıyrılıp, karar alma süreçlerinde etkili kurumlar olarak öne çıkmakla beraber ekonomik, etkin ve verimli hizmetler sunan kurumlar haline gelmektedir (Ökmen, 2005: 561). Merkezi yönetimlerin sundukları ve yerel koşullara uygun olmayabilecek hizmetlerden öte, halkın gereksinim duyduğu hizmetleri optimum yararlar sunması yerel yönetimlerin önemli kurumlar olarak öne çıkmalarında etkilidir. Nitekim göçle gelenlerin kentle bütünleşme sürecinde, yerel yönetimlerin ana hizmet birimi olan belediyelerin aktif olarak hizmet sunması bu sürece önemli katkılar sağlayacaktır.

Yerel koşulları çok iyi bilen ve halka en yakın kurumlar olan belediyelerin sığınmacıların kentle bütünleşmesine yönelik faaliyetleri bu süreci kolaylaştıracaktır. Kentlere göç eden kitlenin kent kültürünü kazanabilmeleri, özellikle dil ve uyum sorunu yaşayan bireylerin dil ve oryantasyon eğitimleri almaları kentle bütünleşme sürecini hızlandıracaktır.

Yerel yönetimler, halk katılımının doğrudan ve dolaylı olarak daha kolay gerçekleştiği kurumlar olmaları nedeniyle demokrasi kültürünün oluşturulmasında ve demokratik değerlerin kazandırılmasında önemli yere sahiptir. Yerel yönetimlerin siyasal eğitim okulu olarak görülmesi, kente göç eden kitlede de bu bilincin oluşturulması, göçmen kitlenin karar alma sürecine aktif katılımlarının sağlanmasını (Sikander, 2015: 171) ve kente göç edenlerin kentle bütünleşmelerini kolaylaştıracaktır. Nitekim yerel yönetimlerin kentsel hizmet sunumunu gerçekleştiren ana hizmet birimleri olan belediyeler kent sakinlerinin sosyal, ekonomik ve siyasal gelişimini destekleyerek yerel kalkınmada da önemli bir rol üstlenebilecektir.

Çalışmanın üçüncü hipotezi: Sığınmacıların kentle bütünleşmelerine ilişkin belediyelerin görev ve sorumluluklarının net olmaması, kentle bütünleşme sürecini olumsuz etkilemektedir.

Kentsel hizmet sunumunun ana aktörleri olan belediyeler, kentte meydana gelen sorunlara çözüm üreten kuruluşlardır. Belediyeler görev ve sorumluluklarını mevzuattaki düzenleyici hükümlerle yerine getirmektedir. Belediyelerin ortaya çıkan sorunlara görev ve yetkileri doğrultusunda müdahale etmesi beklenmektedir.

20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Türkiye’de ve dünyada yerel yönetimlerin özelde ise kent hayatının önemli bir aktörü olan belediyelerin görev ve sorumlulukları giderek artmaktadır. Görev ve yetkileri artan belediyelerin idari ve mali özerkliğe sahip kurumlar oldukları bilinmektedir. Bu kurumlar bazı hizmetlerin sunumunda birbirlerinden farklılaşabilmektedir. Aslında kent sakinlerine sundukları hizmetler konusunda farklı uygulamalarının olması, idari ve mali özerkliklerinin yanında bu konuya ilişkin görev ve sorumluluklarının net olmamasından kaynaklanmaktadır. Örneğin 5393 sayılı Belediye Kanunu, kentlere göç etmiş yerli ya da yabancı göçmenler için açık kapı bırakmış olsa da göçmenlere sunulacak hizmetlere ilişkin net olarak bir görev tanımlaması yapmamaktadır.

Türkiye’de yerel yönetim mevzuatı incelendiğinde, göç yönetiminde yerel yönetimlere yetki verilmediği görülmektedir. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na göre göçmenlerin uyumuna yönelik çalışmalarda yerel yönetimlerin yalnızca öneriler getirebileceği belirtilmektedir. Göçmenlere sosyo-kültürel hizmetlerin sunumunda kamu kurum ve kuruluşlarıyla sivil toplum örgütleri yer alırken yerel yönetimlere yer verilmemektedir (Özservlet, 2015: 95). Bu durum göçmenlerin kentle bütünleşme sürecinde yerel yönetimlerin herhangi bir görev ve sorumluluğa sahip olmamasına, bu sürece katkılarının isteğe bağlı yürütülmesine neden olmaktadır.

Çalışmanın dördüncü hipotezi: Kentteki sığınmacı sayısının artışı belediyelere ek yükler getirdiği gibi belediyelerin sığınmacıların kentle bütünleşme sürecine ilişkin iş yükünü de artırmaktadır.

Türkiye’de belediyelerin sığınmacılara yönelik çalışmalarında karşılaştıkları engellerin başında mali sorunlar gelmektedir (Doğan, 2018: 405). Kaynak yetersizliği temelde yerelleşme düzeyindeki artışa bağlı olarak artan altyapı yatırım ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Ancak özellikle gelişmekte olan ülkelerde nüfusun kırsaldan kentlere doğru kayması ile kentsel nüfusta meydana gelen artış, kentsel hizmetlerin de artırılmasını gerektirmektedir (Gümüş, 2018: 2). Kentleşmede önemli olan göç olgusunun normalin üstünde gerçekleşmesi durumunda, yeni kent sakinlerinin de ihtiyaçlarını karşılamak üzere çalışmalar yürüten belediyelerin daha fazla kaynağa

ihtiyaç duyacağı bilinen bir gerçektir. Ayrıca kent göçmenlerine hizmet sunacak olan belediyelerin bu kitleye hizmet götüreceği olmasıyla iş yükü artacaktır.

Göçmenlerin kentle bütünleşme sürecinde belediyelerin aktif olarak rol alabilmeleri büyük ölçüde mali durumlarına bağlıdır. Çünkü göçmenlerin kentle bütünleşmesine yönelik çalışmalar için belli bir ödenek ayrılması gerekmektedir. Zira bir kentte artan insan sayısına bağlı olarak belediyelerin mali yükü artacaktır. Dolayısıyla göçlerin yoğunluğu hem göçmenlerin kentle bütünleşmesini zorlaştıracak hem de belediyelerin bu süreçteki yükünü artıracaktır.

Bu çalışmada literatür taraması ile tarihsel süreçte Türkiye’de ve dünyada gerçekleşen göçler ve bu göçlere ilişkin istatistiklerden yararlanılmıştır. Literatür taraması ile özellikle kavramların açıklanmasına ve tanımlanmasına, tarihsel süreç içerisinde dönemlerin karşılaştırılmasına, araştırma ile belli zaman dilimlerine ayrılmış dönemlerin incelenmesine ve var olan istatistikler ile mevcut durum ele alınmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda çalışmada Göç İdaresi Başkanlığı’nın paylaştığı verilerde il nüfusuna göre Suriyeli sığınmacıların en yoğun yaşadıkları kentlerde¹ (Kilis, Hatay, Şanlıurfa, Gaziantep, Mersin, Mardin) kentle bütünleşme sürecinde belediyelerin rolü kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Araştırmada katılımcılarla derinlemesine mülakat yapıp elde edilen veriler “İçerik analizi” ve “Betimsel analiz” yöntemi ile analiz edilerek incelenmiştir.

1.3. Araştırmanın Tasarımı ve Bilgi İşleme Teknikleri

Başta güvenlik olmak üzere farklı nedenlerle başka ülkelere göç etmek zorunda kalan kitlelerin artışı, dünyada göç konusundaki araştırmaların da önemini artırmakta, bu alandaki çalışmaların yoğunlaşmasına yol açmaktadır. Ülkelerin göç alanındaki yasal düzenlemelere ve iş birliğine önem vermeleri bu durumun bir sonucudur. 2000’li yılların başlarında ülkelerin göç politikalarında güvenlik odaklı yaklaşımlarının yanında göçün neden olabileceği sosyo kültürel yükün de dikkate alındığı görülmektedir. Bu nedenle genel olarak uluslararası kitlesel göçlere sınırlama getirilmektedir.

---

¹ Kilis'te nüfusun % 82.62'si, Hatay'da % 28.1'i, Şanlıurfa'da %23'ü, Gaziantep'te % 20.7'si, Mersin'de % 11.51'i, Mardin'de % 11.12'si Suriyeli sığınmacılardan oluşmaktadır. Bu kentler Türkiye'de Suriyeli sığınmacıların en yoğun yaşadıkları kentler olduğu için alan çalışması ile veri toplanacak kentler olarak seçilmiştir.

En yoğun göç alan ülkeler, belirledikleri kriterlere göre göçmen kabul etmektedir. Kabul edilen göçmenler her ülkenin sosyal, ekonomik, kültürel ve güvenlik politikaları doğrultusunda alınmaktadır. Ancak bazı ülkeler uyguladıkları farklı göç uygulamalarıyla öne çıkmaktadırlar. Bazı ülkeler zorunlu olarak göç eden kitleleri mülteci, sığınmacı gibi statülerde kabul ederken bazı ülkeler ise belli niteliklere sahip insanları almaya çalışmaktadır. Nitelikli göçmen çekmeye çalışan ülkelerin başında gelen İngiltere, çok kültürlülük politikaları ile öne çıkan Kanada ve Avustralya bu politikaları gereği farklı dil ve kültürlerle sahip göçmenlere sıcak bakmaktadır. Bazı ülkeler ise herhangi bir kriter belirlemeden göçmen kabul etmektedir. Göçmen kabul eden ülkelerin çoğu, göçmenlerin uyum ve kentle bütünleşme süreçlerini farklı kurum ve kuruluşlar tarafından yürütmektedir. Bazı ülkelerde uyum ve kentle bütünleşmeyi sağlayan, aynı zamanda kentsel hizmetlerden birinci derece sorumlu olan kurum belediyelerdir.

Merkezi yönetimlerce oluşturulan göç politikalarının hayata geçirilmesinde merkezi yönetimler kadar yerel yönetimlerin de dahil edilmesi önemli görülmektedir. Türkiye'ye gerçekleşen Suriye göçleri örneğinde yapılacak olan bu çalışma ile belediyelerin sığınmacıların kentle bütünleşmeleri sürecindeki faaliyetleri araştırma konusudur. Araştırmada elde edilen bulgularla, belediyelerin Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleşmeleri sürecindeki rolü incelenmiştir.

Türkiye'nin önemli bir göç ülkesi olduğu ve sürekli göç aldığı bilinmekte, ilerleyen zamanlarda da göç ülkesi olma özelliğini koruyacağı tahmin edilmektedir. Türkiye'nin bu konuda araştırma yapılacak önemli bir göç ülkesi olduğu düşüncesi ile başlanan bu çalışmada, farklı kentlerde geçici koruma statüsünde bulunan ve 2022 yılı itibarıyla 3.7 milyonun üzerinde Suriyeli sığınmacının kentle bütünleşme sürecinde yerel yönetimlerin ana hizmet birimleri olan belediyelerin çalışmaları ve bu çalışmaların neticeleri önemli görülmektedir.

Öte yandan Türkiye'de Suriyelilerin en yoğun yerleştikleri kentlerde bazı belediyelerin bünyesinde bağımsız göç birimleri kurulduğu, bu birimlerin asli görevlerinin göç olduğu ve bu birimlerde çalışanların da göç alanında uzmanlaştığı bilinmektedir. Bazı belediyelerin ise farklı alanlarda hizmet sunan birimlere asli görevlerinin dışında Suriyeli sığınmacıların uyum süreçlerini ve bu konudaki projeleri takip etmek için ek görevler verildiği görülmektedir.

Türkiye’de Suriyeli sığınmacılar konusunda faaliyetleri bulunan belediyelerin hizmet sundukları kentlerdeki sığınmacıların yerel nüfusa oranı oldukça yüksektir. Bu nedenle sığınmacıların en yoğun yaşadıkları kentlerde yapılacak olan saha çalışmasıyla sığınmacıların kentle bütünleşmesinde belediyelerin rolü araştırılmaktadır. Göç İdaresi Başkanlığı’nın paylaştığı verilere göre Suriyeli sığınmacıların en yoğun buldukları 6 ilde bulunan tüm belediyelerle görüşülmüş, bazı belediyelerin bu konuda hiçbir çalışmalarının olmadığını belirtmeleri üzerine yalnızca bu alanda çalışmalar yürüten belediyelerle yüzyüze mülakatlar yapılmıştır. Göç İdaresi Başkanlığı’nın paylaştığı verilere göre Suriyeli sığınmacıların kent nüfusuna oranla en yoğun yaşadıkları kentlerde yaşayan Suriyeli sığınmacı sayısı ve kent nüfusuna oranları Tablo 1.1’de verilmiştir.

Tablo 1.1. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’de İllere Dağılım Oranları

İller	İldeki Suriyeli Sığınmacı Sayısı	Suriyelilerin İl Nüfusuna Oranı
Kilis	87.686	% 82,62
Hatay	356.361	% 28,10
Şanlıurfa	370.793	% 23,00
Gaziantep	461.149	% 20,70
Mersin	238.213	% 11,51
Mardin	86.948	% 11,12

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı’nın (2021) paylaştığı verilerden derlenmiştir.

Çalışma Tablo 1.1’de bahsi geçen illeri kapsamakta, bu illerde belediyelerin Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleşmelerine ilişkin yapmış oldukları faaliyetlerin mevcut durumunu ortaya koymaya yönelik bir araştırmadır. Bu çalışmada, daha önce yapılan akademik eserlerden faydalanılmış, yüz yüze ve telefonla görüşmeler ile internet ortamındaki tüm yazınsal ve görsel dokümanlardan istifade edilmiş, ilgili belediyelerle yüzyüze görüşmeler gerçekleştirilerek somut verilere ulaşılmıştır.

1.4. Kavram Tanımları

Göçler, çok farklı nedenlerle gerçekleşen ve çeşitli sonuçlar doğuran olaylardır. Bu nedenle göçler konusunda farklı disiplinlerce farklı akademik çalışmalar yapılabilmektedir. Göçlere ilişkin yapılan çalışmalarda çoğu kavramın farklı tanımlarla ifade edilmeye çalışıldığı da sık rastlanan bir durumdur. Bu durum mevzuattaki farklı

tanımlardan kaynaklanabildiği gibi farklı çalışmalarda kavramlara yüklenen farklı anlamlardan da kaynaklanmaktadır. Göçlere ilişkin çalışmalarda kavramların tanımları önemli görülmektedir.

Göç: Literatürde farklı tanımları yapılan “göç” kavramı en genel ifadeyle; farklı nedenlerle bireysel ya da toplu olarak bir yerleşim ünitesinden başka bir yerleşim ünitesine kalıcı olarak yerleşmek amacıyla yapılmış olan yer değişikliği (Akkayan, 1979: 21) şeklinde tanımlanabilmektedir. Göç kavramı için yapılan bu tanımda ortaya çıkan yer değişikliğinin niteliğinin yanında kalıcı olarak yerleşme düşüncesi de önemli görülmekte fakat gidilecek yerde bir süre kalma koşulu bulunmamaktadır. Oysa Birleşmiş Milletler’in göç tanımındaki 1 yıllık sürenin dikkate alındığı bilinmektedir. Fakat bir yıldan fazla kalmak amacıyla gidilen yerde bir yıldan az bir zaman geçirilebileceği gerçeği de unutulmamalıdır.

Bütünleşme: Literatürde bütünleşme kavramına ilişkin çok sayıda tanıma rastlanmaktadır. Bazı dillerde uyum, bazı dillerde ise entegrasyon anlamına gelecek şekilde kullanılan bu kavramı Penninx ve Garces (2016: 14) sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel, yasal-politik boyutlarla açıklamaktadır. Ayrıca bireyler, kuruluşlar ve kurumlar şeklinde üç farklı alanda incelemektedir.

Bu kavrama ilişkin en genel tanımı yapan Stubbs (1996: 5), bütünleşmeyi kaynakların sosyal ve ekonomik hakların eşitlenmesi, siyasal ve bölgesel eşitliğin sağlanması, göçmenler ve yerel topluluklar arasında yeni kültürel formların gelişimini kolaylaştırma girişimi olarak ifade etmektedir. Kente göçle gelen toplulukla yerel topluluk arasındaki kültürel formların gelişmesi, bu sürecin sağlıklı bir şekilde gerçekleştiğini göstermektedir. Bütünleşmenin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesinde de kente sonradan gelen bireylerin uyumları önemli görülmektedir.

Kente uyum: Kentte yaşayanların kent ile uyumu denildiğinde vurgulanmak istenen nokta; bireylerin kentin fiziki ve doğal yapısıyla olduğu kadar kültürü ile de bütünleşebilmeleridir. Zira göçmenlerin kent halkının kentsel kültürünü edinerek birbirleriyle “bütün olma” durumuna erişebilmeleri, kentlerin korunması ve geliştirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Kaya vd., 2007: 34). Kente sonradan

yerleşen kitlelerin kente uyumu zaman zaman asimile olmak şeklinde algılansa da göçle kente yerleşenlerin uyumları ile asimile olmaları oldukça farklı durumlardır. Bunun için asimilasyon kavramının doğru bilinmesi, bu ayrımı daha net yapabilmek için gereklidir.

Asimilasyon: Genel olarak asimilasyon sürecinin bütünleşmeden ziyade göçle kente yerleşen bireylerin bazı değerlerini kaybetmesi bu anlamda sahip olduğu değerlerin erimesi olarak yorumlanabilmektedir (Joppke, 2007: 4).

Belediye: Bu kavram 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda "Belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisini" ifade etmek için kullanılmaktadır.

1.5. Konuya İlişkin Türkiye'deki Çalışmalar

Türkiye'de kentle bütünleşme sürecine ilişkin yapılan çalışmalara bakıldığında, uluslararası göçlerle kentlere yerleşen kitlelerin kentle bütünleşme sürecine ilişkin çalışmaların az olduğu dikkat çekmektedir. Bu kapsamda literatürde kentle bütünleşme konusunda yapılan ve iç göçler ile dış göçleri konu edinen çalışmaların kısa bir özeti iki ayrı başlık altında aşağıda verilmiştir.

1.5.1. İç Göçlerde Kentle Bütünleşmeyi Konu Alan Çalışmalar

Kentle bütünleşme sürecini iç göç süreciyle açıklamaya çalışan ve bu konuda öne çıkan çalışmalara aşağıda yer verilmektedir.

Çelik (2016), "*İç göçle gelen hane halkının kentle bütünleşme süreci: Şanlıurfa örneği*", adlı araştırmasında göçmenlerin geldikleri yerlerin kültürlerini yaşattıkları, kırsal yaşantıyı kentte de yaşamaya çalıştıklarına ilişkin bulgulara rastlamıştır. Çetin (2010), "*Gecekonduunun kentle bütünleşme sürecinde alan-mekan faktörü: İzmir örneği*" adlı doktora tezinde gecekondulaşmanın belli bir etnik ya da sınıfsal gruba ait insanların yaşayabildikleri sosyal yapıyı ortaya çıkardığı için gettolaşma yönünde bir eğilimi ortaya çıkarabileceği sonucuna varmaktadır. Deniz ve Etlan (2009), "*Kırdan kente göç ve göçmenlerin uyum süreci üzerine bir çalışma: Van*

örneği” adlı makalelerinde yaşanan işsizlik ve eğitimsizlik sorunlarının kente uyum sorununun aşılmasını güçleştirdiği sonucuna varmıştır. Esen (2019), “*Uluslararası düzensiz göçler ve yerel yönetimler*” adlı kitabında göçün yoğun olarak yaşandığı ilk yıllarda merkezi idare ile yerel yönetimler arasında önemli bir koordinasyon eksikliği olduğu sonucuna varmıştır. Karakoç (2010), “*Göç ve siyasal katılma davranışı: Konya örneğinde kentsel bütünleşme ve siyasal katılma*” adlı yüksek lisans tezinde bireylerin yaşadıkları yer ile bütünleşmelerinin oradaki katılım düzeyinin yüksek olduğunu gösterdiği sonucuna varmaktadır. Karataş (1987), “*Gecekondu ailelerinin kentle bütünleşmelerini engelleyen nedenler ve ortaya çıkan toplumsal sorunlar*” adlı çalışmasında, ailelerin eğitim düzeyleri ve ekonomik gelir düzeyleri ile kentle bütünleşme arasında doğrusal bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır. Meçin (2004), “*The Question of urban integration and forced migration from east and southeast anatolian regions after 1980: the case of Mersin*” isimli yüksek lisans tezinde Mersin'e göç eden kitlenin kentle bütünleşme düzeylerinin, kırsal yaşantılarındaki sosyo-ekonomik statüleri ve suç işleme durumlarına göre farklılaştığı sonucuna varmıştır. Özcan (2006), “*Kahramanmaraş gecekondu önleme bölgelerinde hane halkının sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve siyasal yapısı*” adlı yüksek lisans tezinde eğitim ve refah düzeyi düşük olan göçmenlerin kentsel üretim ilişkileriyle kolayca bütünleşemedikleri sonucuna varmaktadır. Şahin (2008), “*Aydın Örneğinden Hareketle Göç ve Kentle Bütünleşme: Kemer ve Osman Yozgatlı mahalleleri üzerine karşılaştırmalı bir araştırma*” isimli yüksek lisans tezinde farklı mahallelere 1980 öncesinde ve sonrasında göçle gelen bireylerin kentle bütünleşmede farklılıklar gösterdiğini belirtmektedir. Yıldırım (2010), “*Şırnak'ta göç ve kentsel bütünleşme*” adlı makalesinde; eğitim ve refah düzeyi düşük olan vatandaşların kentle ekonomik olarak kolay bütünleşemedikleri, bunun yanında toplumsal ağlarda yeterince kurumsallaşma olmadığı için barınma, iş bulma gibi konularda toplumsal ağların yerini akraba, hemşehri, komşu dayanışmasının aldığını vurgulanmaktadır. Ayrıca kente göç edenlerin kendi kültürlerini yaşattıklarını ifade etmektedir.

1.5.2. Uluslararası Göçlerde Kentle Bütünleşmeyi Konu Alan Çalışmalar

Kentle bütünleşme sürecini dış göç süreciyle açıklamaya çalışan ve bu konuda öne çıkan çalışmalara aşağıda yer verilmektedir:

Apak (2014), “*Suriyeli göçmenlerin kente uyumları: Mardin örneği*” adlı makalesinde Mardin’de yaşayan Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları yerlere uyum sağladıkları, bu konuda çok fazla zorluk yaşamadıklarını ve bazı faktörlerin uyumu kolaylaştırdığı sonucuna varmıştır. Avşar (2019), “*Getto kültürü ve İstanbul’daki Suriye gettoları örneği*” adlı yüksek lisans tezinde Fatih ve Sultangazi ilçelerinde kümelenen ve kentle bütünleşemeyen Suriyelilerin yoğun yaşadıkları bölgelerde benzer şekilde gettolaşma bulgularına dikkat çekmektedir. Deniz, Ekinci ve Hülür (2016), “*Suriyeli sığınmacıların karşılaştığı sosyal dışlanma mekanizmaları*” adlı makaleleri, Suriyeli sığınmacıların birçok boyutta sosyal dışlanmanın kurbanı olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Karasu (2016), “*Şanlıurfa’da yaşayan Suriyeli sığınmacıların kente uyum süreci*” adlı makalesinde yerel yönetimler yalnızca sosyal yardımları olduğunu, bu durum sığınmacıların kente uyumuna yönelik faaliyet olarak görülecek olsa da tam olarak bu durumu karşılamadığını ifade etmektedir. Kenanoğlu (2019), “*Refugee Integration and Entrepreneurship: The Case of Syrians in Turkey*” adlı doktora tezinde Türkiye’deki Suriyelilerin entegrasyon sürecinde yerel yönetimlerin rolünün belirsiz olduğu, entegrasyon sürecinin merkezi yönetimin belirleyici olduğu, İsviçre’de ise belediyelere bu konuda büyük sorumluluklar verildiği sonucuna varılmıştır. Navruz (2015), “*Bütünleşme ve ayrışma ikileminde kent mültecileri: Konya’da Suriyeli mülteciler*” adlı yüksek lisans tezinde mültecilerin ekonomik, sosyal ve hukuki birliktelik bakımından da genel olarak yerel halk tarafından benimsenmediği sonucuna varmıştır. Polat ve Yılmaz (2021), “*Türkiye’deki Suriyelilerin kente uyumu: Elazığ örneği*”, adlı makalelerinde Suriyelilerin sosyo-ekonomik düzeylerinin farklı olduğunu ve bu durumun kente uyumlarını etkilediği sonucuna ulaşmaktadır. Yıldırım (2020), “*Suriyeli kent mültecilerinin sosyal, kültürel ve ekonomik entegrasyonu: Küçükçekmece ilçesi örneği*” adlı doktora tezinde Suriyeli sığınmacıların sahip oldukları etnik ve dini kültürlerinin Türk toplumuna sosyo-kültürel açıdan entegre olmalarını kolaylaştırdığını, fakat Suriyelilerin ucuz iş gücü kaynağı olmasının ve gelir düzeylerinin düşük olmasının ekonomik açıdan entegrasyonlarını güçleştirdiğini, bu durumun da kurulacak olan sosyal bağları ve sosyal entegrasyonu zayıflattığı bulgularına ulaşılmıştır. Yılmaz (2019), “*Göçmenlerin kente bütünleşmesi: Bursa-Bulgaristan göçmenleri örneği*” adlı yüksek lisans tezinde göçmenlerin kendilerini Bursa’lı olarak benimsedikleri, sosyal ve kültürel hayata ilişkin Bursa’da yabancılık

çekmediklerini ifade ettikleri, yaşadıkları yerde de ekonomik yaşama adapte olabildikleri ve farklı işlerde çalıştıkları bulgularına rastlanmaktadır.

Göçmenlerin kentle bütünleşmelerine ilişkin çalışmalarda genel olarak bütünleşememe sonucu meydana gelebilecek sorunların neler olabileceği anlaşılmaktadır. Fakat bütünleşmenin daha kolay sağlanabilmesi için ulusal göç politikaları doğrultusunda kurumsal çalışmalar ve kurumsal yapılanmanın ele alınmadığı da görülmektedir. Oysa göçmen kitlenin bütünleştirilmesinde kurumsal çalışmalar oldukça önemlidir. Bu nedenle çalışmamızda 1.2. numaralı başlıkta değinildiği gibi kentsel hizmetlerden sorumlu olan belediyelerin bu konuda çok önemli katkıları olacağı düşünülmekte ve göçmenlerin kentle bütünleşmesinde belediyelerin rolü kapsamlı olarak çalışmaya değer görülmektedir.

1.6. Araştırmanın Sunuş Sırası

Dokuz bölümden oluşan araştırmanın sunuş sırası şöyledir:

Araştırmanın “ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, HİPOTEZLERİ VE YÖNTEMİ” başlıklı birinci bölümde, araştırmanın konusu ve amacı, yöntemi ve hipotezleri, bilgi derleme ve işleme teknikleri, kavram tanımları ve araştırmanın sunuş sırasına yer verilmiştir.

Araştırmanın “KAVRAMSAL OLARAK GÖÇ VE GÖÇLERİN NEDENLERİ, BİÇİMLERİ VE SONUÇLARI” başlıklı ikinci bölümünde göç kavramına, göç türlerine ve tarihsel süreçte gerçekleşen göçlere yer verilmiş, bunun yanında dünya tarihinde önemli bir yer edinmiş kitlesel göçler nedenleri ve sonuçlarıyla ele alınmıştır. Elde edilen verilerden hareketle çalışmada açıklayıcı bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın “GÖÇÜN BİR SONUCU OLARAK KENTSEL BÜTÜNLEŞTİRME: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE” başlıklı üçüncü bölümünde kentle bütünleşme tanımlarına, sürecinin tarihsel sürecine yer verildikten ve kentle bütünleşmenin boyutları ele alınarak açıklandıktan sonra kentle bütünleşmeye ilişkin önemli kuramlara ilişkin açıklayıcı bilgiler yer almaktadır.

Araştırmanın “BÜTÜNLEŞTİRMEYİ ZORUNLU KILAN NEDENLER VE BÜTÜNLEŞTİRME BOYUTLARI” başlıklı dördüncü bölümünde kentle bütünleşmeyi zorunlu kılan nedenler ve kentle bütünleşmenin boyutları ele alınarak açıklanmıştır.

Araştırmanın “YOĞUN GÖÇ ALAN ÜLKELERDEN ÖRNEKLERLE GÖÇ VE BÜTÜNLEŞTİRME POLİTİKALARI” başlıklı beşinci bölümünde dünyanın farklı ülkelerinin almış oldukları dış göçler ve göç eden kitlelerin bütünleşme süreçlerinde uygulanan politikalar ele alınmıştır. Burada dünyadaki farklı ülkelerin bu göçlere yaklaşımları ve göç eden kitlelere yönelik çalışmalarına yer verilmiştir. Dünyada önemli göç ülkelerinin göçmenlerin kentle bütünleşme sürecindeki çalışmaları karşılaştırılarak verilmiştir.

Araştırmanın “TÜRKİYE’NİN GÖÇ TARİHİ” başlıklı altıncı bölümünde Türkiye’ye gerçekleşen dış göçlere yer verilmiştir. Bu bölümde Türkiye’ye farklı dönemlerde farklı coğrafyalardan göçler incelenmiş ve bu göçler geldikleri bölgelere göre farklı sınıflarda incelenmiştir.

Araştırmanın “TÜRKİYE’NİN GÖÇ VE BÜTÜNLEŞTİRME POLİTİKALARI” başlıklı yedinci bölümünde Türkiye’nin tarihsel süreçte almış olduğu göçlere ilişkin göç politikaları incelenmiştir. Burada Türkiye’nin göç yönetiminde merkezi yönetimlerin Sivil toplum örgütlerinin ve yerel yönetimlerin çalışmaları ayrı ayrı ele alınmıştır.

Araştırmanın sekizinci bölümü olan “ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE BULGULARI” bölümünde ise “TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİ SİĞİNMACILARIN KENTLE BÜTÜNLEŞMESİNDE BELEDİYELERİN ÇALIŞMALARI” incelenmiştir. Türkiye örneğinde yapılan bu çalışma ile Türkiye’deki Suriyelilerin kentle bütünleşmesinde belediyelerin rollerine ve uygulamalarına değinilmiştir. Türkiye’de Suriyeli sığınmacıların en yoğun yaşadıkları kentlerde belediyelerin ilgili birimleriyle yapılan görüşmeler sonucu elde edilen verilerle belediyelerin bu konuya ilişkin rolü açıklanmaktadır.

Araştırmanın dokuzuncu bölümü “GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ” başlığını taşımaktadır. Araştırmanın sonunda ise alfabetik sıraya göre hazırlanmış olan “KAYNAKÇA” bulunmaktadır.

2. KAVRAMSAL OLARAK GÖÇ VE GÖÇLERİN NEDENLERİ, BİÇİMLERİ VE SONUÇLARI

İnsanlık tarihiyle eş zamanlı bir olgu olarak ekonomik, sosyal, çevresel, siyasi vb. nedenlerle gerçekleşen göçler zorunlu ve isteğe bağlı olabildiği gibi uzun süreli ve kısa süreli olarak da gerçekleşebilmektedir. Göçler kırdan kente, kentten kente, kentten kıra, kırdan kıra ya da bir ülkeden diğer bir ülkeye olabilmektedir (Yıldız ve Çakır Sümer, 2020: 241-242).

Dünya tarihinin her döneminde meydana gelen göç eylemlerinin nedenleri, biçimleri ve sonuçlarıyla farklılıklar gösterdiği söylenebilir. Dünyada insan hareketliliğinin artmasına neden olan olaylar ve göç eden kitlelerin sayıca daha büyük olması hem göçlerin biçimlerinde hem de sonuçlarında yeni durumların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Nitekim göçler yoluyla büyük insan kitlelerinin bir kente yerleşmesi yeni göçlere neden olabilmektedir. Bir kente gerçekleşen büyük göçler sonrasında yaşam kalitesi düşen bazı insanların başka yerlere göç etmeleri, göçün yeniden göç üretebileceği gerçeğini ortaya koymaktadır.

Göçlerin neden olabileceği bu durumları daha iyi yorumlayabilmek için göç olgusuna ilişkin temel kavramları doğru kullanarak göç türlerine ve tarihsel süreçte gerçekleşen önemli kitlesel göçlere değinmek ve göçlerin dünyada neden olabileceği sorunları bilmek ve önlem almak için yararlı olacaktır.

2.1. Tarihsel Süreçte Göç ve Nedenleri

İlk insanların göçebe hayat sürmeleri, göç olgusunun ne kadar eskilere dayandığını göstermektedir. İlk dönemlerde iklimsel koşulların zorlaması, yaşanan yerdeki kaynakların yetmeyişi ve doğal afetler gibi etkenler insanları zaman zaman yer değişikliği yapmaya zorlamıştır (Yalçın, 2004: 97).

Göçler doğurduğu sonuçlar nedeniyle dünya tarihinde önemli bir yere sahip olduğu gibi dünya siyasi tarihinin değişikliğinde de belirleyici olmuştur. Örneğin 4. yüzyılda Çin'in egemenliğinden kurtulmak için batıya hareket eden Hun'ların Karadeniz'in kuzeyine yerleşmeleri ile burada bulunan Cermen topluluklarının yerleşik buldukları yerden ayrılmalarına ve Avrupa Kıtası'nı istilalarına yol açmıştır (Kınık, 2010: 37). Kavimler Göçü olarak bilinen bu göçler, Avrupa'nın sosyolojik yapısının şekillenmesinde etkili olmuştur. Dünya tarihinde Kavimler Göçünden sonra da kitlesel

göç olaylarına çok sık rastlanmıştır. Gerçekleşen kitlesel göçler çoğu zaman uluslararası niteliktedir. Coğrafi keşiflerden sonra daha uzun mesafeli uluslararası kitlesel göçler, tarihsel süreçte karşılaşılan önemli göç olaylarıdır.

Benzer şekilde Christopher Columbus'un Amerika'yı keşfi ile birlikte 16. yüzyıldan itibaren Avrupa'dan Amerika'ya göçler başlamıştır. 15. ve 18. yüzyıllar arasında Avrupalı tüccarlar Kuzey Afrika'dan 15 milyon kadar köleyi çalıştırmak üzere Güney Amerika, Brezilya ve Karayib Adalarına götürmüşlerdir. Bu göçlerin tamamı gönülsüz göçlerdir (Mutluer, 2003: 11; Giddens, 2010: 522). Amerika Kıtasına başlangıçta gerçekleşen göçler, yerli Kızılderilileri olumsuz etkilemiştir. Avrupa'dan Amerika kıtasına göçler yoluyla getirilen virüsler buradaki birçok canlı türünü etkilemiştir. Bunun yanında Amerika Kıtasına göçlerle birlikte yeni bir sosyal yapı oluşmuştur.

Kıtalararası göçlerin yoğun görülmesi ve dünyadaki uzak mesafeli göçlerin gerçekleşmesi nedeniyle uluslararası göçün modern tarihi 16.yy'dan sonra başlamaktadır. Özellikle Batı Avrupa'da 1650'den sonra ortaya çıkan göçler; toplumsal hayatın ve ekonominin önemli bir boyutunu oluşturmakta, sanayileşmede ve modernleşmede etkili olmaktadır (Castles and Miller, 1998: 54; Massey, 1999: 34). Sanayi Devrimi'nde etkili olan göçler Avrupa'da 18. yüzyılın siyasi ve ekonomik olarak egemen ülkeleri olan İngiltere ve Fransa tarafından kullanılan köleler ile gerçekleştirilen üretim, sermaye birikiminde önemli bir yere sahiptir. Sömürgelerden elde edilen gelirler imalat için yatırıma dönüştürülmüş ve kapitalist bir sistem için gerekli koşullar ortaya çıkmıştır (Castles and Miller, 2003: 55). Kapitalizmin yaygınlaşarak tüm dünyada hâkim ekonomik sistem haline gelmesine paralel olarak kölelik sistemi zayıflamaya başlamıştır.

19. yüzyıl sonrasında kölelik sistemi ortadan kalkmıştır ve bu sistemin yerine kurulan kapitalist sömürü düzeni ile sözleşmeli işçilik modeli getirilmiştir. Bu sistemle birlikte insanlar, gruplar halinde taşınarak çalıştırılacakları bölgelere götürülmüştür. Ulaşım olanaklarının iyileşmesiyle gerçekleşen insan ticareti, büyük oranda emek sömürüsüne neden olmuştur (Toksöz, 2006: 13). Ulaşımın gelişmesi transatlantik göçü de etkilemiştir. Sanayi Devrimi öncesinde Avrupa'da oldukça yüksek görülen nüfus hareketlerine karşılık teknolojinin gelişmesi ve ekonomik gelişmeler göçlerin biçimlenmesinde ve göç edenlerin sayısında artışlara yol açmıştır. Atlantik'in iki

yakasına kurulan demiryolları ve deniz ulaşım araçlarının kullanılması bu süreci hızlandırmıştır. 1800-1925 tarihleri arasında 52 milyondan fazla insan Avrupa'dan Amerika ve Avusturalya'ya göç etmiştir (Skeldon, 1997: 67). Ancak iki dünya savaşı arası dönemi kapsayan 1918 ve 1945 arası dönemde genel olarak uluslararası göç hareketliliği azalmıştır. Bunun temel nedeninin ekonomik durgunluk olduğu düşünülmektedir. 1920'li yıllarda nüfus mübadeleleri nedeniyle uluslararası nüfus hareketlilikleri gözlemlense de (Abadan Unat, 2002:32) 1929 yılında dünyada ortaya çıkan büyük ekonomik bunalım göç hareketliliğini durdurmuştur. 1930'lu yıllarda sınırlı sayıda göç hareketi yaşanmıştır. 1940'lara gelindiğinde II. Dünya Savaşı nedeniyle uluslararası göç hareketliliğinin yavaşladığı görülmektedir (Massey, 1999: 34).

II. Dünya Savaşı'ndan sonra toparlanmak isteyen Avrupa ülkeleri, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere işçi göçü kabul etmeye başlamışlardır (Aksoy, 2012: 294). Savaşlar sonrasında Avrupa ülkelerinin çoğunun azalan nüfusu göçlerle artmıştır (Castles and Miller, 2003: 63). Az gelişmiş ülkelere yaşam koşullarını iyileştirmek için Avrupa'ya gelen göçmenler, buradaki işgücü ihtiyacını önemli ölçüde karşılamışlardır. Bu dönem Avrupa'da en fazla göç alan Fransa, daha çok Afrika ülkelerinden göç almıştır. Buradaki göçlerin genel olarak nedenleri arasında hedef ülkenin emek gücüne duyduğu gereksinimin ve göç veren ülkenin yaşam koşullarının hedef ülkeden kötü olması nedeniyle göçmenlerin yaşam standartlarını artırmak istemeleri yer almaktadır.

1945'te Avrupa'da 40 milyondan fazla insan yerinden edilmiştir. Nazilerin geri çekilmesinden sonra Güneydoğu Avrupa'da çatışmalar ve Yunanistan'da iç savaşın yaşanması nedeniyle çok sayıda insan yaşadığı yeri terk etmiştir. Berlin Duvarı'nın 1945 ve 1961 yılları arasında inşa edilmesiyle birlikte 3.7 milyon kişi Doğu Almanya'dan Batı Almanya'ya göç etmiştir (Kınık, 2010: 38). II. Dünya Savaşı sonrasında Bulgaristan-Romanya sınırının düzenlenmesi nedeniyle yaklaşık 100.000 Bulgar Bulgaristan'a ve 120.000 Romen Romanya'ya göç etmiştir (Doğanay vd., 2011: 88-91). Yaşanan siyasi sorunların da etkisiyle 20. yüzyılda çok sayıda insan göç etmek zorunda kalmıştır.

Avrupa'daki nüfus hareketliliğinin yanında dünyanın diğer bölgelerinde de önemli kitlesel nüfus hareketlilikleri yaşanmıştır. Örneğin Anadolu'da Ermeni ayaklanmaları üzerine Osmanlı Devleti'nin 1915'te çıkardığı Tehcir Kanunu ile 1

milyonun üzerinde Ermeni'nin göç etmesi ya da I. Dünya Savaşı sonrasında Türkiye ve Yunanistan arasındaki antlaşmalara bağlı olarak gerçekleşen Türk-Yunan nüfus mübadelesi (Kınık, 2010: 38). 20. yüzyılın başında meydana gelen önemli kitlesel göçlerdir.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra da dünyada büyük kitlesel göçler meydana gelmiştir. Hindistan'a 10 milyonu aşan Bengalli, Demokratik Kongo'da ise 1 milyondan fazla insan göç etmiştir. Ayrıca körfez savaşından kaçan 2 milyon Iraklı ile Sudan'ın güneyinde ve Darfur bölgesinde sayısı 5 milyonu aşan insanlar kitlesel göçlelerin önemli örnekleridir. 1947 yılında Pakistan'ın Hindistan'dan ayrılması büyük bir göç dalgasını başlatmıştır. Yaklaşık 18 milyon Müslüman ve Hindu mübadele yoluyla göç etmek zorunda kalmıştır. SSCB işgali nedeniyle 1979 yılından itibaren yaklaşık 2.5 milyon Afganistan'lı Pakistan'a iltica etmiştir (Doğanay vd., 2011: 88-91; Kınık, 2010: 38). 1948 yılında İsrail'in kurulmasıyla birlikte dünyanın farklı yerlerinde yaşayan Yahudiler İsrail'e göç etmiştir.

II. Dünya Savaşı sonrası yaşanan göç hareketlerinin genel eğitimi incelendiğinde, 1950'lerden 1970'li yılların ortalarına kadar göçün ekonomik nedenlere dayandığı belirtilebilir. Bu dönemlerde devletler işçi olarak gelecek olan göçmenlere yönelik politikalar geliştirmiş ve göçmen işçi konusundaki teşviklerini artırmıştır. Bu durum hem göç eden hem de göç alan ülkelerin ekonomileri açısından olumlu sonuçlar doğurmuştur (Castles, vd., 1984: 46). Örneğin 1961 ve 1968 yılları arasında Almanya'da yaklaşık 1 milyon işçi düşük ücretler nedeniyle işlerinden ayrılmış, bunların yerine göçmenler çalıştırılmaya başlanmıştır (Marfleet, 2006: 77). Göçmenler, Avrupa'nın emek piyasasında ortaya çıkan boşlukları kapatmada önemli bir yer edinmiştir. Genellikle az gelişmiş ülkelere yönelen işgücü göçleri 1973 petrol krizine kadar hız kesmeden devam etmiştir.

1973 petrol krizi ve sonrasında dünyada yaşanan gelişmeler göç hareketlerini şekillendirmiştir. Artan petrol fiyatlarının Batı'da birçok ekonomi üzerinde etkili olması işgücü piyasasında yabancı işçilerin uğradıkları ayrımı daha da sertleştirmiştir (Petersen, 1978: 545). Petrol krizi Avrupa'ya gerçekleşen göçlerin bir süre azalmasında etkili olmuş fakat bu krizin aşılması ve dünyada neoliberal dönüşümün gerçekleşmesi ile göç hareketliliği artarak devam etmiştir. Öyle ki 1980'li yıllarda göç alan ülkelere "Asya Kaplanları" olarak bilinen ülkeler de katılmıştır. Ekonomik olarak güçlenen

Japonya'nın yanında Güney Kore, Tayland, Singapur, Tayvan, Hong Kong ve Malezya da işgücü göçü almıştır (Massey, vd., 1998: 5).

Göçün tarihsel seyri içerisinde Soğuk Savaş sonrasında yeni göç algıları ortaya çıkmıştır. Soğuk Savaş sonrasında göç alan ülkeler, göçü bir güvenlik tehdidi şeklinde algılamaya başlamışlardır (Koser 2005: 77). Özellikle 11 Eylül 2001 tarihinde yaşanan terör saldırıları, göçün genel eğilimlerinde değişikliklerin yaşanmasına yol açmıştır. Yaşanan terör saldırıları, yasadışı göçlerle mücadelenin ulusal güvenlik politikalarında ilk sırada yer almasına neden olmuştur. Bu durum, göçlerin daha çok güvenlikle ilişkilendirilmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır (Hampshire, 2008: 109).

Dünyanın bazı bölgelerinde yaşanan iç savaşlar ya da bölgesel çatışmalar göç eylemlerinin artmasına yol açmıştır. 21. yüzyılın ilk çeyreğinde güvenlik sorunları nedeniyle meydana gelen büyük kitlesel göçler uzun zaman dünya gündemini meşgul etmiştir. Örneğin 2010 yılında başlayan, Arap Baharı olarak adlandırılan ve dalga halinde geniş bir alanda etkili olan halk ayaklanmaları ile birçok ülkede başlayan iç çatışmalar dünyada yeni göç dalgalarının başlamasına neden olmuştur. Arap Baharı'nın Suriye'de neden olduğu iç savaş nedeniyle 2011 yılında ülkesini terk eden Suriyeli büyük bir kitle başta komşu ülkeler olmak üzere, dünyanın farklı ülkelerine göç etmiştir. Suriye göçlerinin dışında dünyada büyük göç dalgaları meydana gelmeye devam etmektedir.

UNHCR'nin 2017 yılındaki Küresel Eğilimler Raporuna göre; dünyada yerinden edilmiş insan sayısı 68 milyonu bulmuştur. UNHCR'nin 2021 raporuna göre ise dünyada yerinden edilmiş insan sayısı 84 milyonu aşmıştır. Bu göçlerin de yaklaşık olarak üçte ikisi Suriye, Afganistan, Güney Sudan, Myanmar ve Somali'den gerçekleşmiştir. Yine bu Raporda mültecilerin % 63'ünün UNHCR'nin sorumluluğunda 10 ülkede yaşadıkları belirtilmektedir (UNHCR, 2022). Yayımlanan veriler dünyada yerinden edilmiş insan sayısının sürekli arttığını ortaya koymaktadır.

2.2. Göç ve Göçle İlgili Temel Kavramlar ve Göç Biçimleri

Literatürde göç ve göçmenlere ilişkin çeşitli tanımlar bulunmaktadır. Bu durum başta kavram karmaşası olmak üzere farklı sorunlara yol açmaktadır. Göçlere ilişkin kavramların farklı tanımları yapılıyor olsa da bu kavramların ifade ettiği anlamların doğru kullanımı, yapılacak olan çalışmaların daha net anlaşılması açısından önemlidir.

Nitekim göç eylemlerinde bulunan kişi için kullanılan kavramlar, bu kişilerin sahip oldukları statüleri ve hukuki hakları da özetler niteliktedir. Bu nedenle göç literatüründe kullanılan kavramların tanımlarında bu konuda yapılan akademik çalışmaların yanında göç alanında faaliyetleri bulunan ulusal ve uluslararası aktörlerin yapmış oldukları çalışmalar literatüre katkı sağlamaktadır.

2.2.1. Göç Kavramı

Göç olgusu; sosyolojik, psikolojik, siyasi, ekonomik, demografik ve antropolojik etkileriyle çok yönlüdür (Yalçın, 2004: 3-4). Göç genellikle çevre koşullarının yaşamı zorlaştırması ile ortaya çıkmaktadır (Yüceşahin ve Özgür, 2006:16). İnsanların içinde yaşadıkları durumdan hoşnut olmadıklarında ya da yaşam koşullarını iyileştirmek istediklerinde göç etmeleri (Akgür, 1997: 55), göçün demografik boyuttan farklı boyutlara sahip olduğunu ortaya koymaktadır. İnsan yaşamı üzerinde etkili olan sosyal, ekonomik, siyasi, ekolojik nedenler ve güvenlik sorunları göçlerin en önemli nedenleri arasında gösterilebilmektedir.

Göç kavramının çok boyutlu karmaşık yapısı ve farklı disiplin alanlarında temel çalışma konuları içinde yer alması, bu kavrama ait çok sayıda tanımının ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Ozankaya (1984: 56) bireylerin ya da toplulukların yerleşmek üzere bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitmeleri olarak tanımladığı göç olgusunu; Akkayan (1979: 21), kişilerin gelecekteki yaşamlarının bir kısmını ya da tamamını geçirmek için bir iskân ünitesinden diğerine yerleşmek için yaptıkları coğrafik bir yer değiştirme süreci olarak tanımlamaktadır. Özer (2004: 11) ise, coğrafi olarak gerçekleşen mekân değiştirme sürecinin sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik boyutlarıyla değişmesine yol açan nüfus hareketleri olarak görmektedir. Türk Dil Kurumu sözlüğünde ise göç kavramı; sosyal, ekonomik, siyasi nedenlerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden diğer bir ülkeye ya da bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, hicret, taşınma, muhaceret anlamlarında kullanılmaktadır (TDK, 2021).

Dinamik bir süreç olarak göç, belli bir yerleşim yerinde yaşayanların bir kısmının belli nedenlerle, yaşadıkları yerden başka bir yere yerleşmek amacıyla ya da nispeten sürekli olarak gitmesi anlamına gelmektedir (Akgür, 1997: 41). Burada nüfus hareketliliği söz konusudur. Lee (1966: 49), “A Theory of Migration” (Bir Göç Teorisi)

adlı çalışmasında göçün genel olarak kalıcı ya da yarı kalıcı bir ikamet değişikliği olarak bilindiğini ifade etmiş, fakat kısa süreli nüfus hareketliliğinin ya da mevsimsel işçilerin nüfus hareketliliklerinin göç olarak adlandırılmayacağını belirtmiştir.

Göç hareketleri, küçük insan topluluklarının ya da ülkelerin nüfuslarını azaltması ya da artırması suretiyle gelişmelerini etkileyen önemli faktörlerden biri olmakla birlikte, nüfusun yaş ve cinsiyet yapısında değişimlere neden olmaktadır. Ortaya çıkan bu değişimler göç alan ve göç veren yerlerde birbirine zıt şekilde gerçekleşmektedir (Akkayan, 1979: 21).

Birleşmiş Milletler göç kavramını farklı bir yaklaşımla tanımlamaktadır. Yapılan tanımda nüfus hareketinde gidilen yerde sürekli kalma amacının güdülmesi ve en az bir yıl kalma şartı aranmaktadır (Akgür, 1997:41). Birleşmiş Milletler'in göç ile ilgili tanımına bakıldığında bir yere geçici olarak gidip geri dönme amacı güdüldüğünde gerçekleşen olayın göç olarak nitelendirilemeyeceği görülmektedir.

Genel olarak bir nüfus hareketinin göç olarak nitelendirilebilmesinde bazı kriterler aranmaktadır. Öncelikle meydana gelen nüfus hareketinin, belli bir zaman diliminde ve farklı yerleşim üniteleri arasında gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Bir yerleşim ünitesinin mücavir sınırları içerisinde gerçekleşen yer değiştirme hareketleri ya da gezi amaçlı seyahatler göç olarak nitelendirilememektedir. Göç çalışmalarında kullanılan kavramlara bakıldığında göç eden bireyleri anlatmak için göçmen kavramının sık kullanıldığı görülmektedir.

Uluslararası hukuk metinlerinde göçmen kavramı; siyasi olmayan fakat ekonomik nedenlerle gerçekleşen, yaşam standartlarını artırmak amacıyla kendi ülkesini terk ederek başka bir ülkeye göç eden kimse olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz, 2006: 294). Göçmen, yaşam standartlarını artırmak amacıyla başka ülkelere göç eden kişileri ifade etmek için kullanılmaktadır (Deniz, 2009: 6). Bu kelimenin Türk mevzuatındaki kullanımı diğer tanımlara göre oldukça farklıdır. İskan Kanunu'nda bu kelime, "Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye'ye gelip bu Kanun gereğince kabul olunanlardır" (Resmi Gazete, 2006). Göçmen kelimesinin yanında göç eden bireylerin buldukları mekanda hangi statü ile yaşadıklarını ifade etmek için mülteci ve sığınmacı kavramları da sıkça kullanılmaktadır.

Mülteci kavramı, uluslararası mülteci hukukunun özünü oluşturan 28 Temmuz 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne göre: *“1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıstır”* (TBMM, 2022). Cenevre sözleşmesinin 1967 tarihli Protokolü'ne göre mülteciler, BMMYK korumasında yararlanmaya hak kazanan kişidir (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009: 42).

Modern mülteci hukukunun temel ilkeleri İngiltere ve Fransız Devrimi'yle birlikte Avrupa'daki 1848 Devriminden sonra binlerce göçmene sığınma imkânı tanınmasıyla ortaya çıkmıştır (Betts, vd., 2017: 27). Bununla birlikte Sanayi Devrimi'nden sonra dünya çapında artış gösteren göçler uluslararası göçler hukuku, uluslararası yabancılar hukuku gibi hukuk dallarının ortaya çıkmasında ve şekillenmesinde etkili olmuştur. Ayrıca farklı zamanlarda yoğunlaşan uluslararası göçler, ülkelerin göçlere karşı politikalarını şekillendirmiştir.

Sığınmacı kavramı ise, 1994 tarihli İltica ve Sığınma Yönetmeliği'nin 3. Maddesinde; *“İrki, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı”* şeklinde tanımlanmaktadır (Mevzuat Genel Müdürlüğü, 2022). Sığınmacılar ilgili mevzuatta bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmeyi bekleyen kişiler olarak geçmektedir. Bu kişiler mülteci olarak kabul edilmeyi beklemekte, olumsuz karar çıkması durumunda ülkeyi terk etmek zorundadır. Bu kişilere insani nedenlerle ülkede kalma izni verilmemişse herhangi bir durumda yabancılar gibi sınırdışı edilebilirler (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009: 42).

Mevzuatta mülteci ve sığınmacı kavramları yakın anlamlara gelecek şekilde tanımlanıyor olsa da her iki kavramın göçmenlere farklı haklar vermesi nedeniyle farklı olduğu kabul edilebilmektedir.

Göç literatüründe çok sık karşılaşılan diğer bir kavram olan iltica kavramı ile; siyasi, dini vb. konularda, ülkelerindeki zulüm ve baskılar nedeniyle ülkesini terk eden ve kişinin ülkesine dönmesinin de riskli olduğu durum ifade edilmektedir (Yılmaz, 2006: 294).

Göç kavramı; nüfus hareketini sağlayan faktörlere göre, insanların yöneldiği siyasal alana göre, zaman faktörüne göre ve göçlerin yoğunluğuna göre sınıflandırılmaktadır (Akkayan, 1979: 22; Yalçın, 2004: 18).

2.2.1.1. Nüfus Hareketini Sağlayan Faktörlere Göre Göç Tipleri

Göç, kişilerin kendi istekleriyle gerçekleştirmiş oldukları, serbestçe ve kendiliğinden olabileceği gibi kişilerin kendi istekleri dışında, çeşitli güçlerin etkisiyle de gerçekleşebilmektedir. Göçler, nüfus hareketini sağlayan faktörlere göre “serbest irade ile gerçekleşen göçler” ya da “zorunlu gerçekleşen göçler” olmak üzere iki grupta incelenebilir (Akkayan, 1979: 22). Meydana gelen göçler dış etkenlerle zoraki bir şekilde gerçekleşebileceği gibi bireysel isteklerle veya içsel isteklerle olabilmektedir. Yani göç kararı almada bireylerin kendi iradeleriyle aldıkları kararlarda dışsal bir etki yoksa bu göçler serbest göçler olarak ifade edilir. Dışsal zorlayıcı bir etken varsa bu göçleri zorunlu göçler olarak nitelendirmek mümkün olabilmektedir.

2.2.1.1.1. Serbest Göç

Bireylerin, daha iyi yaşam standartlarına, iş olanaklarına, mali olanaklara, farklı sosyal haklara, huzur ve emniyetli ortamlarda yaşayabilmek amacıyla yer değiştirme olayı “serbest göç” olarak nitelendirilebilir (Akkayan, 1979: 22-23).

Gönüllü göç olarak da adlandırılmakta olan serbest göç, olumlu bir tanımlamayı içermektedir. Bireylerin ekonomik olarak daha iyi bir pozisyona ulaşarak daha müreffeh bir hayat sürebilmesi, yeni yerler görmek için yer değişikliklerinde bulunması serbest göçler olarak adlandırılabilir (Akgür, 1997: 52). Serbest göç tipinde bireyler, toplumlar ve topluluklar üzerinde uygulanan herhangi bir zorlayıcı durum ve itici bir güç bulunmamaktadır (Çağlayan, 2006: 76). İnsanların herhangi bir dış baskı görmeden kendi istekleriyle gerçekleşen serbest göçler, turizm amaçlı ya da mevsimlik göçleri de kapsamaktadır (Deniz, 2009: 13).

2.2.1.1.2. Zorunlu Göç

Zorunlu göçlerde, bireyler çeşitli güçlerin etkisiyle, yani kendi istekleri dışında yer değiştirmek zorunda kalabilirler. Çeşitli sosyal, ekonomik ve güvenlik sorunlarından kaynaklanan, nüfusta görülen istem dışı göçler meydana gelebilmektedir (Akkayan, 1979: 23). Zorunlu göçler istem dışı gerçekleşir. Yani bireyler zoraki olarak yaşadıkları mekanlardan koparılmaktadır (Deniz, 2009: 13). Zorunlu göç, insanların içinde yaşadıkları koşullar gereği bir bölgeden ötekine zorunlu olarak yapılan göç hareketleridir (Gündüz ve Yetim, 1996: 110).

Bir ülkenin içinde bulunduğu savaş, istikrarsızlık ya da bir ülkede yoğun olarak yaşanan terör olayları zorunlu göçlerin en önemli nedeni olarak gösterilmektedir (Yalçın, 2004: 18). Terör, asayişsizlik ve kan davası gibi toplumsal sorunlar, cezalandırılma korkusu ve bireylerin maruz kaldıkları baskılar, kişi hak ve hürriyetlerinin sınırlandırılması gibi durumlar, bireylerin gelecekteki yaşamları için daha huzurlu ve güvenli yer arayışına girmelerine yol açmaktadır (Akgür, 1997: 52).

2.2.1.2. Zaman Faktörüne Göre Göç Tipleri

21. yüzyılda ulaşım ağlarının gelişmesiyle dünyada insan hareketliliğinin de arttığı görülmektedir. Bir yerleşim ünitesine gerçekleşen göçler, daimi yerleşmek amacıyla olduğu gibi belli bir süreliğine yerleşmek amacıyla da olabilmektedir.

Göç edenlerin gittikleri yerde kalma süreleri, değişim gösterebilmektedir. Zaman faktörü esas alınarak incelendiğinde göçler; “daimî göç” ve “mevsimlik göç” olmak üzere iki farklı başlık altında incelenebilir (Sağlam, 2006: 34).

2.2.1.2.1. Daimî Göç

Bu göç tipi, daimi yerleşme arzusu ile gerçekleşmektedir. Bireyler, gidecekleri yerlere sürekli kalma amacıyla giderler. Bu göç türünde bireyler sonraki yaşamlarını geçirmek amacıyla geldikleri yerleşim ünitesinde kalıcı bir düzen kurarak kalmayı düşünürler. Bir yerleşim ünitesine geçici olarak yerleşen fakat zamanla burada düzen kurarak yaşamaya devam eden bireyler de geçici olarak düşünülen göçlerin daimi göçlere dönüştüğü bir durumu göstermektedir. Eğitim amaçlı bir yerleşim ünitesine geçici kalmak amacıyla göç ettikten sonra, gidilen yerde bir düzen kurarak yaşamlarına devam etmek amacıyla kalan bireyler bu duruma bir örnektir.

2.2.1.2.2. Mevsimlik Göç

Mevsimine uygun işler için başka bölgelerde sınırlı bir süreyle çalışmak üzere ekonomik amaçla gerçekleşen yer değiştirme hareketlerine mevsimlik göçler denmektedir (Yalçın, 2004: 20). Kişiler, yaşadıkları yerde ekonomik faaliyetlerin yoğun olmadığı dönemlerde göç etmektedir. Ayrıca bu göçler geçici süreli olmaktadır. Geçici göçlerde, göç eden bireylerin gittikleri yerlerde ne kadar kalacaklarının önceden belirlenmesi önemli bir ayrıntıdır (Akkayan, 1979: 24). Eğitim amacıyla bir yerleşim ünitesine yerleşen ve aldığı eğitimi bittikten sonra bu yerleşim ünitesinden başka bir yerleşim ünitesine geçen kişilerin gerçekleştirdikleri göçler de “mevsimlik” diğer bir deyişle “geçici göçler” olarak değerlendirilebilir.

2.2.1.3. Siyasal Alana Göre Göç Tipleri

Nüfus hareketlerinin ülke sınırları içinde gerçekleşmesi ya da ülke sınırlarını aşması durumuna göre gerçekleşen göçlerin “iç göç” ve “dış göç” şeklinde sınıflandırılmaktadır (Pazarlıoğlu, 2007: 121). Ulusal sınırlar içerisinde gerçekleşen iç göçler, bir ülkenin nüfus artış ya da azalışında etkili olmazken; ulusal sınırları aşarak gerçekleşen dış göçler ise hedef ülke ile kaynak ülke arasındaki nüfus sayısında değişikliğe yol açmaktadır.

2.2.1.3.1. İç Göç

İç göçler; bir ülkenin kendi sınırları içerisinde bulunan yerleşim alanları arasında belli bir zaman diliminde ve sürekli yerleşmek amacıyla gerçekleşen nüfus hareketleri olarak tanımlanmaktadır (Özer, 2004: 11). İç göçlerde gerçekleşen nüfus hareketinin yönüne göre göçler; kırdan kente, kırdan kıra, kentten kıra ve kentten kente olacak şekilde gerçekleşebilmektedir (Akkayan, 1979: 25). İç göçler, bir ülkenin siyasi sınırları içinde bulunan yerleşim üniteleri arasında ve birinden diğerine yerleşmek amacıyla yapılmaktadır (Yalçın, 2004: 19).

2.2.1.3.2. Dış Göç

Uzun süre kalmak ya da sonraki yaşamını geçirmek için bir ülkenin sınırlarının aşılması başka bir ülkeye gerçekleşen nüfus hareketlerine dış göç denilmektedir (Özer,

2004: 11). Bireyler başka ülkelere zorunlu ya da gönüllü olarak göç etmektedir. Yaşanan savaşlar, kıtlıklar, doğal afetler, baskı ve zulümler çoğu zaman insanların yaşadıkları ülkeyi terk ederek başka ülkelere göç etmelerine yol açmaktadır (Şahin, 2001: 57). Dış göçlere ilişkin çalışmalarda sık görülen transit göç ve yasadışı göç kavramları gerçekleşen dış göçlerin niteliği hakkında bilgiler verdiği için ilgili önemli kavramlardır.

2.2.1.3.2.1. Transit Göç

Yaşadığı ülkeden ayrılarak ulaşmayı hedeflediği ülkeye gitmek için yola çıkan ve gitmek istediği yere varmak için başka ülkelerin topraklarından geçmek zorunda kalan göçmenlere transit göçmen denmektedir (Deniz, 2009: 6). Çok sık görülen Ortadoğu ülkelerinden Avrupa'ya, daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak için göç edenlerin Türkiye üzerinden göç etmeleri transit göçlere verilebilecek bir örnektir (Mutluer, 2003: 11).

Yasadışı göçmen veya insan ticaretine konu olan kişilerin kaynak ülkeden hedef ülkeye ulaşmak için köprü olarak kullanılan ülke, transit ülkedir. Bu bakımdan Türkiye, Meksika ve İran gibi ülkeler dünyada transit göç ülkesi olarak öne çıkmaktadır (Deniz, 2009: 11).

2.2.1.3.2.2. Yasadışı Göç

Yasadışı göç, uluslararası hukukta tanımlandığı şekliyle “doğrudan veya dolaylı olarak parasal veya maddi başka çıkar elde etmek için bir kişinin uyrukluğunu taşımadığı veya daimi ikametgah sahibi olmadığı devletin topraklarına yasa dışı giriş” anlamına gelmektedir (EGM, 2001: 14). Yasadışı göç olayı anlatılırken yasadışı göçmen kavramı çok sık kullanılır.

Yasadışı göçmen, genellikle ekonomik nedenlerden dolayı sıkıntı yaşayan ve daha iyi yaşam koşullarına kavuşmak için ülkelerini terk ederek, yasa dışı yollardan hedefledikleri ülkelerde geçici olarak çalışmak veya yerleşmek için giden kimselerdir. Bir ülkeye yasal yollarla girmiş, ancak yasal kalış süresi dolduğu halde ülkede kalmaya devam eden yabancılar da yasadışı göçmen sınıfına girmektedir (Deniz, 2009: 6-7).

2.2.1.4. Yoğunluğuna Göre Gler

Konusu insan hareketliliği olan g olgusu, bir insanın bir yerleşim ünitesinden bir diğer yerleşim ünitesine yapılan yer değişikliği olduğu gibi, yığınca insan topluluğun yapmış oldukları yer değişikliği olarak da bilinmektedir. Burada göçlerin bireysel olarak ya da topluluk olarak gerçekleşmiş olması göçlerin bireysel güç ya da kitlesel g olarak nitelendirilmesinde etkilidir. Bu nedenle göçler, yoğunluklarına göre “kitlesel gler” ve “bireysel göçler” olmak üzere iki başlıkta incelenebilir.

2.2.1.4.1. Kitlesel Gler

Kitle g; savaş, ihtilal, isyan ve doğal afetlerden sonra insanların kitleler halinde yer değiştirmeleridir (İpek, 2006: 17). Farklı nedenlerle bir yerleşim ünitesinden diğer bir yerleşim ünitesine çok sayıda insanın göç etmesi anlamına gelmektedir. Dünya tarihinde sık rastlanan kitlesel göçler, belli olaylardan ve dönemlerden sonra yoğunlaşmaktadır. Kitlesel göçlerin yöneldiği mekânda yaşayan insan topluluklarını çok yönlü etkileme potansiyeli oldukça yüksektir.

2.2.1.4.2. Bireysel Gler

Bireysel göçler ise farklı nedenlerle bir yerleşim ünitesinden başka bir yerleşim ünitesine kitlelerden bağımsız olarak gerçekleşen glerdir. Bireysel göç eden kişiler zorunlu hallerle g edebildikleri gibi kendi tercihleriyle de g eylemlerinde bulunabilmektedirler. Bu göçler, kitlesel göçler gibi toplum üzerinde büyük sorunlar çıkarma potansiyeline sahip değillerdir.

2.2.2. G Türleri

G olgusu, gerçekleşme nedenlerine göre farklı sınıflara ayrılmaktadır. Gerçekleşme nedenlerine göre genel olarak beş sınıfta incelenen göçler şunlardır:

- a. İklim gleri
- b. Ekonomik nedenli gler
- c. Siyasi nedenli göçler
- . Eğitim amaçlı gleri
- d. Beyin gleri olarak incelenebilmektedir.

2.2.2.1. İklim Göçleri

İklim değişikliği, sıcaklık ve hava düzenindeki uzun vadeli değişiklikleri ifade etmektedir. Bu değişikliklere güneş döngüsünden kaynaklanan doğal varyasyonlar da yol açabilmektedir. Fakat 1800'lü yıllardan sonra başta petrol, doğalgaz ve kömür olmak üzere fosil yakıtların kullanımının artışı gibi insan faaliyetleri, iklim değişikliğinin en önemli nedeni olarak görülmektedir (UN, 2021).

Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) ve BM Çevre Programı (UNEP) tarafından 1988 yılında ortaklaşa kurulan ve siyasi liderlere iklim değişikliği, etkileri ve riskleri hakkında belli periyotlarla bilimsel değerlendirmeler sunan, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin azaltılmasını amaçlayan Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC)'nin 6. Değerlendirme Raporu'nda iklim değişikliğinin yaygın bir şekilde görüldüğü ve hızla arttığı belirtilmektedir (UN 6. Assessment Report, 2021). Bu rapor iklim değişikliğinin tüm dünyayı tehdit edebilecek boyutlarına dikkat çekmektedir. İklim değişikliğinden olumsuz etkilenecek olan kitlelerin de iklim göçüne neden olacağı ayrıca önemli bir tehdit olarak görülmektedir.

21. yüzyılın en önemli tartışma konularından olan iklim göçleri; değişen iklim koşulları, kuraklık, çölleşme, kasırga, buzulların erimesi, seller gibi çevresel faktörler sonucu ortaya çıkmaktadır. İnsanların çevreye müdahalelerinin en önemli sonuçları arasında görülen küresel ısınma, yaşanan iklim değişikliğinin de önemli nedenleri arasında gösterilmektedir. Okeowo da (2013: 277) iklim değişikliğinin yol açtığı doğal felaketler, çoğu zaman büyük bir nüfus kitlesinin yerinden olmasına yol açabileceğini, Sanayi Devrimi'nden sonra çevreye insan müdahalesinin artışı ile birlikte ortaya çıkan iklim felaketlerinin sayısında da ciddi artışlar gözlemlendiğini ifade etmektedir. İklim değişikliklerinin ortaya çıkardığı kuraklıklar, düzensiz yağış rejimleri ve çölleşme sonucu azalacağı düşünülen gıda üretiminin de dünya çapında insan hareketliliğini artıracığı öngörülmektedir.

El-Hinnawi (1985), UNEP için hazırladığı raporda, iklim göçlerinde yer değiştiren bireyleri anlatmak için "iklim mültecisi" kavramını ilk kez kullanmıştır. 1985'te kullanılan bu kavramla yaşadıkları bölgeyi, çevresel felaketler nedeniyle geçici bir süreliğine ya da daimi olarak terk etmek zorunda kalan bireyler olarak tanımlanmaktadır.

Dünya nüfusunun % 72'sinin dünya topraklarının % 10'unda yaşadığı düşünüldüğünde; İklimsel değişimler nedeniyle bu bölgelerde yaşanabilecek yaşamı güçleştirebilecek durumların önemli sosyo-ekonomik sonuçlar doğuracağı tahmin edilmektedir. Küresel ısınmanın neden olduğu bir durum olan buzulların erimesiyle bile deniz suyu seviyesinin 70 cm artacak olması, dünyada önemli bir göç dalgasına neden olacaktır (Melo, 2015).

2050 yılında iklim mültecisi sayısının 200 milyonu bulacağı tahmin edilmektedir (Brown, 2008: 9). İklim göçü tüm dünyada görülebilecek bir olgu olsa da bunun etkileri, az gelişmiş ülkelerde daha fazla hissedilmektedir (Laczko and Aghazarm, 2009: 15). Bu durum, az gelişmiş ülkelerde zor şartlarda yaşamaya çalışan bireylerin gelişmiş ülkelere göç etme ihtimalini artırmaktadır. Nitekim dünyada yaşanan iklim değişikliği nedeniyle meydana gelebilecek çevresel sorunların göçlere yol açabileceği ve birçok insanın yaşam alanının yok olması nedeniyle yeni yaşam alanlarına ihtiyaç duyabileceği düşünüldüğünde, iklim göçlerinin dünyada önemli bir göç türü olarak gelecekte nüfus hareketliliğine neden olacağı düşünülmektedir. Ayrıca bazı ülkelerin iklim mültecisi alınmasına ilişkin gerekli çalışmalara başladıkları görülmektedir.

Avustralya'da Göç Bakanlığı iklim mültecilerine vize verme konusunda yetkilendirilmiştir. Yeni Zellanda'da iklim göçmenleri yıllık olarak belirlenen sayıda "Pasifik Erişim Kategorisi" adı altında kabul etmektedir. İsveç'te ise Yabancılar Kanunu'na göre iklim mültecilerine, mülteci statüsünden farklı bir statüde koruma sağlanmaktadır (Ekşi, 2016: 35-36). Farklı ülkelere iklim göçlerine ilişkin çalışmaların başlaması, bu göçlerin hissedilir derecede artış eğiliminde olduğunu göstermektedir.

2.2.2.2. Ekonomik Nedenli Göçler

Kişilerin daha iyi koşullarda çalışma istekleri ve daha yüksek ücretler kazanma arzusuyla başka ülkelere göç etme nedenlerinden biri ülkeler arasındaki gelir eşitsizliğidir (Şahin ve Şen, 2021: 377). Dünya savaşlarından sonra sanayileşme sürecini hızlandıran Avrupa ülkeleri işgücü ihtiyacını büyük oranda az gelişmiş ülkelere gelen emek göçü ile karşılamıştır (Aksoy 2012: 294).

Kişilerin yaşamlarını daha iyi geçirme, yaşam standartlarını artırma çabaları göç etme düşüncelerini ortaya çıkaran en önemli etkidir. Yüksek gelirli bir işe sahip olmak da daha iyi bir yaşamın önkoşulu olarak görülmektedir. Ekonomik yarar, dünyadaki

göçlerin en önemli nedeni olduğu için ekonomik göçler, genellikle az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere gerçekleşmektedir.

Küreselleşme süreciyle birlikte ulaşım ve iletişim imkanlarının artışı, insanların başka ülkelerdeki iş olanaklarından, çalışma koşullarından, ücretlerinden haberdar olmalarını kolaylaştırmıştır. Bu durum kişilerin ekonomik nedenlerle göç etmelerinde etkili olmuştur. İşçilerin buldukları ülkede emeklerinin karşılığını alamadıklarına yönelik düşünceleri de başka ülkelere göç etme kararı almada en önemli etkidir. Öte yandan bireylerin kurdukları iş nedeniyle ya da yaşadıkları yerde ihtisas alanına göre iş kurma sorunu yaşamaları da göç etme kararı almalarında belirleyici bir unsur olabilmektedir.

2.2.2.3. Siyasi Nedenli Göçler

Yaşam standartlarını artırmanın ve daha kaliteli bir yaşam sürme amacının yanında bireylerin yaşadıkları etnik ayrımcılıklar, yaşanan rejim değişiklikleri, siyasi istikrarsızlık ve vatandaş mübadeleleri gibi sosyo-kültürel ve siyasi etkenler göç hareketlerine yol açmaktadır (Aksoy, 2012: 294). Öte yandan terör, savaş, siyasi huzursuzluklar gibi faktörler insan yaşamını zorlaştıran ve göç kararı almada etkili olan siyasi sorunlardır. Bireylerin dinleri, dilleri, ırkları veya siyasi görüşleri gibi farklılıkları nedeniyle ayrımcılıklara maruz kaldığı ya da ağır baskılara ve zulümlere uğradıkları için yaşadıkları yeri terk etmeleri olarak bilinen siyasi göçlere her dönem rastlanmaktadır.

Siyasi göçlere gösterilebilecek en güzel örnek, 4. yüzyılda Çin egemenliğinden kurtulmak isteyen toplulukların neden olduğu kavimler göçüdür. Bu göçler, dünya tarihinde önemli sonuçlar doğuran bir nüfus hareketidir. Ayrıca tarihte yaşanan savaşların neden olduğu göçlerin tamamı bu kapsamda değerlendirilmektedir.

Ülkelerdeki savaşlar veya iç çatışmalar sonrasında ortaya çıkan siyasi nitelikteki göçler artış göstermektedir. Nitekim hem uluslararası çatışmalar hem de iç çatışmalar sonucunda çatışmanın tarafı ülkelere diğer ülkelere yapılan göçlerin artış göstermesiyle birlikte birçok uluslararası sözleşme veya düzenleme yürürlüğe girmiştir. Örneğin 1951 yılında yürürlüğe giren Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesi, 1967 yılında kabul edilen Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Protokol gibi düzenlemeler uluslararası alanda siyasi göçlerin artışının bir sonucudur.

2.2.2.4. Eğitim Amaçlı Göçler

İnsanların eğitim amacıyla ülke sınırları içinde ya da ülke sınırlarını aşarak farklı bir yerleşim ünitesine belli bir süreliğine yerleşmeleri, eğitim amaçlı göç olarak değerlendirilmektedir.

Küreselleşme süreciyle birlikte uluslararası sınırların daha geçirgen olması, eğitimin de küreselleşmesine yol açmış, eğitim faaliyetlerinin dünya çapında yayılmasında etkili olmuştur. Bu durum eğitim göçlerinin artışını da beraberinde getirmiştir. Eğitim amaçlı göçler, ülkelerin sınırları içinde olduğu gibi farklı ülkelere de gerçekleşebilmektedir.

Ülkelerin eğitimi sektör haline getirmeleri ve buna dair eğitim kurumlarını oluşturmaları ya da gelecek öğrencilere sağlayacakları burs, barınma olaraları ve öğrencileri teşvik paketi gibi uygulamaları ile çok sayıda öğrenciyi çekerek eğitim göçünü artırmaya çalıştıkları bilinmektedir. Özellikle gelişmemiş ülkelerden gelişmiş ülkelere eğitim amaçlı önemli sayıda göç gerçekleşmektedir. ABD ve İngiltere gibi ülkelerde bulunan üniversitelerin dünyanın birçok yerinden yabancı öğrenci çekme potansiyeline sahip oldukları bilinmektedir. Diğer göçlere göre hedef ülkede en az olumsuz durum ortaya çıkarabilecek olan bu göçler, bir yandan da eğitim sektörünün endüstrileşmesine katkıda bulunmaktadır. UNESCO'nun 2018'de paylaştığı verilere göre dünyada 5 milyon 571 bin 402 uluslararası öğrenci bulunmakta ve bu öğrencilerin çoğu gelişmiş ülkelerde öğrenimlerine devam etmektedir. Dünyada en fazla uluslararası öğrenci çeken ilk 10 ülkeye ve çekilen öğrenci sayısına Tablo 2.1'de yer verilmiştir.

Tablo 2.1. Dünyada En Fazla Uluslararası Öğrenci Çeken Ülkeleri

Uluslararası Öğrenci çeken ülkeler	Öğrenci sayısı
ABD	987.314
İngiltere	452.079
Avustralya	444.514
Almanya	311.738
Rusya	262.416
Fransa	229.623
Kanada	224.548
Japonya	182.748
Çin	178.271
Türkiye	125.138

Kaynak: Yükseköğretim Kurulu'nun (2020) paylaştığı verilerden derlenmiştir.

Tablo 2.1’de dünyada en fazla uluslararası öğrenci kabul eden ülkelere ve alınan öğrenci sayısına yer verilmiştir. Gelişmiş ülkelerin uluslararası öğrenci çekmek için adeta yarıştıkları bilinmektedir. Gelişmiş ülkeler bu öğrenciler için daha iyi eğitim olanakları sağlamalarıyla daha cazip hale gelmektedir. Eğitim amaçlı göçler zaman zaman beyin göçlerini de ortaya çıkarabilmektedir. Bu göçler genellikle az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere gerçekleşmektedir. Eğitim amacıyla başka ülkelere giden ve aldığı eğitimlerle daha nitelikli iş gücü olarak görülen bireylerin ülkelerine dönmek istememeleri de eğitim amaçlı başlayan, beyin göçüne dönen bir göç türüdür.

2.2.2.5. Beyin Göçleri

Beyin göçü (brain drain) kavramı göç terimleri sözlüğünde “Eğitim görmüş ve yetenekli kişilerin çalışma ya da fırsat azlığı gibi nedenlerle doğdukları ülkelerinden diğer bir ülkeye, göç etmesi” şeklinde kullanılmaktadır (Çiçekli, 2009: 5). Bu göçleri alan ülkelerde yetişmiş insan sermayesinde artış meydana gelirken göç veren ülkelerde ise beşeri kaynaklarda azalmalar görülür. Nitekim beyin göçü ile giden bireyler, hedef ülke için kolay ve büyük bir kazanç iken kaynak ülke için nitelikli insan gücünün birikiminin bir anda kaybolması anlamına gelmektedir.

Literatürde beyin göçü kavramının 1950’li yıllardan itibaren kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Nitekim 1960’lı yıllarda İngiltere’den ABD’ye çok sayıda bilim insanının göç etmesi üzerine İngiliz Kraliyet Akademisi “beyin göçü” kavramını kullanmıştır. Buradaki bilim insanlarına sağlanan daha iyi koşullar bu göçlerin gerçekleşmesinde etkili olmuştur. 1980’li yıllarda beyin göçü üzerinde farklı boyutlarla çalışmalar yapılmaya başlanmıştır (Yalçınkaya ve Dülger, 2017: 1647). Ayrıca iki gelişmiş ülke arasında gerçekleşmiş olan bu göç eylemi, beyin göçlerinin yalnızca az gelişmiş ülkelere gelişmiş ülkelere olabileceği düşüncesinin her zaman geçerli olmayacağını, gelişmiş ülkelere de beyin göçünün olabileceğini ortaya koymaktadır.

Beyin göçü, genellikle az gelişmiş ülkelerde bulunan ve iyi bir eğitim almış olan bireylerin, gelişmiş ülkelere göç etmesi olarak ifade edilmektedir. Az gelişmiş ülkelerde sınırlı kaynaklarla yetişen nitelikli insan kaynağı olan bireylere sunulan imkânlardan istifade etmek için diğer bir ülkeye gitmeleri ile ülkeler arasındaki gelişmişlik

farklılıkları daha da artmaktadır (Kaya, 2003:1). Bu durumun ortaya çıkmasında gelişmiş ülkelerin nitelikli göçmen alma politikaları önemli bir yere sahiptir.

Beyin göçlerinin en temel nedenlerinden biri daha iyi nitelikli kişilerin daha gelişmiş bir ülkede daha iyi bir yaşam sürme istekleridir. Bu nedenle yaşam kalitesinin artacağını düşünen bireylerin göç etme eğilimleri artmaktadır. Daha iyi bir yaşam imkanı bularak göç eden nitelikli insan kaynağı da göç alan ülkelere önemli katkılar sağlayabilmektedir. Fakat bu göçleri veren kaynak ülkeler, yetişmiş beşeri sermaye kaybı yaşamaktadır. Meydana gelen bu göçler kaynak ülkede zamanla sosyal, ekonomik, kültürel değerlerde kayıplara yol açmaktadır.

2.3. Göçlerin Sosyo-Ekonomik Sonuçları

20. yüzyılda göç olgusu geçmişe göre daha kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır. Başta savaşlar ve doğal afetler olmak üzere birçok nedene bağlı olarak meydana gelen göçler, her yıl milyonlarca insanın yerinden olmasıyla sonuçlanmaktadır. Göçlerle birlikte farklı kültürlere sahip olan kişiler ve topluluklar sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel olarak yoğun bir şekilde etkileşime girmektedir. Göçlerden sonra özellikle sosyal, kültürel ve ekonomik uyumsuzlukların fazla olması, kentsel yaşamda önemli sorunlara neden olmaktadır (Köftürcü, 2017: 960; Aksoy, 2012: 298). Bu durum kent sakinlerini rahatsız ettiği gibi göçmenlerin de yaşamlarını güçleştirmektedir.

Göçmenler, gittikleri ülkelere bir süre yaşadıkları hakların genişletilmesini talep edebilmekte, bu durum sosyal ve siyasi istikrarsızlıkları da beraberinde getirebilmektedir (Özgen 2010: 25). Özellikle kentlere gerçekleşen kitlesel göçler sonrasında göçmenlerin ekonomik faaliyetlere dahil olmak istemeleri kayıtdışılığın artışına ya da farklı suç örgütlerinin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bu durum göç yönetiminin çok boyutlu ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Lohrmann'ın (2000: 4) da belirttiği gibi, bir kente gerçekleşen göçlerin yoğun olması zaman zaman güvenlik sorunlarına yol açabilmektedir. Bu sorunlar göçlerin iyi yönetilememesi durumunda ortaya çıkmaktadır.

Göçlerin iyi yönetilememesi durumunda sosyal, siyasal ve mekânsal bazı sorunlarda artışlar gözlenebilmektedir. Göçlerden sonra kentte yaşanan hızlı nüfus artışı, yerleşim yerlerinin hızla genişlemesine ve kurulan yeni yerleşim alanlarının

plansız gelişmesine yol açabilmektedir (Li and Frieze, 2012: 5; Kıray, 1998: 92). Kente gerçekleşen kitlesel göçler sonrasında topluluklar arasındaki etkileşim üst düzeyde yaşanmaktadır. Bu etkileşimle birlikte kentte yeni bir kültür oluşabilmektedir. Bu etkileşimin sağlıklı olması, her iki topluluğun birbirinden çok şey öğrenmesini sağlayabilecekken sağlıklı olmaması ise kentteki topluluklar arasında ayrışmaların artmasına ve çatışmaların yaşanmasına yol açabilmektedir (Karpaz, 2010: 81).

Göçlerle birlikte kentte nüfusun kısa sürede hızla artışı, kentin konut stoğunun yetersiz kalması gibi durumların yaşanmasına, konutlardaki kira ve mülk fiyatlarının artmasına ve barınma sorununa neden olmaktadır. Bu durum aynı zamanda kentte mekânsal ayrışma sorununu ortaya çıkarabilmekte ve ekonomik ayrışmaları da derinleştirebilmektedir.

Göçler ülke ekonomisinin yanında kent ekonomisini de önemli derecede etkilemektedir. Göçler kentte işsizliğe, kamu hizmet sunumunda giderlerin artmasına, emeğin ucuzlamasına, konut ve kira fiyatlarının hızla değişmesine, kayıt dışı istihdamın artmasına ve haksız rekabetlerin yaşanmasına yol açabilmektedir (Ekici ve Tuncel, 2015: 17).

3. GÖÇÜN BİR SONUCU OLARAK KENTSEL BÜTÜNLEŞME SORUNU: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Kentlere göçlerden sonra eski kent sakinleriyle yeni kent sakinleri arasında meydana gelen uyum sorunları, kentle bütünleşmede önemli bir yere sahiptir. Fakat literatürde kentle bütünleşme kavramının çok farklı anlamlara gelebilecek şekilde kullanıldığı, ayrıca bu kavramın ilgili kuramlarca da farklı bakış açılarıyla açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir.

Bir bütünün yeniden oluşturulması veya çeşitliliğin yeniden bir bütüne dönüştürülmesi şeklinde tanımlanan bütünleşme, asimilasyon kavramı ile benzerlik göstermektedir. Nitekim Favell'in bakış açısıyla bütünleşme ve asimilasyon kavramları, sosyolojik kavramlar olmakla birlikte toplumun farklılaşmış parçalarından oluşmuş baskın davranış normlarını içermektedir. Ayrıca bütünleşme Durkheim'in işlevsel bakış açısını da doğrudan yansıtmaktadır (Favell, 2014: 63). Fakat sosyolojik kuramlar incelendiğinde bu kavramların benzerliklerinden ziyade farklılıklarının ön planda olduğu, zaman zaman asimilasyon kavramının bütünleşme kavramını karşılayacak şekilde ele alındığı görülebilmektedir.

Bütünleşme kavramını sosyoloji literatüründe ilk kez kullanan Emile Durkheim, göç ve kentleşme sürecini yeterli düzeyde irdeleyebilmek için ele almaktadır (Monkachi, 2003: 57). Durkheim'den sonra bütünleşme konusunda yapılan çalışmalar ise göçmenlerin bütünleşmelerine ilişkin çoğu soruna çözüm arayışının bir sonucudur. Sosyal bilimlerde bütünleşme kavramına ilişkin yürütülen çalışmalarda, bu kavramın çoğu zaman farklı tanımlandığı ve farklı yorumlandığı görülmektedir.

Literatürde farklı anlamlara gelebilecek şekilde kullanılan "bütünleşme" kavramı, bazı tanımlarda "kentlileşme" anlamında, bazı tanımlarda da "kentleşme" anlamına gelecek şekilde kullanılmaktadır. Bütünleşme, İngilizce'de "integrate" yani entegrasyon kavramıyla ifade edilmektedir. Ayrıca "integrate" kavramının Türkçe'de "bütünleşme" ve "eklemlenme" anlamlarına gelecek şekilde kullanıldığı görülmektedir (Monkachi, 2003: 59). Bütünleşme kavramında olduğu gibi "kentle bütünleşme" kavramı da literatürde farklı anlamlara gelecek şekilde tanımlanmaktadır.

"Bütünleşme" kavramı genel olarak kentle bütün olma anlamına gelecek şekilde kullanılmaktadır. Kentleşmeyle birlikte büyük kentlere göç eden kişilerin yaşadıkları yeni yerle olan uyumları bu süreci anlatmaktadır. Hem yerleşik toplumun hem de göçle

kente gelen kişilerin bütünleşme süreci içinde yer almaları ve sürecin sonunda birbirleri için bir bütün olmaları ya da birbirlerine eklemlenmeleri önemli görülmektedir. Ersoy da (1985: 89) bütünleşmenin “eklemlenme” kavramıyla ifade edilebilecek bir süreç olduğunu belirtmektedir.

Bazı araştırmalarda bütünleşmenin gerçekleşebilmesi için sanayileşme düzeyinin kentleşme düzeyiyle orantılı olması gerektiği belirtilmektedir. Buna göre kentleşme düzeyinin düşük olması, kente gelen kitlelerin kent sakinleriyle ortak bir paydada buluşmalarını zorlaştırmaktadır. Ayrıca kentleşmenin sanayileşmeden daha hızlı olması durumunda kente gerçekleşen göçler iş olanaklarının aynı orantıyla artmamasına bağlı olarak kırsal yoksulluğun kentsel yoksulluğa dönüşmesi durumunu meydana getireceğini (Keleş, 1982: 69) ve bu durumun da bütünleşmemiş bir toplumu ortaya çıkaracağı ifade edilmektedir.

Bütünleşme düzeyinin kentleşme ve sanayileşme düzeyiyle doğru orantılı olduğunu dile getiren Kıray (1998: 142), modern sanayi toplumlarının büyük bir işletmenin parçası gibi kentlilerin kentle bütünleşmesini tamamladığını savunmaktadır. Ekonomisi gelişen ve örgütlü istihdam olanağı kısıtlı olan sanayileşmiş toplumlarda bütünleşmemiş nüfusun az olduğu ifade edilmektedir.

Kentleşme süreci, “kentle bütünleşme” olarak yorumlanırsa, “bütünleşme” de kent yaşamına gerçek ve bütün olarak katılım şeklinde anlaşılabilir. Kentleşme ve kentle bütünleşme genel olarak bir kalkınma sorunu olarak görüldüğü için kentleşmenin başarısı kentle bütünleşmeye bağlıdır (Tankut, 1982: 14-15).

Bütünleşme kavramını “gecekondu nüfusunun ekonomik profilleri” üzerinden inceleyen Şenyapılı (1982: 113-114), gecekonduarda yaşayan kitlelerin kentle bütünleşme düzeylerinin kentin diğer sosyal gruplarına göre daha düşük olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca nüfusun birbirine eklemlenmemesinin sebebi, gecekonduarda yaşayan nüfusun kentte bulunan kurumlarla bütünleşme düzeyinin düşük olmasıdır. Başka bir ifadeyle gecekonduarda yaşayan bireylerin kentle bütünleşme düzeyleri kentin diğer katmanlarına göre daha düşüktür. Gecekonduarda yaşayan bireylerin kentin diğer kurumlarıyla bütünleşmemeleri ya da bütünleşme düzeylerinin düşük olması, göçmenlerin kente uyum sürecinin uzamasına yol açmaktadır.

Bütünleşme olgusunun sosyal sermayeyle ilişkili olduğunu ifade eden bazı araştırmalarda ise sosyal kaynakların içinde bulunulan coğrafyaya göre farklılık

gösterdiği ifade edilmektedir. Buna göre büyük kentlerde ırk, gelir düzeyi gibi değişkenlere göre keskin ayrışmalar ortaya çıkmakta ve bu farklılıklar bütünleşme düzeyi ile doğru orantılı olabilmektedir (Briggs, 2005).

Bütünleşme, bazı çalışmalarda modernleşme süreciyle anlatılmaktadır. Buna göre bütünleşme süreci, modernleşme sürecini tamamlayanlar ile kırdan kente gelenlerin kaynaşp kaynaşamama sürecidir (Abadan Unat, 1982: 18). Aslında burada modernleşme sürecinin başarı ile tamamlanmış olması, kırdan kente göç eden bireylerin kentle bütünleşme sürecini başarı ile tamamlamış olmasından kaynaklanmaktadır.

Uyum, entegrasyon, sosyal entegrasyon gibi farklı terimlerle de açıklanan kentle bütünleşme kavramıyla daha çok kentlere göç etmiş farklı etnik veya kültürel grupların kent kültürüyle olan uyum süreçleri ifade edilmektedir. Ayrıca bu kavram bazı çalışmalarda kentlerdeki yerleşimsel kümelenme biçimlerine, kentteki sosyal grupların bütünleşmelerine ilişkin bilgileri içerecek şekilde ele alınmaktadır (Balakrishnan, vd., 2005: 69).

Kentle bütünleşme kavramı göç çalışmalarında ilk olarak kentlere sonradan göç edenlerin yerleştikleri yerin insan topluluğuyla uyumlaştırılması anlamına gelen adaptasyon kavramı ile kullanılmıştır. Daha sonraki zaman diliminde göçmenlerin, göç ettikleri toplum ile bütünleşmeleri, entegrasyon ve adaptasyon kavramları ile ifade edilmiştir (Adıgüzel, 2016: 184). Adaptasyon süreci; göç eden kitlenin, göç edilen yerde bulunan toplumun değerlerine ve normlarına uyum sağlamak zorunda kalmayı ve belirli yönlerden değişimi bilinçli olarak sağlamayı kapsamaktadır. Burada egemen kültüre uyum amaçlanmaktadır (Castles, vd., 2002: 117). Bu nedenle adaptasyon kavramının kentle bütünleşme kavramını karşılamaktan uzak olduğu ve zamanla yerini entegrasyon kavramına bıraktığı görülmektedir.

Entegrasyon kavramı, adaptasyon kavramının aksine etnik kültürlerin korunmasına aracılık etmektedir. İki yönlü bir süreç olarak görülen entegrasyon kavramı, kente yeni gelenlerin yanında ev sahibi toplumun da adaptasyonunu gerektirmektedir (Castles, vd., 2002: 113). Her iki topluluğun uyumu ile gerçekleşecek olan bütünleşme sürecinde eski kent sakinlerinin ve göçmenlerin kültürel kimlikleri korunmalıdır.

Türkçe’de uyum ve bütünleşme anlamına gelen entegrasyon kavramı ile toplumdaki bireylerin tam olarak bütünleşebildikleri, herhangi ayrışmanın olmadığı bir

ortamın oluşturulması amaçlanmaktadır. Burada kente sonradan göç eden kitle ile eski kent sakinleri arasındaki bağın güçlenmesiyle toplumdaki ilişkiler ağının güçlendirilmesi istenmekte, topluluklar arasında artması istenen bağ ile karşılıklı bağımlılık yoluyla bütünleşmenin sağlanması amaçlanmaktadır.

3.1 Kentsel Bütünleşme Kavramı ve Bütünleşme Teorileri

Sanayi Devrimi'yle birlikte kentlere yönelen göçler ve Avrupa'da hızla artan kentleşme sonrasında, sosyal ayrışmalar ve gettolaşmalar başlamıştır. Ayrıca bu durum eski kent sakinleriyle yeni kent sakinleri arasında yaşanan uyum sorunlarını derinleşerek artırmıştır. Eski kent sakinleriyle yeni kent sakinleri arasındaki uyumun sağlanmasıyla yaşanan sorunların büyük oranda çözüleceği düşüncesiyle bu konuda çalışmalara başlanmıştır. Başlayan çalışmaların ürünü olarak bütünleşmeye ilişkin kavram ve kuramlar ortaya çıkmıştır.

Tarihsel süreçte kentle bütünleşme başta ABD olmak üzere, göçmenlerin sayıca fazla olduğu ülkelerde, ilk olarak asimilasyon politikalarıyla uygulanmış ve milli bir kimlik oluşturulmaya çalışılmıştır (Doytcheva, 2013: 27). Özellikle ABD'nin Chicago kasabasının almış olduğu büyük göçlerle büyümesi ve eski kent sakinleriyle yeni kent sakinleri arasında yaşanan uyum sorunları, buranın kent araştırmalarında önemli bir merkez olmasında etkili olmuştur.

20. yüzyılın başından itibaren dünya nüfus hareketliliğinin artışı ile birlikte, ülkeler düzeyinde göçleri yönetmek için asimilasyon, çok kültürlülük, uyum, bütünleşme ve kültürleşme gibi farklı yaklaşımlarla şekillenen politikalar uygulanmıştır (Yalçın, 2004: 4).

3.1.1. Kentsel Bütünleşme

Türkçe'de "uyum" anlamına gelebilecek olan "bütünleşme" kavramının İngilizce'deki karşılığı, entegrasyon anlamına gelen "integration" kelimesidir. Bu kavram, bir toplumdaki her türlü kültürel, kimliksel, kurumsal unsurların birbirine geçmesi durumunu ifade etmektedir. Bütünleşme sürecinde toplumu meydana getiren kişi ve grupların karşılıklı etkileşimi ile bir düzen kurulmaktadır (Altıntaş, 2008: 38). Burada kurulacak olan düzen; sosyal, ekonomik ve kültürel değerler açısından eski kent sakinleriyle yeni kent sakinlerinin değerlerini benimseyerek bir uyum sağlamaları

sürecidir. Bu uyumun gerekliliği, hızlı kentleşmeyle ortaya çıkmaktadır. Kent araştırmalarında önemli bir araştırma laboratuvarı olan Chicago kenti, aldığı göçle hızlı kentleşme yaşamış ve göçün getirdiği sorunlarla mücadele etmenin yollarıyla ilişkili çalışmaların yapılmasına da zemin hazırlamıştır.

Robert Ezra Park 1920'lerde Amerika'da etnisite ilişkilerine ilişkin sosyolojik çalışmalar yaparak "ırk ilişkileri döngüsü" olarak adlandırdığı yeni bir yaklaşım geliştirmiştir. Bu yaklaşıma göre rekabet etme, temas etme, yerleşme, çatışma ve asimilasyonla biten bir uyum süreci vardır (Ayhan, 2014: 12). Bu yaklaşım, kente göç eden bireylerin bütünleşmeleri için yapılacak olan çalışmalara öncülük etmektedir. Kent, yeni gelen bireyleri dönüştürmede bir araç olarak kullanılmaktadır

Belli kuralları olan kentlere yeni gelen göçmenlerin bu kurallar doğrultusunda yaşamlarını sürdürmeye çalışmaları, zamanla göç ettikleri kentin kurallarını benimseyerek yaşamlarında etkili olsa da kırsal alanlara yerleştirilen göçmenlerde bu durumun tersi beklenmektedir. Çünkü bireylerin kırsal alanda yaşamlarına ilişkin normlar, büyük ölçüde kendilerince şekillenmektedir. Örneğin İtalya, göç vererek nüfusu azalan kırsal yerleşim alanlarına göçleri teşvik ederek göçmenlerin bu mekânlarda üretime katkı sağlamalarına ve kırsal yaşama ilişkin normları benimsemelerine yönelik çalışmalar yapmaktadır. Fransa'da ise ülkeye kabul edilen göçmenlerin asimilasyonunun gerçekleşmesi için kentlere yerleştirildiği ve bu süreçte kendi kültürlerinden uzaklaştırıldıkları gözlemlenmiştir. Bunlara ilaveten göçmenlere gerek yasal gerekse toplumsal zemin oluşturulmakta ve asimilasyon süreci sosyo-politik alanda devam ettirilmektedir (Baki, 2018; Collinson, 1993).

Kentle bütünleşme çalışmalarının başlangıç niteliğinde olan asimilasyon çalışmalarına yoğunlaşan Park ve arkadaşları, göçmenlerin Amerika'da yaygın olarak İngilizceyi kullanmaya başladıklarını ve daha sonraki nesillerinin kendi ana dillerini kullanmadıklarını gözlemlemişlerdir. Bu nüfus kitlesi yeme ve içme alışkanlıklarında da Amerikalılara benzemeye başlamışlardır (Miller and Peguero, 2018: 37). Asimilasyon olarak tanımlanabilecek bu süreçte tek bir kültürün ortaya çıkarılmaya çalışıldığı ve bu kültürün de yerel topluluğun kültürü olduğu, göçmen topluluğun kültürünün bilinçli bir şekilde yok edilmeye çalışıldığı söylenebilir.

Kentle bütünleşme sürecinin oluşmasında önemli bir başlangıç noktası olarak görülebilecek asimilasyon konusunda tartışmalar zamanla artmış ve klasik asimilasyon

teorilerine ilave yeni varsayımlar geliştirilmiştir. Douglas Massey (1985: 318) mekânsal asimilasyon modelini geliştirerek klasik asimilasyon sürecine önemli katkılar sağlamıştır. Massey, göçmenlerin ilk gittikleri ülkelerde yakınlarının olduğu, hayat pahalılığının daha az olduğu, düşük nitelikli işgücünün de kolay olduğu yerleri tercih ettiklerini savunmaktadır. Ayrıca bu göçlerin bazı yerlere daha yoğun yönelmesiyle yerel topluluğun düzeninin bozulduğunu ifade etmektedir.

Asimilasyona ilişkin geliştirilen Michael Gordon'ın varsayımı da önemli görülmektedir. Gordon'a (1964: 77) göre asimilasyon kültürel ve yapısal olarak ayrılmaktadır. Kültürel asimilasyon; göçmenlerin yerel topluluğun dil, inanç ve davranışlarını benimsendiği süreçtir. Yapısal asimilasyon ise göçmenler ile yerel halkın tam olarak bütünleştiği ve birlikte yaşadıkları süreç olup bu durum asimilasyonda ilk aşamadır. Bu model asimilasyonu tek yönlü açıklamaya çalışmaktadır. Asimilasyon kavramı II. Dünya Savaşı'na kadar çok sık kullanılmıştır.

II. Dünya Savaşından sonra dünyada faşizm ile baskılanan azınlıkların hak arayışları başlamıştır. Bunlara ek olarak insan hakları anlayışının da değişmesiyle birlikte bireylerin kendi kültürlerini korumak istemeleri, asimilasyon kavramının daha az kullanılmasına yol açmıştır (Heckmann, 2006: 11).

II. Dünya Savaşından yıpranmış olarak çıkan Avrupa ülkeleri, ekonomik olarak toparlanmak için ihtiyaç duydukları işgücünü gelen göçmenlerle karşılamışlardır. Avrupa'da göçmenlere uygulanan asimilasyon politikaları yerini bütünleşme politikalarına bırakmış, bu dönemde bütünleşme ve entegrasyon kavramları daha çok kullanılmaya başlamıştır (Yaprak, 2013). Birçok ülkeden farklı göç almasıyla birlikte çok kültürlü bir yapıya kavuşan Avrupa'da ve Amerikada'da bütünleşme sürecini dikkate alan politikalar üretilmiştir.

Amerika'da asimilasyon politikalarının yararlı olmadığı anlaşılınca 1960'lı yıllarda ilk defa entegrasyon teorisi ve politikaları gündeme gelmiştir. Avrupa'da göçmen işçilerin kalıcı olması sonucu artan yabancı düşmanlığı; göçmenlerin sosyal, kültürel ve ekonomik hak arayışları Avrupa'da çok kültürlü toplum arayışlarını gündeme getirmiştir (Faist, 2003: 420). Bu durum Avrupa'nın çok kültürlü yaklaşımlarla bütünleşmeci yaklaşımlara yönelmesinde etkili olmuştur.

Bütünleşme ile hem yerleşik topluluğun hem de göçmenlerin sosyal, kültürel ve ekonomik yararına yönelik bir süreç hayata geçirilmektedir. Kymlicka (2015: 158),

bütünleşme politikalarını “yetkinleştirici bütünleşme” olarak kavramlaştırmaktadır. Burada devletin göçmenlere yasal eşitlikler sağlaması, göçmenlere yönelik ayrımcı politikalarla mücadele etmesi ve göçmenlerin makul taleplerinin karşılanması beklenmektedir. Göçmenlerin bütünleşmelerinin merkezi yönetimlerin oluşturdukları politikalar doğrultusunda yapılması gerektiğinin vurgulanması ve yerel yönetimlerin de bu alanda çalışmalara katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Hem Avrupa ülkelerinde hem de dünyanın farklı yerlerinde 1990’larda yaşanan gelişmeler sonrasında kalıcı olan göçmenlerin ülkeler için sosyal, ekonomik ve kültürel sonuçlar doğurduğu bilinmekte ve göçlerin engellenmeye çalışıldığı görülmektedir. Kalıcı göçler için göçmenlere yönelik bütünleşme politikaları sık gündeme gelmektedir (Koca, 2002: 99). Gündeme gelen bu politikalarla göçmenlerin toplumla sağlıklı bütünleşmelerine yönelik çalışmalar yoğunlaşmaktadır.

3.1.2. Kentle Bütünleşme Teorileri

Toplumda bulunan grupların sosyal yapı, kurumlar ya da diğer unsurlarla uyumu olarak bilinen bütünleşme sürecine ilişkin çalışmalara 19. yüzyıldan itibaren rastlanılmaktadır. Çalışmaların bu dönemde başlamasında dünyada yaşanan gelişmeler etkili olmuştur. 19. yüzyıldan sonra kentlere yönelen yoğun göçlerle birlikte ortaya çıkan başta uyum ve bütünleşememe olmak üzere çoğu sorunun tespiti ve çözümü için başlayan çalışmalar artarak devam etmiştir. Kentlerin kısa sürede hızla büyümesi, kentlerde farklı sosyal grupların artması ve buna bağlı olarak yaşamı olumsuz etkileyen sorunlar farklı bütünleşme teorilerinin ortaya çıkışında etkili olmuştur.

Göçmenlerin bütünleşme teorileri, asimilasyondan farklı olarak bazı yapısal durumlar ve gözlemlenen sonuçlar üzerine tümevarımsal girişimler yerine; göç veren ve alan ülkelerin karakteristikleri, etnik grupları ve göçmenlerin ilişkileri üzerine özel koşulları içeren tümdengelimsel bir modeli ortaya çıkarmaktadır. Bu model, betimleyici ve deneysel genellemeler yapmakta, ayrıca göçün nedensel süreçlerini ve sonuçlarını açıklamaktadır (Esser, 2004: 1128).

Göçmenlerin kentle bütünleşmelerini açıklamaya çalışan başlıca bütünleşme teorileri şunlardır:

3.1.2.1. Robert E. Park'ın Irk İlişkileri Döngüsü Kuramı

Robert E. Park ve arkadaşları yoğun göç alarak 1920'lere doğru hızla büyüyen Chicago kentinin göç ve kentsel gelişim dinamiklerini inceleyerek "İrk İlişkileri Döngüsü Kuramını" geliştirmiştir. Chicago kentine gerçekleşen göçler sonrası insan hareketliliğinin artışı ile birlikte artan kentsel sorunların büyük oranda kente uyuma ilişkin sorunlar olması, Chicago Okulu'nun da bu konuda çalışmalar yapmasında etkili olmuştur. Yapılan çalışmalar sonucunda göçmenlerin kente uyumuna ilişkin ilk kuram olan "İrk İlişkileri Döngüsü Kuramı" ortaya çıkmıştır. Bu kurama göre iki ya da daha fazla etnik grubun göçler sonrası bütünleşmeleri süreci 5 aşamalı olarak gerçekleşmektedir (Henkes, vd., 2020: 20). Bu aşamalar şunlardır:

1. aşama: Temas evresi
2. aşama: Rekabet evresi
3. aşama: Çatışma evresi
4. aşama: Uzlaşma evresi
5. aşama: Asimilasyon evresi

Park'ın "İrk İlişkileri Döngüsü" kuramının ilk aşaması olan "temas" evresinde göçmenlerle yerleşik halkın etkileşimi sağlanmakta, ikinci aşaması olan "rekabet" evresinde göçmenler ile yerleşik halkın etkileşimleri sonrasında yaşamlarını sürdürebilmeleri için sınırlı olan kaynaklar üzerinde hak iddia edecekleri bir durum ortaya çıkmaktadır. Üçüncü aşama olan "çatışma" evresinde göçmenlerle yerleşik topluluk arasında rekabetten kaynaklı ayrımcılık ve çatışma yaşanabilmektedir. Dördüncü aşama olan "uzlaşma" evresinde göçmenler ve yerleşik topluluk arasında zamanla bir davranış biçimi oluşmakta, bununla birlikte topluluklar birbirlerini kabul etmeye başlamaktadır. Bu sürecin son aşaması olan "asimilasyon" evresinde ise devletin hem göçmenlere hem de yerel topluluğa yönelik yönlendirici faaliyetleri yer almaktadır. Birleşmeler ile etnik ve kültürel farklılıklar yok olmakta ve yeni bir grup ortaya çıkmaktadır.

Park'ın Irk İlişkileri Döngüsü Kuramı, göç ve uyum çalışmalarına önemli katkılar sağlamıştır. Özellikle kentle bütünleşme sürecinde yeni çalışmaların ortaya çıkması, bu kurama ilişkin başlayan tartışmalar ve yine kuramdan yararlanılarak ortaya çıkan varsayımlar, göç konusundaki çalışmaların farklı boyutlarla devamını sağlamıştır.

3.1.2.2. Milton Gordon'un Entegrasyon Teorisi

Milton Gordon "Amerikan Yaşamında Asimilasyon" adlı çalışmasıyla entegrasyon kavramını merkeze alarak toplumsal bütünleşme süreci açıklanmaya çalışmıştır. Bu teori, asimilasyon sürecinin "İrk İlişkileri Döngüsü Kuramı" gibi krolonojik olarak birbirini tamamlayan aşamalarla gerçekleşmediğini savunmaktadır. Teoriye göre uyum sağlama süreci aşağıda verilen farklı alt süreçlerle açıklanmaktadır (Gordon 1964: 71):

- Kültürel asimilasyon
- Yapısal asimilasyon
- Özdeşleşme asimilasyonu
- Yurttaşlık asimilasyonu
- Evlilikle asimilasyon
- Kabullenilmiş durum asimilasyonu
- Kabullenilmiş davranış asimilasyonu

Gordon'un Amerika'da yürüttüğü çalışmalar sonrasında ortaya çıkan entegrasyon teorisi ile farklı ülkelerde de farklı özelliklere sahip gruplar içinde öngörülen geniş bir coğrafi alanda bütünleşme açıklanmaya çalışılmaktadır. II. Dünya Savaşı sonrası dönemde mevcut koşullardaki her ülkenin burada belirtilen aşamalardan geçtiği düşünülmektedir (Şan ve Haşlak, 2012: 31).

Gordon'un kuramına göre; kültürel asimilasyon, kültürel davranış biçimlerinin değiştirilmesiyle; yapısal asimilasyon ise göç edilen yerdeki toplumda grup ilişkilerine geniş çaplı katılımıyla olmaktadır. Gordon, özdeşleşme asimilasyonunun göç edilen ulusla özdeşleşme şeklinde gerçekleşeceğini de savunmaktadır. Bununla birlikte yurttaşlık asimilasyonunu güç ve değerler konusunda tam uyumun sağlanması ve bu konulara ilişkin çatışmaların yaşanmaması şeklinde ifade etmektedir. Ayrıca evlilik asimilasyonunu da açıklarken, farklı etnik gruplardan bireylerin evlilikler yoluyla asimilasyon süreçlerinin başladığını öne süren Gordon, kabullenilmiş durum asimilasyonuyla zamanla karşılıklı etkileşimlerle gruplarda görüş ve tutumların değişmeye başladığını, kabullenilmemiş davranış asimilasyonuyla da birey ya da sosyal grupların genel olarak kabul görmüş normlara göre davranış değişiklikleri gösterdiklerini açıklamaktadır (Gordon, 1964: 72).

Genel olarak değerlendirildiğinde, Gordon'un kuramında asimilasyon alt süreçlere bölüdüğü için kuramın her aşaması farklı yerlerde farklı derecede ortaya çıkabilmektedir. Bu durum sonradan "bölünmüş asimilasyon" olarak nitelendirilebilmektedir. Gordon, göç eden herkesin kültürel asimilasyon yaşayacağını kesin olarak belirtmektedir. Ayrıca göçmenlerin uyum sağlamalarının temelinde yapısal asimilasyon olduğu savunulmakta ve yapısal asimilasyonun kendiliğinden gerçekleşmeyeceğini dile getirmektedir (Henkes, vd., 2020: 22). Yapısal asimilasyonun gerçekleşmesi durumunda zorunlu kültürel asimilasyon da gerçekleşecektir.

3.1.2.3. Hartmut Esser'in Sosyal Entegrasyon Teorisi

Almanya'daki göçmenlerin sosyal bütünleşmelerine ilişkin çalışmalar yapan Esser, bütünleşme sürecini maddi (sistem) bütünleşme ve manevi (sosyal) bütünleşme olarak ikiye ayırdıktan sonra "Sosyal Entegrasyon Teorisi'ni" ortaya atmıştır. Bu teorisi ile Almanya'daki göçmenlerin sonraki kuşaklarının kendi kültürlerini devam ettirme düzeylerinin düştüğünü ve bu durumun da asimilasyona yakın bir bütünleşme süreci olduğunu belirtmektedir. Esser (2000: 56-61), göçmenlerin çalışıp vergi vermeleri ve yasalara uygun hareket etmeleri durumunda sistemle bütünleştiklerini kabul etmektedir. Ayrıca aşağıda maddeler haline verilen bütünleşme boyutlarının gerçekleşmesi durumunda sosyal bütünleşmenin gerçekleşebileceğini ifade etmektedir:

- Kültürleşme
- Etkileşim
- Kimlik
- Bütünleşmenin sosyo-ekonomik ve politik boyutu

Göçmenlerin yerleştikleri kentlere uyum sağlayabilmeleri için yerleşik toplumla kültürleşmeleri oldukça önemlidir. Bunun için göçmenlerin yerleşik toplumla kuracakları iletişim, kültürleşme sürecinin başlamasında ve uygun zeminde devamında gereklidir. Kültürleşme sürecinde dilin iletişimi sağlayan rolü çok önemlidir. Bu nedenle göçmen topluluğun yerel dili öğrenmeleri ve kullanmaları bu süreci hızlandırmaktadır. Kültürleşme sürecinin başlaması ve devamı için toplumların sosyal temasla kuracakları etkileşimin devam etmesi gerekmektedir. Zamanla göçmenlerin yerleşik toplumla özdeşleşmeleri de bir kimlik oluşturduklarını göstermektedir.

3.1.2.4. Kültürel Entegrasyon Modeli

Andrew M. Greeley, kültürel entegrasyon kuramında göçmenlerin etnik farklılıklarının ortadan kaldırılmasının mümkün olmadığını savunmaktadır. Bütünleşme bu durum dikkate alınarak gerçekleşmektedir. Greeley (1971: 53-58), yabancı etnik grupların bütünleşme sürecinin aşağıda verilen altı aşamadan oluştuğunu belirtmektedir:

- 1-Kültürel şok
- 2-Organize olma ve kimlik bilincinin gelişmesi
- 3-Elitlerin asimilasyonu
- 4-Militanlık
- 5-Kendinden nefret ve anti-militanlık
- 6-Uyumun başlaması

Greeley, kültürel bütünleşmeyi açıklarken ilk aşamada kültürel şok yaşandığını, yani kişinin alışkın olduğu bir kültürel ortamdan farklı bir ortama girdiğinde içine düştüğü zor durumu ifade etmektedir. Bütünleşmenin ikinci aşamasında göçmenler organize olmaktadır. Göçmenler asimile olma korkusu yaşadıklarından dinlerini, kültürel değerlerini ve dillerini korumak için çaba harcarlar. Bu yüzden göçmenlerde etnik bilinç gelişmektedir. Bütünleşmenin üçüncü aşamasında göçmen gruptaki elit kesim mevcut etnik grup içinde kalmaktansa yaşadığı topluma katılmayı tercih etmektedir. Bütünleşmenin dördüncü aşamasında göçmenler ve yerleşik topluluktaki grup üyelerinin toplumda güçlenmesi ve daha üst statülere gelmesiyle birlikte grup üyelerinin, yaşadıkları kentin kendilerine de ait olduğunu ve kendilerinin yönetim süreçlerine katılmaları gerektiği düşünülmektedir. Bu teorinin beşinci aşamasında grup üyelerinin toplumda üst statüler kazandığı, yabancı toplumla bütünleşmelerinin başladığı ve kendi gruplarına yabancılaşmaya başladıkları belirtilmektedir. Bütünleşmenin son aşamasında etnik gruplar içinde kendi kimliğini oluşturan yeni bir kuşağın ortaya çıkmasıyla artık bütünleşmenin tam olarak gerçekleştiği söylenebilir.

3.1.2.5. Asimilasyonist Entegrasyon Modeli

1900'lü yılların ilk yarısında yaygın olarak kabul gören asimilasyonist entegrasyon modeli; 1970'li yıllardan sonra insan hakları, liberal demokrasi, azınlık ve

kültürel haklar gibi kavramların dünyada yaygınlık göstermesiyle birlikte popülerliğini yitirmeye başlamış (Glazer, 1993: 122) ve dünyada büyük ölçüde terk edilmiştir. 1900'lü yılların başlarında dünyada kentleşmenin artışıyla meydana gelen sorunlara çözüm olarak tercih edilen asimilasyonist bütünleşme modeli, zamanla ortaya çıkan ve çok kültürlülüğe karşı olması nedeniyle daha az destek görmüştür.

Asimilasyonist entegrasyon modeline göre asimilasyon ve entegrasyon arasındaki temel fark, yerleşik topluluğun gelen göçmenlere kültürünü empoze etmeye çalışmasıdır. Aslında bu empoze etme süreci asimilasyon olarak tanımlanmaktadır (Joppke, 2007: 4). Oysa bütünleşmede böyle bir durum söz konusu değildir

Asimilasyonist entegrasyon modeli, kültürel çeşitliliği tehdit olarak gördüğü için göçmenlerin göç ettikleri ülkenin dil ve kültürel özellikleri gibi temel özelliklerini benimsemelerini uygun görmektedir (Lee, 2009: 732). Göçmenlerin göç ettikleri ülkenin dil ve kültürel özelliklerini benimsemeleri, zamanla kendi dil ve kültürel özelliklerini kaybetmelerine yol açarak asimilasyon sürecinin tamamlanmasında etkili olacaktır. Bu durum bazen bir kuşak, bazen de birkaç kuşak sonra gerçekleşebilmektedir.

3.1.2.6. Asimilasyonun Yüzleri Teorisi

Avustralya'da Ronald Taft tarafından ortaya atılan bu teori, asimilasyonu kısaca yeniden sosyalleşme olarak tanımlamaktadır. Taft, bu sürecin birçok psikolojik etkeni de içerdiğini öne sürmektedir. Bununla birlikte Taft, göçmenlerle yerleşik toplum arasındaki ilişkilerin şu beş faktöre dikkat edilerek incelenmesi gerektiğini savunmaktadır (1966: 5-6):

1. Kültür ve dil konusundaki bilgi ve hünerler
2. Karşılıklı sosyal etkileşim
3. Grup üyeliği
4. Gruba entegrasyon
5. Grup normlarına uygunluk

Taft (1966), asimilasyonla gerçekleşen bütünleşme sürecinin ilk aşamasında sürece katılımı istekliliğin önemine dikkat çekmekte ve bu aşamayı birincil entegrasyon olarak tanımlamaktadır. Bu sürecin ikinci aşamasında normların

kazanıldığını, dilin öğrenildiğini, üçüncü aşamasında kendi kültürüne karşı tavır alınmaya başlandığını belirtmektedir. Taft, asimilasyon sürecinin 4. evrede gerçekleşeceğini, son aşamada ise yeni bir sosyal sınıf edinme ile sürecin tamamlandığını savunmaktadır.

3.1.2.7. Çokkültürcü Entegrasyon Modeli

“kimlik” ve “farklılık” kavramları çokkültürcü teorilerin ortaya çıkışında etkili olmuştur. Bu teoride bazı kimliklerin değişmezlik özelliği bulunduğu savunulmaktadır. Goldberg, bu durumu siyahi bir bireyin ömrü boyunca taşıyacağı bir kimliksel özellik olarak ifade etmektedir. Buna benzer şekilde din, dil ve kültürel yönden farklılıklar bulunmaktadır. İnsanlar sahip oldukları bazı değerleri unutup gelecek kuşaklara öğretmeyecek olsalar da bazı değerlerinden asla kurtulamazlar. Bu nedenle çokkültürlülük, birlikte yaşayan farklı kültürlerin varlığının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Golberg, 1994: 12).

Bir toplumda kültürel olarak farklı sosyal grupların olması şeklinde tanımlanan çokkültürlülük, toplumsal çeşitliliğin siyasal araçlar vasıtasıyla kamusal alanda hayata geçirilmesidir (Kymlicka, 2015: 47). Çokkültürcülük, göçmenlerin ve yerleşik topluluğun toplumun her alanında her konuda eşitliğini savunmaktadır (Gutmann, 1994: 5). Çokkültürcü bütünleşme modeli toplumda farklı kültürel değerlere sahip bireyler ve toplulukların kimliklerini tanımayı, buna ilişkin ayrımcılıkları ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır.

Çokkültürcü bütünleşme modeline göre başarılı bütünleşmenin ilk ve temel koşulu, göçmenlerin eğitim, istihdam, barınma ya da diğer kamusal hizmetler konusunda yerel toplulukla aynı haklara sahip olmasıdır (Modood, 2012: 48). Bu model, gelişmiş demokrasilerde, toplumdaki bütünleşme sürecinde başarılı sonuçlar elde edilmesini sağlayabilmektedir.

Çokkültürcülük kavramı, ilk olarak Kanada’da devlet politikası olarak benimsenmiştir. Bu politika gereği ülkeye kabul edilen göçmenlerin etnik ve kültürel yapılarını koruyarak, asimile olmadan bütünleşmeleri amaçlanmıştır (Perşembe, 2009: 238). Kanada’da farklı din ve etnik grupların sorunlarının siyasal olarak tartışılması ve bu sorunlara çözüm bulunması için Çokkültürlülük Bakanlığı kurulmuştur (Duman, 2009: 103).

Çokkültürcülük, çeşitliliğin bir bütünlük halinde ele alınmasıdır. Bu yaklaşım ile azınlıklara bazı haklar tanınmaktadır. Göçmenler de hakim kültürün dışında farklı bir unsur olarak görülmektedir. İngiltere ve Hollanda gibi göçmenleri kalıcı gören ülkeler bu modeli benimseyen ve göçmenlerin topluma uyumu için çaba sarf eden başlıca ülkelerdir (Kaya, 2014: 26).

3.1.2.8. Berry'nin Uyum Teorisi

John Berry, uyum teorisi ile kültürlenme kavramına önemli bir yer ayırmaktadır. Bu kavram, farklı kültürlere sahip olan sosyal grupların birbirleriyle temas kurarak kendi kültürel kalıplarında yaşadıkları değişim olarak tanımlanmaktadır. Kültürlenme sürecinin başlarında, bireylerin kültürlerinde bir değişikliğin olduğu kabul edilse de sonraki süreçte daha çok bireylerin psikolojilerinde farklılaşmalar olduğu görülmektedir (Berry, 1997: 7). Bu nedenle bireyler yeniliklere daha açık hale gelmeye başlamaktadırlar. Bu durum ise uyum olgusunu ortaya çıkarmaktadır.

Uyum olgusu, hem bireyin mensup olduğu sosyal gruba hem de içinde bulunduğu topluma karşı gösterdiği olumlu davranışlar ve geliştirdiği aidiyet duygusudur. Uyum süreci, sosyal ve kültürel ağları güçlendirmekte, sosyo-psikolojik olarak bireylerin de “ben” duygusunu yitirmeden “biz” duygusunu sağlıklı olarak güçlendirecekleri durumları kapsamaktadır (Türker ve Yıldız, 2015: 7-9).

Uyum teorisi ile 4 farklı kültürlenme stratejisinin varlığını savunulmaktadır. Kültürlenmenin birinci stratejisi olan “asimilasyon stratejileri” ile baskın olmayan grupların kendi kültürel kimliklerini korumak istemeyerek yaşadıkları topluma uyum sağlaması durumu ifade edilmektedir. Kültürlenmenin ikinci stratejisi olan “ayrılma stratejisi” ile asimilasyonun tersine baskın olmayan grupların kendi kültürlerini koruyarak devam ettirme çabalarında oldukları belirtilmektedir. Kültürlenmenin üçüncü stratejisi olan “entegrasyon” sürecinde ise bireylerin hem kendi kültürlerini korudukları hem de istemeleri durumunda başka kültürlere de entegre olabildikleri dengeli bir uyum sürecinden söz etmektedir. Kültürlenmenin dördüncü stratejisi olan “marjinalleşme”, azınlık grupların kendi kültürlerini kaybetmeleri ve başka kültürlerin çatısı altına girmeyi reddetmeleri sürecidir (Berry, 1997: 9).

3.1.2.9. Sosyal Kimlik Kuramı

Henri Tajfel ve John Turner tarafından 1970'li yılların ortalarında geliştirilen "sosyal kimlik kuramı" sosyal gruplar arasındaki ilişkileri ve sosyal gruplardaki grup üyeliğini ele almaktadır (Demirtaş, 2003: 124). Tajfel (1982: 2), bireyin benlik algısının bir sosyal gruba üyeliği nedeniyle bu gruba yüklediği bilgi, değer ve duygusal anlamın sosyal kimliği ortaya çıkardığını öne sürmektedir.

Sosyal kimlik kuramının temel varsayımlarında, bireylerin bağlı oldukları sosyal grupları dikkate alarak kendilerini tanımladıkları ve bu bağlılığı esas alarak kendilerini sınıflandırdıkları belirtilmektedir. Ayrıca sosyal çevredeki diğer gruplar da bireye, kendi grubunun konumunu değerlendirmesi için bir karşılaştırma kriteri sunmaktadır. Bireyler, karşılaştırmalarla daha kolay sosyal kimlik oluşturmaktadır (Demirtaş, 2003: 129).

Sosyal kimlik kuramı, bireylerin olumlu bir sosyal kimlik edinmeleri ve öz benlik saygılarını oluşturmaları için sosyal karşılaştırmalar yaparak kendi gruplarını kayırarak diğer sosyal grupları küçümseme gibi durumları da ortaya çıkarabilmektedir (Doosje and Ellemers, 1997: 70).

Bireyler kişisel kimliklerini, içinde yaşadıkları toplumda izole bir şekilde yaşamayı tercih etmektedirler. Ancak sosyal kimliklerini kullanmaya başladıklarında, baskın toplumun dinsel, dilsel ve kültürel değerlerine uyum sağlamaya çalışmaları durumunda toplumda daha bütünleşmiş bir yapının ortaya çıkacağı savunulmaktadır (Demirtaş, 2003: 132).

Sosyal kimlik kuramına göre bir çevrede kaynakların sınırlı olması, sosyal grupların kaynaklar için rekabete girmelerine yol açmaktadır. Ayrıca aralarında önyargıların ya da çatışmaların çıkmasına neden olabilmektedir. Bu duruma örnek olarak bir kentte çalışan mavi yakalı işçilerin göçmenleri emek piyasasındaki emek ücretlerinin düşmesinden sorumlu tutmaları, bu nedenle göçmenleri iş piyasasında kendilerine rakip bilmeleri gösterilmektedir (Türker ve Yıldız, 2015: 10).

4. BÜTÜNLEŞMEYİ ZORUNLU KILAN NEDENLER VE BÜTÜNLEŞME BOYUTLARI

Dünyanın farklı yerlerinden insanları kendine çeken bir özelliğe sahip olan kentler, göçlerle farklı dilden ve kültürlerden insanların birarada yaşamalarına olanak sağlamaktadır. İçinde dilsel, dinsel ya da kültürel olarak çeşitlilik barındıran kentlerin, farklı kültürlerin bir moziği haline gelmesi zaman zaman kültürel çatışmaları beraberinde getirebilmektedir. Bu durumun yaşanmaması için kentteki farklı kültürel yapılara sahip olan bireylerin bütünleşmeleri ve uyum içinde yaşamaları önemli görülmektedir.

4.1. Bütünleşmeyi Zorunlu Kılan Nedenler

Tarih boyunca meydana gelen göçler her dönem önemli sonuçlar doğurmuştur. Nitekim kent sayısının ve kentin nüfusunun artması olarak tanımlanabilen kentleşmenin ana etken maddesi göçtür. Özellikle Sanayi Devrimi sonrasında kentlerde işgücüne duyulan ihtiyaçla birlikte kentlere yönelen yoğun göçler, dünya çapında kentlerin sayılarının ve nüfuslarının artmasına yol açmıştır. Dünyada kentleşmenin artmasıyla birlikte sorunlar da çeşitlenerek artmaya devam etmiştir.

Göçlerle nüfusu hızla artan kentlerde barınma, gecekondulaşma, toplumsal ayrışma gibi sorunların artmasıyla birlikte yaşam kalitesinin düşmeye başlaması göçlerin araştırma konusu olmasında etkili olmuştur. Özellikle uluslararası göçler bu sorunların daha derinden yaşanmasına neden olmakta ve ortaya çıkan sorunların çözümüne ilişkin çalışmaları daha önemli hale getirmektedir. Uluslararası göçler sonrasında çoğu zaman göçmenlerle yerleşik topluluklar arasında görülen sosyal, kültürel, ekonomik ve dilsel farklılıklar hem kent sakinleri hem de kente göç edenler için yeni çatışmaları ortaya çıkarabilmektedir. Kentlere gerçekleşen göçlerin yoğunluğuna paralel olarak bu sorunlar artmaktadır. Dünyada yaşanan bazı gelişmelerle artan uluslararası göçler, zaman zaman bu sorunların daha derinden yaşanmasına yol açmaktadır. Özellikle 20. yüzyılın sonlarında uluslararası göçlerin yoğunlaşmasıyla birlikte ortaya çıkan sorunların da arttığı görülmektedir.

20. yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkan küreselleşme süreci uluslararası göçleri daha da artırmıştır. Ulaşım imkânlarının artması göçler için iletici bir etmen olmuştur. Bu durum insanların daha uzak mesafelere daha kolay gidebilmelerine, dolayısıyla göç

etmelerine yol açmıştır. Ayrıca iletişim teknolojisindeki gelişmeler de diğer ülkelerin imkân ve yaşantıları hakkında çoğu bilgiye daha kolaylaştırmış ve farklı ülkelere göç etmek cazip hale gelmiştir. Bunların yanında insanların yaşadıkları yerlerdeki itici etmenler de uluslararası göç hareketliliğinde önemli etmendir. Artan bu göçler sonrasında farklı dillere, dinlere ya da kültürlere sahip insanların birlikte yaşamaya başlamaları nedeniyle çeşitli sorunlar ortaya çıkmıştır.

Uluslararası göç yoluyla bir kente yerleşen bazı bireylerin başlangıçta sosyal, ekonomik ve kültürel sorunlar yaşayabildikleri görülmekte ve bu durum hem göç edilen yerdeki insanları hem de göç eden kişileri olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle yeni mekânlara göç eden bireylerin uyumlu hale getirilmesi için başlatılan çalışmalarla kentle bütünleştirilmesi, ülkelerin göç politikalarında daha önemli bir yer edinmektedir. Çünkü bütünleşmenin gerçekleştirilememesi durumunda ortaya çıkabilecek olan gettolaşma gibi toplumsal sorunlar kentlere göç edenlerle kent sakinleri arasında çatışmalı bir sürecin başlamasına yol açabilmektedir. Bu nedenle her ülkenin göç politikalarında kentlere göç eden bireylerin bütünleştirilmesi hususundaki politikalar önemli yer tutmaktadır.

Kentlere göç edenlerin kentle bütünleştirilmesi sürecinde bir çok kurum ve kuruluşun çalışmalar yaptığı bilinmektedir. Özellikle kitlesel ve uluslararası niteliğe sahip göçlerden sonra ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar bu çalışmalarını zorunlu hale getirmektedir. Bu süreçte merkezi yönetimlerin yanında yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri önemli çalışmalar yapmaktadır. Ulusal göç politikaları çerçevesinde yürütülen bu çalışmalarda merkezi yönetimlerce belirlenen göç politikaları doğrultusunda, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarıyla da göçmenlerin kentle bütünleşmeleri sağlanmaktadır.

4.2. Kentle Bütünleşme Boyutları

Göçmenlerin bütünleşme sürecine ilişkin genel kabul görmüş bir tanım, teori veya model yoktur (Castles, vd., 2002). Bu yüzden bütünleşme süreci çok farklı yaklaşımlarla ve çok boyutlu incelenebilmektedir. Genel olarak yerel topluluk ile göçmenler arasında karşılıklı sosyal, kültürel, ekonomik ve yasal boyutlar göç süreci olarak değerlendirilmektedir. Göç süreciyle birlikte sık kullanılan uyum ve bütünleşme kavramları daha çok kamu politikası alanında yer almaktadır.

Bütünleşme süreci her ülkede farklı yorumlanmaktadır. Bu süreci bazı ülkeler asimilasyon benzeri zorlayıcı şekilde yönetmeye çalışmakta oldukları bir süreç olarak görürken bazı ülkeler de toplulukların uyumlu bir şekilde bir arada yaşamlarını sürdürmeyi sağlama olarak görebilmektedir (Şeker, vd., 2015: 2). Bütünleşme kavramına ilişkin yapılan akademik çalışmalarda da kavramın açıklanmasındaki farklılık dikkat çekmektedir.

Friedrich Heckmann, genel olarak yeni bir toplumsal grubun mevcut sosyal yapılar ile topluma kazandırılmaları, bu süreçte nasıl ve ne şekilde sosyal, kültürel, ekonomik ve yasal ilişkilerine dahil edileceğini bütünleşme olarak ifade etmektedir (Haksever, 2014: 22). Buradaki sosyal, kültürel, ekonomik ve yasal süreçler bütünleşmenin farklı boyutları olarak öne çıkmaktadır.

Bütünleşme kavramı farklı kimlik gruplarının bir arada yaşamlarını sağlayabilmek için etkileşimlerine uygun ortamın oluşturulmasını da ifade etmektedir. Bu süreçte insanlar arasındaki ilişkiler belirli bir dereceye kadar birbirine bağlı hale geldiği için sürecin çok boyutlu ve çok aşamalı olduğu düşünülmektedir (Asselin vd., 2006: 138). Bütünleşmeyi toplumun kabul edilen bir parçası olarak tanımlayan Penninx ve Garces (2016: 14), bu kavramı sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel, yasal-politik boyutlarla açıklamakta, ayrıca bireyler, kuruluşlar ve kurumlar şeklinde üç seviyede incelemektedir. Stubbs (1996: 5) bütünleşmeyi kaynakların sosyal ve ekonomik hakların eşitlenmesi, siyasal ve bölgesel eşitliğin sağlanması, göçmenler ve yerel topluluk arasında yeni kültürel formların gelişimini kolaylaştırma girişimi olarak ifade etmektedir.

Genel olarak göç sonrası kentle bütünleşmenin gerçekleşmesi için çok boyutlu çalışmaların yürütülmesi gerekmektedir. Bütünleşme kavramının da sosyal, kültürel, ekonomik, yasal, siyasi ve yerel boyutları bulunmaktadır.

4.2.1. Sosyal Bütünleşme

Toplumda birbirinden farklı unsurların tek bir bütün oluşturacak şekilde örgütlenme sürecini ifade eden bütünleşme, toplumun çeşitli faaliyetlerinin birbirleriyle uyumlu olmasını gerektirmektedir. Bu nedenle bazı topluluklar daha çok bütünleşirken bazıları daha az bütünleşmektedir (Dönmezler, 1982: 192). Sosyal bütünleşme süreci, topluluklar arasındaki uyumun sağlanmaya çalışılması ile başmaktadır. Kentlere

gerçekleşen göçlerden sonra kentle bütünleşme sorunlarının önemli bir kısmı sosyal bütünleşemeden kaynaklanmaktadır.

Göçlerin gerçekleştiği kentlerde göçmenlerin toplumda aidiyet kazanarak toplumla özdeşleşebilmeleri, toplumdaki farklı faaliyetlerde yer alabilmeleriyle sosyalleşmeleri, sosyal ilişkiler kurabilmeleri, komşuluk ilişkilerinde ve serbest zaman aktivitelerinde sosyal uyum olarak nitelendirilmektedir (Heckmann, 2006: 2). Buradaki uyum, sosyal bütünleşmenin başlangıcı olarak görülmektedir.

Sosyal bütünleşme, işleyen bir sosyal sisteme sahip olabilmek için sosyal sistemin bir parçasını oluşturan bireylerin birbirleriyle uyum sağlamaları ya da topluluktaki azınlık grubun ana gruba sosyal farklılığa dayanan özelliklerinin ve yaşam şeklinin baskın gruba uygun hale gelmesi olarak tanımlanmaktadır. Bütünleşmenin bu boyutunda; toplumdaki aidiyet hissi, değer yargıları, semboller, gelenekler, normları paylaşma ve kabul etme, liderler, alışkanlıklar, toplumsal gruplar ve bireyler arasında anlamlı fikir birliğine varmak önemli unsurlardandır (Erkal, 1998: 131-132). Bütünleştirici unsurlar, topluluk ya da bireylerin topluma dahil edilmesine katkı sağlayan unsurlardır (Esser, 2006: 7).

Göçmenlerin yerleşik toplumla bütünleşmesi süreci; yerleştirme, etkileşim, kültürleşme ve kimlik unsurlarıyla iç içedir (Bosswick and Heckmann, 2006: 3). Sosyal grubun bütünleşmesinde grup üyelerinin sayısı, içinde bulunulan mekânın birliği ya da topluluktaki homojenlik önemli bir yere sahiptir. Heterojen toplumlarda bütünleşmeyi sağlamak oldukça zordur. İleri düzeydeki sosyal mobilite ve akıcılık, topluluktaki bireylerin güvenlik duyguları, tatmin düzeyleri ve moralleri de bütünleşmeyi etkileyebilmektedir (Günay, 1998: 311). Ayrıca bu konuda kurumların çalışmaları da önemlidir. Bu nedenle göçmenlerin yaşamaya başladıkları kentlerdeki sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerin tutumları bütünleşmeyi etkilemektedir.

Bir kente göç ederek yeni bir yaşam kurmaya çalışan bireylerin sosyal bütünleşmeleri yerel düzeyde gerçekleşmekte ve süreci kolaylaştırmaya yönelik girişimler genellikle yerel ve bölgesel aktörler tarafından idare edilmektedir (Martin, 2013: 107). Ülkelerin göç politikaları doğrultusunda görevlendirilen kurum ve kuruluşların çalışmaları doğrultusunda göçmenlerin kentle bütünleşme süreçleri yönetilmektedir. Önceden planlanmış etkinliklerle göçmenlerin yerel toplulukla uygun zeminde iletişim kurabilecekleri ortamların oluşturulması da önemlidir.

Bütünleşmenin sosyal boyutunda göçmenlerin topluma entegre olmaları; vergilerini tam ve düzenli vermeleri, ekonomiye katılımları, yasal zorunluluklarını tam olarak yerine getirmelerinin, göç ettikleri ülkenin dilini iyi düzeyde öğrenmiş olmaları, yerel topluluk ile iletişim halinde olarak kültürlerine uyum sağlama sürecini de kapsamaktadır (Esser, 2000: 66). Başka bir ifadeyle toplumdaki bütünleşme süreci topluluk bazında olduğu gibi tek tek bireyler düzeyinde de gerçekleşebilecek olan tamamlanmış bir sosyal uyum sürecidir. Sosyolojik açıdan kişiliğin bütünleşmesi, bireyin sosyal rollerinde toplumla uyumlu halde oynadığı, grup bütünleşmesi ise grup üyelerinin sosyal grubun hedeflerine doğru rollerini karşılıklı bağımlılık içinde oynadıkları düşünülmektedir. Bu bağlamda bütünleşmiş grup, amaçlarına en alt düzeyde bir çatışma ile ulaşmaktadır. Toplumun bütünleşmesi süreciyle yalnızca belli bir kesimin değil, toplumun tamamının başarılı bir şekilde işbirliği içinde olduğu bir toplum oluşturulmaktadır (Fichter, 2009: 237). Bütünleşmenin sosyal ve kültürel boyutlarının birbiri ile sıkı bir ilişki içinde olması yani birbirini tamamlamaları nedeniyle sosyal bütünleşmenin başarı ile gerçekleşebilmesi için kültürel bütünleşme sürecinin de başarıyla sürdürülmesi gerekmektedir.

Göçmenlerin sosyal bütünleşmeleri; göçmenlerin faaliyetlerine ilişkin bir süreç olduğu kadar göçmenlere sunulan teşvikleri ve fırsatları da içeren bir süreçtir. Belli başlı bazı kısıtlamalar ve maliyetler tarafından şekillendirilen bir süreç olarak toplumsal şartlara göre gerçekleşen etkileşimin bir sonucudur (Esser, 2006: 9). Bütünleşmenin etnik, kültürel ve dinsel olarak gerçekleşmesi hem sosyal hem de kültürel düzeyde bütünleşmenin gerçekleştiği anlamına gelmektedir. Burada göçmenlerin yerel toplulukla yeni ilişkiler kurması, sosyal ağların güçlenmesinde önemlidir. Göçmenlerin topluma katılımları buldukları ülkedeki kurumları, kültürü ve dili içselleştirmesi ile mümkündür (Bosswick and Heckman, 2006: 10).

4.2.2. Kültürel Bütünleştirme

Kültürel bütünleşme ile sosyal bütünleşme, bütünleşmenin birbirini tamamlayan farklı boyutları olmasına rağmen çoğu zaman birlikte kullanılmaktadır. Bunun temel nedeni, sosyal bütünleşme ile kültürel bütünleşmenin birbirlerine döngüsel olarak kaynaklık etmeleridir. Çünkü göçmenlerin yerleştikleri kentlerdeki toplumsal normlara uymaları ve değerleri benimsemeleri bütünleşmenin hem kültürel hem de sosyal

boyutuyla ilgilidir.

Kültürel bütünleşmenin başlamasında göçmenlerin göç ettikleri yerlerde daha önceden ortaya çıkmış sosyal gruplarda yer edinmeleri önemlidir. Yer edinme süreciyle birlikte bireylerin kentle kültürel ve sosyal bütünleşme süreci başlar. Schnell'de (2015: 183) göçmen kitle ile yerel topluluğun sahip olduğu kültürlerin birbirleri aralarında dostluklar kurmaları, komşuluk ilişkileri yürütmeleri, iş yerlerinde beraberlikleri gibi göstergeleri bulunduğunu, bu göstergelerin de sürecin başarısını yansıttığını ifade etmektedir.

Bütünleşmenin kültürel boyunun tamamlanması ile göçmenlerin toplumsal normlara uyum içinde yaşamı öğrenmiş olacağı kabul edilmektedir (Adıgüzel, 2016: 174). Bu süreçte göçmenlerin yerel topluluğun dilini öğrenmesi kültürel bütünleşmenin daha kolay sağlanacağı görüşünü güçlendirmektedir.

Kültürel bütünleşme sürecinin sağlıklı bir şekilde devamında göçmenlerin bir iş sahibi olmaları ve düzenli bir gelire sahip olmaları oldukça önemlidir. Göçmenlerin ekonomik yeterliliğe sahip olmalarıyla sosyo-kültürel bütünleşmeleri daha uygun bir zeminde devam edebilecektir (Karasu, 2017: 638). Zira göçmenlerin ekonomik gelirlerinin artması, daha fazla sosyal ve kültürel katılım göstermelerinde etkili olacaktır. Bunun neticesinde her iki topluluk arasında kültürlenme başlayacaktır.

Göçmen kitle ile yerleşik halk arasında başlayan kültürleşme ile iki farklı kültür grubundan gelen toplumun iletişimi kültürlerarası bir özellik taşımaktadır. Buradaki toplumsal gruplar birlikte yaşamak ve kendi kültürlerini korumak istemektedir. Bu durum ise sosyo-kültürel bütünleşme ile sağlanabilir (Şahin, 2010: 105). Sosyo-kültürel uyum sürecinin göçmenlerin herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmadan göç ettikleri bölgede sosyal ve kültürel bağlar kurmaya başladığı kabul edilmektedir. Bu süreç, sosyal ve kültürel yapıya katkıda bulunmaktadır (Fielden, 2008: 3).

Kültürel bütünleşme; toplumdaki kurallar, inançlar, ahlaki değerler, gelenek ve görenekler ve değer yargılar gibi manevi değerlerde bir bütünlük olması durumudur. Bu bütünleşme sürecinde toplumun sosyal parçalarını, kuruluşlarını ve organizasyonlarını manevi değerler ışığında bir araya getirme söz konusudur (Kaya, 2008: 63). Ancak göçmenlerin, hedef ülkede yaşayan toplulukların kurallarına ve yerel değerlerine uyumunun yanında yerel toplulukların göçmenlerin kültürel yaşamlarına karşı verdikleri tepkiler de etkilidir (Martikainen, 2010: 266).

Kültürel bütünleşme ile göçmenlerin kendi kültürlerini bırakarak buldukları bölgenin kültürünü öğrenerek yaşamaya başladıkları düşünülmemelidir. Burada her iki topluluğun da kültürel bir uyum içinde yaşatılmaları önem taşımaktadır (Bosswick ve Heckmann, 2006: 10). Ancak kültürel bütünleşmeyi olumsuz etkileyen birtakım unsurlar da bulunmaktadır. Erkal, vd. (1997: 121), göçmenlerin kültürel bütünleşmelerinin önündeki en büyük engellerin gettolar olduğunu ileri sürmektedir. Bütünleşmenin gerçekleşmediği durumlarda ortaya çıkan gettolaşma, kavram olarak herhangi bir din, ırk ya da kültürel özellikleri nedeniyle kentin farklı bir bölgesinde yoğunlaşan fertlerin yaşadıkları bölge olarak tanımlanmaktadır.

4.2.3. Ekonomik Bütünleşme

Ekonomik faaliyetler insanların yaşamlarını şekillendirdiği gibi yaşadıkları yerlerle bağ kurmalarında önemli bir etkidir. Nitekim ilk çağlardan beri insanlar hayatta kalma mücadelesi vermekte, yaşamlarını idame ettirebilmek için sürekli çalışmaktadır. Artı ürün ortaya çıkıncaya kadar doğada avcılık ve toplayıcılık faaliyetleri ile yaşam mücadelesi veren insanlar, ihtiyaçlarını karşılayabilmek için sürekli yer değiştirmişlerdir. Yerleşik hayata geçtikten sonra da yaşamı etkileyen olaylar, insanların yeni yeni yerlere göç etmelerinde etkili olmuştur. İnsanların göç kararları almalarında ekonomik faaliyetler temel belirleyicilerden biri olmuştur.

İnsanların geçimlerini sağlayabilmek için giriştikleri faaliyetler, buldukları yerlerde sosyal yaşamlarına ve yaşamın akışına entegre olmalarında önemli olduğu gibi toplumdaki statülerinde de belirleyicidir. Bireylerin bütünleşmelerinde önemli görülen ekonomik faaliyetler, özellikle uluslararası göçler sonrasında bütünleşmenin sağlanabilmesinde daha etkilidir.

Uluslararası göçler sonrasında, göç alan ülkelerde göçmenlerin ekonomik faaliyetlere girişmeleri hem göçmenlerin toplumda tutunabilmeleri hem de göç ettikleri yerlerdeki işgücü ihtiyacını karşılayarak katkı sağlamaları açısından önemlidir. Bu durumun sağlıklı yürütülmesi için göçmenlerin yoğun yaşadıkları yerlerde emek sömürsünün önüne geçilmesi ve buna dair düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Ayrıca bu sürecin yönetiminin planlanmasıyla hem yerleşik topluluğun hem de göçmenlerin ekonomik bütünleşmeleri kolaylaşacaktır.

Göçmenlerin ekonomik bütünleşme süreçleri, ülkelerin temel göç politikaları arasında yer almaktadır. Göçmenlerin kentlerde ekonomik bütünleşmelerine ilişkin yapılan çalışmalar genel olarak göçlerin hedef ülkedeki makroekonomik etkileri, onların ekonomik performansları ve göç kararını etkileyen faktörler üzerinde yoğunlaşmaktadır (Bauer, vd., 2004).

Hedef ülkenin ekonomik koşulları ve ülkedeki ekonomik politikalar da göçmenlerin istihdamlarında ve istihdamları için gerekli olan eğitim programlarına alınmalarında etkili olmaktadır. Bu durum göçmenlerin ekonomik entegrasyonunu doğrudan etkilemektedir (Hamberger, 2009: 16).

Göçmenlerin ekonomik hayata katılımını sağlayan ve göçmenlerin hayatlarını sürdürebilmeleri için iş piyasasındaki faaliyetlerine yön veren ekonomik bütünleşme ile göçmenler ve hedef ülkede yaşayan yerel halk arasındaki istihdama ilişkin eşitsizliklerin azaltılması ile (Valenta and Bunar, 2010: 467) göçmenlerin ekonomik faaliyetlerinde yerel halkla aynı haklara sahip olmaları, herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmadan yaşamlarını sürdürmeleri ve ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları amaçlanmaktadır.

Göçmenlerin ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları ve buna bağlı olarak geleceklerini planlamaları için çalışma hakkına sahip olmaları oldukça önemlidir. Göçmenlerin bu haklara erişimi için de hedef ülkenin dilini yeteri kadar bilmesi, yerel topluluk ile ilişkilerini bu doğrultuda güçlendirmesi, mesleki becerilerini de geliştirerek ekonomiye katkı sağlaması önemli aşamalar olarak görülmektedir (Ager and Strang, 2008: 170). Göçmenlerin bu düzeyde bütünleşmeleri gelecek zaman diliminde ekonomiye makro düzeyde katkılar sağlayacaktır. Bu katkıların istenen düzeye gelmesi için de dil ve mesleki eğitim sürecinde göçmenlerin alacakları eğitimlerin kendilerine uygun bir uyum programı dahilinde olması süreci kolaylaştıracaktır. Ekonomik bütünleşmede sağlanacak başarı, sosyal bütünleşmeyi de kolaylaştıracaktır. Sosyal yaşamın ekonomik faaliyetlerle şekillendiği düşünüldüğünde, bütünleşmenin sosyal ve ekonomik boyutlarının da birbiri ile sıkı ilişkisi olduğu söylenebilir.

Sosyo-ekonomik bütünleşme için göçmenlerin yerel halkla aynı sosyal ve ekonomik imkânlarla sahip olmaları gerekmektedir. Bu haklar arasında istihdam en temel hak olarak kabul görmektedir. Göçmenlerin işgücü piyasasında herhangi bir ayrıma tabi tutulmadan katılmaları ve bu süreçte yerel topluluğun sahip olduğu tüm haklara sahip olarak tüm fırsatlara erişimleri bütünleşme kapsamında

değerlendirilmektedir (Ager and Strang, 2008). Ekonomik bütünleşme sürecinin sonunda göçmenler yasalara uygun yaşam sürdürdüklerinde, vergilerini ödediklerinde ve ekonomiye katkıda bulduklarında ekonomik olarak bütünleştikleri söylenebilir (Esser, 2000: 66). Sosyo-ekonomik bütünleşme için temel bir hak olarak göçmenlerin veya çocuklarının eğitim hakkından yararlanmaları hem kendilerinin hem de çocukları için bütünleşememe sorununu ortadan kaldıracaktır.

Özellikle okul çağındaki çocukların eğitim sistemine dahil edilmesi ile yerel kültürü ve kurumları tanınması sağlanır. Ayrıca bu yolla topluma dahil edilerek aidiyet duygusu geliştirildikten sonra toplumsal kaynaşma sağlanır. Bu eğitim süreci gelecekte istihdam edilecekleri alanlarda da yetiştirilmelerini sağlayan bir mesleki eğitim süreci gibi de düşünülebilir. Buradaki bütünleşme süreci (Ager and Strang, 2008: 172-173) bireylerin toplumun kurallarını benimsemeleriyle birlikte gelecekte girişecekleri ekonomik faaliyetleri belirlemektedir.

4.2.4. Yasal ve Siyasi Bütünleşme

Yasal-siyasi bütünleşme, göçmenlerin yaşadıkları ülkede yerel halkın haklarını sahiplilik düzeyine ilişkindir. Göçmenlerin yerel topluluk ve devlet nezdindeki konumunun yanında sahip oldukları haklar yasal ve siyasi olarak bütünleşme düzeyini ortaya koymaktadır.

Göçmenlerin çalışma yaşamı, mülk edinme, eğitim, serbest dolaşım, kalış süresine göre ikamet izinlerinin alınması ya da vatandaşlığa geçiş gibi hakları genel olarak bütünleşmenin hukuki boyutuna ilişkindir (Crisp, 2004: 1). Devletin göçmenlerle işbirliği yoluna girmesi ve bazı konularda katılımlarının sağlanması da siyasi bütünleşme yollarındandır (Martikainen, 2010: 266).

Göçmenlerin uyum süreçleri normalde bir hak, ödev ve değerler bütünüdür. Göçmenlerin, bazı hakları olduğu gibi bazı sorumlulukları da bulunmaktadır. Buradaki hak, ödev ve sorumluluk zorunlu benzeşme olmayıp uyum içinde bütünleşmedir. Göçmenlerin yaşadıkları toplumdaki siyasi katılımları ve buldukları ülkenin vatandaşı olarak o toplumun tam bireyi olmaları hukuki olarak bütünleştiklerini ve bu vatandaşlıktan doğan hukuki haklarını tam olarak kullanabileceklerini göstermektedir (European Union, 2004).

Bütünleşme sürecinde göçmenlerin tüm hukuki haklarının güvence altına alınması beklenmektedir. Bu beklentinin karşılanması göçmenlerin uyumunu kolaylaştıracaktır. Bunun yanında sürecin tamamen hukuki çerçevede ilerlemesi, yasadışı göç ve insan ticareti gibi hukuki olmayan durumların engellenmesi ve göçmenlerin sahip oldukları haklara ilişkin bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Hukuki sürece ilişkin gerekli bilgilendirmeler rehber uzmanlar tarafından yapılmalıdır (Karasu, 2017: 638).

Göçmenlerin göç ettikleri ülkenin temel değerlerini benimsemeleri beklenmektedir. Bu değerler hem onların hukuki hakları bakımından hem de uyum sürecini kolaylaştırması açısından önemlidir. Bu süreçte göçmenlerin hukukun üstünlüğüne, insan hak ve özgürlüklerine, demokrasinin ilkelerine saygı göstermeleri beklenmektedir (European Union, 2004).

4.2.5. Yerel Bütünleşme

Yoğun göç alan ülkelerde toplumsal huzuru ve güvenliği tesis etmek, yerel kalkınmayı devam ettirebilmek için bütünleşme politikalarına gereksinim vardır (European Commission, 2020: 1). Bütünleşme süreci kamusal kurullarla ve büyük oranda yerel düzeyde gerçekleşmektedir (Penninx, 2009: 5). Bu süreç, merkezi yönetimlerin yürüttüğü politikalarla düzenlense de göçmenlerin kentle bütünleşmelerine ilişkin çalışmaların büyük bir kısmı yerel düzeyde gerçekleşmektedir (Strang and Ager, 2010). Uzun vadede verimli bir şekilde uygulanabilen ve göçmenlerin de katılımlarının sağlanması ile oluşturulacak olan bütünleşme politikaları, göçmenlerin yaşadıkları kentlerde aidiyet duygusunu geliştirmelerine ve yaşadıkları toplumların göçmen karşıtı tepkilerini asgari düzeye indirmede etkili olmaktadır (Penninx, 2009: 6).

Yerel bütünleşme; uluslararası kuruluşlar, kamu kurumları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, yerel halk ve göçmenlerden oluşan ve geniş bir katılımı olan çok boyutlu bir süreçtir. Yerel bütünleşme ile göçmenlere, yaşadıkları yerde kendi kültürlerini yaşayabilecekleri özgürlük alanının sağlanması, toplumdaki sosyal ve ekonomik dengenin oluşturulması ve toplumsal uyumun sürdürülmesi amaçlanmaktadır (Barın, 2019: 59).

Yerel bütünleşme sosyal, ekonomik ve hukuki boyutları olan bir süreç olarak ifade edilmektedir. Uluslararası mülteci hukukunda resmi olarak kabul görmüş bir

tanımı olmamasına rağmen BM Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme ve 1951 Cenevre Sözleşmesi genel hatlarıyla yerel bütünleşmenin hukuki boyutunu açıklamaya çalışmaktadır (Crisp, 2004: 1). Bu metinler, bu kavramın tanımlanmasında yol gösterici niteliktedir.

Yerel bütünleşme süreci, başta uluslararası koruma ihtiyacı olan kişilere sosyal haklar tanınması ve yerel toplulukla uyum sürecini kolaylaştıracak yasal düzenlemeler yapılmasını gerektirmektedir (Hathaway, 2005: 978). Bu süreç yerel yönetimlerin yetki alanlarında göçmenlerin sosyal ve ekonomik olarak kendilerine yetebilecek uzun vadeli politikalar geliştirmelerini gerektirmektedir (European Commission, 2011: 4).

Yerel yönetimlerin bütünleştirme politikaları, ulusal politikaların ideolojik uygulamaları yerine, yereldeki aktörlerin işbirliği ile oluşturulmalıdır. Bu politikaların yerelde toplumun yararına uygulanacak olması, yerel topluluğun bu politikaların hayata geçirilmesini kolaylaştıracaktır (Penninx, 2009: 9). Yerel yönetimler, hem göçmenlerin hem de yerel halkın karar alma süreçlerine katılım sağlama imkânı sunması açısından bütünleşme politikalarının yerel koşullara uygun olarak hayata geçirilmesini sağlayacak kurumlardır.

Kentlerde göçmenlerle yerel halkın ortak bir mekânda yaşamaları kentte farklı hizmetlerin sunumunun kolaylaşması için bütünleşme politikalarını yerel bir ihtiyaç haline getirmektedir (Özservet, 2016: 48). Avrupa'ya artan göçlerin kontrol altına alınması ve düzensiz göçlerin sınırlandırılması için merkezi yönetimlerin bütünleşme politikalarında refah devletinin sunması gereken hakları sunmak istememeleri, yerel bütünleşme politikalarını önemli kılan diğer bir gelişmedir (Spencer, 2020: 187).

Yerel yönetimlerin merkezi hükümetlerden farklı politikalar izleyerek bütünleşmeyi yerelleştirebildikleri bilinmektedir (Spencer, 2020: 190). Yerel bütünleşme politikaları, her ülkede hatta her kentte farklılıklar göstermektedir. Bazı yerel yönetimler bu süreçte farklı hizmetler sunarak bu süreci kolaylaştırırken bazı yerel yönetimler bu süreçte herhangi bir varlık gösterememektedir (Betts, vd., 2017). Kentlerin fiziki ve ekonomik yapıları, sahip olduğu kaynakları, geçmişten gelen göç tecrübeleri, konut ve kentsel dönüşüm uygulamalarının ihtiyaçları karşılayabilmesi, işgücü piyasalarının gelişmişliği, kamusal hizmetlerin gelişmişliği gibi etkenler yerel bütünleşme politikalarının bir kentten diğerine farklılaşmasında etkili olmaktadır (Penninx, 2009: 6).

Yerel bütünleşmeye ilişkin eğitim, sağlık, istihdam ve barınma başta olmak üzere çok farklı alanlarda; kamu, özel sektör, sivil toplum, yerel, ulusal ve uluslararası aktörler biraraya getirilerek bütünleşmenin çok boyutlu ihtiyaçlara cevap vermesi sağlanmaktadır (Özçürümez ve İçduygu, 2020: 39). Yerel yönetim düzeyindeki bütünleşme politikaları, öncelikli olarak sosyal uyumun sağlanmasını amaçlamaktadır (Hoekstra, vd., 2018: 23). Yerel bütünleşmenin sosyal uyumu, göçmenlerle yerel topluluğun karşılıklı uyumunu gerektirmektedir (Crisp, 2004).

Yerel yönetimlerin kurumsal yapılarının merkezi yönetimlere göre daha esnek olması bütünleşme sürecinde daha aktif politikalar yürütebilmelerini sağlamaktadır. Bu nedenle yerel yönetimlerin kentte yaşayan göçmenlerin bütünleşme süreçlerinde ve kent yaşamına adapte olmalarında merkezi yönetimlere göre önemli bir yeri olduğu söylenebilir (Acuto, 2010: 436). Yerel yönetimlerin ana hizmet birimleri olan belediyeler, bütünleşme süreçlerinde çok düzeyli işbirliğinin geliştirebileceği en önemli kurumlardır. Ulusal ve uluslararası düzeyde oluşturulabilecek paydaşlarla hedeflere daha kolay ulaşılması için farklı imkânlara sahip olan belediyeler, bütünleşme sürecinde etkin çalışmaların yürütülmesine olanak sağlamaktadır.

Merkezi yönetimler uluslararası göçleri sınırlandırmaya yönelik düzenlemeler yaparken, yerel yönetimler kentteki yoksulluğun azaltılması, halk sağlığının korunması, barınma ihtiyacının giderilmesi gibi uygulamalarla göçmenlerin sosyal uyumunu ve şehrin kalkınmasını amaçlamaktadır (Spencer, 2020: 195). İş piyasasına katılımı yönelik çalışmalar, hayat standartlarını artıracak gelir artırımını sağlamak, mal ve hizmetlere yerel toplulukla göçmenlerin eşit erişebilmeleri, yerelde ekonomik bütünleşmenin amaçlarındandır (Kuhlman, 1991: 16; Bosswick, 2006: 13). İstihdam piyasasına bütünleşmenin sağlanması amacıyla göçmenlere ait işletmelerin mali olarak desteklenmesi için esnaf, ticaret ve sanayi odaları arasındaki iş birliğinin sağlanması, yerel aktörlerle yönetişimi zorunlu kılmaktadır.

5. YOĞUN GÖÇ ALAN ÜLKELERDEN ÖRNEKLERLE GÖÇ VE BÜTÜNLEŞTİRME POLİTİKALARI

20. yüzyılın ikinci yarısından sonra uluslararası göçlerde görülen artışla birlikte bazı ülkelerin almış oldukları dış göçler, onların ulusal menfaatleri doğrultusunda göç politikaları oluşturmalarını zorunlu hale getirmiştir.

Dünya'nın farklı ülkelerinin göç politikaları incelendiğinde, bazı ülkelerin göç alanında önemli uygulamalar başlattıkları görülmüştür. Bu alanda başarılı sonuçlar alınması, diğer ülkelerin de bu uygulamaları model almasında etkili olmuştur. Bazı ülkelerin göç politikaları üzerinde etkili olan uygulamaları, bazen diğer ülkelerde doğrudan uygulanmıştır.

Ülkelerin göç politikaları genellikle uluslararası göçlere göre şekillenmekte, uluslararası göçler de büyük oranda kentlere gerçekleşmektedir. Nitekim kentlere gerçekleşen uluslararası göçlerden sonra farklı dil ve kültüre sahip insan topluluklarının birarada yaşamaya başlamaları ve bunun ortaya çıkarabileceği sorunlar, ülkelerin göç politikasını belirlerken farklı toplulukların bütünleşmelerini dikkate almalarını da zorunlu hale getirmektedir. Bu nedenle dünyada özellikle uluslararası göçmenlerin bütünleştirilmesi, ülkelerin göç politikalarında önemli bir yer tutmaktadır.

Bu bölümde dünyanın en fazla göç alan ülkelerinin yanında göç alanındaki uygulamalarıyla ve uyguladıkları politikalarla dikkat çeken önemli göç ülkelerinin göç bütünleştirme politikalarına yer verilmektedir.

5.1. Almanya'nın Göç ve Bütünleştirme Politikası

20. yüzyılın ikinci yarısından sonra yaşanan gelişmeler Almanya'nın göç politikaları üzerinde etkili olmuştur. Nitekim 1950'li yıllara kadar göç veren bir ülke olan Almanya, bu tarihten sonra göç alan bir ülke haline gelmiştir (Hollifield vd. 2014: 226; Fertig, 2002: 5). II. Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'nın yeniden inşası için gereken işgücü için dışarıdan emek gücüne ihtiyaç duyulmuştur. Bunun için de 1955'te İtalya, 1960'ta Yunanistan ve İspanya, 1961'de Türkiye, 1963'te Fas, 1964'te Portekiz, 1965'te Tunus ve 1968'de Yugoslavya ile ikili antlaşmalar imzalanmıştır. Yapılan bu geçici antlaşmalarla Almanya'ya misafir işçiler davet edilmiştir (Constant, vd., 2012: 69). Almanya'ya farklı ülkelere gelen işçi göçü ile işgücü ihtiyacı karşılanmaya çalışılmış, fakat bu işçilerin kalıcı olması istenmemiştir.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Federal Almanya, misafir işçi statüsünde kabul ettiği çok sayıda göçmeni sözleşme süresi bittikten sonra ülkelerine geri göndermek istemiştir. Bu nedenle uzun süre işçilerin ailelerinin Almanya'ya gelmeleri önlemiştir (Erder, 2006: 82). Fakat zamanla ülkeye gelen işçi sayısının artışı, bu göçmenlerin ülkede kalış sürelerinin uzaması ve önemli bir kısmının vatandaşlık almasıyla birlikte işçilerin büyük bir kısmının aileleri de Almanya'ya göç etmişlerdir.

1960'lı yıllara gelindiğinde Almanya nüfusu içindeki yabancıların sayısı artmıştır. Demografik verilere göre, göçlerin Almanya ekonomisi için uzun vadede önemli katkıları olacağı fark edilmiştir (Maizière, 2014: 12). Göçmenlere duyulan gereksinimin uzun zaman devam edeceği ve buradaki göçmen sayısının azalmadan artabileceği gerçeği üzerine Almanya'da göçmenlerin bütünleşmeleri öncelikli bir konu haline gelmiştir.

1960 ile 1973 yılları arasında Almanya'da sanayide gereksinim duyulan emek gücü için işgücü göçü kabul edilmiştir. Bu dönem yaklaşık 6 milyon işçi ailesiyle birlikte Almanya'ya gelmiştir. 1970'lerin ortalarında Almanya'nın kalıcı göçmenlerinin sayıları artmıştır. 1973 yılında petrol krizinin ekonomi üzerindeki bozucu etkileri 1980'li yıllara kadar Almanya'ya göçleri durdurmuştur. 1970'lerin sonunda Almanya'da farklı göç türleri ortaya çıkmıştır (Bulkan 2018: 53-54; Castles ve Özkul, 2003: 9). 1979 yılına kadar uygulanan yabancılar politikası nedeniyle göçün sosyal ve kültürel boyutları göz önüne alınmayarak "İş ve İşgücü Piyasası Politikası" olarak sınırlandırmıştır (Turan, 1997: 26).

1979 yılından itibaren bütünleşme, Almanya'da yabancılar politikasının temelini oluşturmaktadır. 1980'lerde ise Almanya'da çokkültürcü toplum düşüncesi yoğun olarak tartışılmış fakat Almanya, bu yaklaşımı en az benimseyen ülke olmuştur. 1980'li yılların ortalarına gelindiğinde yabancı işçilerin ülkelerine geri dönmelerini teşvik edici politikalar öne çıkmıştır (Kastoryano, 2000: 51). Bu dönem Almanya'da göçmenlerin yalnızca işgücüne katkıları sağlamaları istenmiş ve emek gücünden yararlanan işçilerin sonraki bir zaman diliminde ülkelerine dönmeleri teşvik edilmiştir.

Alman hükümetinin sığınmacı ve mültecilere yönelik 1992 yılında yaşanan mülteci krizine kadar önemli değişiklikler yapmadıkları ve daha çok vize, vatandaşlık, entegrasyon, aile birleşim konularında çalışıldığı görülmektedir (Winslow, 2016: 111). Bu tarihte Almanya'daki göçmenlerin kalıcı olabilecekleri, bu nedenle

bütünleşmelerinin gerektiği ve buna ilişkin çalışmalarının öne çıktığı görülmektedir. Ayrıca 2000'li yıllara doğru bütünleşmenin düşünüleninden daha önemli bir süreç olduğu anlaşılmıştır.

Almanya'da 2000 yılından sonraki göç politikaları özellikle bütünleşmeye yönelik olarak uygulanmaya başlanmıştır. Uygulanan bu politikalarla göçmenlerin bütünleşmelerinde olumlu sonuçlar alınmıştır (Sussmuth, 2009: 1). Nitekim 2000 yılında kabul edilen Vatandaşlık Kanunuyla ilk defa yabancı ailelerin Almanya'da doğan çocuklarına vatandaşlık hakkı verilmiştir. Bu Kanuna göre Almanya'da 8 yıl ikamet edip yeterli düzeyde Almanca bilen yabancı ailelerin çocuklarına vatandaşlık verilmiştir (Sussmuth, 2009: 2). Göçmen sayısının sürekli artması, Alman hükümetini bu konuda yeni yasal düzenlemeler yapmaya yöneltmiştir.

2005 yılında çıkarılan Göç Yasası'nda Almanya'ya gelen göçmenlerin bütünleşmeleri konusu göç politikalarında önemli görülmekte, bunun için göçmenlere 600 saatlik dil eğitiminin yanında Alman kültürü, vatandaşlık hak ve ödevlerini konu alan kurslar da verilmektedir. Göçmenlerin daha Almanya'ya gelmeden önce entegrasyonu için çalışılması uygun görülmektedir (Snyder, 2006: 24). Öte yandan 2005 yılındaki değişikliklerle birlikte vatandaşlık hakkı ve oturma izni verilmeden önce, göçmenlerin güvenlik soruşturmaları için yapılacak olan istihbari çalışmalarda anayasal düzene karşı bir suç işlememiş olmaları istenmekte, ayrıca başka ülkelerdeki sabıka kayıtlarına da bakılmaktadır (Fauser, 2006: 9-10). Söz konusu değişikliklerin yapılmasında Amerika'daki 11 Eylül terör saldırılarının etkileri görülmektedir. Nitekim bu dönem Almanya'nın göç politikalarında güvenlik endişeleri de etkili olmuştur. Bu güvenlik endişeleri göçmenlerin bütünleşmelerine ilişkin politikaların önemini ortaya koymaktadır. Güvenlik endişelerinin yanında gelecekte toplumda göçmenlerin önemli sorunlara yol açmaması için göçmenlerin bütünleştirilmeleri gerektiği anlaşılmış ve bunun için çalışmalar yapılmıştır.

Bütünleşme sürecini vatandaşların göçmenlerle karşılıklı etkileşimleri olarak gören Almanya'ya, 2015 yılında yapılan göçlerin yoğunlaşması üzerine birçok bölgede BAMF (Federal Göç ve Mülteci Ofisi) şubesi açmıştır. Göçmenlerin iş, sosyal ve kültürel yaşamda uyumunu sağlayacak kurslara katılımlarının sağlanması ve iş bulmalarını sağlayacak düzeyde Almanca öğrenmeleri teşvik edilmiştir (Şimşek ve Çorakbatır, 2016: 78; BAMF, 2022).

2016 yılında kabul edilen Uyum Yasası ile Almanya'ya giriş yapan göçmen yabancıların, ülkeye girişleriyle birlikte entegrasyon süreçleri başlamıştır. Bu süreç zarfında göçmenlerin dil eğitimi ve iş bulmaları için mesleki eğitimleri buradaki öncelikli konulardandır. Bu Kanuna göre mesleki kurslara katılım için Almanya'da 15 ay kalmış olma zorunluluğu bulunmaktadır. Yine bu yasa ile mültecilerin entegrasyon kurslarına katılımları zorunludur. Aksi takdirde kendilerine yapılan sosyal yardımlar kesilecektir (Yıldız, 2017: 56-57). Bu tarihte yürürlüğe giren "İltica Prosedürü Hızlandırma Kanunu" ile BAMF'nin sunmuş olduğu dil ve bütünleşme kurslarına yalnızca Almanya'da kalması düşünülen göçmenlerin katılabileceği kararlaştırılmıştır (Federal Government, 2022).

Almanya'da iltica başvurusu yapan sığınmacılar ilk olarak bir pansiyona yerleştirilmektedir. Sığınma statüsü alanlar bir konaklama merkezine aktarılmaktadır. 5 yıl sığınmacı statüsünde yaşayanlar daha sonra daimi ikamet başvurusu yapabilmektedirler (Wolff, 2018: 10). Almanya'ya iltica başvurusunda bulunan tüm sığınmacılar kabul edilmekte, göçlerden önce de genel bir sağlık taramasından geçirilmektedirler. Bu taramada bulaşıcı hastalıklara odaklanılmaktadır. Ayrıca sığınmacılarda travma belirtileri tespit edilirse BAMF'ye rapor edilmektedir (Kalkman, 2018: 49).

Alman Anayasasında belirtilmemesine rağmen, Almanca ulusal dil olarak konuşulmakta ve okullarda eğitim dili olarak kabul edilmektedir (Luchtenberg, 2002). Bu yüzden Almanya'daki sığınmacı çocukların devlet okullarında eğitime kabul edilmeden önce yeterli düzeyde Almanca bilmeleri gerekmektedir. Çocuklar için açılan Almanca kurslarında başarılı olanlara sertifikalar verilmekte, bu belgeyi alan çocuklar okullara kayıt yaptırabilmektedir (Kalkman, 2018: 83). Eğitim politikası federal devlete uygun olarak belirlenmiş ve eğitimlerden federal devlet sorumlu tutulmuştur (Kihir, 2003: 119).

Almanya'da göçmenlerin kentle bütünleşme süreçlerinde federal ofis tarafından ilk oryantasyonları için projeler uygulanmakta, bu kapsamda yol gösterici kurslar düzenlenmektedir. Sonraki aşamada 700 ile 1000 ders saati aralığında değişen bir uyum kursu düzenlenmektedir. Uyum kursu kapsamında verilen dil kursunda; iş ve meslek edinme, mesleki eğitim, alış-veriş, ticaret, tüketim, boş zaman aktiviteleri, sağlık ve hijyen eğitimleri, medya ve medya kullanımının yanında ikamete ilişkin bilgiler

verilmektedir (Federal Office for Migration and Refugees, 2022). Bu kurslar yetişkinler, gençler, çocuklar ve kadınlar için ayrı ayrı düzenlenebilmektedir.

Öte yandan Almanya’da bütünleşme sürecinde sivil toplum kuruluşlarının da aktif rol aldıkları bilinmektedir. 2000’li yıllardan sonra devlet bu çalışmalar için sivil toplum örgütlerini de desteklemeye devam etmektedir. Nitekim 2006 yılında şansölye tarafından başlatılan ve 2010 yılından sonra da her yıl düzenlenen entegrasyon zirvesiyle Almanya’nın göçmenlerin bütünleşmeleri sürecine yaklaşımı şekillenmektedir (Bither and Ziebarth, 2016: 9). Entegrasyon için Berlin Modeli Almancaya ağırlık verirken, Bavyera Modeli geri dönüşleri artırmak için göçmen çocuklarına özel sınıflarda esas olarak kendi anadillerinde eğitime ağırlık vermektedir (Martin, 1991: 37).

Almanya’da göçmenlerin bütünleşmelerine ilişkin politikalar; daha çok Federal Eğitim ve Araştırma Bakanlığı, Aile Bakanlığı, Kadın ve Genç Bakanlığı ve Sosyal Hizmetler ve Çalışma Bakanlığı tarafından belirlenmektedir. Bu bakanlıklar arasında eşgüdümü Federal Göçmen ve Mülteci Bürosu (BAMF) sağlamaktadır. Bu yüzden bütünleşmeye yönelik kurslar ülke çapında desteklenmektedir. Bölgesel olarak bazı alanlardan sorumlu olan “Lander” yönetimleri de bütünleşmeye yönelik bazı programların yürütülmesinden sorumludur (Tuncer, 2012: 799).

Dünyada en fazla mülteci ve sığınmacının bulunduğu Almanya’da her dört kişiden biri göçmendir. Federal bir devlet olması ve eyaletlerin iç işleyişlerinde geniş yetkilerinin bulunması nedeniyle, Almanya’da eyaletlerin de göçmen entegrasyonuna yönelik çalışmaları önemli bir yer tutmaktadır (Erkul vd., 2016: 34).

Federal Almanya’da göçmenlerin kabulünden sonra merkezi yönetimlerin genel olarak çizdikleri çerçeveye bütünleşme süreçleri başlamaktadır. Göçmenler ülkeye geldikten sonra Lander belediyeleri, önemli roller üstlenmeye çalışmakta ve her bir belediye birbirinden farklı projelerle göçmenlerin kentle bütünleşme sürecinde önemli görevler üstlenmektedir. Belediyeler yürüttükleri projelerle göçmenlerin bütünleşme süreçlerinde, önemli aktörler haline gelmektedir. Almanya’da göçmenlerin kentle bütünleşme süreçlerinde bazı belediyeler, yaptıkları çalışmalarla diğer belediyelere göre daha yoğun faaliyet göstermektedir.

Osnabrück Belediyesi, sığınma isteyen insanların ihtiyaçlarını temin etmek, mültecilerin bütünleşmelerini kolaylaştırmak, belediye ve diğer yerel aktörlerle ilişkileri

düzenlemek için bir koordinasyon merkezi kurmuştur. Almanya’da benzeri olmayan “Mülteci Veri Bankası” ile göçmenlere ait istatistikî verilere ve bilgilere kolaylıkla ulaşılması sağlanmaktadır. Ayrıca göçmenler için toplanan bağışlar, açılan dil ve bütünleşme kursları da belediyenin önemli çalışmaları arasında yer almaktadır (GIZ, 2020: 8).

Altena Belediyesinin yapmış olduğu maddî yardımlar, açılan dil kursları ve göçmenlerle birlikte bir entegrasyon ve karşılaşma merkezinin inşa edilmesi ile öne çıkmaktadır. Neu-Ulm Belediyesi’nin kentin entegrasyon konsepti, aylar boyu süren katılımcı bir çalışma süreci çerçevesinde ortaya konulmakta; Eğitim, Aile ve Kültür Komisyonu tarafından kabul edilmektedir (GIZ, 2020: 13-15). Göçmenlere Almanca kursları ile Almanca öğretilmesi ve bütünleşmede Alman kültürünün göçmenlere benimsetilmesi aslında çokkültürlü bir bütünleşme politikasının uygulanmadığını göstermektedir.

Almanya’nın göç aldığı ve çokkültürlü bir ülke olduğu çoğu yerde ifade edilse de Almanya’da çokkültürcülük yaklaşımı oldukça sınırlı kalmıştır. Ancak Frankfurt Belediyesi’nin bünyesinde “çokkültürcülük” ofisi kurulması buna ilişkin tek çalışmadır (Doytcheva, 2009: 75). Kurulan “çokkültürcülük” ofisiyle Almanya’da göçmenlerin kültürlerini yaşatarak bütünleşmelerine yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Almanya’da göç yönetiminde farklı uygulamalar olsa da göç yönetimine her zaman ayrı bir önem verilmiştir.

Göç olgusu Almanya’nın siyasi gündeminde önemli bir yere sahiptir. Göçler yerel ve ulusal ölçekte önemli sonuçlar doğurmakta yerel topluluğu önemli derecede etkilemekte, göçmenlerin uyum sürecinden kaynaklanabilecek sorunlar bu durumun en önemli nedenleri arasında gösterilmektedir (Bade and Weiner, 1997: 7). Nitekim 2011 Suriye savaşından sonra Suriye’den Almanya’ya başlayan göçler özellikle 2015 yılından sonra Almanya’nın sorunu haline gelmeye başlamıştır. Bu dönem Almanya Başbakanı Merkel’in “Suriyeli Mültecilerin Kabul Edileceği” açıklaması Suriyelilerin Avrupa’ya göç etmek için Almanya’ya yönelmelerinde etkili olmuştur (İnat, 2016). 2015 yılında Almanya’da büyük çoğunluğu Suriyeli olmak üzere, mülteci sayısı 1 milyona yaklaşmıştır (Akkaya, 2016: 25).

Almanya, uyguladığı açık kapı politikası sonrasında gelen mülteci sayısındaki artış üzerine, sonradan gelen Suriyelileri geçici koruma statüsünde kabul etmiş, mülteci

statüsü vermemiştir. Öte yandan Suriyeliler için ciddi miktarlarda harcamalar yapan Almanya, bu yükten kurtulmak için AB ülkelerini de soruna taraf ülkeler haline getirmek ve Suriyelilerin Türkiye’de kalması için de işbirliği yapmak gibi politikalar izlemeye başlamıştır (Öner, 2017: 193).

AB ülkeleri içinde en fazla Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapan Almanya’da oturma izni alan sığınmacılara ücretsiz dil kursları ve entegrasyon dersleri verilmektedir. Tüm çocukların örgün eğitime katılımları zorunlu tutulmakta, bunun için de çocuklara ücretsiz ulaşım hizmetleri ve ailelerine de sosyal yardım talep etme hakkı verilmektedir (Vardarlı, 2019: 664).

5.2. Amerika Birleşik Devletleri’nin Göç ve Bütünleştirme Politikası

Amerika’nın keşfiyle başlayan Avrupa sömürgeciliği, beraberinde göçü getirmiştir. Bu nedenle Amerika’nın tarihinin göçler tarihi olduğu söylenebilir. Amerika keşfedildikten sonra Avrupa’dan önemli sayıda göç almıştır. Amerika’daki kaynakların sömürülmesi için başlayan göçler zamanla Amerika’ya Avrupa’nın kültürünün de taşınmasında etkili olmuştur. Avrupa’dan göçlerden sonra Amerika, çokkültürlü bir yapıya sahip olmaya başlamıştır (Braudel, 2001: 500; Galeano, 1983: 34).

Avrupa’dan Amerika’ya ilk defa 1584 yılında kitlesel göçler olmuştur. 1608 yılında İngiltere’den 100 kişilik tüccarın Virginia bölgesine gelmesi ile ilk sömürge dönemi başlamıştır. Bu göçlerle Amerika’da “koloni” adı verilen yerleşim birimleri oluşturulmuştur. Zamanla Amerika’daki tüm koloniler İngiltere’nin sömürgesi haline gelmiştir. İngiltere, göç hareketleri ile buralardaki hakimiyetini sürdürmeye çalışmıştır. Ayrıca 150 yıl içinde Amerika’daki Kızılderililerin bölgelerini ele geçirerek bu bölgede yaşayan yerli toplulukların büyük bir kısmının hayatını kaybetmesine neden olmuştur. Hayatta kalanların büyük bir kısmı da buldukları yerlerden göç etmek zorunda kalmışlardır (Lefebvre, 2005: 12; Gelişim Ansiklopedisi, 1979: 25). Göçler, İngiliz dili ve kültürünün ABD’de baskın hale gelmesine yol açmış ve Anglo-Sakson ırkın diğer ırklara göre üstünlüğü devlet politikası olarak benimsenmeye başlanmıştır (Henderson, 1995: 20).

Amerika’da göç yönetimi açısından 18. yüzyıl oldukça önemlidir. 2 Eylül 1783 yılında Amerika, İngiltere tarafından tanınmıştır. 1787 yılında kabul edilen Anayasa ile Amerika’daki göçmenlerin vatandaşlığa alımında Birleşik Devletler Kongresine yetki

verilmiştir. Bu yetki doğrultusunda 1790 yılında ABD'nin ilk “Vatandaşlık Kanunu” kabul edilmiştir. Bu Kanuna göre Amerika’da bir yıl ikamet eden göçmenler ve burada doğan göçmenlerin çocukları vatandaşlık alabilmektedir. Amerika’da sayıları gitgide artan göçmenler yeni yasal değişiklikleri zorunlu hale getirmiştir. 1795’te bu Kanunda yapılan değişiklik ile Amerika’da 5 yıl ikamet eden göçmenlere vatandaşlık verilmektedir (Armaoğlu, 2010: 95; Weisberger, 2000: 210).

1790-1850 yılları arasında ABD her yıl ortalama 260 kilometrekare genişlemiş ve bu tarihler arasında nüfusu da yaklaşık olarak 6 kat artmıştır (Hobsbawm, 2008: 186). Günden güne büyüyen Amerika’nın kıtada daha geniş alanda hakimiyet göstermesinde almış olduğu göçler etkili olmuştur. Amerika’nın büyümesi sürdükçe göç yasalarında herhangi bir kısıtlamaya gidilmemiş ve göç serbest olarak gerçekleşmiştir. Göçmenlerin sayılarının artışıyla birlikte kayıt altına alınmaya başlanmıştır. 20. yüzyıldan itibaren Amerika, serbest göçmen alımından yasal olarak vazgeçmiştir (Canpolat ve Armer, 2012: 8).

Federal bir devlet olan ABD, göçmenlik ve vatandaşlıkla ilgili süreci merkezden yönetmiştir. Bu konuda ilk çalışmalar 1819 yılında başlamış, 1860’lara doğru yoğunlaşmış ve 1882 tarihli “Çinlileri Dışlama Yasası” Amerika’nın tüm eyaletlerinde aynı anda uygulanan ilk federal yasa olmuştur. 1890 yılından itibaren ise Amerika’daki göç uygulamaları tüm eyaletlerde ortak uygulanmaya başlanmıştır (Daniels and Graham, 2001: 13). 20. yüzyılda Amerika’ya yapılan göçlerin yönetimi için çıkarılan yasalar, göçlere ilişkin koşulların şekillenmesinde etkili olmuştur.

ABD Başkanı William McKinley’in Polonyalı bir göçmenin oğlu tarafından öldürülmesi üzerine 1903 yılında “Anarşistlerin Dışlanması Yasası” olarak bilinen göç yasası kabul edilmiştir. Bu Kanunla anarşistlerin ülkeye girişlerinin kısıtlanması istenmiştir. Bu Kanunla göçmenlerin sınır dışı edilecekleri koşullar ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır (Luibhéid, 2002: 9). Amerika devlet başkanının bir göçmenin ikinci kuşaktan gelen çocuğu tarafından öldürülmesi, Amerika’daki göçmenlerin bütünleşememeleri durumunda büyük ulusal güvenlik sorunlarına neden olabilecekleri şeklinde yorumlanmış, bu durum da göçmenlerin huzur ve güvenliği bozucu faaliyetleri nedeniyle sınır dışı edilmeleri gerekliliğini tartışma konusu yapmıştır. Bu tartışmalar Amerika’da bulunan çok sayıda göçmenin ülkelerine geri dönmelerine yol açmıştır.

I. Dünya Savaşı sırasında pek çok göçmenin ülkelerine geri dönmeleri, bu dönem yaşanan ekonomik durgunluklar ve ırkçı tavırlar nedeniyle dünya çapında uluslararası göç hareketliliği hızla düşmüştür (Castles and Miller, 2003: 63). Bu dönem Amerika'ya gerçekleşen uluslararası göçler azalma eğilimindedir. II. Dünya Savaşından sonra, Amerika'da 1920'li yıllardan sonra "bırakınız yapsınlar" liberal söylemlerin etkileri görülmüştür. Bu dönem iş piyasasındaki sorunlar, eyalet yönetimlerinin ve yerel yönetimlerin bütçelerindeki yetersizlikler göçmenlerin bütünleşmeleri sürecinde görülen sorunlardır (Jimenez, 2011: 20).

Amerika'da Kota Yasası olarak bilinen 1921 Göç Yasası ile göçmenlere bazı sınırlamalar getirilmiştir. Bu yasa ile Amerika'ya göç etmek isteyen göçmenlerin okur-yazar olmaları gibi bazı sınırlamalar getirilmiştir. Bu yasadan 3 yıl sonra çıkarılan 1924 Göç Yasası ile göçlerin daha kontrollü gerçekleşmesi amaçlanmıştır. 1924 yılında çıkarılan kanun ile Amerika'da "göç konsolosluğu kontrol sistemi" kurulmuştur (Higham, 2002: 127; Beaman, 1924: 490). 1924 Göç Kanunu, Amerika'ya göç etmek isteyenlerin Amerikan konsolosluk memuru tarafından alacakları geçerli bir göç vizesi ile göç edebilecekleri bir dönem başlamıştır. Ayrıca bu dönemde kabul edilecek olan göçmenlerin sayısı kongre tarafından belirlenmiştir. İzlenen bu politikalarla ülkedeki göçmen sayısının belli bir dengede tutulması istenmiştir.

1930'lu yıllarda dünyadaki ekonomik krizin Amerika'ya gerçekleşen göçleri de yavaşlattığı görülmüştür. II. Dünya Savaşı döneminde de Amerika'ya göçler iyice azalmıştır (Johnson, vd., 2014: 68; National Research Council Staff, 1996: 18). 1952 yılında ırk ayırımına ilişkin getirilen hükümler 1965 yılında kaldırılmıştır (Johnson, vd., 2014: 68).

ABD'deki sanayileşme ile güney eyaletlerine artan uluslararası işgücü göçü, güney eyaletlerinde ayrımcılığı artırmıştır. Bu durum Afrikalı göçmenlerin kuzey eyaletlere yerleşmelerine yol açmıştır. II. Dünya Savaşı dönemlerinde New York gibi kentlerde gettolaşma ve ayrımcılığın yeni biçimleri ortaya çıkmıştır (Castles and Miller, 2003: 63). 1952 yılında çıkan Göç ve Vatandaşlık Yasası ile Amerika'da göçmenlerin vatandaşlığa alımı için sınav yapılmasına zemin hazırlanmıştır (O'Leary, 2014: 372). 1980'li yılların sonunda yapılan düzenleme ile Amerikan vatandaşlığına giriş için sınav şartı getirilmekte, 2001'de Göç ve Vatandaşlık yasası yeniden düzenlenmiş ve 2008 yılında bu sınav yeni bir formata dönüşmüştür (Löwenheim, 2009: 150).

Amerika'ya 1970'li yıllardan sonra göçlerin büyük bir kısmı ekonomik fırsatlar ve sosyal ağlar nedeniyle meydana gelmiştir. 1980'li yıllardan sonra Amerika'ya özellikle Meksika'dan çok sayıda yasadışı göçmen gelmeye başlamış ve bu göçmenler ucuz işgücü olarak ekonomik hayata katkılar sağlamışlardır (Brick, vd., 2011: 1-4). Amerika'ya en fazla göçün geldiği yer Meksika olmasına rağmen dünyanın farklı ülkelerinden yoğun göçlerin hız kesmeden devam ettiği görülmüştür. Hatta dünyanın farklı ülkelerinden Meksika üzerinden Amerika'ya kaçak göçler gerçekleşmiştir.

Amerika'ya 1971-1980 yılları arasında dünyanın farklı yerlerinden 4,5 milyon göçmen, 1981-1990 yılları arasında 7,3 milyon göçmen yerleşmiştir (USDHS, 2007: 5). 1980'li yıllardan sonra Amerika'ya göç edenlerin büyük çoğunluğu olan Meksikalılar, daha çok 1990'lı yılların sonlarına doğru ve New York gibi kuzey eyaletlere yerleşmişlerdir (Coates and Siavelis, 2009: 7). Bu göçmenlerin çoğunun Amerika toplumunda asimile oldukları ve Amerika'daki sosyal, ekonomik ve kültürel yaşama katkılarının büyük olduğu düşünülmektedir (Hirschman, 2014: 70).

Amerika'ya Meksika'dan gerçekleşen yoğun göç nedeniyle 1990'lı yıllarda Meksika sınırında bariyerler ve duvarlar örülmüştür (Tekin, 2020: 313). Ayrıca 1996 yılında bu büyük göçlerin engellenmesi için Yasadışı Göçmenlik Reformu Kongreden geçerek yasalaşmıştır (Pantoja, 2006: 516). Ülkedeki yasadışı göçmen sayısının artışı bu konuya ilişkin yasal düzenlemeleri zorunlu hale getirmiştir.

2000 yılında 9 milyona ulaşan Meksika asıllı göçmenlerin büyük bir kısmı yasadışı göçmenlerden oluşmaktadır (Aslan, 2010: 46). Bu nedenle Meksika'dan gerçekleşen yasadışı göçlerle mücadele kapsamında 2000 yılında sınırlarda görev yapan devriyelerin sayısı iki katına çıkarılmış (Pantoja, 2006: 516), sınır güvenliği artırılarak yasadışı göçler engellenmeye çalışılmıştır.

11 Eylül 2001 tarihinde Amerika'da gerçekleşen terör saldırısı devletin güvenlik uygulamaları üzerinde etkili olduğu gibi, göç politikası üzerinde de yeni bir dönemin başlamasına yol açmıştır. Bu terör eylemleri sonrasında göç politikaları, daha çok güvenlik odaklı oluşturulmuştur. 11 Eylül terör saldırılarını gerçekleştiren kişilerin göçmen olduğunun açıklanması, oluşturulacak göç politikalarında güvenlik odaklı bir yaklaşımı zorunlu hale getirmiştir.

11 Eylül saldırıları sonrasında Amerika Birleşik Devletleri'nde göç, sınır kontrolleri ve güvenliğin sağlanması için yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bunun için

çıkarılan “Vatanseverlik Yasası” ile sınır güvenliğinin artırılması ve kolluk kuvvetlerine terörist unsurları takip etmeleri için yeni imkânlar sunulmuş ve bu yasa ile turistlerin bile ülkeye giriş çıkışları daha kontrollü hale getirilmiştir (Aslan, 2010: 48; Thomas, 2005: 378).

2017 yılından sonra Amerika, daha katı göç politikaları oluşturmuştur. Bu dönem en fazla göç alınan Meksika’ya karşı sıfır tolerans politikası izlenmeye başlanmıştır (Tekin, 2020: 311). Bundan sonraki zaman diliminde göçlerin tamamen devlet kontrolünde gerçekleşmesi amaçlanmıştır.

Amerika’da göç politikalarından federal hükümet sorumludur. Fakat eyalet yönetimleri ve yerel yönetimler göç yönetimi sürecinde etkili olmaktadır. Göç politikalarının geliştirilmesinde federal hükümet, yerel yönetimler ve eyalet hükümetleriyle görev paylaşımında bulunmamaktadır. Bu durumun temel nedeni göç politikalarında yerel yönetimlerin ana aktörler olmasının istenmeyişidir (Hirschman, 2014: 78-79). Göç politikalarının federal hükümetlerin sorumluluğunda iken göçmenlerin bütünleşmelerinde yereldeki aileler, okullar, kurumlar ve hükümet dışı kuruluşlar etkilidir. Göçmenlerin sorumluluklarının tam olarak yerel yönetimler ya da federal yönetimde olup olmadığının net olmayışı, göç politikalarında bazı başarısızlıklara neden olabilmektedir (Meissner vd., 2006: 24-71). Yerel düzeyde göç yönetiminde eyalet milletvekilleri, valiler, belediye başkanları ve bölüm şefleri etkili olan aktörlerdir (Rodriguez, 2017: 513).

Amerika’da göçmenlerin bütünleşme sürecinde ilk olarak aktif bir şekilde göçmenlerin uyumları, ikinci olarak da “bırakınız yapsınlar” görüşü hâkim olmuştur. Bütünleşmenin sağlanması sürecinde göçmenlerin hükümetin sunduğu programların yanında hükümet dışı programlara da ulaşmaları kolaylaştırılmıştır. Göçmenlere verilen İngilizce eğitimleri önemli görülmüş, sağlık hizmetlerine kolay erişimleri sağlanmış ve bütünleşmeleri için de fonlar oluşturulmuştur (Jimenez, 2011: 18).

Federal bir hükümet sistemine sahip olan Amerika’da merkezi federal hükümet, eyalet hükümeti ve yerel yönetimler arasında göç politikaları şekillenmektedir (Rodriguez, 2017: 510). Genel olarak göç politikasının iktisadi politikalar ışığında belirlendiği söylenebilir. Amerika’nın nitelikli göçmen çekmek için de çalışmaları bulunmakta, bu sayede beyin göçünü desteklemekte, bunun yanında ekonomik olarak iyi durumdaki bireyleri çekmeye çalışmaktadır (Ermağan, 2019: 109). Dünyanın en

fazla göç alan ülkesi olan Amerika'da göçmenlerin bütünleşmeleri için yerel yönetimlerin de önemli çalışmaları bulunmaktadır. Örneğin Florida, Jacksonville'de göçmenlere yönelik eğitim, istihdam ve kariyer kurslarına yönelik faaliyetler yerel yönetimler tarafından sürdürülmektedir (Petrovic, 2015: 14).

Dünyanın birçok yerinden göç alan Amerika'nın farklı etnik yapılar ve dinleri barındırması nedeniyle göçmenlerin bütünleşmelerine yönelik çalışmalara özel önem verdiği görülmektedir. Özgürlükçü yapısı nedeniyle göçmenlerin tercihi içerisinde yer alan Amerika'da göçmen asimilasyonu, uyum ve bütünleşmeye ilişkin farklı teoriler uygulanmıştır (Gans, 2012: 56).

Yerel bütünleşme ile uzun süreli siyasi ve ekonomik istikrarın sağlanmasıyla göçmenlerin sosyal ve kültürel dayanışma duygusu kazanmaları amaçlanmaktadır. Bu nedenle bütünleşme sürecinde yerel yönetimler federal yönetimlerin bir adım ilerisinde olmalıdır (Suro, 2015: 25). Fakat Amerika'da yerel yönetimler göç yönetiminde tam bağımsız hareket edememektedir (Frug ve Barron, 2006: 1),

5.3. Fransa'nın Göç ve Bütünleştirme Politikası

Fransa, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yoğun göç almaya başlamıştır (Howart and Varouxakis, 2014: 118). Fransa'nın Sanayi Devrimi'yle hızlı bir atılım yapması yoğun göç almasında etkili olmuştur. Fransa'ya 1850'lerden sonra artan göçlerin en önemli nedenleri arasında sanayileşme, savaşlar ve düşük doğum oranları yer almaktadır. Avrupa'da en fazla göç alan ülkelerden biri olan Fransa'ya gerçekleşen göçlerin tarihsel süreçte daha çok İtalya, Belçika, Polonya, Portekiz'den olduğu görülmektedir (Schain, 2008; Hollifield, 2010: 4).

1870-1940 yılları arası dönemde hızlı sanayileşme nedeniyle Fransa'ya gerçekleşen yoğun göçler, Fransa'nın yabancı nüfusunda önemli sayıda artışa neden olmuştur. 1851 ile 1881 yılları arasında Fransa'ya 600 binden fazla yabancı göç etmiştir. Bu durum Fransa'nın göçe ilişkin düzenlemeler yapmasında etkili olmuştur. 19. yüzyılda göçmenlerle ilgili düzenlemeler, yabancıların Fransa vatandaşlığı hakkına erişimlerine ilişkindir (Geddes, 2003: 57).

19. yüzyılın ortalarından itibaren ekonomik ve demografik ihtiyaçlar nedeniyle göç alan ve bu göçleri teşvik eden Fransa'nın almış olduğu yabancı göçmenlerin kendi etnik kimliklerini kullanmadan birer Fransız olarak yaşamalarını sağlayacak bir politika

izlenmiştir (Withol and Wenden, 2007: 33-37). Bu dönem izlenen asimilasyon politikalarla göçmenlerin sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamlarında Fransızların değerleriyle yaşamaları istenmiştir. Göçmenlere yönelik izlenen bu politika I. Dünya Savaşı'na kadar böyle devam etmiştir.

I. Dünya Savaşının başlaması Fransa'da yaşayan birçok Avrupalının ülkelerine dönmelerine yol açmış; savaş sırasında Fransız sömürgelerinden gelen asker ve işçilerle Fransa'daki göçmen sayısı artmıştır (Rosenberg, 2006: 114-115). Fransa'da yaşanan bu nüfus hareketlilikleri sonucu demografik dengesizlikler yaşanmıştır.

I. Dünya Savaşından sonra Fransa'nın nüfusu etnik olarak daha çeşitlenmiştir. Polonyalılar ve Afrikalılar yoğun göçlerinin dışında siyasi göçmenlerin de hedef ülkesi haline gelen Fransa, 1921-1931 yılları arasında göçmenleri ekonominin "el-işçiliği" alanına kaydırmıştır (Tapinos, 1975: 20). Kabul edilen göçmenler daha çok ihtiyaç duyulan iş alanlarına yönlendirilmiş ve ülkede belirlenen iş sahasındaki boşluğu doldurmuşlardır.

I. ve II. Dünya Savaşları'nda Fransa'da yoğun nüfus kayıpları yaşanmış, doğum oranlarının da düşük olması nedeniyle emek gücüne duyulan ihtiyaç giderek artmıştır (Hargreaves, 2007: 15-16). Bu dönemde uygulanan göç politikaları ile göçlerin düzenli gerçekleşmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Bunun için de II. Dünya Savaşı sonrasında "Ulusal Göç Ofisi" adı verilen kurumlar kurulmuştur (Tapinos, 1975: 20). Bu kurumlar vasıtasıyla gerçekleşen yoğun göçlerin daha kontrollü yönetimi ve göçmenlerin bütünleşme süreçlerinin sağlıklı gerçekleşmesi amaçlanmıştır.

19. yüzyılda daha çok Avrupa ve Afrika'dan göç alan Fransa, II. Dünya Savaşı'ndan sonra işgücüne daha fazla ihtiyaç duymuş ve 1970 yılına kadar daha çok Asya'dan, Kuzey Afrika'dan ve Sahra Altı Afrika'dan yoğun göçler almıştır (Pison, 2010: 3). Fransa'da sayıları hızla artan göçmenler için 1957 yılında konut inşa etmek için "Sonacotra" isimli kurum kurulmuştur. Ayrıca 1958 yılında göçmenler için FAS (Fonds D'action Sociale) adı verilen sosyal eylem fonu oluşturulmuştur (Lovatt, 2006: 159). Gerçekleşen yoğun göçler üzerine ortaya çıkan ihtiyaçların karşılanması için kurulan bu kurumlarla göçmenlerin daha sağlıklı bir bütünleşme sürecine girmeleri amaçlanmıştır. Fakat bu kurumlar zaman zaman bazı göçmenlerin ülkede yaşanan sorunları derinleştirmesinden de sorumlu tutulmuşlardır.

Fransa'ya gerçekleşen yoğun göçlerden sonra göçmenlerin ülkedeki farklı eylem ve olaylara karıştıkları görülmüştür. 1968 yılında Fransa'da öğrenci eylemleri ile başlayan ve daha sonra işçi grevleri ile devam eden olaylar, yabancı işçileri de etkilemiştir. Yabancı işçilerden sorumlu olan bakanlık birimi işçilerin sendikalardan uzak durmalarını aksi takdirde sınır dışı edileceklerini belirtmiştir. Netice itibariyle sendikal faaliyetlere katıldıkları gerekçesi ile 700 göçmen işçi Fransa'dan gönderilmiştir (Germain, 2008: 21). Yabancıların siyasi eylemlere katılmaları sonucunda sınır dışı edilecekleri uyarısı ile ülkedeki huzuru bozabilecek eylemlerde yer almalarının önüne geçilmeye çalışılmış, buna rağmen Fransa daha uzak mesafelerden daha fazla göç almaya devam etmiştir.

Cezayir, Tunus ve Fas gibi sömürgelerden çalışmak için gelen çok sayıda göçmenin Fransa'daki emek piyasasında önemli yeri bulunmaktadır. 1963 yılında Tunus, Fas, Mali ve Moritanya, 1964 yılında Senegal, 1965 yılında Türkiye ve Yugoslavya ile yapılan ikili antlaşmalarla Fransa'ya önemli sayıda işgücü göçü gerçekleşmiştir (Silverman, 2003: 43). 1972 yılında göçmenlerin oturma izinleriyle çalışma izni ilişkilendirilmiş ve oturma izinleri için yeni bir kontrol sistemi geliştirilmiştir. 1973 yılında yaşanan Petrol Krizinin neden olduğu ekonomik durgunluk, Fransa'nın göç politikalarını da etkilemiştir. Ekonomik durgunlığa bağlı Fransa'da uzun süre görülen işsizlik göçmenleri de sarsmış, iş bulan göçmenler genellikle kariyer fırsatı sunulmayan geçici işlerle yetinmek zorunda kalmıştır (Tapinos, 1975: 40).

1974 yılında işgücü ile aile birleşmeleri yoluyla gerçekleşen göçler askıya alınmış olsa da aile birleşiminin engellenmesinin anayasal haklara aykırı olduğu için yasaklanamadığı görülmektedir. Bu dönem göçmen işçi aldığı ülkelerle yaptığı ikili antlaşmalarla yabancı göçmen çocukların Fransa'daki okullarda ilgili ülkelerin dillerinin öğretilmesinin önü açılmıştır (Safi, 2014: 7; Geddes, 2003: 54; Hargreaves, 2007: 182). Fransa'nın 1974 yılına kadar ekonomik açıdan altın çağını yaşaması nedeniyle aldığı göçlerin yoğunlaşması ile çok dilli ve çok kültürlü bir yapıya bürünmüş (Tapinos, 1975: 40), 1945 yılında çıkarılan kararname göçe ilişkin tüm iş ve işlemlerde referans alınmıştır. Bu kararnamede Fransız toplumuna asimile olduğunu kanıtlamayan kimselere vatandaşlık verilemeyeceği, bunun için de Fransızca öğrenmenin önemi vurgulanmaktadır. Bu kararname, 1980 yılına kadar geçerliliğini korumuştur (De Wenden, 2011: 68).

1980'li yıllarda Fransa'da yoğunlaşan demografik hareketlilik nedeniyle, göç konusu politikleşmiştir. Ayrıca göçlere ilişkin farklı yasal düzenlemeler yapılmıştır. 1980 yılında Fransa'ya göçlerin engellenmesi için "Bonet Yasası" çıkarılmış, ülkedeki ikamet koşulları ağırlaştırılmıştır. Bu dönem yasa dışı göçmenlerin sınır dışı edilebilmelerinin öne yasal olarak açılmıştır. Yapılan düzenlemelerle yerel yetkililere şüpheli gördükleri evlilikleri iptal edebilme yetkisi verilmiştir. Sınırdışı edilen göçmenlerin bir yıl boyunca Fransa'ya girmesi yasaklanmakla birlikte yasa dışı göçmenlerin eğitim ve sağlık dışında herhangi bir sosyal yardımdan yararlanmaları da yasaklanmıştır (Silverman, 2003: 1; Geddes, 2003: 62-63). Ayrıca 1983 yılında çıkarılan "Badinter Yasası" ile polisler kimlik kontrolü yaparken kişilerin ten rengine göre göçmenleri durdurma hakkı verilmiştir (Main, 2006: 26). Göçlerin yoğunluğu üzerine göçmenlerin engellenmesi ya da seçilerek kabul edilmesi tercih edilmiştir.

Fransa'da 1990'lı yıllarda vatandaşlık mevzuatına ilişkin önemli değişiklikler yapılmıştır (Hargreaves, 2007: 161). Entegrasyon Yüksek Konseyi, 1993 yılında "Fransız Usulü Entegrasyon" adlı raporu yayımlamıştır. Bu Raporda, eşitlik ilkesine dayalı bir Fransız entegrasyon modelinin ulusal ya da etnik azınlıklara özgül bir statü veren azınlıklar mantığına karşı olduğu belirtilmiştir (Kastoryano, 2000: 62). 1995 yılında Cezayir'de yaşanan bombalı saldırı nedeniyle Fransa'da İslam inancına sahip kişilerle ilgili korkular artmıştır. Bu olaylar nedeniyle güvenlik gerekçesi ile Fransa'dan çok sayıda göçmen sınır dışı edilmiştir (Castles, vd., 2008: 341). Fransa, sınır dışı etmek istediği göçmenleri ülkelerine göndermek için yaşanan bu olayları bahane etmiştir. Bu göçmenlerin ülkelerine gönderilmeleri de ülkedeki göçmen varlığını bitirmeyeceği için mevcut göçmenlere yönelik çalışmalara devam edilmiştir.

1998 yılında göçmenlerin barınmalarına ilişkin politika üretmek ve göçmenlerin barınmaları için projelerin değerlendirilmesinden sorumlu olarak CILPI (Commission Interministérielle pour le Logement des Populations Immigrées - Göçmenlerin Barınması için Bakanlıklar Arası Komisyon) kurulmuştur (Edgar, 2004: 47).

2006 yılına gelindiğinde Fransa'da Ağırlama ve Entegrasyon Kontratı imzalama zorunluluğu başlamıştır. Bu uygulama ile Fransa'da Göç, Entegrasyon ve Ulusal Kimlik Bakanlığı kurulmuştur. Kurulan bu bakanlık bir yıl sonra kapatılmış olsa da göçe ilişkin uygulamalar merkezi bir yapıya bürünmüştür. Bu dönem Fransa katlanmak zorunda kalınan göçler yerine seçici göç politikasına yönelmiştir (Yardım, 2017: 112).

2013 yılında İçişleri Bakanlığı bünyesinde Yabancılar Genel Müdürlüğü (DGEF) kurulmuştur. Bu kurum; göç, sığınma, entegrasyon ve Fransız vatandaşlığına kabul politikalarından sorumlu genel müdürlük olarak Fransa'da göçlerden sorumlu birim olmuştur (Ministere de Linterieur, 2022).

Mestries'in (2007: 125) "The French Autumn Riots of 2005 and the Crises of Republican Integration" adlı çalışmasında, 2000'li yılların başlarında Avrupa'da 3 milyonu bulan kayıt dışı göçmenin 500 bininin Fransa'da olduğuna ilişkin paylaştığı veriler Fransa'nın önemli bir göç ülkesi olduğunu göstermektedir.

Fransız bütünleşme modeli, göçmenlerce daha üstün görülmesi istenen Fransız dili ve kültürünün benimsetilmesini teşvik etmektedir. Bu cumhuriyetçi model, göçmenlerin etnik ve dinsel farklılıklarının bir kenarda tutularak kamusal alanlarda birer Fransız gibi davranmalarını amaçlamaktadır. Göçmenlerin asimile edilmelerinde Fransız kurumları önemli görülmektedir. Göçmenlerin bu kurumlarla kuracakları ilişkilerle asimilasyon sürecinin kendiliğinden gerçekleşeceği düşünülmektedir (Collinson, 1993: 92).

Fransa'da nüfus sayımlarında etnik köken verileri toplanmamaktadır. Fransız vatandaşı olsalar bile göçmen kökenli bireylerin sayılarına ilişkin net bilgilere ulaşılamamaktadır (Schnapper, 2008: 133). Bu durum Fransa'da, çokkültürlülük yaklaşımının hiçbir zaman benimsenmediğini, tam tersine asimilasyonist politikaların baskın olarak uygulandığını ve farklı etnik grupların varlığının bile göz ardı edildiğini göstermektedir (Doytcheva, 2009: 77).

Yüksek Entegrasyon Konseyi'nin 1993 yılında yayımlanmış olduğu raporda bir eşitlik ilkesine dayalı olan Fransız entegrasyon modelinin, ulusal ya da etnik azınlıklara özel bir statü veren azınlıklar mantığına karşı olduğu ifade edilmektedir (Kastoryano, 2000: 62). Azınlıkların varlığını kabul etmeyen fakat göç ülkesi olduğunu kabul eden Fransa'da göçmenlerin bütünleşmesi için asimilasyon yöntemine başvurulmaktadır.

Fransa'da kamu kurumları asimilasyon politikalarını benimsemiş olsa da olumsuz çağrışımlar yaptığı düşünülen bu kavramın yerine entegrasyon kavramını kullanmaktadır (Akgül ve Sezal, 2002: 5). Fransız sisteminde bireylerin asimile olarak vatandaşlığa alınabileceği ve Fransızlığın kucaklayıcı bir kimlik olduğu belirtilmektedir. Aynı zamanda cumhuriyetçi bir ulus olan Fransa'da bir ulusa müsamaha gösterilmeyeceği mesajı da verilmektedir (Walzer, 1998: 55).

Avrupa’da, Fransız asıllı olmayanlar için göçmen ve yabancı kavramları kullanılmaktadır. Eski vatandaşlığını bırakıp Fransız vatandaşlığına geçen bireyler de yabancı statüsünden çıkmaktadır (Kastoryano, 2000: 27). Fransa’daki bütünleşme süreci kültüre uyum ya da asimile olma anlamına gelmekte, buna bağlı olarak kazanılan vatandaşlık ile gerçekleşmektedir (Kaya, 2016: 3). Fransa, bütünleşme sürecinde vatandaşlığı esas almaktadır. Yani burada göçmenlerin bir Fransız gibi olacak şekilde asimile olarak yaşamaları, eski kimliklerini bırakmaları istenmektedir.

Genel olarak Fransa’nın göç politikalarına yönelik değerlendirmeler, ülkede göçmenlere yönelik “asimilasyoncu” bir politika benimsendiği yönündedir. Hatta De Wenden’in (2011) ifade ettiği gibi Fransa’nın asimilasyoncu politikalarını kendi vatandaşlarına da uygulamaktadır (Howart and Varouxakis, 2014: 115). Fransa’nın bütünleşme uygulamalarının katı asimilasyonist politikalarla gerçekleştiği bilinmektedir. Diğer etnik gruplar yokmuş gibi bir tutum içinde olduğu, göçmen asimilasyonunda merkezî bir yaklaşımla çalışmalar yürüttüğü görülmekte (Şengül, 2012: 32) ve bu nedenle bu faaliyetlerde yerel yönetimlere yer vermemektedir.

5.4. Birleşik Krallığın Göç ve Bütünleştirme Politikası

Birleşik Krallık’ta 15. ve 16. yüzyıldan sonra göç hareketliliği başlamıştır. 1685 yılında Fransa’da kabul edilen Nant Fermanından sonra yerinden sürülen Protestanlar için burası gizli cennet olarak görülmüştür (Loescher, vd., 2008: 6). Fransa’daki bu göçlerin dışında Birleşik Krallığa göçler durmadan devam etmiştir. 1709’da Fransız istilasından kaçan Almanlar da buraya göç etmişlerdir (Migration Watch UK, 2014: 4). Tarihin her döneminde önemli bir göç ülkesi olma özelliğini koruyan Birleşik Krallık, farklı insan topluluklarınca hedef göç ülkesi olmuştur. Dünyanın farklı yerlerinden çok sayıda öğrencinin ve işgücünün göç ettiği Birleşik Krallık, göç alan bir ülke olduğu için göç yönetiminde de büyük tecrübeler kazanmıştır (Loescher, vd., 2008: 6). Birleşik Krallığın yoğun göç alması, göçlere ilişkin yönetsel bazda birtakım çalışmaları zorunlu hale getirmiştir.

1792’deki Yabancılar Yasası ile yabancıları taşıyan gemilerin gümrük memurlarına yabancı taşıdıklarına dair bilgilendirmede bulunmaları zorunluluğu getirilmesi ve 1848’de Yabancıların Sınır Dışı Edilmesi Yasası ile haklarında resmi suçlama olan yabancıların sınır dışı edilmeleri zorunlu görülmüştür (Meyers, 2004: 63).

Dünyanın farklı yerlerinden gerçekleşen göçlerin artışı nedeniyle ortaya çıkan sorunlar, Birleşik Krallık'ta yasal düzenlemelerle bazı göçlerin kısıtlanması zorunlu hale gelmiştir.

Birleşik Krallığın göç konusundaki kısıtlamaları 20. yüzyıldan itibaren artarak devam etmiştir. 1905 yılında çıkarılan Yabancılar Yasası, ekonomik krizin yaşandığı bir dönemde Doğu Avrupa'dan gelen Yahudi göçünü ve diğer göçleri engellemek için çıkarılmıştır (Wray, 2006: 311). Ayrıca Birleşik Krallığa yaklaşık 250 bin Belçikalı mültecinin gelmesi nedeniyle 1914 tarihinde çıkarılan Yabancılar Sınırlama Yasası kapsamında Belçikalı mültecilere polis kaydı zorunluluğu getirilerek serbestçe hareket etmeleri engellenmiştir. Bu kişilere ait olumlu imaj oluşması için de basında mültecilerin “yabancı” olarak nitelendirilen haberler yasaklanmıştır. Bu dönemde içişleri Bakanı Belçikalı mültecileri “dost yabancılar” olarak adlandırmıştır (Jenkinson, 2016: 101,106; Myers, 2001: 155). Birleşik Krallığın yoğun seyreden Yahudi ve Belçika göçlerini kitlesel oldukları için sınırlamak istediği görülmektedir. Kitlesel göçlerin belli bir yoğunluğa ulaşması, yönetimini güçleştirdiği için toplumun rahatsız olabileceği durumları ortaya çıkarabilmektedir. Bu nedenle göçler sınırlandırılmaya çalışılmıştır.

1919 yılında göçmenlerle ilgili kanunlarda yapılan değişiklikler, Çalışma Bakanlığından çalışma izni almayan ve yeterli mali kaynağı olmayan yabancıların yalnızca kısa bir süreliğine ülkede kalabileceklerine yönelik düzenlemeler yapılmıştır (Lamoureux, 2010: 14). Bu yasal düzenleme, ülkede üretim yapabilecek nitelikteki göçmenlerin kalmaları ve herhangi bir katkıda bulunamayacak göçmenlerin de sınır dışı edilmeleri yönünde bir uygulamayı getirmektedir.

1930'lu yıllarda dünyada yaşanan ekonomik buhran nedeniyle dünyanın birçok ülkesi göçmenlere kapılarını kapatırken İngiltere, kolonilerle bağının güçlenmesi için bu ülkelerden gelen göçleri kısıtlamamış ve İngiliz Milletler Topluluğu (İMT) içinde serbest göç politikası izlemiştir (Meyers, 2004: 66). Bu dönem, yalnızca Asya kökenli ve siyahi göçmenlerin ülkeye yerleşmesini engellemek için resmi olmayan bir göç politikası izlenmiş, siyahi göçmen sayısının artışı engellenmek istenmiştir (Spencer, 1997: 8). 1948 yılında çıkarılan Vatandaşlık Yasası ile sömürgelerde yaşayanlara “Vatandaş Olmayan British Tebası” statüsü verilmiş, sömürge devletlerde yaşayanlar “Birleşik Krallık Koloni vatandaşı” olarak kabul edilmişlerdir (Ansari, 2013: 294).

İngiltere, II. Dünya Savaşı'na kadar göç politikasında açık bir politika sergilemiştir (Meyers, 2004: 63).

II. Dünya Savaşı'na girmesi, İngiltere'ye yönelik göçler üzerinde etkili olmuştur. Savaş sonrasında farklı iş alanlarında ortaya çıkan eleman ihtiyacının giderilmesi için kolonilerden işgücü istihdamının önü açılmış ve kolonilerden İngiltere'ye çok sayıda göçmen kabul edilmiştir (Lamoureux, 2010: 15). Nitekim 1947 ve 1949 yılları arasında yapılan farklı uygulamalarla Avrupa'dan 180 bine yakın işçi getirilmiş ve kolonilerden de işçi alınması gündeme gelmiştir (Spencer, 1997: 38). 1950 yılından sonra ise İngiliz Milletler Topluluğu ülkelerinden gelen göçmenler için "bırakınız yapsınlar asimilasyonu" olarak adlandırılan modeli uygulanmaya başlamış, fakat 1960'lardan sonra farklı bölgelerden gelen özellikle de siyahilere karşı göç sınırlamaları dikkat çekmiştir (Castles, 1995: 300). Buna rağmen 1958 yılında Nottingham ve Notting Hill'de ortaya çıkan ayaklanmalar Hindistan ve Pakistan'dan yaklaşık 500 bin göçmenin İngiltere'ye gelmesine neden olmuştur. Bu durumun yeni sorunlar ortaya çıkarması üzerine 1962 yılında İngiltere Hükümeti, göçlere karşı yeni önlemler almıştır (Hansen, 1999: 94-95). 1962 İngiliz Milletler Topluluğu Göç Yasası ile İngiltere'ye kitlesel göçlerin engellenmesi istenmiş, yasal çerçevede İngiltere'ye göçleri zorlaştıran yeni hükümler getirilmiştir (Gish, 1968: 25).

Birleşik Krallık'ta 1965, 1968 ve 1976 yıllarında çıkan "İrk İlişkileri Yasaları" kapsamında yapılan çalışmalar göçmenlerin bütünleşmelerine yönelik yapılmıştır. Ancak 1980'li yılların sonlarına doğru çok kültürlü politikaların eleştirilmeye başlandığı ve bunun yerini de ırkçılık karşıtı politikaların aldığı yeni bir döneme girilmiştir (Rutter, 2015: 39-40).

1981 ve 1983 yılları arasında çıkartılan İngiliz Vatandaşlık Yasası ile İngiltere vatandaşlığı, İngiltere'ye bağlı bölgeler vatandaşlığı ve denizaşırı İngiliz vatandaşı olmak üzere üç vatandaşlık tipi oluşturulmuş fakat yalnızca İngiltere vatandaşlarına serbest yerleşim hakkı tanınmıştır (Meyers, 2004: 74).

1988 ve 1991 yılları arasında sığınma başvurusunun 11 kat artması sonucu 1993 yılında "İltica ve Göç Başvuru Yasası" çıkartılmıştır (Fiddick, 1999: 15). 1990'lı yıllardan sonra da İngiltere'ye göçlerin yoğun olarak devam etmesine paralel olarak göçlere ilişkin düzenlemelerin arttığı görülmektedir. Bu dönem hem göçmenlerin bütünleşmelerine yönelik bir politika izlenmekte hem de alınacak olan göçlerin daha

kontrollü kabul edilmesi, kitlesel olmaması istenmektedir.

İngiltere’de II. Dünya Savaşı’ndan sonra uygulanan asimilasyon politikaları 1990’lı yıllara doğru yerini çokkültürlü politikalara bırakmıştır (Ansari, 2013: 294). Bu değişimin temel nedeni İngiltere’nin çok ırklı bir yapıya sahip olmaya başlamasıdır (Castles, 1995: 300). Dünyanın dört bir yanından göç alan ve almaya devam eden İngiltere’nin çok farklı etnik yapıları bünyesinde barındırması bu politikanın uygulanmasına yol açmıştır. Bu politikalar ve AB üyesi ülkelerin göç politikaları Tampere Zirvesi’nde de tartışma konusu olmuştur.

Tampere Zirvesi sonrasında, 2000 yılında, Birleşik Krallık’ta iktidarda olan Yeni İşçi Partisi Hükümetinin “Tam ve Eşit Vatandaşlar: Birleşik Krallık’ta Mültecilerin Entegrasyonu Strateji Belgesi”ni ilan etmesi ile mültecilerin bütünleşmelerine ilişkin yeni bir dönem başlamıştır. Bu belgenin ilanından sonra mülteciler, İngiltere’ye gelme amacı olan çalışma hakkını kaybetmişlerdir (Rutter, 2015: 44). Bu belgede yer alan düzenlemeler 2000 yılında İngiltere’nin tek göç politikası olmuştur. Bu dönem istihdama katılımlarının artırılmasına yönelik stratejiler geliştirilmesi ve mültecilerin bütünleşme süreçlerini destekleyici maddi yardımlar verilmesi planlanmıştır (Somerville, 2007: 53).

İngiltere’nin geçmişe dayanan dünyanın farklı coğrafyalarında hakimiyet kurması çabası, bu coğrafyalardan da göç alarak bünyesinde farklı kültürleri barındırmasında etkili olmuştur. Ancak bazı dönemlerde güvenlik kaygısıyla göçlerin sınırlandırıldığı görülmektedir (Unutulmaz, 2012: 147). İngiltere’de 2000’li yıllarda bir yandan göçmenlerin bütünleşme çalışmaları önem kazanırken bir yandan da 11 Eylül 2001’de New York’ta, 7 Temmuz 2005’te Londra meydana gelen terör olaylarının çokkültürlülük yaklaşımını sorgulatır hale getirmesiyle (Muchowiecka, 2013: 11) İngiltere’nin göç politikalarında güvenlik odaklı yaklaşımları öne çıkardığı görülmektedir. Buna rağmen İngiltere’de yüksek nitelikli göçlerin ekonomiye katkısı olacağı düşüncesi 2002 yılında Yüksek Nitelikli Göçmen Programı (Highly Skilled Migrant Programme-HSMP) ile ülkeye nitelikli insan gücü çekilmek istenmiştir (Geis, 2011: 42). Bu program ile ülkeye katkı sağlayabilecek göçmenlerin göçleri teşvik edilmekte ve ülkeye uluslararası göçmen seçimine ilişkin bazı kurallar getirilmektedir.

2005 yılına gelindiğinde “Mülteci Entegrasyonu için Ulusal Strateji” belgesi yayımlanarak ülkedeki mültecilerin sosyal uyumuna ilişkin yeni bir döneme girilmiş

(Rutter, 2015: 48) ve 2006 yılından sonra bütünleşme politikalarındaki sorumluluk, Topluluklar ve Yerel Yönetimler Departmanı'na resmi olarak devredilmiştir (Somerville, 2007: 53). Bundan sonraki süreçte göçlerin daha kontrollü kabul edilmesi hatta azaltılmasına yönelik bir politka izlenmiştir.

2010-2015 yılları arasında İngiltere hükümeti, ülkeye gelen göçleri azaltmayı hedeflemiştir. Ülkeye kitlesel göçlerin gelmesini engellemek ve nitelikli göçmenlerin seçilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda sığınmacıların başvuru sürecini daha kontrollü geçirmeleri ve başvuruların daha hızlı sonuçlandırılması hedeflenmiştir. Nitekim başvuruları olumsuz sonuçlandırılan sığınmacıların ülkeyi terk etmemeleri durumunda, 72 saat içerisinde sınır dışı edilmeleri uygulaması başlatılmış ve sığınmacılar eğitim, barınma, sağlık hakkına sahip olmakla birlikte çalışma ve aile birleşimi gibi hususlarda hakları sınırlanmıştır (Lomba, 2010: 422; Gower, 2015: 1,11). Ayrıca göçmenlerin entegrasyonuna yönelik yapılan yardımlarda kısıntılara gidilmekte, göçmenlerin seçilerek ülkeye alınması gibi sınırlamalar dikkat çekmektedir.

İngiltere'de vatandaşlık için yapılan başvurular için girilmesi zorunlu tutulan sınavların zor olması ve bu sınavların ücretli olması (Şimşek ve Çorakbatır, 2016: 82-83) İngiltere'nin göçmen alımını zorlaştırdığını göstermektedir. Ancak göçmenler için yapılan sınavların yeni yaşamlarına entegre olmaları için yapıldığı belirtilmekte, ayrıca sınavları başarıyla geçerek vatandaşlık alan bireylerin İngiltere'deki kurallara uyacaklarını, İngiliz değerlerini koruyacaklarına ve kraliçeye bağlı kalacaklarına dair törenle yemin etmeleri istenmektedir (Snyder, 2006, 45; Somerville, 2007: 56-57). Bunun dışında kontrolsüz göçlerin gerçekleşmemesi için de bir dizi önlemlerin alındığı görülmektedir.

2009 yılında İngiltere Sınır Ajansı'nın kurulmasıyla sınırların göç ve gümrük denetimlerinin tek bir kurum tarafından koordine edilmesi sağlanmıştır. Bu kurum; suçlu göçmenlerin sınır dışı edilerek ülkeye girişlerinin engellenmesi, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı ile mücadelenin yanında ülkede ticaret ve seyahatleri kolaylaştırmak amacıyla faaliyetlerini sürdürmektedir (UK Border Agency, 2010)

Birleşik Krallığın mültecilerin bütünleşme politikaları evrensel paradigma çerçevesinde değerlendirilebileceği; eğitim, sağlık, çalışma ve emeklilik bakanlıklarının mülteci ve sığınmacıları konu alan politka izlemedikleri ifade edilmektedir. 2010 yılından sonra STK ve yerel hükümetler düzeyinde bütünleşmeye ilişkin çalışmalarında

aşırılıkla mücadele dışında, yerel hükümetlerin herhangi bir etkinliği bulunmamaktadır (Scholten, vd., 2017: 50).

İngiltere kontrolsüz göçlere mesafeli yaklaşmaktadır. 2018 yılının sonlarında Manş Denizini aşarak İngiltere'ye ulaşan çoğu Suriyeli olan göçmen sayısının 100'ü aşması üzerine İngiltere içişleri bakanı yurtdışı tatilini yarıda bırakarak ülkesine dönmüş, sınır güvenliği ve yasadışı göçler konusunda yetkilileri yeteri kadar önlem alınmadıkları gerekçesiyle suçlamıştır (Alpar, 2019). Bu dönem İngiltere'ye yalnızca nitelikli göçmenlerin kabul edildiği katı bir göç politikası izlenmektedir. Çünkü küçük bir yüz ölçümüne sahip olan ülkede nüfusun artmasının önemli sorunlar doğuracağı düşünülmektedir.

İngiltere'deki göçmenlerin en büyük kısmı dünyanın farklı ülkelerinden eğitim amacıyla ve iş nedeniyle gelen bireylerden oluşmaktadır. 2019 yılı itibariyle İngiltere'nin nüfusunun yaklaşık %14'ünü ülkenin dışında doğanlar oluşturmaktadır. İngiltere dışında doğan bu kişilerin sayılarının artışı ile zamanla İngiliz vatandaşlığı alan önemli sayıda birey bulunmaktadır. İngiltere, Avrupa dışından olduğu gibi Avrupa'dan da önemli sayıda göçmen almaktadır (Rienzo and Vargas, 2020: 3). İngiltere'deki bu göç istatistiklerine bakıldığında, dünyada önemli bir göç ülkesi olduğu söylenebilir.

İngiltere, almış olduğu göçleri kontrollü bir şekilde yönetmek ve ülkede sorunlara neden olabilecek nitelikte kitlesel göçler almak istememektedir. Ayrıca kabul edilen göçmenlerin ülke için katkı sağlayabilecek insan profilinden oluşması ve toplumla bütünleşmesinin de kolayca sağlanabilecek şekilde kabul edilmesi yönünde bir politika izlenmektedir. İngiltere'nin dünyanın farklı bölgelerinin yanında Avrupa'dan da önemli sayıda göç alması, Avrupa Birliği üyeliğinden çekilmesinde en önemli nedenlerinden biridir.

İngiltere'de göçmenlerin kentle bütünleşme süreci, merkezi yönetim tarafından bazı kurumlarca idare edilmektedir. Bu süreçte yerel yönetimler göçmenlerin bütünleşmesinde önemli görevler icra etmişlerdir.

5.5. Avustralya'nın Göç ve Bütünleştirme Politikası

Avustralya'da yaşayan ilk yerli toplum Aborjinler'dir. Bu halkın Avustralya'daki varlığının 60 bin yıl öncesine dayandığı savunulmaktadır. İlk kez Kaptan James Cook tarafından keşfedilen Avustralya, tarımsal olarak uygun bir yer

olması nedeniyle Britanya'nın dikkatini çekmiştir. Bu özelliği nedeniyle İngiliz Hükümeti, 1788 yılında Britanya'daki hükümlülerin Avustralya New South Wales bölgesine yerleştirilmesini uygun bulmuştur (Yanık, 2012: 199). Avustralya'ya gerçekleşen ilk göç hareketi olan bu nüfus hareketi, İngiliz dil ve kültürünün buraya yerleşmesi adına önemli bir adımdır.

1788 yılından itibaren herhangi bir istilaya maruz kalmamış ve devrim yaşamamış olan Avustralya'nın sahip olduğu istikrarlı kurumları, halkına sunduğu yüksek yaşam standartları nedeniyle dünyanın en uyum içinde yaşanabilecek ülkelerinden biri olarak öne çıkmaktadır (Jupp, 2007: 9).

Avustralya'da nüfus yapısı ve koloni yerleşimleri, 1793 Britanyalı hükümlüler ve göçmenlerden oluşmaktadır. Hükümlülerin cezalarını çektikten sonra burada kalmasıyla nüfusu artan Avustralya'nın toplumsal yapısı da değişmiştir. Asyalı göçmenler ise 1830'lu ve 1840'lı yıllarda Avustralya'daki kolonilere yerleşmeye başlamıştır. Bu dönem altın madeninde çalışmak için Çin'den gelen göçmenlere zaman zaman Avustralyalılar tepki göstermişlerdir. Bu dönem Avrupa'dan gelen göçmenlere özellikle de İngilizce konuşan göçmenlere oturma hakkı verilmesi, Asya ve Afrika'dan gelenlerin ikinci sınıf bireyler olarak görülmesine yol açmıştır (Lerner, vd., 2006: 28-121). Bu dönemle birlikte farklı etnik gruptan insanların göçleri ile Avustralya'nın sosyolojik yapısı çeşitlenmiştir.

Büyük Britanya'nın Avustralya'da göçmenlerin dinsel, dilsel ve kültürel farklılık taleplerinin yanında Aborjinlerin bölgesel haklarla tanınma mücadeleleri, burada çokkültürlülük politikasının farklılaşmasına yol açmaktadır (Jayasuriya, 1990: 125). Avustralya'da çokkültürlülük politikalarından önce uygulanan asimilasyon politikaları, diğer ülkelerden farklı hayata geçirilmiştir. Buraya göç edenlerin yerel toplulukla uyumu için ortak bir dil, kültür ve sadakatin sağlanması amaçlanmıştır. Bu dönem göçmenlere daha iyi bir yaşama erişecekleri belirtilmekte ve tekkültürlü göçmenlik programları uygulanmaktadır. Tekkültürlü göçmenlik politikası ile Avustralya'da İngilizce'nin konuşulan tek dil olması hedeflenmiştir (Jupp, 2009: 154-155).

1901 yılında çıkarılan Pasifik Adalılar Yasası ile İngilizce konuşan Avrupalıların Avustralya'ya göçleri kolaylaştırılmıştır. Öte yandan bu yasa ile İngiliz vatandaşı bile olsa Asyalıların ülkeye göçleri yasaklanmıştır. Bu yasaklar başta Japonya olmak üzere uluslararası alanda tepkiyle karşılanmıştır (Lerner, vd., 2006: 122-123). 1910'larda ise

Avustralya’da tek ırklı bir toplum oluşturmak için anlaşmaya varılmıştır (Jupp, 2007: 12). 1940’lı yıllara kadar Büyük Britanya’nın sadık bir parçası olmayı sürdüren Avustralya; siyasi, ekonomik, iktisadi ve toplumsal alanlarda Büyük Britanya’nın etkisinde kalmıştır.

II. Dünya Savaşı’ndan sonra ekonomik kalkınmayı teşvik etmek, ya da olası bir savaş durumuna karşı ülkeyi savunmak için Avustralya hükümeti nüfus artış politikası izlemiştir (Jupp, 2002: 62). Bu dönem Avustralya’da Avrupa’dan gelen göçmenler için misafir işçi söylemi kabul edilmeyip, gelen göçmenlerin kalıcı göçmen olması ve vatandaşlık alarak yerleşmeleri istenmiştir. 1951 yılındaki Kolombo Planı’na göre, Avustralya’ya eğitim amacıyla göç edenlere yardımlar yapılmıştır (Markus, Jup and McDonald, 2009: 9).

1948 yılında kabul edilen ve 1949 yılında yürürlüğe giren Milliyet ve Vatandaşlık Kanunu, 1996 yılına kadar denizaşırı doğumlu 3.1 milyon kişinin vatandaşlık başvurularının kabul edilmesine olanak sağlamıştır (Roach, vd., 1999: 24). Ayrıca söz konusu Kanuna dayanarak 1957 yılında Avustralya’da yaşayan Avrupa kökenli olmayan göçmenlere de vatandaşlık hakkı verilmiştir. 1958’de kabul edilen göç yasası ise göçmenlere uygulanan okuma-yazma testi uygulamasına son vermiş (Tavan, 2005: 103) ve 1966 yılında beyaz göçmen politikasından vazgeçilmiştir (Lerner, vd., 2006: 124).

Avrupa’nın refah seviyesinin artmasıyla birlikte Avustralya’ya farklı ülkelerden göçmenler gelmeye başlanmıştır. Yeni gelen göçmenlerin büyük bir kısmının İngilizce bilmemesi asimilasyoncu politikalardan çokkültürlü politikalara geçiş sürecinde etkili olmuştur. Ayrıca bu dönem farklı ülkelerle göç antlaşmaları yapılmıştır. 1967 yılında Türkiye ile göç antlaşması (Jupp, 1995: 209-210) buna güzel bir örnektir.

1970’li yıllarda tek kültürlülük politikalarını bırakan ve çokkültürlülük politikaları uygulamaya başlayan Avustralya’da Aborjinler özelinde yerel halkın kültürlerinin korunmasında pozitif ayrımcılığa gidilmiştir. Aborjinlerin tarihi, kültürleri ve dilsel özelliklerine ilişkin çalışmalar yapılmış ve bunlar eğitim sürecinde ders programlarına alınmıştır (Johnson, 2000: 50).

Genel olarak değerlendirildiğinde 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar Avustralya’da Beyaz Avustralya Politikası izlenmiştir. Bu zamana kadar göçmenlerin dillerinden ve kültürlerinden vazgeçerek yerleşik toplumla bir bütün olmaları

istenmiştir. 1960 ortalarından sonra değişmeye başlayan bu durum, 1973 yılından sonra tamamen değişmiştir (Avustralya İçişleri Bakanlığı, 2022).

1947 yılında 7.6 milyon olan Avustralya nüfusu 1979 yılında iki katına çıkmıştır (Roach, vd., 1999: 23). 32 yıllık süreçte ülkenin nüfusunun katlanması farklı ülkelerden gelen göçlerin etkisinin büyük olduğunu göstermektedir. Bu süreçte Avustralya, bünyesinde çok farklı ırk ve kültürel yapıya sahip unsuru barındırmaya başlamıştır. Bu durum Avustralya'nın çokkültürlülüğü kabul etmesinde önemli bir etkidir.

1973 yılında Avustralya Göç Bakanı “gelecek için çokkültürlü bir toplum” başlıklı referans belgesini yayımlaması ile başlayan çokkültürlülük süreci, 1975 yılında Avustralya başbakanının kendilerinden çokkültürlü bir ulus olarak bahsetmesi sonrasında 1978 yılında bu politikalar hükümet programlarında yer alarak göçmenlere uygulanmaya başlamıştır. 1979'da Avustralya Çok Kültürlü İşler Enstitüsü (AIMA) kurulmuştur. 1999 yılında Avustralya başbakanı “Yeni Yüzyıl İçin Avustralya Çokkültürlülüğü” adlı raporu yayımlayarak Avustralya'nın yeni çokkültürlülük politikalarını başlatmıştır (Avustralya İçişleri Bakanlığı, 2022).

2022 yılı itibariyle Avustralya'nın göçmen alım programı, ülkenin ekonomisine katkı sağlayabilecek nitelikte oluşturulmuştur. Bu programa göre, ülkeye kabul edilecek olan göçmenlerin mesleklerine ilişkin deneyime ve İngilizce bilgisine sahip olmaları istenmektedir. Ayrıca göçmenlerin aile birleştirmesi programı çerçevesinde başvurularında Avustralya'daki yakınları ile aile bağları dikkate alınmaktadır (T.C. Melburn Başkonsolosluğu, 2022).

Göç toplumu olan Avustralya, özel bir toplum oluşturmak için bilinçli politikalar üreten bir sosyal mühendislik ülkesidir. Burada devletin müdahalesi sınırlıdır (Jupp, 2002: 5). Avustralya'ya yerleşmiş olan bir göçmenin, buradaki ortak değerlere bağlı kalacağına ilişkin sürekli taahhütte bulunmasıyla resmen buraya ait birey olmaya başlar. Bunun için “Ben Avustralyalıyım” denmesi en önemli adımdır (Avustralya İçişleri Bakanlığı, 2022). Bünyesinde 200'den farklı ırktan insanın barındıran Avustralya'da çokkültürlülük politikasının en önemli parçası olarak görülen kültürel çeşitlilik toplumun en önemli zenginliği olarak görülmektedir. Bu yüzden buraya gelen göçmenlerin Avustralyalıların yaşam tarzına uyum sağlaması beklenmektedir.

Avustralya demografisinde Büyük Britanya'nın etkisi 1788'den sonra belirgin olarak görülmektedir. Nitekim Avustralya'da Büyük Britanyalı göçmenleri almak için

her dönem politikalar üretilmiştir. Bu durum 2000’li yıllarda da devam etmiştir (Docherty, 2007: 9). Ayrıca burada çokkültürlülük politikası uygulanmasına rağmen İngilizcenin resmi dil olması ülkede Büyük Britanya’nın kültürel olarak etkisinin hâkim olduğunu göstermektedir.

5.6. Kanada’nın Göç ve Bütünleştirme Politikası

İngiltere’nin en eski sömürgelerinden olan Kanada, bağımsızlığını aşamalı olarak kazanmıştır. 1923 yılında İngiltere’de hükümet tarafından sömürge ülkelerine uluslararası antlaşmalar yapma yetkisi verilir. 1931 yılında bağımsızlığını kazanan Kanada, gerçek anlamda bağımsızlığını 1982 anayasasıyla elde etmiştir (Canet, 2001: 7). Kanada, yerli halkların, İngilizlerin ve Fransızların başta olmak üzere farklı etnik grupların federatif ilişkiler kurmasıyla oluşmuştur (Day, 2000: 177).

İlk halkının Kızılderililer olduğu kabul edilen Kanada, Kuzey Amerika’da 10 eyalet ve 3 bölgeden oluşan, 9 milyon 975 bin yüzölçümü ile geniş bir alanında kurulmuş bir ülkedir. Ülkede resmi dil olan İngilizce ve Fransızcanın dışında (Vatandaş, 2002: 35) diğer dünya dillerinin de günlük yaşamda sık kullanıldığı, toplumda kültürel çeşitliliğin bir zenginlik olarak görüldüğü bir anlayış hakimdir.

ABD’nin bağımsızlığını kazandığı 1776 yılı, Kanada için de önemli gelişmelerin yaşandığı bir yıl olmuştur. Bu dönem Kanada’ya kitleler halinde büyük göçler gerçekleşmiştir. İngiliz yönetimine bağlı grupların Amerika’dan Kanada’ya göçü ile Kanada’nın sosyolojik yapısında önemli değişiklikler görülmüştür. Bu göçler sonrasında Kanada’ya gelenler için geldikleri bölgelerde İngiliz yasalarının uygulanması ve parlamenter yönetimin kurulması istenmiştir (Roberts and Clifton, 1990: 121-123). Bu dönem Kanada’ya önemli sayıda Fransız göçmen gelmiştir. Bu göçler sonrasında bazı bölgelerde Fransız-İngiliz çekişmesi yaşanmıştır.

Kanada’daki İngilizler ve Fransızlar arasındaki çekişmelerin zamanla birlikteliğe dönüştüğü yaşanan gelişmeler neticesinde görülmektedir. 1791 yılında kabul edilen anayasada İngiliz ve Fransızların kraliyette ayrı ayrı yeri ve yetkileri olmasına karar verilmiştir. Bu durum 1840 yılındaki “British North Act” ile değişerek özerkliğin azaldığı, eyalet sistemi ile işleyen yeni bir sistemin ortaya çıktığını göstermektedir (Castels and Miller, 2008: 79).

1867 yılında kurulan Kanada'nın çok kültürlü ve çok etnik yapılı bir yapıya sahip olması devlette önemli sorunları beraberinde getirmiştir. Manitoba'da bulunan kilisenin dini eğitim özgürlüğünü kısıtlayıcı uygulamalara uymak istememesi üzerine hükümetin Katolik okullarına yardımları kesmesi, yaşanan sorunların derinleşmesine yol açarak 1893 yılında Mavdonald hükümetinin yıkılmasına neden olur. Yeni hükümet de İngiltere ile ilişkilerini güçlendirmeye çalışır. Ayrıca özerk politikalar geliştirilerek işgücünün ve üretimin artırılması için yeni bir göç politikası uygulanmaya başlanır (Vatandaş, 2002: 40).

Dünyanın dört bir tarafından göç alan Kanada'da başlangıçta ırkçı göç politikaları izlemiştir. 19. yüzyılın ortalarından itibaren Kanada'ya kabul edilen göçmenlerin eğitimlerinden eyaletleri sorumlu tutan İngiliz Kuzey Amerika Yasası 1867 yılında kabul edilmiştir. 1885 yılında çıkarılan Çin Göç Yasası ile Çinli göçmenlere getirilen vergiler kademeli olarak artırılmıştır. 1908 tarihli Sürekli Yolculuk Yönetmeliği ile Hindistan'dan göçler engellenmiş, 1923 yılındaki Çinli Dışlama Yasası ile Çin'den göçler azalmıştır (Ghosh, 2004: 545; Ghosh, 2018: 27).

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Kanada'da İngiltere'nin kültürel baskınlığının zayıflaması ve Amerika'nın etkisinin artması, kimlik kaybının yaşanabileceği riskini ortaya çıkarmıştır. Çokkültürcülük süreci ile Kanada'nın benzersiz bir millet olarak Amerikalılardan ayrışması, bu sürecin amaçlarından biridir (Bibby, 1990: 49). Kanada'nın göçmen politikası uzun yıllar boyunca yalnızca ulus inşasının sosyal ve ekonomik gereksinimlerinin yanında ırksal ve etnik kaygılar doğrultusunda belirlenmiştir (Nieguth, 1999: 167-168).

1947 yılında kabul edilen Kanada Vatandaşlığı Yasası ile tüm Kanada vatandaşlarının eşit olduğu kabul edilmiştir (Yuzyk, 1965: 29). 1967 yılından sonra ise göçmenlere puanlama sistemi getirilmiştir (Ghosh, 2018: 27). Bu sistemle ülkeye kabul edilecek olan göçmenlerin elenmesi ve daha nitelikli göçmenlerin kabulü amaçlanmıştır.

1960'lı yıllarda Quebec'te meydana gelen sosyo-politik olaylar nedeniyle burada iki dilli, iki kültürlü kraliyet komisyonu kurulmuştur. Bu tarihten sonra Kanada'da çokkültürlülük kamu politikası olarak ilan edilmiştir. Çokkültürlülük politikasının kabulüyle birlikte asimilasyoncu kamu politikası resmi olarak sona ermiştir (Wong and Guo, 2015: 2-3).

Dünyada ilk olarak 1957 yılında İsviçre’de kullanılan çokkültürlülük, 1960’lı yılların sonunda Kanada’da gerçek anlamda hayata geçirilir. Daha sonra İngilizce konuşulan ülkelerde tartışılan bir kavram haline gelir (Sengstock, 2009: 239). 1960’lı yıllardan sonra Kanada’da uygulanan göç politikaları ile Avrupalı göçmenlerin dışında kalan diğer göçmenler daha az ayrımcılığa maruz kalırlar.

1960’lı yıllar öncesinde Kanada’da göçmenlerden geçmişlerini terk etmeleri ve mevcut kültürel normlara uyum sağlamaları beklenmektedir. Bu döneme kadar asimilasyon, istikrarın en önemli unsuru olarak görülmektedir. “Etnik Mozaik” olarak adlandırılan çokkültürlülük modeli ile göçmenlerin kültürlerine saygı gösterildiği belirtilmektedir (Kymlicka, 1995: 42).

1967 yılından sonra Kanada, uyguladığı göç politikasıyla ırkçı öğeleri ortadan kaldırmaya çalışır. 1969 yılında yürürlüğe giren Resmi Diller Yasası ve 1971’de resmileşen çokkültürcülük ile buradaki ırkçı öğeler tamamen kaldırılır (Juteau, 2000: 205). Dünyada çokkültürcülüğü 1971 yılında ilk kez resmi politika olarak uygulayan Kanada, göçmenlerin kendilerini kendi ülkelerinde hissetmelerini, kendi kültürlerini korumalarını sağlamak ve farklı kültürlerle sahip olmak özendirilmektedir. Ulusal bütünleşmenin asimilasyon politikalarını uygulamadan başarılabilceği düşünülmektedir (Mahtani, 2004: 2). Kanada’ya özgü olan çokkültürlülük yaklaşımı tanımlanırken en fazla kullanılan metaforun “Salata Kasesi” olduğu yapılan çalışmalarda görülmektedir. Burada salatanın içindeki sebzelerin çeşitliliği ile farklı kültürlerin bir aradaki uyum süreçleri arasında benzerlik ilişkisi kurulmaktadır (Başaran, 2017: 245-246).

1973 yılında Kanada’da kurumların çokkültürcülük uygulamalarını yönetmek için Çokkültürcülük Bakanlığı kurulmuştur (Dewing and Leman, 2006: 5). Kanada’da eyaletler arasında çokkültürlülüğü yasal hale getiren ilk eyalet olan Saskatchewan’da 1974 yılında Çokkültürlülük Kanunu kabul edilmiştir (Dewing and Leman, 2006: 12).

1982 tarihli “Kanada Haklar ve Özgürlükler Bildirisi” ile çokkültürlülük politikası resmi olarak benimsenmiş, göçmenlerin dillerini konuşma özgürlükleri garanti altına alınmıştır. Bu bildiriye göre İngilizce ve Fransızca resmi dil olarak kabul edilmiştir. Bu tarihten sonra yerel ve federal düzeyde verilen tüm hizmetlerde bu iki dil kullanılabilceği gibi kamu görevlilerinin kendi dillerinde görevlerini yapabilecekleri bir süreç başlamıştır. Bu bildiri ile Quebec dışında Fransızca konuşan azınlık ile Quebec bölgesinde İngilizce konuşan azınlıkların okullarda kendi dillerinde eğitim

alabilecekleri kararlaştırılmıştır (Kymlicka and Norman, 2000: 273).

Kanada'nın resmi çokkültürlülük politikası 1983 yılında Kanada Anayasası'na eklenmiştir (Wong and Guo, 2015: 2). Kanada, vatandaşlarının sahip oldukları farklılıkları ülkenin varlığı olarak görmektedir. Ayrıca farklı kültürlerin ülkede tanıtılması teşvik edilmektedir. Bireylerin kültürlerini yaşamaları ve yaşatmaları, sahip oldukları dil ve kültürlerini devam ettirmeleri için çalışılmaktadır (Wardhaugh, 1983: 202). Avam Kamarası Kanada Toplumunda Görünür Azınlıklar Özel Komitesi tarafından 1984 yılında yayımlanan "Şimdi Eşitlik" raporunun etkisiyle 1986 yılında İstihdamda Eşitlik Yasası kabul edilmiştir (Dewing, 2009: 16).

1988 yılında kabul edilen Kanada Çokkültürlülük Yasası, federal düzeyde oluşturulmuş bir yasal düzenleme olarak çokkültürlülüğe ilişkin program ve politikaların oluşturulmasına zemin hazırlamıştır (Tolley, 2011: 23). 1989 yılında "Çokkültürcülük ve Vatandaşlık Kurumu" oluşturulması için Parlamento'ya sunulan kanun 1991 yılında son haline getirilmiş, çokkültürlülüğe ilişkin kurumsallaşma sağlanmaya çalışılmıştır (Dewing and Leman, 2006: 7).

1991 yılında Federal Çokkültürlülük ve Vatandaşlık Bakanlığının kurulmasıyla bu konuda tam bir kurumlaşma sağlanmışsa da (Winter, 2007: 46) 1993 yılında kapatılarak Kanada Kültür Mirası Bakanlığı bünyesinde göçmenlerin entegrasyonuna ilişkin faaliyetlerini yürütmeye devam etmiştir (Shannon, 2015: 7).

1995 yılında çeşitli çokkültürlü programların incelenmesine karar veren Kanada Kültür Mirası Bakanlığı, 1996 yılında bu programlara ilişkin önemli değişiklikler yapmıştır. Bakanlık bu sürecin adil ve eşitlikçi toplum oluşturmak, tüm Kanadalıların karar alma süreçlerine katılımlarını sağlamak ve farklı dini inanışa ve etnik kökene sahip bireylerin kendilerini Kanadalı hissetmeleri için farklı kültürlere saygı duyan bir toplumu teşvik etmek için faaliyetler yürütmektedir (Shannon, 2015: 8).

1998 yılında yayımlanan Eğitimsel Entegrasyon ve Kültürlerarası Eğitim Politikasına göre kültürlerarası eğitim; çoğulcu, demokratik ve nasıl birlikte yaşayacağımızı öğrenmek olarak tanımlanmaktadır. Burada çeşitliğin teşvik yolları ortaya konarak eğitimcilere de bütünleşmeye ve akademik başarıyı artıracak yollara ilişkin bilgiler verilmektedir (McAndrew, vd., 2010: 302).

2000'li yıllara gelindiğinde Kanada'da çokkültürlülük anlayışında kapsayıcı vatandaşlık ön plana çıkmıştır. Artık Kanada kimliği vurgulanmaya başlanmış,

göçmenlerin ve ailelerinin bütünleşmelerinde iletişim yolları açık tutulmuştur (Kunz and Skyes, 2007: 21).

11 Eylül 2001 terör saldırıları sonrasında Kanada'nın çokkültürlülük politikalarını sürdürdüğü, fakat güvenlik olgusunun çokkültürlü söylemlerde de kullanılmaya başlandığı görülmektedir (Kunz and Skyes, 2007: 7).

2002 yılında hükümet her yıl 22 Haziran gününü “Kanada Çokkültürlülük Günü” olarak kutlanacağını duyurmuştur. 2005 yılında ise Kanada'nın “İrkçılığa Karşı Eylem Planı” hazırlanarak bu eylem planının hayata geçirilmesi için 5 yıl boyunca 56 milyon dolar ayrılmış ve UNESCO'nun Kültürel Çeşitliliğin Korunması ve Desteklenmesi Antlaşması kabul edilmiştir (Dewing and Leman, 2006: 9). 2008'de çokkültürlülük programına ilişkin görev ve sorumluluklar, Vatandaşlık, Göçmenlik ve Çokkültürlülük Bakanlığı bünyesinde bulunan Kanada Vatandaşlık ve Göçmenlik Dairesi'ne devredilmiştir (Tolley, 2011: 23).

Göçmen ülkesi olarak adlandırılan Kanada, kendine has tarihi ve toplumsal koşulları nedeniyle çokkültürlülük politikalarında dünyada öncü bir konumdadır (Vatandaş, 2001: 104). Kanada hükümeti göçmenlere uygulanan çokkültürlülük programları kapsamında göçmenlerin bütünleşmeleri için dil eğitimi, mesleki eğitim ve istihdam olanakları olmak üzere farklı destekler sunmaktadır (Shannon, 2015: 7-8). Ayrıca çıkarılan Çokkültürcülük Kanunu ile kültürlerin ve dillerin korunması, ayrımcılıkların azaltılarak ırkçılığın kökünün kazınması için gerekli çalışmaların yürütülmesi, Kanadalıların sosyal, ekonomik ve siyasi bakımdan tamamen eşit katılımını garanti altına almaktadır (Dewing and Leman, 2006: 7).

Kanada'da toplumu oluşturan etnik unsurlardan Kızılderililer dışında hiçbirinin Kanada'nın yerlisi olmadığı bilinmektedir. 2001 yılında yapılan nüfus sayımına göre ülkede 200'den fazla etnik köken bulunmaktadır. Çokkültürlülük politikasının da etkisiyle tüm etnik gruplar aynı oranda Kanadalı sayılmakta, hiçbir grubun burada daha fazla söz hakkı bulunmamaktadır (Özensel, 2013: 10; Wong and Guo, 2015: 1; Sardinha, 2011: 372). Kanada'da çokkültürlülük politikası ve yasası federal düzeyde benimseniyor olmasına rağmen bu politikaları uygulama yetkisi eyaletlerin yönetim ve denetimindedir.

Çokkültürlülük politikasını başarı ile yürüten Kanada, her yıl önemli sayıda göçmeni kabul etmekte, onların kültürlerini yaşamalarına imkân sağlamaktadır. 2015

yılında 25 bin, 2016 yılında da 25 bin olmak üzere toplam 50 bin Suriye vatandaşını mülteci statüsünde kabul eden Kanada Hükümeti, bu kişileri koruma altına almıştır (Government of Canada, 2022). Bu uygulamalarına bakıldığında, Kanada'nın göçmen kabulünde ve göçmenlerin bütünleştirilmesinde çokkültürlülük politikası izlediği anlaşılmaktadır.

5.7. Hollanda'nın Göç ve Bütünleştirme Politikası

16. yüzyılda ulus inşa sürecinde bünyesinde yer alan farklı uluslara hoşgörülü bir yaklaşım sergileyen Hollanda, 19. yüzyılın sonlarında dini azınlıkların kendi içinde kurumsallaşarak marjinalleşmesiyle sütunlu bir yapı ortaya çıkmıştır (Hoving, 2004).

Hollanda'ya özgü çoğulcu bir model olan sütunlaşma; toplumdaki dini ve ideolojik ayrımı Sosyal Demokratikler, Protestan, Katolik ve Liberaller olmak üzere dört farklı sütun halinde kendini göstermektedir. Buradaki sütunlar arasındaki ayrım keskindir ve sütunların birbirlerine karışması engellenerek ortaya çıkacak çatışmaların önleneceği düşünülmektedir (Muyan, 2017: 146). Sütun olarak bilinen ve hayat boyu devam eden sistem, sütunlar arasındaki liderlerin politik iş birliğine dayanmaktadır. Sütunlardaki bireyler buldukları sütunlara sorgusuz bağlılık göstermektedir. Bu sistemde devlet tarafından sunulacak olan hizmetler ideolojik gruplara göre düzenlenerek sunulmaktadır. Bu sistem 20. yüzyıl boyunca Hollanda'nın refah devleti olmasında etkili olmuştur (Rath, vd., 1999: 57; Spiecker and Steutel 2001: 295).

Hollanda'ya, sütunlu yapısının zayıflamaya başladığı dönemde göçler artmaya başlamıştır (Muyan, 2019: 180). II. Dünya Savaşı sonrasında dünyada artan demokratikleşme, liberalleşme ve Hollanda'da artan eğitim seviyesi nedeniyle 1960'lı yıllardan sonra sütunlardaki liderlere koşulsuz bağlılığın zayıflaması ile toplumdaki sütunlu yapı çözülmeye başlamıştır. II. Dünya Savaşı'na kadar göç veren bir ülke konumunda olan Hollanda, artık göç alan bir ülke haline gelmiştir (Entzinger, 2006: 124; Bryant, 1981: 71).

Genel olarak değerlendirildiğinde Hollanda'nın göçmenlere ilişkin dört aşamalı bir yaklaşım sergilediği görülmektedir (Duyvendak and Scholten, 2009: 6). 1950'lerin ortalarından 1970'lere kadar süren ve ilk aşama olarak kabul edilen süreç "göç ülkesi olmayı reddetme" dönemi olarak kabul edilmektedir. İkinci aşama olarak kabul edilen 1980'li yıllar "Azınlıklar Politikası" dönemi olarak bilinir. Üçüncü dönem 1990'lı

yıllarda “Entegrasyon Politikası” dönemini kapsamaktadır. Son aşama olarak kabul edilen dördüncü dönem ise “asimilasyoncu söylemin yükselişi” olarak uygulanan göç politikaları dönemidir (Scholten ve Holzacker, 2009: 87).

Hollanda’da tarihsel olarak çok eskilere dayanan göçler, yoğunluğuna bağlı olarak 1940’lı yıllardan sonra başlatılabilir. 1945-1960 yılları arasında Hollanda’ya eski kolonisi olan Endonezya’dan önemli sayıda göç gerçekleşmiştir. Gelen bu göçmenlerin Hollanda vatandaşı olmaları kolaylaştırılmıştır (Sollors, 2004: 3; Hawkinson, 2008: 67). 1960’lı yılların başında Hollanda ekonomisinin hızla büyümesi ile işsizliğin azalması nüfus artışı kaygılarını ortadan kaldırmıştır. Yeni oluşturulan göç politikaları sayesinde emek gücüne duyulan ihtiyaç, farklı ülkelerle yapılan antlaşmalarla alınan göçlerle karşılanmıştır (Muyan, 2019: 180). 1960 sonrasında Türkiye, Fas, Surinam ve Antiller’den misafir işçiler göçmen olarak kabul edilmiştir (NetherlanNZ, 2014: 42; Bruquetas Callejo, vd., 2007: 130).

Hollanda toplumunun göçmenlere yönelik hoşgörülü bir tutum sergiledikleri bilinse de 1945’li yıllarda Endonezyalı göçmenlerin “ikinci sınıf” topluluk statüsünde olduğu ve bu durumun 1960’lara kadar devam ettiği görülmektedir. Nitekim bu dönemde etnik kökene dayalı bir ayırım yapılmaktadır. Hollanda’nın yerel halkı yerli anlamına gelen “autochtoon”, göçmenler ise yabancı kökenli anlamına gelen “allochtoon” kavramı ile tanımlanmaktadır (Güleç, 2012: 921). Bu kavramların yalnızca istatistiki verilerin toplanması amacıyla kullanıldığı ve herhangi bir ötekileştirme amacı güdümediği belirtilse de toplumda belli kesimlere sınıfsal ayırım olduğunu göstermektedir.

1960’lı yıllardan sonra farklı ülkelere gelen göçmenlerin Hollanda toplumuna entegre edilmelerine yönelik çalışmalar yapılmıştır (Van Oudenhoven, vd., 1998: 996). Bu dönem göçmenlerin çocuklarına okullarda Hollandaca dersler verildiği ve bu öğrencilerin velileriyle de kopukluğun yaşanmaması için kendi dillerinde eğitimler verildiği görülmektedir. Bu eğitim faaliyetleri Sosyal İşler Bakanlığı tarafından finanse edilmiştir (Sevinç, 1999: 45). Burada ana dilde verilen eğitimlerin diğer bir amacı, göçmenlerin ülkelerine döneceği düşüncesidir.

1970’li yıllara kadar Endonezyalı göçmenler hariç tüm göçmenlerin ülkelerine dönecekleri varsayımı ile göçmenler için entegrasyon yerine geri dönüş ve kabul imkânları öne çıkmıştır. 1970’li yıllardan sonra göçmenlerin sayılarının hızla artması

nedeniyle göçmenlerin geri dönüş düşüncelerinin canlandırılması amaçlanmış, bu yüzden göç ve göçmen kavramlarının yerine misafir ve yabancı kavramları daha sık kullanılmıştır (Muyan, 2019: 181). Bu dönem Türk, Faslı, Güney Avrupalı, Molukkan, Surinam ve Antillerin kalıcı olduklarının kabul edilmesiyle bu göçmenlere yönelik azınlık politikaları üretilmiştir (Vasta, 2007: 716).

1973 yılında dünyada yaşanan ekonomik kriz Hollanda'ya göçleri de etkilemiş ve 1974 yılında işçi göçü sona ermiştir (Muyan, 2019: 180). Bu sürecin yaşanması sonrasında göçmenlerin bir kısmı ülkelerine geri dönmüş, fakat Türkler ve Faslıların göçleri ailesel faktörler nedeniyle devam etmiştir (Bruquetas Callejo, vd., 2007: 130). Bu dönem göçmenlerin kendi kültürlerini korumalarına imkân sağlanmıştır. Ayrıca göçmenlere işsizlik, sağlık yardımı gibi birçok sosyal yardım yapılmıştır. Göçmenlerin kültürlerinin devamı için ilk okullardaki çocuklarına anadilde eğitim olanakları sağlanmıştır (Entzinger, 2003: 61). Bu dönem göçmenlerin topluma uyumuna ilişkin esaslı politikalar üretilmemiştir (Bruquetas Callejo, vd., 2007: 130).

1978 yılında Hollanda Hükümetine kültürel ve etnik azınlıkların topluma uyumu konusunda danışmanlık yapması amacıyla “Azınlıklar Araştırması Üzerine Danışma Komitesi” (ACOM) kurulmuştur. Artık göçmenlerin geçici olmadıkları ve Hollanda'nın göç ülkesi olduğu kabul edilmiştir (Scholten and Holzacker: 2009: 89). Bu kurumun çalışmaları neticesinde sunduğu raporlar dikkate alınmış ve hükümet 1983 yılında uygulayacağı Etnik Azınlık Politikası ile göçmenlerin kalıcı olduklarını resmen kabul etmiştir (Muyan, 2019: 182).

1980'li yılların başında göçlerin durmadan devam etmesi nedeniyle Hollanda'da farklı özelliklere sahip çokkültürlülük özellikleri gösteren Etnik Azınlıklar Politikası geliştirilmiştir. Artık göçmenler için misafir kavramı yerine azınlıklar kavramı kullanılmıştır. Göçmenlerin sosyo-kültürel konumlarını iyileştiren yeni politikaların temel hedefinin ayrımcılıkla mücadele olduğu belirtilmiştir (Duyvendak and Scholten, 2009: 7). Bu dönem “kontrollü entegrasyon” çerçevesinde sosyal, ekonomik, kültürel, siyasi ve hukuki alanda bütünleşme çalışmaları sürdürülmüştür (Vasta, 2007: 716).

1985 yılında Hollanda'da beş yıl ikamet hakkına sahip olan göçmenlere yerel düzeyde oy kullanma hakkı verilmiştir (Muyan, 2017: 150). Ayrıca göçmenlerin seçim döneminde yaşayacakları düşünülen yerlerde yerel yönetimlere katılımları sağlanmaya çalışılmıştır.

Hollanda’da 1989 yılından itibaren azınlıklara uygulanan politikalarda değişiklikler yaşanmıştır. Öncelikle göçmenler için gönüllülük esasına göre gerçekleştirilen 600 saatlik uyum kursları zorunlu hale getirilmiş ve göçmenlere hoşgörülü politikalarla entegrasyon politikalarına geçiş sağlanmıştır. 1990’lı yıllarda göçmenlerin Hollanda değerlerinde birleşmeleri amaçlanmıştır (Öztaş, 2016: 169-171; Canatan, 2018: 36). 1994 yılında göçmen politikasının yürütülmesinin ulusal ve yerel yönetimlerin ortak sorumluluğunda olduğu, belediyelerin de politikaların uygulayıcısı olduğu vurgulanmıştır (Scholten, 2011: 140). 1995 yılında hükümet ile Hollanda Belediyeler Birliği arasında hedeflenen entegrasyon politikalarının hayata geçirilmesi için anlaşmaya varılmıştır. 1996 yılında “Yeni Gelenlerin Entegrasyonu Programı” başlatılmış, 1998 yılında ise “Yeni Gelenlerin Yurttaş Entegrasyonu Yasası” oluşturulmuştur. Bu yasa ile Hollanda’ya Avrupa dışından gelen göçmenlere Hollanda dili ve kültürünün kazandırılması için “yurttaş entegrasyon kursu” verilmiştir (Mattheijer, 2000: 35).

1960’lardan 2000’li yıllara kadar Hollanda’ya göçlerin arttığı görülmekte ve neticesinde de burada çokkültürcü bir politika izlenmektedir (Bruquetas Callejo, Vd., 2007: 130). Çokkültürcülük politikasından entegrasyona geçişte ise Hollanda’da göçmenlere sağlanan imkânlarda farklılaşmalar görülmektedir. Öncesinde sosyo-kültürel farklılıklar için sağlanan imkânlarla, göçmenlerin ana dillerini öğrenmelerine yardımcı olunma gibi birçok çalışmayı içermekteydi. Fakat entegrasyon politikalarına geçişle birlikte kültürel dersler ve ana dili öğrenmeye yönelik eğitim faaliyetleri kaldırılmıştır (Rijkschroeff, vd., 2005: 425).

1990’larda ekonomik alanda katılım, 2000’lerde ise sosyo-kültürel alanda Hollanda değerlerinin benimsenmesi entegrasyon politikasının öncelikleridir (Muyan, 2019: 183). Hollanda’da göçmenlere 1990’larda uygulanan entegrasyon politikaları revize edilerek, 2000’li yıllarda asimilasyonist politikalara dönüşmüştür (Bekaroğlu, 2010: 120). Bu dönem izlenen politikalarda güvenlik bakış açısının da önemli bir yeri bulunmaktadır (Muyan, 2019: 177). 2000 yılında yapılan Yabancılar Yasası’na göre; her belediyenin mülteciler için sosyal konut ayırması gerekmektedir. Bu yasa ile mülteci ve sığınmacı statülerinin gerekçeleri sınırlandırılmış ve başvuruların çoğu 48 saatte reddedilmiştir (Main, 2006: 7).

2001 yılında “Bir Göçmen Toplumu Olarak Hollanda” adında Hükümet Politikaları Bilimsel Konseyi (WRR) Raporu yayımlanmıştır. Bu raporda göçmenleri sınıflandıran azınlık ya da yeni gelenler gibi kavramlar yerine yalnızca “göçmenler” ifadesi kullanılmaktadır. Hollanda’nın bir göç ülkesi olduğu kabul edilmekte ve entegrasyon yerine “katılım” kelimesi tercih edilmektedir (Köse, 2012: 65-66).

11 Eylül terör saldırıları sonrasında Hollanda’da göçmenler, güvenlik tehdidi olarak algılanmaya başlanmıştır. 2002 yılında Hollanda’da Koalisyon Anlaşması yapılmış, yeni göç politikaları daha da sınırlayıcı olarak oluşturulmaya çalışılmıştır. Özellikle düzensiz göçlerin sınırlandırılması ve bu göçmenlerin ülkelerine geri dönmeleri hedeflenmiştir. Burada “geri dönüş politikaları” ön plana çıkmıştır (Avcu, 2018: 169-170).

Çifte vatandaşlığa imkân veren kanunun 2003 yılında yürürlüğe girmesiyle Hollanda’da tekrar çifte vatandaşlığa izin verilmiş, fakat Hollanda dil ve kültürü bilgisini ölçen yazılı bir vatandaşlık sınavının geçilmesi zorunlu hale getirilmiştir (Böcker and Thränhardt, 2008: 144). 2003 yılında ilk kez Sosyal ve Kültürel Planlama Ofisi ile Adalet Bakanlığı sosyo-kültürel entegrasyon konusunda azınlık raporu hazırlaması kararlaştırılmıştır. Burada “Entegrasyon Politikasının Yeni Stili” olarak ortaya çıkan ve evrensellikten asimilasyonculuğa geçişi gerçekleştirecek olan bir rapor sunulmuştur (Bekaroğlu, 2010: 123).

1998-2004 yılları aralığında “Eğitimde Yaşayan Göçmen Dilleri Yasası” ile göçmenlerin ana dil eğitim sorumlulukları yerel yönetimlere verilmiştir. Ana dil eğitiminin bütçesi, saatleri, yer temini belediyelere bırakılmıştır. Belediyeler bu yasaya dayanarak göçmen ailelerin evlerine mektuplar göndererek anadil eğitimi talebine göre bu çalışmaları yürütmüştür (Yağmur, 2010: 227-230). Hollanda’ya gelen göçmenler için devlet tarafından finanse edilen entegrasyon kursları başlatılmıştır. Bu kurslarda dil eğitiminin yanında Hollanda’daki yaşama uyuma ilişkin bilgiler verilmektedir. Bu kurslara katılmayanlara para cezaları verilebilmekle birlikte bu kişiler sosyal yardımlardan mahrum bırakılarak oturma izinlerini kaybedebilmektedirler (Bauböck, 2006: 30).

2007 yılında Hollanda Belediyeler Birliği (VNG) ile yapılan anlaşma ile göçmenlerin ülkelerine geri dönüş sürecinde tam işbirliğinin sağlanması amaçlanmıştır. Belediyelerin göçmenleri barındırdığı konaklama tesisleri kapatılmıştır (Mommers and

Velthuis, 2010: 55-56). Hollanda’da göçmenler için yapılan göçmenlik sınavları, ülkeye girmeden önce yapılmakta, göçmenlerin ülkeye gelmeden önce ülkenin kültürünü ve tarihini, ülkedeki günlük yaşamı ve siyasi yapıyı bilmesi gerekmektedir (Snyder, 2006, 49). Bu sınavlarla göçmenlerin ülkeye kontrollü alınması istenmekte, ayrıca ülkede bazı politikacıların göçmen karşıtı söylemlerinin halk tarafından da desteklendiği görülebilmektedir.

Hollanda Özgürlük Partisi Başkanı Wilders’in 16 Eylül 2015 tarihinde, meclisteki bütçe görüşmeleri sırasında mültecilerin kabulü politikalarına direnilmesi çağrısı üzerine ayrılıkçı hareketler meydana gelmeye başlamıştır. 13 Ocak 2016’da Heesch şehrinde inşaatı devam etmekte olan bir mülteci kabul merkezine iki ölmüş domuz bırakılmıştır. 14 Mart 2016’da ise Suriyeli sığınmacıların evlerinin duvarlarına “Evinize gidin” ve “Hoş gelmediniz” gibi yazılar yazılmıştır (Valk, 2017). Bu gelişmeler göçmen karşıtı söylemlerin toplumda ırkçı saldırılara varacak düzeylere ulaştığını göstermektedir.

2020 yılı itibariyle Hollanda’da merkezi hükümet, göçmenlerin entegrasyon harcamalarını eyaletlerin üstlenmesini istemektedir. Eyaletlerde eğitim, sağlık ve diğer sosyal politikalarla birlikte entegrasyon süreci yönetilmektedir. Sivil toplum örgütlerinin de entegrasyon sürecine ilişkin yapmış oldukları projelerin faydalı olmadığı düşünceleri reddedilmektedir (Collett, 2011).

5.8. İtalya’nın Göç ve Bütünleştirme Politikası

1973 yılına kadar göç veren bir ülke konumunda olan İtalya, sonraki yıllarda yoğun göç almıştır. Tarihsel bağlamda incelendiğinde; İtalya, vatandaşlarının göç etmelerini önlemek için 1873 ve 1876 yıllarında iki ayrı düzenleme yapılmasına rağmen göçleri durduramamıştır. 1901 yılında da bunun için ayrı bir düzenleme yapılmış ve İtalya Dışişleri Bakanlığı bünyesinde Dış Göç Ofisi kurulmuştur. Özellikle II. Dünya Savaşı’ndan sonra devlet yurt dışındaki vatandaşlarını korumak için çalışmalar yapmıştır (Del Boca and Venturi, 2013: 1; Choate, 2007: 733-739).

1970’li yıllara gelindiğinde İtalya’nın göç veren bir ülke olmaktan çıkarak göç alan bir ülke konumuna geldiği ifade edilmektedir (Veikou, and Triandafyllidou, 2001: 3). 1973 petrol krizi nedeniyle sınırlarının kapatılmış olması İtalya’nın yabancılar için alternatif bir yer olmasına yol açmış (Colombo and Sciortino, 2004: 53) ve ilk kez 1973

yılında İtalya'ya göç edenlerin sayısı İtalya'dan göç edenlerin sayısını geçmiştir.

İtalya, konumu nedeniyle hem yasadışı göçlerin sık görüldüğü hem de Avrupa'nın diğer ülkelerine göç etmek isteyen bireylerin hedef ülkeye ulaşmadan önce transit geçiş yaptıkları bir ülkedir. 1980'li yıllardan sonra çok yoğun göç almaya başlayan İtalya, artık bir göç ülkesi konumuna gelmiştir (Purkis ve Güngör, 2015: 2).

1986 yılında "Göçmen İşçilerin Korunması ve İnsan Trafikinin Engellenmesine Yönelik Sözleşme"ye ulusal mevzuatta yer verilmiştir. 1989 yılında çıkarılan Martelli Yasası, işgücü piyasasında göçmenlerle İtalyan vatandaşları arasındaki ayrımı ortadan kaldırmaktadır. Ancak nitelikli olmayan göçmenlerin ülkeye göçlerinin sınırlandırılmasına yönelik çalışmalar da yapılmıştır (Ambrosini, 2013: 176).

1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi gereğince 1 Ocak 1951 tarihinden önce meydana gelen olaylar nedeniyle İtalya'ya göç edenler mültecilik başvurusu yapabilmektedirler. Ancak Cenevre Sözleşmesi'nde mülteci sayılmak için gerekli koşul olan "1 Ocak 1951 tarihinden önce meydana gelen olaylar" 1967 yılında yapılan ek protokoller ile kaldırılmış olmasına rağmen İtalya, söz konusu tarihsel kısıtlamayı 1990 yılına kadar uygulamıştır (Giannetto, vd., 2019: 5). 1990 yılındaki yasal düzenleme ile kayıt dışı çalışan göçmenlerin yasal statüye kavuşturulması amaçlanmaktadır. Bu düzenleme aynı zamanda coğrafi bölge şartını kaldırarak Avrupalı olmayanların da İtalya'da sığınmacı statüsü için başvurabilmelerinin önünü açmıştır (Levinson, 2005: 2). Konumu nedeniyle uluslararası göçmenlerin transit geçiş yaptıkları İtalya'nın, göçmenlerin ihtiyaçlarının karşılanması için sosyal yardım uygulamaları bulunmaktadır (Günel, 2009: 58).

AB ülkelerinin İtalya'nın Schengen Antlaşması'nın gerekliliklerini yerine getirmesi için yaptıkları baskılar neticesinde 1998 yılında çıkarılan Turco-Napolitani Yasası ile yasadışı göçlere ve sınır kontrollerine ilişkin yeni uygulamalar hayata geçirilmiştir. Bu yasa aynı zamanda göçmenlerin ekonomik entegrasyonlarını sağlamak amacıyla çıkarılmıştır (Reyneri, 2007: 22; Chaloff, 2008: 2). Bu yasa göçmenlere aile birleşimi hakkı, eğitim, sağlık ve sosyal haklardan yararlanma gibi birtakım haklar getirmektedir (Palidda and Dal Lago, 2002: 189). 1999 yılında ise göçmenlerin ülkeye gelişleri, çalışmaları, barınmaları ve entegrasyonlarına ilişkin tüm kanunlar, Tek Yasa adı altında birleştirilmiştir (Veikou and Triandafyllidou, 2001: 6). Bu yasa sonraki dönemlerde farklı nedenlerden dolayı değişikliğe uğramıştır.

11 Eylül terör saldırıları İtalya’da korku ve endişe yaşanmasına yol açmıştır. Nitekim bu terör eylemleri 2002 yılında İtalya’nın göç mevzuatında geniş çaplı bir değişikliğe gidilmesine yol açmıştır. Yeni göç politikalarında güvenlik kaygıları ön plana çıkmıştır. Ayrıca göçmen kaçakçılığı ile mücadele kapsamında göçmen kaçakçılığı suçuna karışan bireylere caydırıcı cezai yaptırımlar getirilmiştir. Aynı zamanda sınır güvenliğini sağlamak için de önlemler alınmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte 2002 yılında alınan kararlar göçmenlerin işveren tarafından iş teklifi almaları durumunda göçmen olarak kabul edilebileceklerine ilişkin düzenleme tamamen kaldırılmıştır (Chouliaraki and Musarò, 2017: 2; Chaloff, 2008: 10).

İtalya’da 2007’den sonra entegrasyon projeleri vasıtasıyla dil uyumunu sağlamak, farklı ortamlarda kültürel arabuluculuk sağlayarak göçmenlere mesleki eğitim vermek ve kamu kuruluşlarının göçmenlere sunacağı hizmetleri daha verimli bir şekilde verebilmesine yönelik çalışmalar artmıştır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2021: 18).

İtalya’da göçlere ilişkin yasal çalışmaların yanında önlemler alınmasına rağmen zaman zaman kaçak göçler de meydana gelebilmektedir. Nitekim Lampedusa Adası, alınan önlemlere rağmen kaçak göçmenlerin en fazla göç ettikleri göç merkezi haline gelmiştir (Dines, vd., 2015: 433). İtalya’da kaçak göçlerle mücadele yoğunlaşmış, özellikle Afrika’dan kaçak yollarla bu adaya gelen göçmenler, çoğu zaman sınır dışı edilmiştir (Andrijasevic, 2006: 121).

İtalya’da göçmen kaçakçılığını önlemek için “Devamlı Teyakkuz” ve “Bizim Deniz” isimli iki operasyon düzenlenmekte, Carrera ve Hertog’de (2015: 3), bu operasyonların tam olarak amaçlandığı gibi göçmen kaçakçılığını bitiremediği ve hatta artırdığı söylenebilir. Göçmen kaçakçılığı ile mücadelede girilen çalışmalarda önemli sonuçlar elde edilmesi beklenirken 2015 yılında patlak veren Libya’daki iç savaşın etkisiyle göçmen kaçakçılığı artmıştır (Toaldo, 2015: 78). Bu durum farklı kurum veya kuruluşların, yerel idarelerin göçmen kaçakçılığıyla ilgili önlemlerde etkin olmalarını sağlamıştır. Öte yandan İtalya’dan kaçak geçişlerin Avrupa’nın sınır güvenliğini tehdit etmesi üzerine Avrupa Sınır Güvenliği için kurulan “FRONTEX”, en önemli faaliyetlerini İtalya’da yürütmeye başlamıştır.

3 Ekim 2005’te, “Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi İçin Operasyonel İşbirliği Ajansı” (Frontex) kurulmuştur. Dış sınırlar anlamına gelen

Frontex, AB üyesi ülkelerin komşuları ile olan sınırlarının korunmasını ve güvenliğini sağlamayı amaçlamaktadır (Frontex, 2022). Frontex ile İtalya üzerinden Avrupa'ya yasadışı Libya ve Suriye göçlerinin büyük oranda engellendiği, İtalya'nın göç yönetimine katkı sağlandığı görülmüştür.

İtalya göç yönetiminde birden çok kurum ve kuruluşun rol oynadığı söylenebilir. Bakanlar Kurulunun yanında Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı temel aktörler olarak öne çıkmaktadır (Ibrido and Terlizzi, 2019: 22). Bölge, il ve belediye olarak kademelenen İtalya'da her bölgenin idaresi, organizasyon yapısı ve görevleri bölgeden bölgeye farklılık gösterebilmektedir.

İtalya'da her yerel yönetim biriminin göçmenlere yönelik farklı uygulamaları bulunmaktadır. Kimi belediyeler belediye bünyesinde göç birimleri oluşturarak göçmenlerin yaşamlarını kolaylaştırmakta, kimi belediyeler de hizmet sundukları kente göçmen kabul etmek istememektedir. Roma kentinde çok fazla göçmen olduğu gerekçesiyle kente daha fazla göçmen alınmaması kararına karşın, Riace ilçesinin Belediye Başkanı Domenico Lucano'nun ilçeye gelen tüm sığınmacıları kabul etmesi nedeniyle tutuklandığı bilinmektedir. Öte yandan İtalya'daki Bologna Belediyesi ise 1987 yılından itibaren göçmenlerin karar alma süreçlerinde aktif olarak rol almalarını sağlamaktadır. Ayrıca bu kentteki göçmenlerin uyumu için Göçmen Hizmetleri Özerk Enstitüsü kurulmuştur (Akman, 2019: 94; Ulusoy ve Akdemir, 2013: 152).

2000'li yıllarda yerel yönetimlerin idari ve mali olarak daha özerk hale gelmesi için yapılan Anayasa değişiklikleri (Küçük, 2019: 12) İtalya'da yerel yönetimlerin göçlere ilişkin uygulamalarında farklılıkların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Nitekim belediyelerin göç yönetimindeki farklı uygulamaları 2000'li yıllarda ortaya çıkmış belediyeler göç yönetim süreçlerinde daha aktif yer almaya başlamışlardır.

İtalya'da Uluslararası koruma prosedürlerine göre ülkeye kayıtlı olarak iltica edenlere yönelik çalışmaları, Ulusal İltica Komisyonu yönetmektedir. Bölgesel komisyonlarda Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından atanan bir üye, valilikler, eyalet polisi ve belediyelerden gelen temsilcilerden oluşan diğer üyeler yer almaktadır. İtalya'da 2015 yılında İçişleri Bakanlığı bünyesinde kurulan Ulusal Koordinasyon Kurulu, yabancıların bütünleşme süreçlerini yönetmek için kurulmuştur (Ibrido and Marchese, 2020: 21). Bu kurum, bölgeler arasındaki göçmenlerin yerleştirilmesine yönelik çalışmaları koordineli olarak yürütmektedir.

2015 yılında başlatılan Sığınmacılar ve Mülteciler için Koruma Sistemi Projesi ile sığınmacıların barınmaları konusunda yeni ve merkezi bir model oluşturulmak istense de İtalya’da göçmenlerin kabulleri ve barınmalarında yerel yönetimlerin yetkileri artırılmıştır. Zira bu proje ile yerel yönetimler ve deneyimli sivil toplum örgütleri iş birliğiyle sığınmacılara barınma imkânı sağlanan bir sistem kurulmuştur (Campomori and Ambrosini, 2020: 4).

İtalya’da nüfusu önemli ölçüde azalmış ya da tamamen boşalmış olan bazı kırsal yerleşim alanlarının boş kalmasının önüne geçilmesi için 2019 yılında hükümetçe alınan kararla buralara göç edecek bireylere maddi yardımlarda bulunulacağı belirtilmiştir. Belirlenmiş olan yerlerin nüfusunun artışı için İtalya vatandaşlarının yanında göçmenlerin de yerleşebileceği kararı alınmıştır (Euronews, 2019). Alınan bu karar, bir ülkede göçmenlerin kentlerin dışında kırsal kesimlere yerleştirilmesiyle dünyadaki diğer göç politikalarına göre farklı bir uygulama olarak göze çarpmaktadır. Nitekim uluslararası göçmenlerin kırsal kesimlere yerleşmeleri sonucunda kendi kültür ve yaşantılarını çok uzun dönemler sürdürecekleri için İtalya’da toplumsal bütünleşememe durumu ortaya çıkacaktır.

Genel olarak İtalya’nın göç politikalarına bakıldığında ne entegrasyon ne asimilasyonist ne de çoğulcu bir göç politikasının benimsendiği söylenemese de daha çok karma, daha az tutarlı ve parçalı bir göç politikası uygulanmakta olduğu görülmektedir. Bu modelde yerel yönetimlere ve sivil toplum örgütlerine de görevler verilmektedir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2021: 18).

6. TÜRKİYE’NİN GÖÇ TARİHİ

İnsanlık medeniyetinin en kadim topraklarında kurulan Türkiye Cumhuriyeti, tarihinin her döneminde göç almıştır. Türkiye’nin tarihinin her döneminde göç almasında Osmanlı Devleti’nden kalan topraklarda kurulması, coğrafi konumu ve gelen göçmenlere insani yaklaşım etkili olmuştur. Nitekim Türkiye’nin tarihsel süreçte baskı ve zulümlere uğrayan insan topluluklarının en fazla yöneldiği ülke olmasında, bu insanları himaye etmesi, hiçbir beklenti olmadan ihtiyaçlarını karşılaması ve bu insanlara uygun yaşam koşulları sağlanması etkili olmuştur.

6.1. Türkiye’ye Göçler

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu dönemden itibaren göç alan bir ülkedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında devletin izlediği nüfus artış politikalarının yanında nüfusun millileştirilmesi politikası ile Türk soyundan gelen ve Türk kültürüne bağlı olanların Türkiye’ye göçleri devletçe desteklenmiştir. Ayrıca imparatorluk bakiyesi olan Türkiye, Osmanlı Devleti’nin kaybettiği topraklarda baskı ve zulümlere maruz kalan insanların yaşadıkları zorluklara kayıtsız kalmamış ve çoğu kez bu insanların yaşadıkları ülkelerle ikili antlaşmalar yaparak bıraktığı coğrafyalardaki göçmenleri kabul etmiştir.

Türkiye’nin kurulduğu yıllarda Yunanistan’la gerçekleşen nüfus mübadelesi göçlerin bir başlangıcı olmuş bununla beraber zamanla Bulgaristan, Romanya ve Yugoslavya gibi Balkan ülkelerinden gelen göç dalgaları belli aralıklarla devam etmiştir. Türkiye’ye Balkan coğrafyası ile sınırlı kalmayıp Kafkaslardan ve Ortadoğu’dan hatta daha uzak coğrafyalardan büyük nüfus kitleleri halinde göçler gerçekleşmiştir (Yıldız, 2018: 135). Türkiye’nin bazı dönemlerde göç konusunda kaynak ülke olduğu, bazı dönemlerde hedef ülke olarak göç aldığı, bazı dönemlerde de göç edenlerin hedef ülkeye ulaşmak için transit geçiş noktası olduğu söylenebilir. Bu bağlamda Türkiye’ye Balkanlardan, Kafkaslardan, Orta Asya Cumhuriyetlerinden ve Ortadoğu ülkelerinden kitlesel göçler ele alınmıştır.

6.1.1. Balkan Ülkelerinden Göçler

Balkan Savaşları Osmanlı Devleti için oldukça kötü sonuçlar doğurmuş, bu savaşlar sırasında Bulgar çeteler çok sayıda sivil Türk ve Müslümanı katletmişlerdir. Söz konusu savaşlardan sonra Bulgaristan ve Yunanistan’a bırakılan topraklarda Türk

ve Müslümanlara her türlü işkence yapılmış, buradaki insanların dayanacak güçleri kalmamıştır (Özbir, 1986: 30; Bıyıklıoğlu, 1955: 92). Osmanlı Devletinin son dönemlerinde kaybedilen yerlerden başlayan göçler, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecinde de devam etmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye, Balkanlardan kitlesel göçler almıştır. Bu nedenle bu dönem gerçekleşen Balkan göçleri oldukça önemlidir. Türkiye'ye Balkanlardan gelen kitlesel göçler; Yunanistan, Bulgaristan, Romanya ve Yugoslavya'dan olmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan 2001 yılına kadar Balkan Ülkelerinden yaklaşık 1.6 milyon göçmen kabul etmiştir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022)

6.1.1.1. Yunanistan'dan Göçler

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde Balkan savaşlarından sonra kaybedilen toprakları nedeniyle binlerce Türk ve Müslüman halk İstanbul'a ve Anadolu'ya göç etmeye başlamıştır. Diğer ulusların, ulusal bağımsızlıklarını ilan ettikleri bölgelerden Türk nüfusu arındırma politikaları, bu göçlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır (Arıkan, 1989: 183; McCarthy, 1998: 12).

Balkan Savaşlarından sonra Osmanlı Devletine başlayan göçler, cumhuriyetin kuruluşu sonrasında da devam etmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında gerçekleşen ilk kitlesel göçler, Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan Nüfus Mübadelesi ile Yunanistan'dan gelen göçlerden oluşmaktadır.

30 Ocak 1923 tarihinde Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan Nüfus Mübadelesi, "Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin İmzalanan Sözleşme ve Protokol" ile gerçekleşmiştir (Mutlu, 2005: 218). Nüfus Mübadelesindeki en önemli esaslar, Türkiye'nin Yunanistan ile imzaladığı sözleşmenin ilk iki maddesinde belirtilmiştir.

Sözleşmesinin 1. Maddesine göre Türk topraklarında bulunan Rum Ortodokslarla, Yunan topraklarında bulunan Müslümanların 1 Mayıs 1923 tarihinden başlayarak, zorunlu mübadelesine girişilecektir. Sözleşmenin 2. Maddesine göre yapılacak olan nüfus mübadelesi, İstanbul'da oturan Rumları ve Batı Trakya'da ikamet eden Müslümanları kapsamayacaktır. 30 Ekim 1918 tarihinden önce yerleşmiş olan bütün Rumlar, İstanbul'da oturan Rumlar sayılacaktır (Soysal, 1983: 177).

Türk ve Yunan Halklarının Nüfus Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol'ün imzalanmasıyla nüfus mübadelesi sorunu çözüme kavuşturulmuştur. Sözleşme ile Türkiye'de bulunan Ortodoks Rumlarla, Yunanistan'da bulunan Müslüman Yunan uyruklular, 1 Mayıs 1923 tarihinden itibaren zorunlu göçe tabi tutulmuş ve göç edenler Türk ve Yunan makamlarının izni olmadıkça geldikleri ülkelere yerleşmek amacıyla geri dönememişlerdir (Oran, 2002: 332).

Sözleşmenin birinci maddesinde, yer değiştirecek olan mübadillerin sadece dini kimlikleri esas alınmış, dinsel kimlikleri dışında hiçbir farklılıkları önemsenmemiştir. Sözleşmenin 2. Maddesinde ise İstanbul'daki Rumlarla Batı Trakya'daki Türkler mübadele dışında bırakılmışlardır.

Mübadele Sözleşmesi imzalanmadan önce Müslümanlığa geçen Rumlar, mübadele dışında bırakılmışlardır. Ayrıca 26 Ağustos 1925 tarihinde ek bir karar olarak mübadeleye tabi olmayan Müslüman olmayan erkeklerle, Mübadele Sözleşmesi'nin imzalanmasından önce evlenen ve nikâhlarını bu tarihten önce nüfus kayıtlarına geçiren Rum Ortodoks kadınlarının da nüfus mübadelesinden muaf tutulacakları ilan edilmiştir (Öksüz, 2000: 756).

Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan nüfus mübadelesi sözleşmesi neticesinde, Yunanistan'da bulunan yaklaşık olarak 350.000 Müslüman Türk ile Türkiye'de yaşayan yaklaşık 200.000 Hristiyan Rum zorunlu göçe tabi tutulmuştur (Kayam, 1993: 581). Nitekim Nüfus mübadelesi dışında da Yunanistan'dan göçler devam etmiştir. "Türkiye Cumhuriyeti Toprak İskân Genel Müdürlüğünün Arşivleri"ne göre ise, 1923-1933 yılları arasında Yunanistan'dan Türkiye'ye, iskanlı olarak göç edenlerin sayısı 380.243'tür (Mutlu, 2005: 219). Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak 1930'lu yılların ortalarına kadar mübadillerin gelişi sürmüştür. Bundan sonra Yunanistan'dan göçler, Mübadele dışı kalan Batı Trakya Türklerinin yaşadığı bölgeden gelmiştir (Geray, 1962: 11-12).

10 Haziran 1930 tarihinde Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan Ankara Antlaşması ile Mübadele konusunda çözülemeyen pek çok konu çözüme kavuşturulmuştur. 1930'da imzalanan Ankara Antlaşması'ndan sonra 9 Aralık 1933'te Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan Karma Komisyon'un Kaldırılmasına Dair Antlaşma ile mübadele işlemleri 19 Ekim 1934 tarihinde resmi olarak sona ermiştir (Kodaman, 2008: 29).

Türkiye, Yunanistan ile yapılan nüfus mübadelesini uluslararası kuruluşlardan hiçbir yardım almadan, sadece kendi sınırlı bütçesi ile yapmıştır (Mutlu, 2005: 220). Türkiye, birçok savaştan yeni çıktığı için gelen mübadillere sunduğu yardımları Yunanistan'a kıyasla çok daha zor şartlar altında yapmıştır. Bank of England Yunanistan'a, sığınmacılara yardım için 2.000.000 sterlinlik ödeme yaparak onların mübadeleyi daha rahat atlatmasına yardım etmiştir (McCarthy, 1998: 360).

Türkiye'ye Yunanistan'dan göçlerin bir kısmı da 12 Ada'dan gerçekleşmiştir. 1911'de İtalyanların eline geçen bu adalarda 1936 yılında yaklaşık 16.000 Türk yaşamaktaydı. İtalya'nın II. Dünya Savaşı'nda kaybeden taraflardan biri olması nedeniyle, 1945 yılında Ege Denizi'ndeki bu adaları Yunanistan'a verilmiştir. Yunanlıların II. Dünya Savaşı sonunda 12 Ada'yı almalarıyla birlikte, buralardaki Türklerin Anavatanına göçü hızlanmıştır. İtalyanların idaresi sırasında 11.000 olan Türk nüfusu, Yunanistan'ın politikaları sonucunda 1960 yılında 3.400'e kadar düşmüştür (Orhonlu, 1976: 1102). Yunanistan'ın Türklere yönelik bakışı ve asimilasyon politikaları nedeniyle burada yaşayan Türk ve Müslümanlar göç etmek zorunda kalmışlardır.

6.1.1.2. Bulgaristan'dan Göçler

Bulgaristan'dan Türkiye topraklarına beş defa büyük kitlesel göç olmuştur. İki göç dalgası Cumhuriyet döneminden önce, üç önemli göç dalgası ise Cumhuriyetin ilanından sonra olmuştur. Cumhuriyetin ilanından önceki ilk göç dalgası; 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşında, ikincisi ise 1912-1913 Balkan Savaşlarında olmuştur. Cumhuriyetin ilanından sonraki göçler ise 1925'ten sonra olmuştur. İlki 1950-1951 yılları arasında, ikincisi 1968'de ve üçüncüsü de 1989 yılında olmuştur. Bu süreçlerde yüz binlerce Bulgaristan Türk'ü Türkiye'ye yerleşmiştir (Pusch, 2012: 448; Sarımay, 1990: 289).

1877-1878 de gerçekleşen Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Rusların kışkırtmasıyla Bulgarların giriştikleri soykırım nedeniyle yaklaşık 300.000 Türk yaşamını yitirmiş, bir milyondan fazla Türk de göç etmek zorunda kalmıştır. 1912-1913 Balkan Savaşlarına kadar geçen süre içerisinde Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçler kesintisiz devam etmiştir. Bulgaristan Türklerinin ikinci büyük göç dalgası Balkan Savaşları'ndan sonra olmuş ve bu göç dalgası ile yaklaşık 200.000 kişi göç etmiştir. Balkan savaşlarının

sonunda büyük bir kısmı Bulgaristan'dan olmak üzere Balkan ülkelerinden göç edenlerden 115.883 kişi Hicret ve Muhacirûn Müdiriyet-i Umumiyesi'ne müracaat ederek iskân edilmek istemişlerdir (Konukman, 1990: 41; Şimşir, 1987: 50; Çolak, 2013: 116-117). Cumhuriyetin kuruluşundan sonra da Türkiye'ye göçler devam etmiştir.

18 Ekim 1925 tarihinde imzalanan Türk-Bulgar İkamet Sözleşmesi ile Bulgaristan'da yaşayan Türklerin isteğe bağlı göçlerine engel olunmayacak, göçmenler taşınabilen mal ve hayvanlarını beraberinde getirebilecek ve ayrıca taşınmaz mallarını da serbestçe satabileceklerdi. 1923-1939 yılları arasında Bulgaristan'dan Türkiye'ye yaklaşık 200 bin göçmen göç etmiştir (Şimşir, 1987: 55).

II. Dünya Savaşı ve sonrasında Bulgaristan'daki Türklerin yurt dışına göçlerinin büyük ölçüde yasaklaması ve göç için pasaport vermemesi nedeniyle Türkiye'ye göçler iyice azalış göstermiştir. Buna rağmen 1940-1949 yılları arasında Türkiye'ye 21.353 Bulgaristan Türk'ü göç etmiştir (Şimşir, 2009: 230).

10 Ağustos 1950 günü Bulgar Hükümeti, 1925 tarihli Türk-Bulgar İkamet Sözleşmesine dayanarak Bulgaristan Türklerinin isteğe bağlı göçlerine engel olunmayacağını belirterek Türkiye'ye verdiği nota ile 250.000 kadar Bulgaristanlı Türk'ün göç etmek istediğini belirtmiş, Türkiye'nin de bu göçmenleri kabul etmesini istemiştir. Bulgar hükümeti, notayı verdikten sonra göçmenler Türkiye sınırına yığılmaya başlamıştır (Şimşir, 1987: 58-59). Nitekim 2 Aralık 1950 tarihinde Bulgaristan ile Türkiye arasında bir göç antlaşması imzalanmış ve 1951 yılına kadar sorunsuz bir şekilde uygulanmıştır. Ancak Bulgaristan Hükümetinin göçmenlerle birlikte casus ve çingeneleri göndermesi üzerine Türkiye, 6 Kasım 1951'de sınırları kapatmıştır. Bu dönem 154.393 kişi Türkiye'ye "iskanlı göçmen" olarak gelmiştir (Konukman, 1990: 43-48).

Bulgaristan, 1960'lı yıllarda Pomaklar hedef alınmaya başlanmıştır. Türkiye'nin 1961 yılının Eylül ayında Bulgaristan'a verdiği nota ile Bulgaristan'ın azınlık haklarına saygı göstererek, göç etmek isteyenlere engel olunmaması istenmiş, fakat Bulgar hükümeti bu notaya karşılık vermemiştir (Şimşir, 1987: 62; Karpat, 2010: 415).

Bulgaristan'dan Türkiye'ye 1952 yılına kadar göç etmiş olan Türklerin geride kalan yakın akrabalarının da isteğe bağlı olarak Türkiye'ye göç etmeleri ve böylece bölünmüş ailelerin birleştirilmesi için 1968 yılında Türkiye ile Bulgaristan arasında

imzalanan “Yakın Akriba Göçü Antlaşması” ile yaklaşık 200 bin Türk göçmen Türkiye’ye göç etmiştir (Lütem, 2012: 140; Efendioğlu, 1985: 11). 1968 yılından 1978 yılına kadar devam eden göçler, iki devlet arasındaki antlaşma gereği parçalanmış aileleri birleştirmek üzere yapılmıştır. 1978 yılından sonra ise herhangi bir ikili göç antlaşması yapılmamıştır (Türkeş, 2012: 595). 1978 yılından sonra Bulgaristan’ın Türk ve Müslüman vatandaşlarına uyguladığı baskı ve zulümlerin artarak devam etmesi, Türkiye’ye göçlerin devamına yol açmıştır. Nitekim 1989 yılında Bulgaristan’dan Türkiye’ye önemli bir göç dalgası daha başlamıştır.

1989 yılında Bulgaristan’dan Türkiye’ye gerçekleşen göç, gönüllülük esasına dayanmamakla birlikte herhangi bir antlaşma bulunmadan ve zor kullanılarak yapılmıştır. 1989 göçü, uluslararası antlaşmaların açıktan ihlal edildiği zorunlu göç olarak değerlendirilmektedir (Türkeş, 2012: 595).

22 Ağustos 1989 tarihinde tekrar vize uygulaması başlatılmasından sonra Mayıs 1990 tarihine kadar 34.098 Türk vize alarak Türkiye’ye giriş yapmıştır. Daha sonra Bulgaristan göçe zorladığı göçmenlerin pasaportlarını muhafaza etmeleri ve Türk kimliği almamış olmaları şartıyla 6 ay içinde geri dönmelerine ve Bulgaristan vatandaşı olarak hayatlarına devam etmelerine imkân tanımıştır. Birçok Türk bırakmış olduğu malvarlığı, kazanmış olduğu sosyal güvenlik haklarını kaybetmemek için geri dönmüştür. Türkiye’ye göç edenlerin yaklaşık 100.000’i geriye dönmüş ve bu göçler sonucunda Bulgaristan’dan Türkiye’ye göç edenlerin 200.000’i Türkiye’de kalmıştır (Konukman, 1990: 63; Pusch, 2012: 449). 1990’lı yıllardan sonra Bulgaristan’dan Türkiye’ye göçler önemli oranda azalmıştır.

Bulgaristan’da 1999-2002 yıllarında yapılan düzenlemelerle, Türkiye’ye göç eden Bulgaristan doğumlu kişilere tekrar vatandaşlık hakkı verilmiştir (Baklavacıoğlu, 2009: 112). Ayrıca 2007 yılında Bulgaristan Avrupa Birliği’ne üye olduğu için vatandaşlarının Avrupa ülkeleri ile serbest dolaşım ve yerleşim hakkına sahip olması da buradan Türkiye’ye göçlerin durma noktasına gelmesinde etkili olmuştur.

6.1.1.3. Yugoslavya’dan Göçler

Balkan Savaşı ve I. Dünya Savaşı’ndan galip olarak çıkan Sırbistan, sınırlarını büyük ölçüde genişleterek 1929 yılında Yugoslavya adını almıştı (Çam, 1998: 312). Yugoslavya’dan Türkiye topraklarına ilk Türk göçleri 1877-1879 yılları arasında

gerçekleşmiştir. İkinci büyük göç dalgası ise Balkan Savaşı'ndan sonra görülmüştür (Yücelden, 1976: 1094). Balkan savaşlarında Makedonya'dan Türkiye'ye, 240.000 Türk göç etmiştir (Şimşir, 1987: 53). Cumhuriyetin kuruluşundan sonra Yugoslavya topraklarından Türkiye'ye 1923-1951 yılları arasındaki dönemde bireysel, 1952-1967 döneminde kitlesel, 1968-1996 döneminde de yine bireysel düzeyde göçler gerçekleşmiştir (Çavuşoğlu, 2007: 124).

1923-1951 yılları arasında Yugoslavya'dan Türkiye'ye yaklaşık olarak 120 bin kişi göç etmiştir. Yugoslav Hükümeti 1939-1950 yılları arasında yasak olan göçe 1953 yılında izin verince Türkiye'ye göçler artmıştır. 1950-1967 yılları arasında Yugoslavya'dan Türkiye'ye yaklaşık olarak 60 bin göçmen göç etmiştir (Zaim, 1960: 11-12; Ağanoğlu, 2012: 373).

Yugoslavya'daki Türklere uygulanan baskılar sonucunda Türkiye'ye göçün artması, Yugoslavyalı yöneticilerin istedikleri bir gelişmeydi ve bölgeyi Türklerden temizlemeyi amaçlamışlardı (Deliorman, 1975: 248-249). 1939-1950 yılları arasında Türklerin göçlerini kesinlikle yasaklayan ve yeni bir rejim içinde kitleleri kendi kültür köklerinden kopararak komünistleştirmeye çalışan Yugoslavya Hükümeti, 1953 yılında Balkan Pakti'nden sonra sınırlarını açmıştır (Zaim, 1960: 1-2).

1923-1960 yılları arasında Türkiye'ye gelen bütün göçmenlerin % 22.3'ünü Yugoslavya'dan gelenler oluşturmaktadır. Yugoslavya göçlerinin % 56.4'ü 1953-1960 yılları arasında gerçekleşmiştir. Bu 7 yıllık sürede yaşanan yoğun göçün Tito rejiminin Müslüman ve Türk unsurlara karşı tutumundan kaynaklandığı öne sürülmektedir (Geray, 1962: 13).

1953 yılından sonra Yugoslavya'dan göç eden Türklerin miktarı 1950-1952 yılları arasındaki Bulgaristan tehciri kadar önemli olmasına rağmen, bu hadiseden dünya basınında neredeyse hiç bahsedilmemiştir. Aslında iki göç olayı arasında göç şekli ve göç şartları itibarıyla büyük benzerlikler bulunmaktaydı. Bulgaristan tehciri siyasi baskı altında zorla ve birdenbire yaşanmıştır. Yugoslav göçleri ise siyasi amaçla gerçekleştirilen sürekli bir iktisadi baskının sonucu olarak panik halinde gerçekleştirilen bir göç olayıdır (Zaim, 1960: 1).

Yugoslavya'daki ekonomik ve siyasi durumun düzelmesiyle birlikte Türkiye'ye göçlerde azalma olmuş, 1970'ler ve 1980'lerde Türkiye'ye 4.000 civarlarında göçmen gelmiştir. 1992 yılında Bosna-Hersek'in bağımsızlığını ilan etmesinden sonra Sırpların

etnik temizlik yapmak istemesi sonucu memleketlerini terk etmek zorunda kalan 1.300.000 kişiden, yaklaşık 20.000 Bosna-Hersek vatandaşı Türkiye'ye göç etmiştir. 1992-1997 yılları arasında Yugoslavya'da yaşanan iç savaş ve bölünme nedeniyle 20.000, 1999 yılında Kosova'da meydana gelen olaylar nedeniyle 18.000 kişi Türkiye'ye göç etmiştir. 1999 yılında Yugoslavya ordusunun Kosova'ya girmesi üzerine çıkan çatışmaların sonucunda çok sayıda Arnavut ve Türk göçmen Anadolu'ya göç etmiştir (Ağanoğlu, 2012: 396; Kirişçi, 1999: 113; Akçam, 2006: 277).

2001 yılının Mart ve Nisan aylarında Makedonya'da başlayan ve devam eden olaylar sonucunda Makedonya ordusunun Kalkan, Delen ve Kumanova şehir ve köyleri çevresinde Arnavut'lara karşı giriştiği askeri hareketler sonucunda Arnavut ve Türk birçok göçmen Anadolu'ya göç etmiş, göç edenlerin büyük bir kısmı da savaşın bitmesiyle birlikte Makedonya'ya geri dönmüştür (Ağanoğlu, 2012: 397).

6.1.1.4. Romanya'dan Göçler

Osmanlı Devleti idaresindeyken Romanya'da azınlıklar dini inanç ve özgürlüklerini rahatça yaşamışlardır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Romanya yönetimi, azınlıklar politikasında değişiklikler yapmış ve daha önce var olan özgürlükleri kısıtlamaya çalışmıştır. Bunun neticesinde ülkedeki birlik ve beraberlik ortamı zarar görmüştür (Aksu, 2003: 105).

Romanya Türkleri, yoğun olarak Romanya'nın Dobruca bölgesinde yaşamaktaydı. Romanya'da Dobruca ve Baserabya bölgelerinde bulunan Türklerin büyük bir bölümü, 1877-1878 Osmanlı-Rus-Romen savaşından sonra Anadolu'ya göç etmeye başlamış ve 1910 yılında neredeyse durma noktasına gelen göçler, 1920'li yıllardan sonra yeniden başlamıştır. Romanya'dan Türkiye'ye 1923-1940 yılları arasında 120.136 göçmen gelmiştir. 1932 yılından sonra Türkiye ile Romanya hükümetleri arasında göç sorununa çözüm bulmak için uzun görüşmeler yapılmış ve bu sorun 4 Eylül 1936'da taraflar arasında bir göçmen sözleşmesinin imzalanması ile çözüme kavuşmuştur (Ülküsal, 1976: 1083; Metin, 2011: 185).

Romanya'da Türklere yapılan zulümlere acil ve pratik çözüm bulunamadığı için göçlerin önü alınamamıştır. Romanya'dan Anadolu'ya daha çok, Türklerin yoğun olarak yaşadığı Dobruca bölgesinden göçler olmuştur. Tarih boyunca bu bölgenin zaman zaman Bulgaristan ve Romanya arasında el değiştirmesi de çoğu zaman göç

nedeni olmuştur (Genelkurmay, 2006: 179).

1928 yılındaki nüfus sayımına göre Dobruca'da 171.298 olan Türk nüfusu, 1932 yılında 156.560 olarak belirlenmiştir. 1923-1938 yılları arasında 75.711 kişi iskânlı, 38.009 kişi de serbest olmak üzere toplam 113.710 Romanyalı Türk, Türkiye'ye göç etmiştir. 1939-1960 yılları arasında ise 3.576 kişi iskanlı, 4.055 kişi serbest olmak üzere 7.631 göçmen Anadolu'ya göç etmiştir (Ülküsal, 1976: 1083).

1934 yılı sonbaharında yaklaşık 30.000 kadar Türk, Anadolu'ya göç etmek üzere Köstence'de toplanmıştır. 25 Eylül 1935'te Ankara'dan Bükreş Büyükelçiliği'ne gönderilen bir yazıda, Türkiye'nin göç edenleri barındıracak imkânlarla sahip olmadığı gerekçesiyle artık Türkiye'ye göçmen gönderilmemesi istenmektedir. 4 Eylül 1936'da Türkiye ile Romanya arasında göç antlaşması imzalanmıştır. Antlaşmaya göre Dobruca'da oturan Müslüman Türk halkı 5 yıl içerisinde belli bir programa göre Türkiye'ye göç ettirilecektir. 1935 yılı içerisinde Türkiye'ye Romanya'dan 15.000 kişi göç etmişti. Bununla birlikte 1935-1940 yılları arasında Dobruca'nın 4 sancağından göç eden Türklerin sayısı toplam 64.570 kişidir (Ağanoğlu, 2012: 401; Nabi, 1936: 120).

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Dobruca'dan hiç göç olmamıştır. Romanya'nın 1989 yılında demokrasiye geçmesiyle birlikte başta Müslüman Türkler olmak üzere burada yaşayan azınlıklar oldukça rahatlamışlardır. 1991 yılından sonra Romanya'dan yaklaşık 15.000 kadar Türkün turist vizesiyle Türkiye'ye gelip yerleştikleri tahmin edilmektedir. Romanya'nın Avrupa birliğine tam üye olmasından sonra Romanya vatandaşlarının Avrupa ülkelerine vizesiz gitme ve iş bulma avantajlarına sahip olması nedeniyle Türkiye'ye göçler yok denecek kadar azalmıştır (Ağanoğlu, 2012: 406; Ülküsal, 1976: 1083; Aksu, 2003: 246).

6.1.2. Kafkaslar ve Orta Asya'dan Göçler

1855 yılından 1907 yılına kadarki dönemde katliam ve zulümlerden kaçarak Osmanlı topraklarına gelen Kafkasyalı göçmenlerin sayısının 600.000'den fazla olduğu tahmin edilmektedir (Habiçoğlu, 1993: 73). Rusların Osmanlı devletiyle savaştığı dönemde kadın, çocuk, yaşlı demeden Türkleri katletmesi bu göçlerin temel sebeplerindendir.

Rusların, I. Dünya Savaşı başlangıcında sınır bölgelerini Müslümanlardan arındırmaya çalıştıkları ve bu nedenle bazı Müslümanların güneye doğru kaçmış

oldukları düşünülmektedir. I. Dünya Savaşı boyunca doğuda, Müslüman sığınmacılar için kurulmuş kamplar bulunmamaktadır. Devletin Muhacirin Komisyonu, sığınmacılara yardım sağlamak için elinden geleni yapmış, fakat iktisadi açıdan çok kötü durumda olan devlet, bir milyon sığınmacıya çok fazla yardımda bulunamamıştır (McCarthy, 1998: 258).

Kafkasya'da Çerkesler, Lazlar, Abazhalar, Türkler ve daha küçük Müslüman grupların birçoğu yurtlarından atılmışlardı. 1918 ile 1934 yılları arasında Orta Asya'da Sovyetlere karşı şiddetle devam eden Basmacılık hareketi sırasında çok sayıda göçmen, Orta Asya'dan Afganistan'a, Türkiye'ye ve başka ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır (Kocaoğlu, 2006: 154; McCarthy, 1998: 367).

1921-1922 yıllarında Sovyet Rusya'da benzeri görülmemiş bir açlık meydana gelmiş, 5 milyon civarında insan ölmüştür. Kırım Yarımadası açlığın en çok görüldüğü yerlerdendir. Bu dönem 10.000 Kırım Tatarı bulabildikleri deniz araçlarıyla Türkiye'ye iltica etmiştir. Tam o günlerde İstiklâl Savaşı verilmesine rağmen, bu mülteciler Türkiye'ye kabul edilmiş ve Türkiye'de iskân edilmiştir. Büyük Zafer'den sonra da Türkiye Kırım'a yardım etmiştir. 1860-1922 arasındaki dönemde Türkiye'ye gelen ve sayıları tahminen bir milyonu aşan Kırım Tatarları İstanbul, İzmir, İzmit, Eskişehir civarlarındaki köylere yerleştirilmişlerdir (Kırımlı, 2006: 151; Özbay, 2001: 4).

Sovyetlerin Kırım hâkimiyetinin başlamasıyla Kırım'ın dış dünya ile irtibatı tamamen kopmuştur. Stalin, 1930'lu yılların başlarında Türkiye'ye giderek Osmanlı pasaportu almış ve tekrar Kırım'a dönmüş olan Kırım Tatarları'nı ve onların soyundan gelenleri sınır dışı etmiştir. Bunun yanında, Kızıl Ordu'da görev yapmaktayken Almanlara esir düşmüş Kırım Türkleri de vardır. Savaş sonrasında Sovyet güçlerine teslim edilmekten kurtulan binlerce Kırım Tatarı 1940'ların sonlarında Orta Avrupa'daki mülteci kamplarından Türkiye'ye gelmişlerdir. Türkiye'ye Kırım Tatar göçleri 1944 sonrasında da devam etmiştir (Kırımlı, 2006: 151).

Ahıska Türkleri, 1944 ile 1956 yılları arasında bir ilçeden bir diğerine gitmelerine bile müsaade edilmeyecek kadar baskı altında kalmış ve yüksek tahsil yapmalarına izin verilmemiştir. Bunun yanında askere alınmamış ve ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmüşlerdir. 1989 yılında Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Turgut Özal tarafından Ahıskalılara anavatan Türkiye'ye gelme ve yerleşme hususunda bir ümit verilmiş fakat Turgut Özal'ın vefatından sonra Ahıskalılar Türkiye'ye

getirilememiş, sorunları da çözümsüz kalmıştır. 1992 yılında Türkiye'ye gelebilen 200 Ahıska'lı aile için Iğdır'da 180 konut yaptırılmıştır (Akçora, 1999: 63-64; Yusuf, 2006: 115).

1949 yılında Doğu Türkistan'da komünist iktidarın yönetime gelişinden itibaren, uygulanan terör yüzünden buradan 150.000'den fazla kişi kaçmak zorunda kalmıştır. Tek kurtuluş yolu olarak görülen Hindistan kaçış koridoru yolunda binlerce kişi yaşamını yitirmiştir. Bu insanlardan kurtulabilenler zaman içerisinde Türkiye'ye göç etmişlerdir (Çam, 1998: 314).

Uygurlardan Türkiye'ye 1965 yılının Ekim ayında 234 kişi 3 kabile halinde, 1967 yılında ise 74 kişi olmak üzere toplam 308 kişi iskanlı göçmen olarak yerleşmiştir. 1953 yılındaki göç sırasında Türkiye'ye gelemeyen ve ondan sonraki yıllarda Keşmir'den gelen Doğu Türkistanlılardan yaklaşık 200 kişi, 1969 ve 1977 yıllarında Türkiye'ye serbest göçmen olarak göç etmiştir. 1980'li yıllardan sonra Türkiye'ye toplam 3.500 kişi gelmiştir (Göktürk, 2006: 134).

Orta Asya'dan Türkiye'ye önemli bir göç dalgası da, 1980'den sonra Afganistan'dan getirilen Özbek, Türkmen ve Kırgızlardan oluşan 4.163 kişilik göçmenlerdir. Gelen göçmenler, Tokat, Gaziantep, Hatay ve Van'a yerleştirilmişlerdir. 1990'dan sonra da bağımsız Orta Asya cumhuriyetlerinden Türkmenistan, Özbekistan ve Tacikistan'dan göçler devam etmiştir (Kocaoğlu, 2006: 154).

1933 yılında Kırgızistan'dan Çin'e, 1948 yılında Afganistan'a, 1978 yılında Pakistan'a ve bu uzun bir yolculuğun sonunda Pamir üzerinden 1982 yılında Türkiye'ye gelerek Van'a 150 kadar Kırgız yerleştirilmiştir (Naskali, 2001: 8-9).

1979 yılında Sovyetlerin Afganistan'a asker göndermesi sonucu Afganistan-Rus ilişkileri farklı bir boyut kazanmıştır. Mevcut komünist rejime ve Ruslara karşı savaştan Afganlara sivil halkın yardım ettiğini düşünen Ruslar, binlerce sivil insanı katletmiştir. Geride kalan milyonlarca insan çaresizlik içerisinde sınırlara yığılmıştır. Bu dönem 4.000 kadar Afganistan Türkü Afganistan'dan Zeytinburnu'na göç etmiştir (Çağrı, 2006: 139-140).

1987-1992 yılları arasında Afganistan'da meydana gelen savaş ve iç karışıklık nedeniyle 3.128 Afgan ve Çin uyruklu sığınmacı Türkiye'ye göç etmiştir (Tekeli, 2010: 163; EGM, 2001: 9). Öte yandan 2000'li yıllarda Afganistan'da yaşanan gelişmeler Türkiye'ye yeni göç dalgalarına yol açmıştır. Nitekim Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün

2021 yılı verilerine göre 2014-2021 yılları arasında yaklaşık olarak 500.000 Afgan vatandaşı Türkiye'ye göç etmiştir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2021).

1994-1996 Rus-Çeçen savaşında da Türkiye'ye Çeçenistandan göçler olmuştur. 31 Ağustos 1996'da Rusya Federasyonu ile Çeçen İçkerya Cumhuriyeti arasında barış antlaşması imzalanmasıyla ilk mülteci akımının tamamına yakını ülkelerine geri dönmüştür. Savaşın 1999 yazında yeniden alevlenmesiyle birlikte Türkiye'ye yönelen Çeçenler, sürekli gelen ve gidenler olmasıyla birlikte 1.200 kişi civarında olduğu tahmin edilmektedir (Güngör, 2006: 145).

6.1.3. Ortadoğu Ülkelerinden Göçler

1970'li yıllardan sonra Ortadoğu'da yaşanan gelişmeler sonrasında Türkiye farklı ülkelerden önemli sayıda kitlesel göç almıştır. Bu göçler daha çok Türkiye'nin komşu ülkelerinde meydana gelen olaylar neticesinde gerçekleşmiştir. Hedef ülke olarak bu göçlerden etkilenen Türkiye, çoğu zaman göçleri gerçekleştirenlerin geçiş güzergahlarında bulunan transit bir bölge olmuştur. Türkiye'ye Ortadoğu ülkelerinden gelen kitlesel göçler daha çok Irak, İran ve Suriye göçleridir.

6.1.3.1. Irak'tan Göçler

Irak'tan diğer ülkelere 1980'li yıllara kadar dış göç çok nadir görülmüştür. 1980'li yıllarda ülkede ortaya çıkan belirsizlikler, farklı etnik gruplar arasındaki çekişmeler ve çatışmalar ülkede göç dalgalarının başlamasına yol açmıştır. Körfez Savaşlarının yapıldığı dönemlerde Irak'tan yaşanan göçler dünyanın gündeminde önemli yer tutmuştur (Sirkeci, 2006: 34). Bu göçlerin büyük oranda Türkiye'ye gerçekleşmesi, bölgeyi de önemli derecede etkilemiştir.

1988-1991 yılları arasında Irak'tan Türkiye'ye toplam üç kitlesel göç hareketi gerçekleşmiştir. İlk sığınmacı dalgası İran-İrak savaşının sona erdiği 1988 yılında olmuştur. İkinci göç dalgası, 1990-1991 arasında Körfez Krizi sırasında Irak ve Kuveyt'ten ayrılmak isteyen yabancı işçilerin göçleridir. Üçüncü kitlesel göç dalgası da Nisan 1991'de Irak'tan kaçan 500.000'e yakın Irak vatandaşının Türkiye'ye girmesiyle gerçekleşmiştir (Karaçay, 2006: 305-306). Irak'tan Türkiye'ye üçüncü göç akımı Kürt göçü olarak tanımlanmakta fakat kürtlerin yanında çok sayıda Arap, Keldani, Süryani ve Türkmen de gelmiştir.

İran-İrak Savaşı sırasında Irak'tan Türkiye'ye 51.000 kişi gelmişti. 28 Ağustos 1988'de Irak'tan Türkiye'ye gelen ilk ciddi sığınmacı akını İran-İrak Savaşı'nın bitiminden sonra Irak Silahlı Kuvvetleri'nin kendi vatandaşlarına karşı girmiş olduğu katliam ile başlamıştır. Katliamlardan kaçan Irak vatandaşları 16 giriş noktasından Türkiye'ye geçmişlerdi. Türk Hükümeti bir yandan bu göçmenlere sınır ötesinde gıda ve sağlık hizmetleri vermeye çalışmakta bir yandan da Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ni toplantıya çağırarak konunun ele alınmasını istemekteydi (Kaynak, vd.,1993: 45; Akçam, 2006: 277). Nitekim Türkiye'nin girişimleriyle Irak'lı sığınmacıların ülkelerine dönmeleri için uygun koşullar oluşturulmuş ve Türkiye'ye göç etmiş olan kitlenin büyük bir kısmı ülkelere geri dönmüşlerdir.

İrak'tan Türkiye'ye göç eden ikinci ciddi sığınma olayı, Kuveyt'in işgali sonrasında başlamıştır. 2 Ağustos 1990-17 Ocak 1991 tarihleri arasında Irak'tan Türkiye'ye önemli sayıda göç olmuştur. Kriz öncesi Irak ve Kuveyt'te çeşitli işlerde çalışan ve birçok ülkenin vatandaşı olan işçilerin, krizin ortaya çıkması ve devam etmesi ile can güvenliği kalmamıştır. Bu nedenle işçiler kitle halinde Ürdün veya Türkiye üzerinden ülkelere dönmek zorunda kalmışlardır (Kaynak, vd., 1993: 27). Irak'tan Türkiye'ye göç eden göçmenlerin % 80'i 1990 yılından sonra göç etmiştir (Sirkeci, 2005: 41).

17 Ocak 1991 sabahı "Çöl Fırtınası" adıyla başlayan askeri harekatta Irak başarısız olmuş, ateşkes ilan etmiştir. Irak'ta Kürtler batılı ülkelerin desteği ile ayaklanarak Kuzey Irak'ta birçok kenti ele geçirmişlerdir. Irak ordusunun toparlanmasıyla bozguna uğramış ve aldıkları yerleri bırakarak kaçmak zorunda kalmışlardır. Bu durum, Irak'tan Türkiye'ye üçüncü göç dalgasının başlamasına yol açmıştır. Türkiye'ye sığınan 460.000 Irak vatandaşı, Türkiye Irak sınırında oluşturulan tampon bölgeye yerleştirilmiştir (Kaynak, vd., 1993: 28). Türkiye'nin girişimleriyle Irak vatandaşları için af çıkarılmış ve bu kitlenin büyük bir kısmı ülkesine geri dönmüştür.

İrak lideri Saddam Hüseyin'in ülkenin kuzeyine yönelik uyguladığı baskı politikası, Irak'ın kuzeyinde yaşayan Türkmenleri de olumsuz olarak etkilemiş ve Türkmenler 1991'den sonra Türkiye'ye toplu göçe başlamışlardır. Özellikle 1991 yılından sonra Irak'ın kuzeyinde oluşturulan güvenli bölge, Türkmenler için bir geçiş noktası olmuştur. Irak Türkmen göçlerinin yaklaşık % 38'i Türkiye, % 21'i Almanya'ya ve diğer Avrupa ülkelerine olmuştur. 2003 yılına kadar artan Türkmen göçü, Saddam

Hüseyin'in devrilmesiyle azalma göstermiş, 1991 yılından sonra Türkiye'ye göç eden Türkmenlerin yarısından fazlası 2003'ten sonra geldikleri bölgelere geri dönmüştür (Duman, 2010: 9; Sirkeci, 2006: 38). Irak'tan göç eden Türkmen ve Kürtlerin yanında Hristiyanların da Türkiye'ye göç ettikleri ya da hedef ülkeye ulaşmak üzere Türkiye'den transit geçişler yaptıkları görülmüştür.

1980-1988 yılları arasında Irak'taki Asuri ve Keldaniler rejimin acımasız cezalandırma politikasından zarar görmüşlerdir. Bu nedenle ülke sınırları dışına göç etmek zorunda kalmışlardır. Keldaniler, göç güzergahlarını belirlerken ya da transit göç ederken karşılaştıkları güçlükleri akrabalık ve din esaslı toplumsal ağlar ile aşmaya çalışmışlardır (Danış, 2007: 521).

1980'li yıllardan sonra Ortadoğu'da meydana gelen olaylar nedeniyle Irak'tan Türkiye'ye yoğun göçler yaşanmıştır. Türkiye, sığınmacı olarak gelen büyük nüfus kitlelerine her zaman insancıl bir yaklaşımla yardımcı olmuş ve bu insanların yaralarını sarmıştır. Zaman zaman bu kitlelerin ülkelerindeki eski yaşamlarına dönmeleri için de uluslararası adımların atılmasında öncülük etmiştir.

6.1.3.2. İran'dan Göçler

1979 İran İslam Devrimi'nden sonra Türkiye'ye sığınan 500.000 ile 1.000.000 arasında İranlı kendi imkânlarıyla Türkiye üzerinden hedef ülkeye gitmişlerdir. Sığınmacıların bir kısmı BMMYK tarafından Batı'daki ülkelere, Ankara'daki temsilcilikleri vasıtasıyla yerleştirilmiştir. Türkiye'ye göç eden bu kitleden 10.000 ile 20.000 arasında İran'ının Türkiye'de kaldıkları tahmin edilmektedir (Karaçay, 2006: 305).

İran, Afganistan, Pakistan, Hindistan ve Irak'tan Türkiye'ye göç eden kitleler çoğu zaman Türkiye'nin Van ilinin sınırlarından yasadışı yollarla gelmektedir. Bu geçiş sonrası kişiler BMMYK veya Türkiye Cumhuriyeti makamlarına resmi olarak sığınma başvurusunda bulunmaktadır. UNHCR verilerine göre ise 1999-2005 yılları arasında UNHCR'nin sadece Türkiye'nin temsilciliğine sığınma başvurusunda bulunan İranlıların sayısı 22.750'dir (Deniz, 2009: 66; Şeker ve Boysan, 2013: 23).

İran'da gerçekleşen İslam Devrimine kadar Türkiye'ye önemli bir göç dalgası görülmemiştir. Fakat Devrim sonrasında çok sayıda İran vatandaşının ülkesinden kaçarken Türkiye üzerinden hedef ülkelere göç etmek için transit geçişler yaptıkları

görülmüştür. Bu süreçte Türkiye, İran'dan batı ülkelere göç etmek isteyenler için batıya açılan bir kapı olmuştur. İslam Devriminden sonraki Irak-İran Savaşı yıllarında da İran'dan Türkiye'ye kitlesel göçler gerçekleşmiştir.

6.1.3.3. Suriye'den Göçler

Tunus'ta başlayıp Mısır, Libya ve diğer Arap ülkelerinde yayılan ve "Arap Baharı" olarak adlandırılan ayaklanmalar Suriye'de çatışmalara dönüşmüş, Esat rejiminin halka sert müdahalesiyle insani bir kriz haline gelmiştir (Güçer, vd., 2013: 7). Yaşanan bu insani krizin iç savaşa dönüşmesiyle başlayan iç göçler, kısa sürede dış göçlere dönüşmüştür.

Suriye'deki iç çatışmalar nedeniyle Suriye'den göç etmek zorunda kalan milyonlarca insan; özellikle Lübnan, Mısır, Irak, Ürdün ve Türkiye'ye sığınmıştır. Türkiye'nin uyguladığı açık kapı politikası nedeniyle bu göçlerin büyük kısmı Türkiye'ye gerçekleşmiştir (İHD, 2014: 6).

Türkiye'ye Suriye'den kitlesel göçler 2011 yılında ilk kez 252 Suriyelinin Cilvegözü sınır kapısından girmesiyle başlamıştır. Türkiye'nin Suriye ile en geniş sınıra sahip olması ve Türkiye'nin Suriyelilere açık kapı politikası izlemesi, zamanla Türkiye'ye göç eden Suriyeli sayısının hızla artmasına yol açmış, sayıları hızla artan Suriyeliler için Türkiye'de barınma merkezleri kurulmuştur (AFAD, 2014: 17; Güçer, vd., 2013: 7). Yaşanan iç savaştan kaçarak Türkiye'ye göç eden Suriyeliler, Türkiye'nin sınır kentlerinden giriş yapmışlardır.

Türkiye'ye Suriye göçleri 2014 yılına kadar bazı sınır kentlerine gerçekleşmiştir. Ayrıca sınır kentlerine göç eden Suriyeli sayısının kentteki Türk vatandaşlarının sayısına yaklaştığı hatta geçtiği görülmüştür. Nüfusu 63.000 olan Reyhanlı'ya 100.000, merkez nüfusu 90.000 olan Kilis'e 80.000 Suriyeli, 29.000 nüfuslu Şanlıurfa Akçakale'ye 30.000 Suriyeli yerleşmiştir (ORSAM, 2014: 18).

Suriye'deki iç savaşın farklı bölgelere sıçraması, bu bölgelerden göç edenlerin büyük bir kısmının Türkiye'ye yönelmesine neden olmuştur. Göç İdaresi Başkanlığının paylaştığı verilere göre Türkiye'de geçici koruma statüsünde; 2015 yılında 2.5 milyona ulaşan Suriyeli sayısı, 2017 yılında 3.4 milyona ve 2018 yılında 3.6 milyona ulaşmıştır. 2019 yılında 3.5 milyona düşen bu sayı 2020 yılında 3.6 milyona, 2021 yılında 3.7 milyona kadar yükselirken, 2022 yılında 3.6 milyon olmuştur. 2019 ve 2022 yıllarında

Türkiye'deki Suriyeli sayısının düşüş nedeni gerçekleştirilen sınır ötesi hareketler sonrasında oluşturulan güvenli bölgelere dönmek isteyen Suriyelilerin yerleştirilmeleridir.

19 Nisan 2014 tarihi itibarıyla Hatay'da 5, Gaziantep'te 4, Şanlıurfa'da 4, Kilis'te 2, Mardin'de 2, Kahramanmaraş'ta 2, Adana, Adıyaman, Osmaniye ve Malatya'da birer tane barınma merkezi kurulmuş ve buralarda toplam 221.442 Suriyeli barınmıştır (AFAD, 2014: 20). Daha sonra bu barınma merkezlerinin kapatılmaya başlanmasıyla Suriyelilerin tamamına yakını kentlerde yaşamaya başlamışlardır.

İçişleri Bakanlığı bünyesinde Göç İşleri Genel Müdürlüğü kuruluncaya kadar Türkiye'deki Suriye göçlerinin yönetiminde iş ve işleyişlerden birinci derecede AFAD sorumlu olmuştur. Göç İşleri Genel Müdürlüğü kurulduktan sonra Türkiye'deki yabancı uyruklularla ilgili iş ve işleyiş daha koordineli hale getirilmiştir. 2021 yılında bu kurumun personel sayısı artırılmış, görev ve sorumluluk sahası genişletilerek Göç İşleri Başkanlığı olarak dönüştürülmüştür. 2011 yılından sonra Türkiye'ye gerçekleşen Suriye göçleri, Türkiye'nin kurum ve kuruluşlarıyla önemli bir aşamaya gelmesinde etkili olmuştur.

7. TÜRKİYE’NİN GÖÇ VE BÜTÜNLEŞTİRME POLİTİKASI

Göç ülkesi olan Türkiye’nin politikaları, alınan dış göçlere göre şekillenmekte, göçlere ilişkin uygulamalar ve göç mevzuatı da büyük kitlesel göçler sonrasında değişikliklere uğramaktadır. Büyük kitlesel göçlerin gerçekleştiği dönemlerde Türkiye’nin farklı önlemler alarak süreci idare ettiği, farklı kurum ve kuruluşlarca faaliyet yürüttüğü görülmektedir. Türkiye’nin göç yönetimi sürecinde merkezi yönetimlerin yanında sivil toplum örgütlerinin ve yerel yönetimlerin de çalışmaları bulunmaktadır.

7.1. Merkezi Yönetimlerin Göç ve Bütünleştirme Politikaları

İç ve dış göçlerin yönetimi sürecinde bir devletin göçlere ilişkin yasal düzenlemeleri, göç organizasyonları, göçmenlerin iskânı ve bütünleşmelerine ilişkin çalışmaları o devletin göç politikaları olarak bilinmektedir. Bu nedenle Türkiye’nin göç politikalarını anlamak için iç göçlere ve dış göçlere ilişkin uygulama ve çalışmalarını incelemek gerekmektedir. Türkiye’deki iç göçler genel olarak ülkedeki sosyo-ekonomik gelişmeler sonucunda ortaya çıkmakta ve daha çok kırdan kente ya da kentten kente doğru doğal bir süreçle gerçekleşmektedir. Ayrıca sürece ilişkin ülkede kayda değer bir devlet müdahalesinin olmadığı, yani gerçekleşen iç göçlerin herhangi bir yasal düzenleme, bir sınırlandırma ve yönlendirme olmaksızın gerçekleştiği ve buna dair bir iskân politikası izlenmediği gözlenmektedir. Fakat Türkiye’ye dış göçlerin farklı dönemlerde yoğun olarak gerçekleşmesi, farklı sorunlar meydana getirebilme potansiyeline sahip olmaları gibi nedenler, bu göçlerin iyi yönetilmesi gereken nüfus hareketleri olduğunu göstermektedir.

Türkiye’nin dış göçlere ilişkin bazı düzenlemeler yaptığı ya da belirli dönemlerde bu göçlerle ülkeye gelen kesime yönelik bazı iskân politikaları izlediği görülmektedir. Bu nedenle Türkiye’nin göç politikası dış göçler üzerinden ele alınmaktadır. Türkiye’nin almış olduğu dış göçlere ilişkin çalışmalar, göç organizasyonları, yasal düzenlemeler ve bütünleşme çalışmaları ülkenin göç politikalarını ortaya koymaktadır.

Bir göç ülkesi olan Türkiye’nin göçler için belli dönemlerde kaynak ülke olduğu, belli dönemlerde hedef ülke olduğu, belli dönemlerde transit göç ülkesi olduğu görülmektedir. Bu nedenle Türkiye’nin göç politikasının şekillenmesinde gerçekleşen

yoğun kitlesel göçler etkilidir. Bunun yanında ülkenin ulusal hedefleri ve güvenlik politikalarının da yine göç politikaları üzerinde belirleyici olduğu söylenebilir.

I. Dünya Savaşı'ndan sonra yıkılma süreci hızlanan Osmanlı Devleti'nin nüfusu 18 milyona düşmüştür. Türkiye Cumhuriyeti kurulunca devletin nüfusu 13 milyon civarındadır. Bu dönem nüfus artışının devletlere askeri ve ekonomik güç sağlayacağı yönünde bir anlayış mevcuttur. Bu durum Türkiye'nin nüfus artışını destekleyici politikalar izlemesinde etkili olmuştur (Ağanoğlu, 2012: 293). Türkiye, kurulduğu dönemlerde nüfusun homojenleşmesi ve artırılması yönünde izlediği politika ile Türk kökenli ve Türk kültürüne bağlı göçmenlerin Türkiye'ye göçlerinin kolaylaştırılması için gerekli çalışmalar yapılmıştır. Bu politika güvenlik politikalarının bir parçası olarak göç politikalarını şekillendirmiştir. Bu politikalar ışığında Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan nüfus mübadelesi, Cumhuriyet döneminde homojen bir ulus devlet inşa etmek için göç alanındaki ilk uygulamalardır.

Türkiye'nin ilk göç organizasyonu olan Yunanistan'la Nüfus Mübadelesiyle Anadolu'da Rumların boşalttıkları araziler ve evlere mübadillerin yerleştirilmesi amaçlanmıştır. Fakat bu çalışmalar tam olarak amaçlandığı gibi tamamlanamamıştır (Köker, 2007: 292). Mübadillerin büyük bir kısmının tarım ile uğraştığı ve Rumlar'dan boşalan yerlerin de büyük kısmının kent merkezi olması nedeniyle mesleklerini yapabilecekleri ve yaşam tarzlarına uygun olan yerlere yerleştirilemedikleri görülmüştür (Goularas, 2012: 133-134). Türkiye'ye gelen mübadillere her ne kadar istendiği gibi bir dağıtım olmamış olsa da Toprak-İskân Genel Müdürlüğü'nün arşivlerindeki bilgilere göre; 1923-1933 yılları arasında Yunanistan mübadilleri için 66.872 adet ev, 11.609 adet dükkân, 4.996 parça arsa, 4.482.567 dönüm toprak, 98.606 dönüm bağ, 160.300 dönüm bahçe tahsis edilmiştir (Mutlu, 2005: 220).

Mübadillerin yerleştirilmeleri için 366 sayılı Kanunla İmar ve İskân Vekaleti kurulduktan sonra Mübadele İmar ve İskân Kanunu çıkarılmıştır. Ayrıca göçmenlerin Türkiye'ye daha kolay getirilmesi için de Hilali Ahmer Cemiyeti ile ortak çalışmalar yapılmıştır (Cengizkan, 2005: 306-307). Bu dönem yapılan 1926 tarih ve 885 sayılı İskân Kanunu, Türkiye'nin kitlesel göçlere yaklaşımını gösteren ilk yasal düzenlemedir. Türkiye'nin ilk dönemlerinde göç politikasını ortaya koyan İskân Kanunu ile göçmen olarak kabulde Türk kültüründen olma koşulu aranmaktadır.

Müslüman ve Türklerin Anadolu'ya göçlerine yasal bir zemin hazırlamak için 1934 yılında 2510 sayılı İskân Kanunu ile homojen ulusal bir Türk kimliği oluşturulması amaçlanmıştır. Bu Kanunla Türk soylu ve Türk kültürüne sahip göçmenlerin Türkiye'ye yerleşmeleri açıkça desteklenmiştir. Ayrıca bu göçmenlere daha kolay vatandaşlık verilmiş, bütünleşmeleri için de kendilerine evler ve tarım toprakları verilmesi gibi bir takım ekonomik haklar verilmiştir (İçduygu, 2012: 9). Kanunda Türk kökenli olma koşulu yer alsa da etnik olarak Türk olmayan Boşnak, Arnavutlar ve Pomaklara göçmen veya mülteci statüsü verilmiş fakat Ortodoks Gagavuz Türkleri veya Şii Azeriler bu haklardan yararlanamamışlardır (Danış, 2004: 8).

Türkiye'ye 1933 yılı sonlarından itibaren kitlesel olarak Bulgaristan ve Romanya'dan gelen göçmenlerin yerleştirilmesinde nüfus yoğunluğu ve güvenlik ön plana çıkmıştır. 1934-1938 yılları arasındaki dönemde Balkanlardan gelen göçmenler iskânlı göçmen olarak kabul edilmişlerdir. Burada mübadeleden dolayı tecrübe kazanılmış olduğu ve göçmenlerin daha planlı bir şekilde yerleştirildikleri görülmektedir (Ağanoğlu, 2012: 294-295). Bu dönem göçlere ilişkin kurumsal yapılanmada da değişiklikler görülmektedir. İskân Umum Müdürlüğü 21 Ekim 1935 tarih ve 2849 sayılı yasayla İçişleri Bakanlığından ayrılarak Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekaleti'ne bağlanmıştır (Tekeli, 2010: 160).

2510 sayılı Kanunda 1947 tarihinde 5098 sayılı Kanunla değişiklikler yapılmıştır. Yapılan değişikliklerle "Türk soyundan ve Türkçe konuşan muhacirler alışık oldukları iklim koşullarına göre iskân ettirilecekler ve köy kurabileceklerdir" (Ağanoğlu, 2012: 302). Balkan göçmenlerinin alışkın olmadıkları yerlere yerleştirilmeleri üzerine yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlar nedeniyle ülke içinde tekrar yer değiştirmek suretiyle ikinci bir göçe mecbur kalmaları üzerine Kanunda değişikliğe gidildiği görülmektedir.

1950-1951 yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye önemli bir göç dalgası gelmiştir. Türkiye'ye, Bulgaristan'dan gelen göçlere bakıldığında çoğu kez göçlerin beklenmedik bir zamanda gerçekleştiği, bu nedenle de göçlere tamamen hazırlıksız yakalandığı görülmüştür. Bu durum hem Türkiye'ye göç eden göçmenlerin önemli sorunlar yaşamalarına hem de göçmenlerin geldikleri yerlerde yaşayanların göç olaylarından etkilenmelerine neden olmuştur. Ayrıca Türkiye'nin gelen bu göçmenler için her zaman imkânlarını seferber ettiği söylenebilir.

1950-1951 yılları arasında hükümet, Bulgaristan'dan gelen çiftçi göçmenler için köylerde, işgücü için de şehir ve kasabalarda olmak üzere iki tip konut projesi hazırlamıştır. Göçmenlerin iskânı için gösterilen bu faaliyetlerin yanında, evlerini kendilerinin inşa etmesi için de aynı ve nakdi yardımlar sağlanmıştır (Konukman, 1990: 49). Balkanlardan gelen göçmenler mülteci olarak değil, “eve dönen yurттаş” olarak görülmüştür. Balkanlardan gelen göçmenlere çiftlik arazileri ve evler verilerek bu süreç kolaylaştırılmıştır. Aynı şekilde göçmenlerin daha hızlı bütünleşmeleri sağlanmıştır (İçduygu, 2012: 55). 1950’li yıllarla birlikte Türkiye, uluslararası göç çalışmalarında yer almaya başlamıştır.

Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesine taraf ülkelerden biridir. Bu nedenle 1960 yılında BMMYK Türkiye temsilciliği açmıştır. Türkiye’de mülteci ve sığınmacılar kalıcı çözüm bulununcaya kadar maddi yardım, kalacak yer, eğitim, tıbbi yardım, sosyal ve hukuki danışmanlıklar gibi yollarla destekler konusunda BMMYK tarafından desteklenmektedir (Koç, vd., 2015: 71; Özçürümez ve Türkay, 2011: 33-34). Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesinde olduğu gibi sözleşmenin 1967 Protokolü’ne de coğrafi sınırlama ile taraf olmuştur. Bu protokole göre Türkiye, Avrupa Konseyi üyesi devletler, Rusya ve Eski Sovyetler Birliği devletlerinden göç eden sığınmacılara mülteci statüsü verebilmektedir (Latif, 2002: 20).

1960’lı yıllara kadar Türkiye nüfusunun millileştirilmesi politikalarını izlemiş ve göç politikalarında Türk ve Müslümanların ülkeye kabulü esas alınmıştır. Bu kapsamda Ermeni Tehcir Kanunu’ndan 1965 yılına kadar 2 milyon kadar azınlığın Türkiye’den ayrıldığı tahmin edilmektedir (Okutan, 2009: 238-239). Öte yandan Türkiye’de nüfusun millileştirilmesi amacıyla Türk-Yunan nüfus mübadelesi ve Bulgaristan’la Bulgar muhacirlerin Türkiye’ye göçleri için antlaşmalar imzalanmıştır. Romanya ve Yugoslavya’dan da göçmenlerin Türkiye’ye gelebilmeleri için temaslarda bulunulmuştur.

1968 yılında Türkiye açık kapı politikasını ilk kez Bulgar Türklerinin göçleri sırasında uygulamıştır. Türkiye’nin sınırlarından giren Bulgarların iskân edilmesi devlet eliyle yapılmıştır (Ağanoğlu, 2012: 294).

1960 sonrasında uluslararası alanda göç yönetimine daha çok kitlesel işgücü göçüyle dâhil olan ve göç gönderen ülke kimliği edinen Türkiye, 1980’li yıllarda farklı dinlerden ve farklı milletlerden göç alan bir ülke konumuna gelmiştir. Bu durum

küreselleşmenin yanında Türkiye'nin bulunduğu coğrafyadaki gelişmelerin bir sonucu olarak gerçekleşmiştir (İçduygu, vd., 2014: 57).

1989 yılında Türkiye'ye göç etmek isteyen grupların normalde Bulgaristan'daki Türkiye temsilcilerine göçmen olarak başvurup göçmen vizesi almaları gerekirken Türkiye, sınır kapılarından vizesiz serbest geçiş hakkı vermiştir. Türk hükümeti Bulgaristan'dan gelen göçmenleri Türkiye'ye yerleştirip vatandaş olarak kabul etmiş, onları 1951 Sözleşmesi'ne göre mülteci olarak tanımlamamıştır. Göçmenlerin sayılarının 300.000'i geçmesi üzerine sınırlarda açık kapı uygulamasına son verilerek sınırda kontrollü geçişler başlatılmıştır. Türkiye, 1920'li yıllarda nüfus artışını teşvik ettiği için gelen göçmenlerin ülke nüfusunu artırmasını teselli kaynağı olarak görmekteydi. Fakat 1989 yılında Türkiye nüfus artış politikası izlememektedir. Buna rağmen bu göçmenler Türk soylu oldukları için kabul edilmişlerdir (Kemaloğlu, 2012: 155; İhlamur ve Öner, 2012: 223-225). Aslında bu göçmenler için uygulanan açık kapı politikasının temel nedeni yaşadıkları yerlerde uğradıkları baskı ve zulümlerin dayanılamayacak boyutlara ulaşması ve Türkiye'nin Türk soyundan olup Türk kültürüne bağlı olan bu insanlara yardımcı olması politikasını Osmanlı'nın bakiyesi olmasının getirdiği bir sorumluluk şeklinde düşünülmektedir.

Bulgaristan göçlerinde muhacirlerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi için kamu kaynaklarıyla çalışmalar yürütülmüştür. Fakat Yugoslavya'dan göç etmek isteyenler için farklı uygulamalar getirilmiştir. Türkiye'ye Yugoslavya'dan göç edecek ailelere Türkiye'den bir yakınının davet mektubu göndermesi ve bu aileler tarafından bakımlarının üstlenmesi istenmiştir (Ağanoğlu, 2012: 392). Bu göçmenlerin bütünleşmeleri sürecinde halkın katılımının sağlanması ve bu sorumluluğa Türk vatandaşlarının da ortak olmaları istenmiştir.

1980'li yıllardan sonra bulunduğu coğrafyada yaşanan gelişmeler nedeniyle Türkiye'ye Balkan ülkeleri dışından göçler olmuştur (İçduygu, vd., 2014: 57). Bu dönemde Ortadoğu ülkelerinden daha yoğun kitlesel göçler gerçekleşmiştir. Türkiye 1979 İran Devrimi sonrasında İran'dan, Körfez Savaşı sonrasında İran ve Irak'tan, Afganistan-SSCB savaşından sonra Afganistan'dan göç almıştır (Çakran ve Eren, 2017: 20). 1990'larda ise, SSCB ve Doğu Avrupa'da komünist rejimlerin çökmesi sonucu, bu ülkelerin vatandaşları iş bulmak amacıyla Türkiye'ye gelmeye başlamıştır (İçduygu, vd., 2014: 58). Bu dönem Türkiye'nin göç sürecinde hedef ülke olmanın yanında transit göç

ülkesi olarak da öne çıkmaya başladığı görülmektedir. Nitekim İran Devrimi sonrasında Türkiye'ye İran'dan geçen bir milyondan fazla kişinin tamamına yakını başka ülkelere göç etmiştir. Ayrıca İran-Irak savaşı sonrasında Türkiye'ye bu iki ülkeden önemli sayıda kitlesel göç olmuştur.

1980'lerin sonunda ve 1990'lı yıllarda Türkiye'ye Irak'tan 500.000'e yakın göçmenin gelmesi üzerine 1994 yılının başından itibaren göçlerin kontrolü için yasal düzenlemeler yapılmıştır. Güvenlik endişelerinden dolayı katı kararların alındığı 1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği, herhangi bir kanuna dayanmadan, doğrudan sığınma ve iltica eylemlerine yönelik ilk yasal düzenleme olmuştur (İçduygu ve Kirişçi, 2009: 16; Demirhan ve Aslan, 2015: 39). 1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği'nin sığınma ve iltica eylemlerine ilişkin yasal boşlukları kapatılarak 2000'li yıllara kadar göçlerin aşırı kontrollü bir şekilde yürütüldüğü görülmektedir.

Türkiye'nin hedef göç ülkesi haline gelmesi ve AB uyum sürecinin gereklilikleri, göç politikalarında değişim ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle 1996 yılında İskân Kanunu hakkındaki ilk değişiklik tasarısı meclis başkanlığına sunulmuş fakat bu tasarı AB müktesebatına uyum için hazırlanan 9. Reform paketine kadar ertelenmiştir (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2007: 25). Türkiye'nin 1999 yılında Helsinki Zirvesinde Avrupa Birliği'ne aday ülke olarak kabul edilmesi, göç politikalarında yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur.

2000 yılında imzalanan "Katılım Ortaklığı Belgesi" ve 2001 yılında açıklanan "Ulusal Program" düzensiz göç politikalarını, Türkiye-AB ilişkilerinin ve Türkiye'nin üyelik sürecinin önemli adımlarından biri haline getirmiştir. AB Komisyonu'nun Düzenli Raporlar Serisi'nde yer alan "Adalet ve İçişleri" bölümü de konuyla ilgili yüksek beklentilerin olduğunu göstermektedir (Karaçay, 2006: 306). Bu dönem Türkiye'nin göç politikaları üzerinde Avrupa Birliği'nin düzenli raporlarının önemli etkileri bulunmaktadır.

Türkiye, 2000'li yıllarda düzensiz göçlerle mücadele etmek için farklı ülkelerle göçmenleri geri kabul antlaşmaları imzalamıştır. 2001 yılından 2017 yılına kadar Belarus, Bosna Hersek, Karadağ, Kırgızistan, Kosova, Moldova, Nijerya, Norveç, Yunanistan, Pakistan, Romanya, Rusya, Suriye, Ukrayna ve Yemen gibi ülkelerle Geri Kabul Antlaşmaları imzalamıştır (İçduygu, 2012: 39- 40; Kamu Denetçiliği Kurumu, 2018: 95).

2003 yılı ulusal programında, iltica alanında AB mevzuatına uyum sürecinin başlatılması ve yine iltica alanında AB mevzuatına uyumun başlatılması öncelik olarak belirlenmiş; başta mülteciler için konaklama ve sosyal destek mekanizmalarının geliştirilmesi olmak üzere idari ve teknik kapasitenin geliştirilmesi de öngörülmüştür (Akçam, 2006: 274). Türkiye'nin sınırlarında teknolojik, güvenlik ve kontrol mekanizmalarının kurulmasıyla sınır yönetiminde Avrupa Birliği ile entegrasyon sağlanmak istenmiştir. Ayrıca Avrupa Birliği uyum sürecinde yasal eksikliklerin giderilerek mülteci ve sığınmacıların korunması için 2005 yılında göç alanında Türkiye Ulusal Eylem Planı hazırlanmıştır.

2003 yılında çıkarılan 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun ve 2006 yılında yenilenen İskân Kanunu da Avrupa Birliği'ne uyum kapsamında yapılan düzenlemelerdir. 2006 yılında kabul edilen 5543 sayılı İskân Kanunu göç alanındaki boşlukların kapatılmasını amaçlamaktadır. Bu düzenlemeler 2011 Suriye savaşına kadar göç alanındaki önemli düzenlemelerdendir.

Türkiye, Suriyelileri “Açık Kapı Politikası” kapsamında kabul etmiş ve göç eden Suriyelilerin bir kısmının Türkiye vatandaşı olduğu, bir kısmının da hiçbir belgesi olmadan, pasaportsuz ve kimliksiz olarak kabul edildikleri görülmüştür. (AFAD, 2014: 16; Dinçer, vd., 2013: 11).

Türkiye'ye gelen Suriyeliler, İçişleri Bakanlığınca 1994 Yönetmeliği'nin 10. maddesi gereği “Geçici Koruma Statüsü”ne alınmıştır. 30 Mart 2012 tarihli, 62 sayılı Türkiye'ye toplu halde gelen Suriye vatandaşlarının Kabulüne ve Barındırılmalarına İlişkin Yönerge Suriye vatandaşları için yapılan ilk yasal düzenleme olup bu yönerge ile Suriyelilerin “Geçici Koruma” altında oldukları kabul edilmiştir (ORSAM, 2014: 11).

2011 yılından sonra Türkiye'ye Suriye göçlerinin çok yoğun gerçekleşmiştir. Göç İdaresi Başkanlığının paylaştığı resmi rakamlara göre sayıları 3.6 milyonu aşan bir göç kitlesi Türkiye'nin göç politikalarında önemli değişikliklere neden olmuştur. Başlangıçta Suriye'deki iç savaşın kısa süreceği, kısa süre sonra Suriyelilerin de ülkelerine geri dönecekleri düşünülmüş fakat iç savaşın uzun sürmesi üzerine Suriyelilerin Türkiye'de kalma süreleri belirsiz hale gelmiştir. En yoğun göç alan kentlerde halkın bu göçlerden rahatsız olması, Türkiye'nin göç politikalarında uyum ve bütünleşme çalışmalarına başlanmasında etkili olmuştur. Nitekim Türkiye'deki Suriyelilerin uyumları ve bütünleşmeleri için çok sayıda çalışma başlatılmıştır.

Suriye göçleri, yeni düzenlemelerin yapılmasını ve göç mevzuatının güncellenmesi gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Göç konusunda önemli düzenlemeleri içeren 1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği ve 2006 tarihli İskân Kanunu da bu göçlerin yönetiminde yetersiz kalmıştır. Bu nedenle 11 Nisan 2013 tarihinde kabul edilen 6458 sayılı “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yapılmış, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuş ve Türkiye’de göç yönetiminde kurumsallaşma başlamıştır. Bu kurum 2022 yılında daha da güçlendirilerek Göç İdaresi Başkanlığı düzeyinde yapılanmıştır. Türkiye’deki göç yönetim sürecinin üst düzeyde temsil edilecek şekilde yapılanmasında Suriye göçlerinin etkisi büyüktür. Bu göçler Türkiye’de göç yönetiminde kurumsallaşmada da etkili olmuştur.

Türkiye’de göç politikalarında merkezi yönetimlerin yanında sivil toplum örgütlerinin ve yerel yönetimlerin de önemli bir yeri bulunmaktadır.

7.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Göç Bütünleştirme Politikaları

18. yüzyılda toplum halinde yaşamının nasıl mümkün olduğunu göstermek için Batı Avrupa’da ortaya çıkan sivil toplum; devletin faaliyetlerinde himayesi dışında kalan alanların gönüllülük esasına dayanarak, maddi bir çıkar olmaksızın tamamlanması sürecinde etkinlikler oluşturan yapı olarak ortaya çıkmıştır. Burada yalnızca toplum yararına faaliyet yürütülmektedir (Kalaycı, 2016: 2). Sivil toplum kuruluşları kamu kurumu ve özel sektör arasında önemli bir köprü rolünü üstlenmektedir.

Devletin himaye etmediği çoğu alanda sivil toplum kuruluşlarının önemli çalışmaları bulunmakta, hatta sivil toplum kuruluşlarının bazı konulardaki boşlukları tamamlaması ya da bu amaçla belli yardım faaliyetlerinde bulunmaları da merkezi yönetimlerin elini önemli derecede rahatlatmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının gönüllü olarak faaliyetlerde bulunması ve kamu kaynakları harcanmadan toplum yararına daha az kaynakla çoğu çalışmalarını tamamlaması kamu yararı açısından önemlidir. Sivil toplum kuruluşlarının bir çok alanda olduğu gibi göç alanında da önemli çalışmaları bulunmaktadır.

Sivil toplum kuruluşlarının göçmenlerle ilgili çalışmalarında yer alan kısıtlayıcı bakış açısı 1990’lı yıllardan sonra ortadan kalkmaya başlamıştır (Mutlu, 2017: 173). Özellikle 2000’li yıllarla birlikte göç yönetiminde sivil toplum kuruluşlarının rolünün önemli düzeyde arttığı söylenebilir (Kahraman ve Tanıyıcı, 2018: 246). Bu durum

Türkiye’de mevzuattaki düzenlemelerde de görülmektedir.

1994 tarihli “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”te 2006 yılında değişikliğe gidilmiştir. Buna göre Türkiye’de sığınma izni isteyen ya da Türkiye üzerinden transit geçiş yaparak başka bir ülkeye geçiş yapmak isteyen yabancılar için barınma, nakil ve nakdi yardımlar konusunda Bakanlığın sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapma izni verilmektedir.

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda sınırlı da olsa sivil toplum örgütlerine yer verilmiştir. Bu Kanuna göre STK’ların Göç Politikası Kurulu toplantılarına, Düzensiz Göçle Mücadele Koordinasyon Kurulu toplantılarına, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün daveti ile katılabileceği belirtilmektedir. Nitekim Suriye göçleri sonrasında STK’larında göç konularında daha fazla faaliyetler gösterdikleri, yerli STK’ların yanında Türkiye’deki yabancı STK’ların daha fazla faaliyetlerde buldukları görülmektedir.

Suriye göçlerinin başladığı 2011 yılına kadar Türkiye’de yabancı STK sayısı oldukça sınırlıyken, bu tarihten sonra sayılarının arttığı görülmektedir. Bu dönem Türkiye’ye artan göçlerle birlikte yerli ve yabancı STK’ların ortak faaliyetlerde bulunmalarına dair engeller ortadan kalkmıştır (Çarabatır ve Hassa, 2014: 3-4). Bu engellerin ortadan kalkması, Suriye göçlerinin yönetiminde daha çok STK’nın faaliyet göstermesi etkili olmuştur.

Göç İdaresi Başkanlığının paylaştığı verilere göre Türkiye’de sayıları 3.7 milyonu bulan Suriyeliler için yapılan yardımların ihtiyacı karşılayamaması üzerine yerel, ulusal ve uluslararası STK’ların sundukları hizmetler bu süreci kolaylaştırmıştır (Türk, 2016: 148). STK’ların barınma merkezleri dışındaki faaliyetlerinde prosedür ve formalitelerden uzak faaliyet yürütebilmeleri etkili olmuştur (Mutlu, 2017: 160). Devletin daha çok barınma merkezlerindeki Suriyelilerin durumlarıyla ilgilendiği, bunun dışında kentlerde yaşayan Suriyeliler için de STK’ların harekete geçtiği görülmektedir (Mackreath ve Sağnıç, 2017: 2).

Göç alanında faaliyet yürüten STK’ların çoğu zaman birbirlerinin faaliyetlerinden habersiz oldukları ve koordinasyonsuz çalıştıkları görülmektedir. Bu

konuda bütünsellik sağlanamaması (Mutlu, 2017: 160) Suriyeliler için yardım faaliyetlerinin de koordinasyonsuz gerçekleşmesine yol açabilmektedir. Bu durum, bazı sığınmacıların farklı derneklerden birden çok yardım alabilmesine, bu derneklere ulaşamayan Suriyelilerin hiç destek alamamasına yol açabilmektedir.

Türkiye’de genel olarak göç yönetim süreçlerinde sivil toplum örgütlerinin etkin olarak dahil olmadıkları görülmektedir. Bu durumun en önemli nedeni Türkiye’ye göç eden kitleler için faaliyet yürüten sivil toplum örgütlerinin geride durmaları ve sivil toplum kültürünün yerleşmemiş olmasıdır.

7.3. Belediyelerin Göç ve Bütünleştirme Politikaları

Eşitlik, özgürlük, temsil ve katılım gibi unsurlarla bir ülkenin demokratik gelişmesinde önemli rolü bulunan yerel yönetimler; yerel nitelikli sorunların tespiti ve çözümü noktasında halkın ihtiyaçlarını gidererek merkezi yönetimin yükünü hafifleten kurumlardır (Görmez, 1997: 50-51).

Yerel nitelikli sorunları en etkin şekilde çözebilen yerel yönetimler, göç süreçlerinde yaşanabilecek olumsuzlukları en etkin şekilde çözebilecek kurumlardır. Yerel yönetimlerin yerel topluluklar için sorunlulukları olduğu gibi göçmenlerin uyumuna ilişkin de bir dizi sorumlulukları bulunmaktadır (Daoudov, 2015: 8-9). Göç yönetim sürecinde oldukça önemli olan yerel yönetimlerin göç eden kitle ile ilk karşılaşan birimler olmaları nedeniyle önemli işlevleri olduğu kabul edilmektedir.

Göç yönetiminde birinci dereceden sorumluluk verilmemiş olsa da Avrupa Kentsel Şartı’nda yerel yönetimlere önemli sorumluluklar yüklenmiştir. Buna göre göçmenlerin eğitimlerinden, sağlıklarından ve yaşadıkları bölgelerdeki kent planlamasından yerel yönetimler sorumlu olmaktadır. Ayrıca kentteki farklı kültürlerin adaptasyon sürecinde de yerel yönetimlere önemli sorumluluklar verilmektedir (Sezer ve Bayram; 2017: 1013). Bu durum yerel yönetimlerin yetkilendirilmesini ve çalışmalarını zorunlu hale getirmektedir. Ayrıca süreçte yerel yönetimlerin ana hizmet birimleri olan belediyeler, yerel yönetimlerin faaliyetlerinin tamamına yakınına oluşturmaktadır.

Belediyelerin sosyal, kültürel ve ekonomik uyumsuzlukları engellemek için uyguladığı yerel politikaların bütünleşmeyi destekleyecek şekilde uygulanmasına ihtiyaç vardır. Bunun sağlanması için yerel topluluk ve göçmenlerin iç içe olmaları

sağlanmalı ve bütünleştirici çalışmalar yürütülmelidir (Çakırer Özservet ve Yıldız, 2016: 115). Yerel uyum, barınma ya da toplumda sahip olunması gereken diğer sosyal haklar gibi temel ihtiyaçların karşılanmasında, yerel yönetimlere önemli sorumluluklar düşmektedir (Erdoğan, 2017: 43).

Yerel yönetimler mevzuatında göç alanında doğrudan bir düzenleme olmasa da belediyeler Suriyelilere yönelik sundukları hizmetleri 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun 13. ve 38. Maddeleri çerçevesinde yürütmektedir. Bu Kanunun 13. Maddesine göre herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir. Hemşehrilerin belediyenin karar alma hizmetlerine katılma hakkı bulunmaktadır. 38. Madde, bütçenin yoksul ve ihtiyaç sahipleri için ayrılan ödeneğinin kullanılmasına ilişkindir. Nitekim Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların çoğunun aldıkları yardımlarla yaşamlarını sürdürdükleri bilinmektedir.

TBMM Göç ve Uyum Raporu (2018: 263), Türkiye'de yerel yönetimlerin ana hizmet birimleri olan belediyelerin büyük bir kısmının Suriyeli sığınmacılara gıda, giyim başta olmak üzere yardımlar yaptığını, yardım kampanyaları organize ettiğini, sosyal etkinlikler düzenlediğini ve projeler yürüttüğünü ortaya koymaktadır.

Türkiye'de yabancılara ilişkin en kapsamlı çalışma olan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda yerel yönetimlere ilişkin detaylı bilgilere yer verilmediği fakat bu Kanunun 96. Maddesinde yerel yönetimleri kapsayacak bazı düzenlemelerin olduğu görülmektedir. Kanun'un 96. Maddesinde yer alan "*Genel Müdürlük, ülkenin ekonomik ve mali imkânları ölçüsünde, yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabilirler*" hükmü ile yerel yönetimlerin göç konusundaki faaliyetlere katılımlarının olabileceği ifade edilmekte ama bu konuda yerel yönetimlere net bir görev ve sorumluluk verilmemektedir. Nitekim UNDP'nin (2018: 3) bir raporu yerel yönetimlerin göçlerle ilgili görev ve yetkilerine ilişkin mevzuattaki belirsizliklere dikkat çekmektedir.

Mevzuatta açık hükümler bulunmaması nedeniyle belediyelerin bütçesinden göç yönetimi için harcama gerektiren durumlarda, göçmenlere yapılacak olan harcamaların Sayıştay denetimlerinde usulsüzlük olarak adlandırılma endişesi, birtakım sorunlara yol açmaktadır (Erdoğan, 2017: 41). Marmara Belediyeler Birliği'nin Kent Mültecilerine Hizmette Belediyelerin Rolü Raporunda belediyelerin göçmenler konusundaki yetkilerinin belirsizliği, bu konudaki finansman eksikliğine, idari kapasitelerine ve dil sorunlarına dikkat çekilmiştir (MBB, 2015: 7).

Türkiye'ye gelen Suriye göçleriyle belediyelerin göçlere karşı kurumsal olarak üstlenmeleri gerektiği düşünülen sorumluluklar gündeme gelmeye başlamıştır. Bu göçlerden sonra yerel yönetimlerin ana hizmet birimi olan belediyelerin en önemli aktörler arasında yer almaya başladıkları görülmektedir (Mamur Işıkçı, 2017: 38). Bazı belediyelerin yasal boşluklara rağmen insiyatiflerle göç yönetimi sürecindeki zorlukları aşmaya çalıştığı, hatta belediye bünyesinde göç birimleri kurarak göç yönetiminde önemli işlere imza attıkları görülebilmektedir.

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Kadın, Aile, Eğitim ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı bünyesinde 2016 yılında kurulan Göç Yönetimi Şube Müdürlüğü, Türkiye'de ilk kez bir belediye bünyesinde göç yönetimine ilişkin kurulan birimdir. Ayrıca 2021 yılında Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi bünyesinde Göç Daire Başkanlığının kurulmasıyla Türkiye'de bir belediyede daire başkanlığı düzeyinde göç yönetimi süreci idare edilmeye başlanmıştır. Bu belediyeler dışında da bazı belediyelerin daha farklı daire başkanlıkları ya da müdürlükler bünyesinde kentteki göç işlerini yürütmek üzere görevlendirmeler yaptıkları görülmektedir. Suriye göçleri sonrasında en yoğun göç alan kentlerde, birçok belediye göç yönetiminde kurumsallaşmaya başlamıştır. Bu kurumsallaşmayla birlikte Suriyelilerin uyum ve bütünleşmeleri için önemli çalışmaların çoğu belediyeler bünyesinde kurulan birimlerce yapılmaya başlanmıştır. Bu belediyeler dışında da Türkiye'nin farklı belediyelerinde Suriyeli sığınmacılar için çeşitli çalışmalar yapılmış ve bu çalışmalar zaman zaman medyada haber konusu olmuştur.

Türkiye'de en fazla Suriyeli sığınmacının barındığı İstanbul'un Şişli Belediyesi 2015 yılında "Göç Yardım Masası ve Merkezi" kurmuş ve bu birim bünyesinde sosyologlar ve psikologlar görevlendirilmiştir. Eyüp Belediyesi Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü'nün Suriyeli ailelere gıda, ev eşyası ve yılda iki kez doğalgaz

faturası desteği vardır. Zeytinburnu Belediyesi Suriyelilere yönelik kurslar açmış, STK'lar tarafından verilen Türkçe kursları, Şişli Belediyesi koordinesinde ve destekleriyle devam ettirilmiştir (Woods ve Kayalı, 2017: 14).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde yürütülen “Suriyeli Kardeşlerimiz İçin El Ele” kampanyası ile Suriyeli sığınmacılar için 4 tır kıyafet, ayakkabı ve çocuk ihtiyaçlarını giderecek malzeme toplanmıştır. Toplanan malzemeler Gaziantep ve Kahramanmaraş'taki barınma merkezlerine gönderilmiştir (Başakşehir Belediyesi, 2017).

2018 yılında Adana Büyükşehir Belediyesi bünyesinde kurulan Adana Göç, Uyum ve Dayanışma Merkezinin finansmanı 2 yıl süreli olarak IOM tarafından karşılanmıştır (Adana Büyükşehir Belediyesi, 2022). Adana Büyükşehir Belediyesi'nin 2015-2019 yıllarını kapsayan stratejik planına göre, Suriyeli sığınmacıların yaklaşık olarak % 43,77'sinin okuma yazma bilmediği, bunun için de “Mavi Ev Göçle Gelen Kadınların Sosyal Uyum Sorunlarının Azaltılması” isimli projesi Adana Büyükşehir Belediyesi tarafından sivil toplum kuruluşlarıyla yürütülmüştür (Şahin ve Söylemez, 2017: 968).

Adana'nın Seyhan Belediyesi Kadın Dayanışma Merkezi bünyesinde uluslararası finansal kaynaklarla projeler yürütülmekte, Türkçe dil eğitimi, aile planlaması ve toplumsal cinsiyet eşitliği konulu eğitimler, mesleki eğitim ve hobi kursları ile erkeklere yönelik meslek kursları düzenlenmektedir. “Seyhan'daki Sığınmacıların Durum Tespiti” ve “İlçe Veri Sistemi Oluşturulması” projesi Seyhan Belediyesinin önemli projelerindedir (Seyhan Belediyesi, 2022). Göç yönetimi sürecinde sınırlı imkânlarına rağmen çalışmalar yapan belediyelerin yanından bu süreçte hiç çalışma yapmadan negatif bakış açısına sahip belediyeler de bulunmaktadır.

Bolu Belediyesinin 2019 yerel seçimleri öncesinde “Bolu Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün herhangi bir yabancı uyrukluya ayni ve nakdi yardım yapmayacak” kararı, seçimlerden sonra uygulanmıştır. Ayrıca Bolu'dan Avrupa'ya gitmek isteyen Suriyeli sığınmacılara nakilleri için otobüs desteği verileceği kararı da Bolu Belediyesinin Suriyelilere karşı yaklaşımını ortaya koymaktadır (Bolu Belediyesi, 2020).

Belediyelerin Suriyelilerin bütünleşmeleri için yapmış oldukları yardımlar ve düzenledikleri yardım kampanyalarının yanında, bazı belediyeler bu sürecin sağlıklı

yürütülmesi için bünyelerinde göç birimleri kurmuşlardır. Öte yandan bazı belediyelerin de bu süreci kent konseyleriyle daha sağlıklı bir şekilde devam ettirmeye çalıştıkları bilinmektedir.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 76. maddesinde kent konseyinin işlevi, "*kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır*" şeklinde ifade edilmektedir. Belediye Kanunu'nun bu maddesi ile, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayanların da kent konseyleri sayesinde yönetim süreçlerine katılımları mümkündür (Erdoğan, 2017: 42). Bu durum Türkiye'deki göçmenlerin yönetsel süreçlere katılımlarını kolaylaştıracağı için bütünleşmelerini de kolaylaştıracaktır. Dolayısıyla göçmenlerin bütünleşmelerinde kent konseylerinin önemli rolünün olacağı düşünülmektedir.

Adana Büyükşehir Belediyesi Kent Konseyi bünyesinde kurulan Göç ve Mülteci Meclisi'yle ([Adana Kent Konseyi](#), 2022) Suriyelilerin uyumu ve karar mekanizmalarına katılımları amaçlanmıştır. Türkiye'de yabancı ülke vatandaşlarının yoğun olarak yaşadıkları Alanya bölgesinde kent konseylerinin içinde kurulan "Yabancılar Meclisi" nin yanında Bursa Kent Konseyi "Yabancılar Çalışma Grubu" ve Antalya'da Konyaaltı Belediyesi Kent Konseyi bünyesinde "Yabancılar Meclisi" (Daoudov, 2015: 50) kent konseyleri bünyesinde yabancıların katılımlarının sağlanması suretiyle bütünleşmelerine yönelik önemli çalışmalardır.

Genel olarak Türkiye'de dış göç kabulünde merkezi yönetimlerin onayına dayalı bir politika izlendiği, yerel yönetimlerin ya da sivil toplum kuruluşlarının bu göçlerle gelen kişilere yaşamı kolaylaştırıcı hizmetler sunduğu görülmektedir.

8. TÜRKİYE'DEKİ BELEDİYELERİN SURİYELİ SİĞINMACILARIN KENTLE BÜTÜNLEŞTİRİLMESİNE YÖNELİK ÇALIŞMALARI

Araştırma, Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün paylaştığı verilere göre Türkiye’de Suriyeli sığınmacıların en yoğun yaşadıkları Gaziantep, Hatay, Mersin, Şanlıurfa, Kilis, Mardin illerinde yürütülmüştür. Bu kapsamda araştırma yapmak amacıyla 5 büyükşehir belediyesi, 1 il belediyesi (Kilis) ve 64 ilçe belediyesi olmak üzere toplam 70 belediye ile yüz yüze mülakat yapmak için iletişime geçilmiştir.

8. 1. Araştırmanın Yöntemi ve Bulguları

Bu çalışmada örneklem grubunu oluşturan iller, Türkiye’de Suriyeli sığınmacı nüfusun en yoğun yaşadıkları illerdir. Göç İdaresi Başkanlığı’nın 19 Ocak 2023 tarihinde paylaştığı verilere göre Gaziantep’te 459.751, Şanlıurfa’da 369.145, Hatay’da 354.549, Mersin’de 237.227, Kilis’te 87.408, Mardin’de 85.575 Suriyeli sığınmacı yaşamaktadır.

Araştırmada iletişim kurulan 5 büyükşehir belediyesi, 1 il belediyesi ve 19 ilçe belediyesinin Suriyeli sığınmacılara yönelik çalışmaları olduğu, 45 ilçe belediyesinin ise bu konuda çalışma yapmadıkları belirlenmiştir. Bu nedenle araştırma, Suriyeli sığınmacılarla ilgili çalışmaları olduğu belirlenen 5 büyükşehir belediyesi, 1 il belediyesi ve 19 ilçe belediyesi olmak üzere toplam 25 belediye ile sürdürülmüştür. Bu aşamadan sonra Suriyeli sığınmacılarla ilgili çalışmaları bulunan belediyelerde Suriyeli sığınmacılarla ilgili iş ve işlemlerden sorumlu belediye personelleriyle derinlemesine mülakat yöntemiyle görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi ve betimsel analiz yoluyla çözümlenmiştir.

Görüşülen belediyelerdeki birimler ve göç işlerinden sorumlu kişilerin görevleri Tablo 8.1’de verilmiştir.

Tablo 8.1 Suriyeli Sığınmacılarla İlgili Çalışan Belediyeler, Görevli Birimler ve Sorumlular Tablosu

Görüşülen Belediye	Görüşülen Birim	Görüşülen Kişinin Görevi
Gaziantep Büyükşehir Belediyesi	Göç Yönetimi Şube Müdürlüğü	Şube Müdürü
Şahinbey Belediyesi	Dış İlişkiler Müdürlüğü	Proje Koordinatörü
İslahiye Belediyesi	Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü	Kültür ve Sosyal İşler Müdürü
Hatay Büyükşehir Belediyesi	Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü	Göç Birim Sorumlusu
Altınözü Belediyesi	Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü	Kültür ve Sosyal İşler Müdürü
Arsuz Belediyesi	Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü	Kültür ve Sosyal İşler Müdürü
Hassa Belediyesi	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	Sosyal Yardım İşleri Müdürü
İskenderun Belediyesi	Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü	Kültür ve Sosyal İşler Müdürü
Payas Belediyesi	Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü	Kültür ve Sosyal İşler Müdürü
Reyhanlı Belediyesi	Strateji Geliştirme Müdürlüğü	Strateji Geliştirme Müdürü
Kilis Belediyesi	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	Sosyal Yardım İşleri Müdürü
Elbeyli Belediyesi	Yazı İşleri Müdürlüğü	Yazı İşleri Müdürü
Mardin Büyükşehir Belediyesi	Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı	Sosyal Hizmet Uzmanı
Artuklu Belediyesi	Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü	Kültür ve Sosyal İşler Müdürü
Kızıltepe Belediyesi	Yazı İşleri Müdürlüğü	Yazı İşleri Müdürü
Midyat Belediyesi	Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü	AR-GE Sorumlusu
Mersin Büyükşehir Belediyesi	Uyum Masası	Sosyal Uyum Merkezi Sorumlusu
Akdeniz Belediyesi	Sosyal İşler Müdürlüğü	Sosyal İşler Müdürlüğü
Tarsus Belediyesi	Strateji Geliştirme Müdürlüğü	Hibe Programları Sorumlusu
Yenişehir Belediyesi	Araştırma Geliştirme Müdürlüğü	Sosyal Hizmet Uzmanı
Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi	Göç ve Uyum Hizmetleri Daire Başkanlığı	Daire Başkanı
Birecik Belediyesi	Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü	Kültür ve Sosyal İşler Müdürü
Ceylanpınar Belediyesi	Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü	Kültür ve Sosyal İşler Müdürü
Suruç Belediyesi	Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü	Proje Yöneticisi
Viranşehir Belediyesi	Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü	Sosyal Hizmet Uzmanı

Tablo 8.1’de yer alan belediyelerin ilgili birimlerde göç iş ve işlemlerinden sorumlu personellerle yapılan mülakatlarda, bazı belediyelerin bünyelerinde bağımsız göç birimleri kurdukları, bazı birimlerin ise diğer birimlerde görevlendirmeler yaparak süreci yönettikleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu konuda standart bir uygulama ve çalışmaların olmadığı araştırma bulgularında görülmektedir. Belediyelerin idari olarak özerk kurumlar olmaları, yerel halka farklı uygulamalarla hizmet sunmalarında etkilidir.

Belediyelerin idari özerkliğe sahip olmaları nedeniyle alternatif hizmet yöntemleri ile ön plana çıktıklarını ifade etmekte, belediyelerin hemşehrilerin talep ve ihtiyaçlarına göre hizmet üretmede katkıları olabilmektedir. Ayrıca belediyelerin farklı çalışmalara, uygulamalara yönelmelerinin temel nedeninin belediyelerin yerel halka en yakın, halkla iç içe geçmiş bir yönetim birimi olmasından kaynaklandığını ifade edilmektedir (Şen ve Eken, 2007: 502; Top, 1999: 32). Esasen belediyeleri, merkezi yönetim kuruluşlarından ayıran temel özellik idari özerkliğe sahip olmalarıdır.

Belediyelerin idari özerklikleri sayesinde farklı birim veya organlar oluşturabildikleri, bu sayede farklılaşan sosyal ihtiyaçların karşılanmasına olanak sağladıkları sıklıkla ifade edilmektedir. Değişen toplumsal ihtiyaçların belediyelerin yeni kamusal hizmet üretmelerini etkilediğini, bu nedenle belediyelerdeki hizmet birimlerinin farklılaşabileceği belirtilmektedir (Ökmen, 2004: 26-27; Koç, 2015: 135; Güdük, 2007: 40).

8.2. Belediyelerin Suriyeli Sığınmacılara Sundukları Hizmetlere Yönelik Bulgular

Suriye'den Türkiye'ye göç eden Suriyeli sığınmacıların tamamına yakını kentlere yerleşmiş ve buralarda yaşamaya başlamışlardır. Suriyeli sığınmacıların buldukları kentlerde merkezi yönetimler ve sivil toplum örgütlerinin yanında yerel yönetimlerin çalışmaları bu göçlerin yönetim sürecini kolaylaştırmış, halkın yaşam kalitesini artırmıştır. Nitekim halkın yerel nitelikli ihtiyaçlarının karşılanmasında belediyeler sorumludur. Suriyeli sığınmacıların tamamına yakınının Türkiye'de kentlere yerleşmiş olmaları, bu kitlelere kentsel hizmetleri sunacak kurumlar olarak belediyelere merkezi yönetimlerden daha fazla sorumluluk yüklemiştir.

Gelişmiş ülkelerde yerel yönetimler, göç yönetiminin önemli paydaşları olarak öne çıkmaktadır. Gelişmiş ülkeler kadar olmamakla birlikte dünyanın farklı ülkelerinde de yerel yönetimlerin göç konusunda görev, sorumluluk ve çalışma alanları sürekli artmaktadır (Yıldız ve Çakırer-Özservet, 2016: 128; Daudov, 2015: 41). Yerel yönetimlerin göç yönetimi sürecindeki rolü, dünyada olduğu gibi Türkiye'de de artış göstermektedir. Yerel yönetimlerin ana hizmet birimi olan belediyeler, göç konusunda yeni birimler kurmaya başlayarak yeni hizmetler üretmeye çalışmaktadır.

Türkiye’de Suriyeli sığınmacı sayısının artışına paralel olarak belediyelerin göçlere ilişkin çalışmalarında da artışlar gözlenmektedir. Bu göçlerden sonra belediyelerin sığınmacılara yönelik farklı çalışmalara başladığı bilinmektedir. Göç alanında çalışmalar yapan belediyeler kentsel hizmet sunumunda Suriyeli sığınmacılarla Türk vatandaşları eşit kabul ederek çalışmakta fakat Suriyeli sığınmacılara daha çok sosyal yardımlar alanında hizmet vermektedir. Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de kalma sürelerinin uzaması üzerine bu kitlenin bütünleştirilmesi çalışmalarında belediyeler, sürece önemli katkılar sağlamışlardır. Belediyelerin çalışmaları diğer belediyelerden ve kurumlardan bağımsız olarak hizmet sundukları, beldenin koşullarına göre kente göç eden kitlenin bütünleşmesine yönelik çalışmalar yaptıkları da görülmektedir.

Bu çalışmada 2011 yılı itibariyle farklı zaman periyotlarında Türkiye’ye yapılan kitlesel göç hareketleri sonucunda bazı kentlerde artış gösteren Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleşme durumları farklı açılardan ele alınmıştır. Bu kapsamda görüşlerine başvurulmuş belediyelerde göç işlerinden sorumlu birim yetkilileri ile yüz yüze yapılan görüşmeler kapsamında, belediyelerin Suriyeli sığınmacılara sundukları hizmetlere ilişkin verilere ulaşılmış ve söz konusu verilerde Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleşme durumları incelenmiştir. Görüşülen bazı belediyelerin doğrudan bütünleşmeye yönelik çalışmalar yürütmelerine rağmen bazı çalışmalarla bu sürece katkılar sağladıkları görülmüştür. Buna göre Suriyelilerle ilgili çalışmaların yapıldığı belediyelerde, sığınmacı faaliyetlerinin yoğunlaştığı alanlara yönelik elde edilen bulgular Tablo 8.2’de verilmiştir.

Tablo 8.2 Belediyelerin Suriyelilere Yönelik Faaliyetlerinin Dağılımı

Belediye Faaliyetleri	Bu Çalışmaları Yapan Belediye Sayısı	Yüzde
Sosyal Yardımlar	16	% 64
Eğitim Faaliyetleri	15	% 60
Sosyal Uyum Çalışmaları	11	% 44
İstihdam Faaliyetleri	10	% 40
Sağlık Hizmetleri	4	% 16
Psiko-Sosyal Destek	2	% 8
Aşevi	2	% 8
Hukuki Danışmanlık	1	% 4
Tercüman Desteği	1	% 4
Sanatsal Faaliyetler	1	% 4
Toplam	25	% 100

Tablo 8.2’de görüldüğü üzere, araştırmaya konu belediyelerin % 64’ünün Suriyeli sığınmacılara yönelik sosyal yardım faaliyetleri mevcuttur. Belediyelerin bu kitleye sosyal yardımlarla destek olmasının temel nedeni bu kitlenin herhangi bir gelire sahip olmamalarıdır. Yaşamını idame ettirebilecek bir gelire sahip olmayan kişilerin fazla olması kayıt dışı çalışan kişilerin de fazla olmasına yol açabilmektedir. Orrenius’un da (2004: 2) Amerika’da göçmenler üzerinde yapmış olduğu araştırmada göçmenlerin büyük bir kısmının eğitim seviyelerinin düşük olduğunu, bu nedenle nitelsiz işgücü oldukları için bu kişilere hatta bu kitleden gelen sonraki kuşağın da sosyal yardımlara ihtiyaçları olacağını belirtmiştir. Bu kitlenin yaşamlarına daha sağlıklı koşullarda devamı ve toplumdan soyutlanmamaları için de sosyal yardımların gerekliliğine değinen Bauman (1999: 99) günümüz rejimlerinin çoğunun sığınmacılara sosyal yardımlarının büyük bir yük olacağını, refah seviyelerinin düşmemesi için bu yükten kaçtıklarını savunmuştur. Fakat buna rağmen genel olarak göçmenlerin buldukları ülkelerde, sığınmacıların yaşamlarını sürdürmelerinde sosyal yardımların önemi büyüktür.

Türkiye’de de belediyelerin Suriyeli sığınmacılarla ilgili çalışmalarında bu kitleye sosyal yardımlarının payının yüksektir. Araştırmada ulaşılan bulgular bu durumu ortaya koymaktadır. Sığınmacıların temel ihtiyaçlarının karşılayabilmeleri için bu yardımlar gereklidir. Temel ihtiyaçlar karşılandıktan sonra bütünleşmeye yönelik çalışmalar daha etkili sonuçlar vermektedir. Nitekim Maslow’un, ihtiyaçlar hiyerarşisinde ifade ettiği gibi insanlar için temel ihtiyaçlar önceliklidir. Bu ihtiyaçlar karşılanmadan piramidin diğer aşamalarına geçilememektedir.

Göçlerin yoğunlaşmasıyla birlikte sosyal yardımlara ek olarak verilen eğitimlerin de önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de eğitimden sorumlu olan Millî Eğitim Bakanlığı’nın 2013 yılına kadar Suriyeli sığınmacıların eğitimine ilişkin kayda değer bir çalışmasının olmadığı, fakat bu tarihten sonra Suriyeli sığınmacıların eğitimi için Milli Eğitim Bakanlığı’nın genelgeler yayımlamaya başladığı görülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığının yanında Başbakanlığa bağlı kurumlar ve Yükseköğretim Kurulu tarafından sığınmacıların eğitimine ilişkin genelgeler yayımlanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığının yayımlattığı 26 Eylül 2013 tarihli “Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim

Öğretim Hizmetleri” genelgesi Suriyeli sığınmacılar konusundaki en kapsamlı çalışmadır. Türkiye’deki sığınmacı sayısının artması ve ülkede kalış sürelerinin uzaması bu durumu zorunlu hale getirmiştir. Bu konuda araştırma yapan Ereş de (2015) sığınmacıların büyük bir kitle olduğunu fakat bu kitleye yönelik yapılan eğitim çalışmalarının yanında bilimsel çalışmaların da yetersiz olduğunu dile getirmiştir. Levent ve Çayak’ın (2017) yapmış oldukları araştırma da Suriyeli sığınmacıların eğitim ve öğretimlerinde iletişim problemlerinin en önemli sorunlar olduğu, Suriyeli öğrencilerin kayıt sisteminin yetersizliği olduğuna dair bulgulara ulaşmışlardır.

2016 yılından sonra Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların eğitim görmelerinin önemi anlaşıldıktan sonra bu konudaki çalışmalar artmıştır. 2016 yılında PİCTES (Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi) ile Suriyeli sığınmacıların yoğun oldukları kentlerde eğitime erişimlerinin sağlanması için çalışmalar başlatılmıştır (MEB, 2016). Yüksek Öğrenim görmek isteyen fakat dil sorunu yaşayan Suriyeli sığınmacılar TÖMER (Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi) bünyesinde bir yıl Türkçe hazırlık eğitimi almak şartıyla, yerleştikleri bölümde eğitim alma imkânlarına kavuşmuşlardır.

Türkiye’de merkezi yönetimlerce Suriyeli sığınmacılara yönelik eğitim faaliyetlerine yerel yönetimlerin de önemli katkıları bulunmaktadır. Nitekim bu çalışma kapsamına alınan belediyelerin %60’ının Suriyeli sığınmacıların eğitimlerine yönelik faaliyetleri olduğu tespit edilmiştir. Belediyelerin bu çalışmaları genel olarak, kendi imkânlarıyla veya ulusal kamu kurum ve kuruluşlarıyla işbirliği içerisinde yaptıkları belirlenmiştir. Görüşülen belediyelerde kamu kurum ve kuruluşların yanında uluslararası kuruluşların desteğiyle de bu çalışmaların yürütüldüğü sonucu ortaya çıkmaktadır. Kilis Belediyesi’nde, Suriyelilerin eğitimi için yapılan çalışmaların farklı kurum veya kuruluşlarla imzalanan protokollerle yapıldığı Kilis Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü’nün şu sözleri ifade etmektedir: *“UNICEF’le protokolümüz gereği saha çalışmalarımız olmakta ve Suriyelilere yönelik açtığımız Türkçe, Arapça, el işçiliği, benzeri kurslarımız, bunun yanında bu eğitimleri daha kolay yapabilmek için Halk Eğitim Merkezi ile de protokolümüz bulunmaktadır.”* (Kilis Belediyesinde Yapılan Görüşme, 21.10.2022)

Bazı belediyelerin Suriyeli sığınmacılara yönelik en önemli çalışmaları, bu kitlenin eğitimlerine yöneliktir. Arsuz Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü’nün şu

sözleri Suriyeli sığınmacılar konusunda eğitime öncelik verildiğini ortaya koymaktadır: *“Her şeyden önce ilçemize gelen Suriyeliler için eğitilmeleri ile buranın kültürünü ve yaşamı hakkında bilgilendirme çalışmalarını başlattık. İmkânlarımıza göre çalışmalar yaptık ama daha çok Suriyelilerin eğitimlerine yönelik çalışmalar yaptık”* (Arsuz Belediyesinde Yapılan Görüşme, 29.09.2022)

Suriyeli sığınmacıların eğitimlerine yönelik çalışmalar yapan belediyelerin %24'ünün sığınmacıların eğitimlerinde dil ve okuma-yazma kurslarına yönelik çalışmaları bulunmaktadır. İskenderun Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü bu çalışmalarını *“Bir kültür evimiz var. Burada Suriyelilere Türkçe öğretimi yapıyoruz. Bu çalışmalarımıza Suriyelilerin de katılımlarının oldukça iyi olduğunu söyleyebiliriz.”* (İskenderun Belediyesinde Yapılan Görüşme, 30.09.2022) sözleriyle ifade etmiştir.

Suriyeli sığınmacıların dil eğitimleri Türkiye’de bu konuda çalışmalar yürüten kurum ve kuruluşlar için önemli görülmektedir. Çünkü sığınmacıların Türkiye’de kalış süreleri uzamıştır. Aradan geçen zamanın uzamasıyla Suriyeli sığınmacıların ülkelerine geri dönme ihtimali arasında ters bir orantıdan söz etmek mümkündür. Bu durum yapılan araştırmalara da yansımıştır. Erdoğan (2018: 245) Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların % 80’inin kalıcı olduğunu savunmaktadır. 2011’den beri Türkiye’de yaşamaya başlayan Suriyeli sığınmacıların geçen zaman sonrasında yeni hayat kurmaları, ülkelerine dönmek istemeyeceklerini isteyecekleri ihtimalini güçlendirmektedir. Bu durum, Suriyelilerin bütünleşmesini zorunlu hale getirdiği gibi bütünleşme için önemli olan dil, okuma-yazmaya yönelik çalışmalara yönelimi zorunlu hale getirmektedir. Nitekim, dil eğitimin çok önemli olduğu, dil farklılığının hem eğitim ve öğretimde hem de toplumsal yaşamda önemli sorunlara yol açabileceği ve bütünleşmeyi olumsuz etkileyebileceği anlaşılmaktadır (Alptekin, vd., 2018: 107).

Uluslararası göçlerden sonra görülen dil sorunları, uyum sorunlarını daha çok ortaya çıkardığı gibi bu sorunların daha uzun sürmesine neden olmaktadır (Sirkeci ve Göktuna Yaylacı, 2019: 17). Bu göçlerden sonra uyum sorunlarının azaltılabilmesi için dil bariyerinin aşılması önemlidir.

Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların farklı dil ve kültüre sahip olmaları yerelde uyumlarına ilişkin çalışmaları önemli hale getirmektedir. Araştırmanın yapıldığı belediyelerin %44’ünde Suriyelilerin sosyal uyumuna yönelik çalışmalarının olduğu görülmüştür. Belediyelerin Suriyeli sığınmacıların sosyal uyumu için yapmış oldukları

çalışmalarda sığınmacılara yönelik projelerin önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. Nitekim Reyhanlı Belediyesi Strateji Geliştirme Müdürü'nün; “*Suriyelilere yönelik Avrupa Birliği, Bakanlık ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşlarıyla birlikte sosyal uyum ve destekli projeler yapılmaktadır. Bu doğrultuda sosyal ve ekonomik ihtiyaçların yönelik çalışmalar üretmekteyiz.*” (Reyhanlı Belediyesinde Yapılan Görüşme, 28.09.2022) sözleri Suriyeli sığınmacıların uyumuna ilişkin proje bazlı çalışmalarını çok yönlü yürüttüklerini ortaya koymaktadır.

Suriyeli sığınmacılara yönelik belediyelerin çalışmalarında 2016 yılı itibariyle artış görölmektedir. 2016 yılında Gaziantep Büyükşehir Belediyesi bünyesinde kurulan “Ensar Toplum Merkezi” ile Suriyeli sığınmacılara yönelik eğitim, sağlık, istihdam, sosyal hizmetler, kültürel, bilgilendirme ve danışmanlık hizmetleri sunulmaya başlanmıştır (Yalçın, 2020: 30). Açılan bu toplum merkezinden sonra diğer belediyelerin de Suriyeli sığınmacılara yönelik çalışmalara yöneldiği söylenebilir.

Türkiye’de sığınmacıların istihdamına ilişkin çalışmalar da yapılmıştır (Kartal, 2018: 13). Suriyeli sığınmacıların %61.3’ünün ilköğretim ve daha düşük eğitim seviyesine sahip olmaları onların nitelik aranmayan ve düşük ücretle çalıştırılmalarına neden olmuştur (Duruel, 2007: 210). Bu durumun farklı sorunlara yol açmaması için merkezi yönetimlerin yanında belediyelerin çalışmaları da bulunmaktadır.

Araştırmanın yapıldığı belediyelerin %40’ı Suriyelilerin istihdamı için çalışmalar yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu konuda çalışmalar yapan Payas Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü, “*Proje bazlı istihdam çalışmamız bulunmakta.....*” (Payas Belediyesinde Yapılan Görüşme, 30.09.2022) ifadeleriyle Suriyeli sığınmacıların istihdamı için proje bazlı çalışmalar yaptıklarını dile getirmiştir. Ayrıca Tarsus Belediyesi Strateji Geliştirme Müdürlüğünde göçlerden sorumlu olarak görev yapan hibe programları sorumlusu “*...yürütmeye başladığımız ENHANCER Projesi kapsamında Suriyelilerin ve Türk vatandaşlarının girişimcilik kapasitelerinin artırılması konusunda projeler yürütmektedir.*” (Tarsus Belediyesinde Yapılan Görüşme, 14.10.2022) ifadeleri ile, Suriyelilere yönelik istihdam çalışmaları yürütülürken sürece yerel halkın da dahil edildiğini belirtmiştir.

Türkiye’de tüm Suriyelilerin sağlık hizmetlerinden Türk vatandaşlarıyla aynı şekilde faydalanmaları sağlanmışır (Dinçer vd., 2003: 24). 2015 yılında “Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar”ın belirlendiği

genelge ile Suriyeli sığınmacıların Türkiye'deki sağlık kuruluşlarından ücretsiz yararlanabilecekleri belirtilmiştir. Bu konuda belediyelerin çeşitli çalışmalarının olduğu görülmüştür. Nitekim araştırmaya konu olan belediyelerin %16'sında Suriyeli sığınmacılara sağlık hizmetleri sunulduğu görülmektedir. Suriyeli sığınmacıların yararlandığı bu hizmetler bazı belediyeler tarafından çeşitli projelerle sağlanmaktadır. Tarsus Belediyesi Hibe Programları Sorumlusu Suriyeli sığınmacılara sundukları sağlık hizmetlerini; *Japonya Büyükelçiliği 2021 yılı Yerel Projelere Hibe Desteği Programı kapsamında Gezici Sağlık Aracı Projesi ile Suriyelilerin ve ev sahibi topluma yönelik sağlık hizmet sunmaya başlamıştır.*" (Tarsus Belediyesinde Yapılan Görüşme, 14.10.2022) sözleriyle ifade etmiştir.

Sığınmacıların sağlık hizmetlerine erişimleri toplum sağlığı bağlamında önemli bir yaklaşımdır. Bu kitlenin sağlık hizmetlerinin yanında psikososyal hizmetlere gereksinim duydukları yapılan çalışmalarda görülmektedir. Karataş ve Babaoğlu (2018) çalışmalarında Suriyeli sığınmacıların kültürleşme yoluyla psikososyal destek almaları gerektiğini dile getirmekte ve psikososyal desteğin sağlanması durumunda ileri düzeyde psikolojik bozuklukların giderileceğini ve toplumsal düzenin sağlanacağını ifade etmektedir. Ayrıca Önder'in (2017: 1241) araştırmasında sığınmacıların göç ettikleri toplumla uyum sorunu yaşamamaları ve bütünleşebilmeleri için psikososyal uyumlarının önemi dile getirilmektedir. Çalışma sahasındaki belediyelerin %8'inde psikososyal desteğin önemli olduğu düşünülerek Suriyeli sığınmacılara destek verilmektedir.

Araştırmada belediyelerin %8'inde Suriyelilere aşevinden yemek götürüldüğü, %4'ünde Suriyelilere hukuki danışmanlık yapıldığı, %4'ünde tercüman desteği verildiği ve %4'ünde de Suriyeliler için sanatsal faaliyetler organize edildiği belirlenmiştir.

8.3. Belediyelerin Göç Yönetimi Sürecindeki Kurumsal Yapıları

Belediyelerin geleneksel misyonu 2000'li yılların başından itibaren değişmeye başlamıştır. Sosyal politikalardan sorumlu hale gelmeye başlayan belediyelerin, sosyal sorunların çözümündeki konumu giderek güçlenmeye başlamıştır (İçduygu, 2012: 87). Söz konusu dönemde dünyada meydana gelen sosyal sorunların en önemli nedeni göçlerdir. Bu durum belediyelere göçler konusunda da görev ve sorumluluklar yüklenmesine yol açmıştır. Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de göçler sonrasında ortaya

çıkan sosyal sorunlarla mücadelede belediyeler öne çıkmaya başlamıştır.

Suriyeli sığınmacıların temel ihtiyaçlarına cevap verebilecek hizmetleri üretebilecek ve bütünleşmelerini sağlayacak en önemli kurumlar yerel yönetim birimi olan belediyelerdir (Woods ve Kayalı, 2017: 6). Ancak belediyelerde politik tercihler öne çıkmakta, bu durum işbirliğinin zayıf olmasına ve belediyeler arası farklı uygulamaların ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Çamur, 2017: 128).

Belediyelerin göç yönetimi sürecinde daha organize çalışabilmeleri ve bu konuda daha iyi hizmet sunabilmeleri için kurulacak olan birimler göç alanında yapılacak çalışmaların niteliğini artıracaktır. Nitekim Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleşmeleri sürecinde belediyelerin bünyelerinde göç birimleri kurulması ve bu alanda görev alan personellerin göç alanında uzmanlaşmaları da belediyelerin çalışmaları yerel koşullara göre daha sağlıklı sürdürmelerini sağlayacaktır. Belediyelerin göç alanında kurumsallaşmaları hizmet kalitesi açısından önemli görülmektedir.

Türkiye’ye Suriye göçlerinin yoğunlaşması ve yerel toplulukları rahatsız edebilecek nitelikte olması, belediyeleri bünyelerinde göç alanında ayrı birimler kurarak çalışmalar yapmaya yöneltmektedir. Belediyelerin özel bir göç birimi kurarak hizmet sundukları kentlerde göçmenlere yönelik çalışmalar yürüterek göç yönetimi sürecine dahil olmaları, bu konudaki çalışmalarını bir görev olarak kabul etmeleri, göç konusunda profesyonelleşmeleri açısından önemlidir. Belediyeler göçmenlere yönelik çalışmaları için bağımsız birimler kurabildikleri gibi, bu hizmetleri bünyelerinde bulunan birimlere ek bir görev olarak verebildikleri de görülmektedir. Bu amaçla belediyelerde görüşülen birimlerde aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Tablo 8.3 Belediyelerin Göç Yönetiminde Kurumsallaşması

Belediyelerde Göç İşleri	Belediye Sayısı	Yüzde
Özel Bir Göç Birimince Yürütülmekte	5	% 20
Diğer Birimlere Ek Bir Görev Verilerek Yürütülmekte	20	% 80
Toplam	25	%100

Araştırmada belediyelerin %20’sinde özel bir göç birimi kurulduğu görülmektedir. Özel göç birimi kurulan Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesinde “Göç ve Uyum Hizmetleri” olarak kurulan birimin Daire Başkanlığı düzeyinde hizmet sunduğu

ve bünyesinde 16 personel çalıştırdığı, zaman zaman proje personellerinden de destek alındığı ifade edilmektedir. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi bünyesinde kurulan göç birimi, “Göç Yönetimi Şube Müdürlüğü” olarak 2016 yılında kurulmuş ve Türkiye’de, bir belediye bünyesinde kurulan ilk göç birimi olmuştur. Bu birimde psikolog, sosyolog, sosyal hizmet uzmanları yoğun olmak üzere toplamda 35 kişi görev yapmaktadır. Hatay Büyükşehir Belediyesi’nde bulunan göç birimi, Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü bünyesinde olup sosyolog, sosyal tespit uzmanı ve Arapça bilen devlet memuru olmak üzere 3 personelle hizmet sunmaktadır. Mersin Büyükşehir Belediyesinde bulunan göç birimi Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığının Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü bünyesinde özel bir göç birimi olarak kurulan “Uyum Masası”, göç konusunda hizmet sunmaktadır. Bu birimde sosyolog, psikolog, sosyal hizmet uzmanı ve rehberlik ve psikolojik danışman görev yapmaktadır. Reyhanlı Belediyesi’nde 2020 yılında Strateji Geliştirme Müdürlüğüne bağlı alt birim olarak “Göç İşlemleri Birimi” kurulmuştur. Göç işlemleri biriminde 2 Suriyeli, 2 Türk vatandaşı (2 kadın-2 erkek) olmak üzere 4 personel çalışmaktadır. Çalışanların tamamı lisans mezunu olan ve çok iyi düzeyde Arapça ve Türkçe bilen kişilerden seçilmiştir. Aslında Reyhanlı ilçesinde yerli arap nüfusun da yoğun olduğu, burada belediyede istihdam edilen kişilerin arapça biliyor olmalarının yerel nüfus açısından da yararlı olacağı bilinen bir gerçektir. Çalışmada görüşüne başvuru alan belediyelerin %80’inde özel bir göç birimi bulunmadığı görülmektedir. Özel bir göç birimi bulunmayan belediyelerin de %60’ı böyle bir birim kurmayı düşünmediklerini, %20’si böyle bir birim kurmayı düşündüklerini dile getirmişlerdir.

Özel bir göç birimi bulunmayan belediyeler diğer birimlerinden personel görevlendirerek süreci yönetmeye çalışmaktadır. Bu çalışmada görüşülen belediyelerin %80’inde göçlerden sorumlu bir birim olmadığı, Suriyeli sığınmacılara belediye hizmetlerinin tüm birimlerce verildiği görülmüştür. Bu belediyelerin %40’ı göç işlerini Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, %12’si Sosyal İşler Müdürlüğü, %4’ü Projeler Şube Müdürlüğü, %4’ü Eğitim ve Sosyal İşler Müdürlüğü, %4’ü Strateji Geliştirme Müdürlüğü, %4’ü Koordinasyon Ofisi, %4’ü Kadın ve Aile Hizmetleri ve %4’ü de Dış İlişkiler Müdürlüğü bünyesinde yapılan görevlendirmelerle sürdürmektedir.

Araştırmada ulaşılan bulgular, belediyelerin göç alanında bağımsız birimler kurmadan önce bu işleri ek bir görev olarak diğer birimlerce sürdürdüklerini ortaya

koymaktadır. Belediyelerin göç işlerini bağımsız birimlerle yürütmelerinde maddi olanaklar ve personel yetersizliği gibi engeller olsa da bu hizmetlerin bağımsız birimlerce yürütülmesi, belediyelerin bu çalışmaları daha alanda uzmanlaşmış personellerle sürdürmesini sağlayacağı gibi sunulan hizmetlerin niteliğini artıracaktır. Belediyelerin daha nitelikli hizmet sunumu kentlilerin yaşam kalitelerini artıracaktır. Nitekim Başköy ve Kızılböğâ Özaslan'ın (2021: 1020) da kurumsallaşmada uzmanlaşmanın olduğunu, bunun da bir standartlaşmayı getirdiğini, bu durumun sonucunda ise sunulacak hizmetlerin daha düzenli sunulacağını ortaya koyan görüşleri, yoğun göç alan kent belediyelerinin göç alanında kurumsallaşmalarının önemini ortaya koymaktadır.

Dünyada her alanda sürekli bir değişim yaşanmakta, değişen bu şartlara ayak uydurmak gerekmekte, kamu hizmetleri sunacak olan kurum ve kuruluşların bu değişim sürecine göre pozisyon almaları, sunulacak hizmetlerin niteliğinde belirleyici olmaktadır (Apaydın, 2009: 2). Dünyada göç alanında yaşanan gelişmeler bu sürece ilişkin belediyelerin de kurumsal olarak yeniden yapılanmasını zorunlu hale getirmektedir.

Göç alanında çalışmaları olan belediyelerin bu konuda kurumsallaşmalarının yanında hizmet sunacakları kitleye ilişkin verilere ulaşmaları da önemli görülmektedir. Bu bağlamda çalışmada belediyelerin %16'sının Suriyeli sığınmacılara ilişkin veriler tuttukları, %84'ünün ise Suriyelilere ilişkin verilerinin olmadığı görülmüştür. Ayrıca belediyelerin %28'i lazım olduğunda gerekli verileri il göç idaresi müdürlüğünden sağladıklarını ifade etmişlerdir.

8.3.1. Göç Yönetim Sürecinde Belediyeler ve Merkezi Yönetim İlişkisi

Belediyeler devletin işleyiş sürecinde halka en yakın yönetim kuruluşları oldukları için yereldeki sorunları tespit ederek etkin çözüm yolları üretebilecek kurumlardır. Bu özelliğiyle belediyeler, merkezi yönetimleri tamamlayıcı fonksiyonlarıyla öne çıkmaktadır. Göç politikaları merkezi yönetimin sorumluluğunda olmasına rağmen yerel ihtiyaçların doğrudan karşılanmasında belediyelerin önemi büyüktür (Koçak, Arslan ve Eti, 2017: 122; Woods ve Kayalı, 2017: 6). Bu nedenle merkezi yönetimlerin yerel yönetimlerle uyumlu çalışmaları ve ulusal göç politikaları oluşturma süreçlerine belediyeleri de dahil etmeleri ya da oluşturulan göç politikalarının

daha kolay hayata geçirilebilmesi için yerel yönetimlerle uyumlu çalışmalarını önemli görülmektedir.

Dünyanın en çok göç alan ülkelerinde, merkezi yönetimler göçmen kabulüne ilişkin politikalar üretmekte, yerel yönetimleri de bu politikalar ışığında sürece dahil etmektedir. Bu konuda merkezi yönetimlerin yönlendirici fonksiyonu olmasına rağmen yerel yönetimlerin de yerel koşullara göre çalışmalarının daha etkili olduğu bilinmektedir. Türkiye’de de göç politikaları merkezi yönetimler tarafından yapılmaktadır. Merkezi yönetimlerin yapmış oldukları politikalarla yerel birimlere verilen görev ve sorumluluklar doğrultusunda bu süreç yönetilmektedir. Fakat Türkiye’de her bir belediyenin farklı göç uygulamalarının olduğu görülmektedir.

Türkiye’de göç yönetimi süreci araştırılırken merkezi yönetimlerle yerel yönetimler arasındaki ilişki önemli görülmektedir. Bir göç ülkesi olan Türkiye’ye gelen göçmenler ulusal politikalarla kabul ediliyor olsalar da bu kişilere kentsel hizmetler yerel yönetimler vasıtasıyla sunulmaktadır. Bu nedenle yerel yönetimlerin göç yönetiminde ulusal politikalar doğrultusunda merkezi yönetimlerce desteklenmesi gerekmektedir. Merkezi yönetimlerin konuya ilişkin yasal düzenlemeleri yerel yönetimleri de dikkate alarak yapması ve bu konudaki görev ve yetki alanındaki belirsizlikleri ortadan kaldırması gerekmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 127. maddesinde de ifade edildiği gibi belediyelerin kuruluş esasları kanunla belirlenmektedir. Bu nedenle belediyelerin göç işlerine ilişkin düzenlemeler ve uygulamalarıyla merkezi yönetimlerin yönlendirici fonksiyonundan söz edilebilir.

Araştırmada belediyelerin %76’sının Suriyeli sığınmacılara yönelik faaliyetlerinde merkezi yönetimin hiçbir yönlendirme ve rehberlik faaliyetinin olmadığı görülmüştür. Bu konuda Hatay Büyükşehir Belediyesi Göç Birimi sorumlusunun *“Suriyeliler konusunda çalışmalarımızı tamamen kendi çabalarımızla yürütüyoruz”* (Hatay Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 28.09.2022) ifadesi bu durumu özetlemektedir. Ayrıca Artuklu Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü’nün *“Göç idaresinin bizi yönlendirmesi gerekmekte. Koordinasyonsuz çalışıyoruz. Bizim yardım ettiklerimize başkaları da yardım ediyor.”* (Artuklu Belediyesinde Yapılan Görüşme, 17.11.2022) ifadesi merkezi yönetimlerin yerel yönetimlere rehberlik ve yönlendirmesinin olmadığını, aynı şekilde koordinasyonsuzluğu ortaya koymakla birlikte merkezi yönetimlerce bu konuda bir koordinasyona ihtiyacı dile getirmektedir.

Araştırmada belediyelerin %24'ünde Suriyeli sığınmacılara yönelik faaliyetlerinde merkezi yönetimlerce yönlendirme ve rehberliğin sağlandığı dile getirilmiştir. Merkezi yönetimlerin göç yönetimi konusunda kendilerini yönlendirdiğini ifade eden katılımcıların %8'i merkezi yönetimlerin toplantılar yoluyla kendilerini yönlendirdiğini belirtmişlerdir. Bu konuda Arsuz Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü'nün *“zaman zaman yalnızca kaymakamlıkla yaptığımız toplantılar yoluyla Suriyeliler konusunda çalışmalarımıza yön veriyoruz”* (Arsuz Belediyesinde Yapılan Görüşme, 29.09.2022) açıklaması merkezi yönetimlerin belediyelerin çalışmalarına yön verdiğini örneklendirmektedir.

Çalışmada belediyelerin %8'inde Göç İdaresi Başkanlığının yönlendirmesi ve rehberliğinin Suriyelilere hizmet konusunda önemli olduğu belirtilmektedir. Mersin Büyükşehir Belediyesi Sosyal Uyum Merkezi sorumlusunun *“Doğrudan bir rehberlik olduğunu söyleyemeyiz fakat İl Göç İdaresi'yle yerel ölçekte yakın temas halindeyiz ve rehberlik ihtiyacı olduğunda danışabiliyoruz.”* (Mersin Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 13.09.2022) ifadesi de Suriyeli sığınmacılara hizmet sunumunda merkezi yönetimlerin taşra teşkilatları üzerinden danışma ve yönlendirme hizmeti alındığını göstermektedir.

Araştırma konusu belediyelerin %8'inin merkezi yönetimlerin oluşturduğu politikalar doğrultusunda çalıştıkları yönünde bilgilere ulaşılmıştır. Şahinbey Belediyesi Proje Koordinatörü'nün *“Diğer kurum ve kuruluşlarla da ortak çalışmalar yürütmekteyiz. Özellikle merkezi yönetimlerin bu konudaki politikalarını dikkate alarak çalışmalar yürütüyoruz. Merkezi yönetimlerin politikaları ve yönlendirmeleri doğrultusunda projeler hazırlıyoruz.”* (Şahinbey Belediyesinde Yapılan Görüşme, 20.10.2022) ifadesi de bu konuda bazı belediyelerin Suriyeli sığınmacılara yönelik hizmetlerini, merkezi yönetimlerin politikaları ışığında yürüttüklerini gösterir niteliktedir.

8.3.2. Göç Politikaları Oluşturmada Belediyelerin Rolü

Merkezi yönetimlerin göç yönetiminde belediyeleri yönlendirme ve belediyelere rehberlik etmelerinin yanında belediyelerin de ulusal göç politikaları oluşturulmasındaki rolünün ortaya konulması önem taşımaktadır. Bu durum 2020 yılında yayımlanan dünya göç raporunda göç yönetim kapasitesinin merkezi yönetimler ve sivil toplum

kuruluşlarının yanında yerel yönetimlerin de yer alacağı bir modelle oluşturulmasının önemini ortaya koymasıyla gündeme gelmiştir (IOM, 2020: 332).

Türkiye’de Suriye göçleriyle birlikte belediyelerin göç alanında aktif çalışmalara başladıkları ve göç konusunda önemli aktörler haline gelmeye başladıkları görülmektedir. Zira belediyelerin halka en yakın kurumlar olması, bu alandaki sorunları yerinde tespit ederek gerekli çözümleri üretebilecek olmaları bu konu açısından önemlidir. Bu nedenle göç politikaları oluşturma sürecine belediyelerin dahil edilmeleri, ülke koşullarına daha uygun göç politikaları oluşturulması açısından önemli görülmektedir. Çalışmamızda görüşme yapılan belediyelerdeki katılımcıların %80’i ulusal göç politikaları üzerinde belediyelerin hiçbir rolünün olmadığını ifade etmiştir. Mersin Büyükşehir Belediyesi Sosyal Uyum Merkezi sorumlusu bu durumu şu sözlerle özetlemiştir:

“Belediyelerin ulusal göç politikalarının belirlenmesinde aktif bir rolü bulunmamakta. Oysa Yerelde belediyeler; ev sahibi toplulukla göçmen topluluk arasındaki ilişkiyi ve ihtiyaçları belirleme kapasitesine sahip kuruluşlardır ve göç politikalarının oluşturulmasında etkin rol oynayabilirlerdi.” (Mersin Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 13.10.2022).

Benzer şekilde Tarsus Belediyesi Hibe Programları sorumlusunun da yerel yönetimlerin göç politikalarında etkili olmadığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Yerel yönetimler göç politikalarından en fazla etkilenen kurumdur. Bazı ilçelerde göçmen sayısı o ilçenin nüfusun büyük bir oranını oluşturmaktadır. Bu ise o ilçenin demografik yapısının değişmesine ve sosyal problemlerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle göç politikaları oluşturulurken bu etkiler göz önünde tutulmalıdır.” (Tarsus Belediyesinde Yapılan Görüşme, 14.10.2022).

Araştırmada görüşülen katılımcıların %8’i de belediyelerin göç politikaları oluşturma sürecinde kısmen etkili olduğunu belirtmektedir. Bu konuda Şahinbey Belediyesi Proje Koordinatörü göç politikaları oluşturma konusundaki düşüncelerini şu şekilde belirtmiştir: “*Belediyelerin göç politikalarının belirlenmesinde doğrudan etkili olduğunu düşünmüyorum ancak paydaş odak grup toplantılarında bu durumlar gündeme getirilmektedir.*” (Şahinbey Belediyesinde Yapılan Görüşme, 20.10.2022) Burada ifade edilenler belediyelerin politika belirleme sürecinde doğrudan etkisinin az olduğunu göstermektedir.

Araştırma konusu belediyelerin %12'sinde göç politikaları oluşturmada belediyelerin önemli rolleri olduğu düşünülmektedir. Bu konuda Mardin Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmet Uzmanı'nın *"Toplantılarda bu konuda fikirlerimiz alınıyor. Fikirler tartışılıyor. Bu konudaki politikaları etkiliyor."* (Mardin Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 18.11.2022) görüşünün yanında, Reyhanlı Belediyesi Strateji Geliştirme Müdürü de şunları aktarmıştır:

"Belediyelerin ulusal göç politikalarının belirlenmesinde rolü vardır. Valilik bünyesinde oluşturulan il göç kurulu toplantılarıyla birlikte belediyelerin katılımları sonucunda ulusal göç politikalarının ne doğrultuda ilerleyeceği görülmektedir. Sorunların merkez noktası olan belediyelerin, uygulayacağı göç politikalarının nelerin eksik nelerin doğru yönde ilerlediğini gösterme açısından oldukça önem teşkil etmekte..." (Reyhanlı Belediyesinde Yapılan Görüşme, 28.09.2022).

Arsuz Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü'nün; *"...kaymakamlık düzeyindeki toplantılara Bizler de katılıyoruz. Bu konuda bazı bilgiler ediniyoruz. Burada da bizlerden istek ve şikayetler alıp ilgili birimlere aktarıyorlar."* (Arsuz Belediyesinde Yapılan Görüşme, 29.09.2022) şeklindeki görüş ve düşünceleri, belediyelerin göç politikalarını etkilediğini gösteren açıklamalar olmuştur.

Türkiye'de Suriyeli sığınmacıların yoğun yaşadıkları kentlerde belediyelerinin tamamı Suriyeli sığınmacılara da hizmet sunmaktadır. Ancak Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleşmesine yönelik her belediyenin çalışması bulunmamaktadır. Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleşmelerine yönelik çalışmalar yürüten belediyelerin büyük bir kısmı kentte ortaya çıkan sosyal sorunları ortadan kaldırmaya yönelik faaliyetler yürütmekte, bu yüzden daha çok sosyal uyuma yönelik çalışmaktadır.

8.4. Türkiye'deki Belediyelerin Suriyeli Sığınmacıları Bütünleştirme Çalışmaları

Göç, toplumsal ve kültürel geçiş özelliğiyle insanlığın gelişimine katkı sağladığı gibi toplumlarda ve ülkelerde önemli sorunlara yol açabilme potansiyeline sahiptir. Göçlerden sonra meydana gelen sosyal, kültürel ve ekonomik farklılıklar kutuplaşma ve radikalleşmelerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Ekici ve Tuncel, 2015: 19). Bu sorunların minimize edilebilmesi için merkezi yönetimlerin karar ve uygulamaları neticesinde ülkeye kabul edilen sığınmacılara yönelik belediyelerin çalışmaları önemli görülmektedir. Zira bir kente gerçekleşen göçlerden sonra kentte beliren ihtiyaçların karşılanmasında belediyelerin çalışmalarına gereksinim duyulmaktadır. Belediyelerin

sunacakları hizmetleri yerel halkın talep ve beklentilerini dikkate alarak sunmaları beklenmektedir. Bu nedenle yerel birimlerde halkın taleplerini karşılayan belediyeler sığınmacılar hususunda da önemli çalışmalar yapmaktadır.

8.4.1. Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Belediyelerden Talep Ettikleri Hizmetler

Göçlerden sonra, belediyeler göç yönetiminde aktif rol almaya başlamışlardır. Ayrıca yerel topluluğun yanında göç eden kitlenin talepleri de belediye tarafından dikkate alınmaktadır. Nitekim Belediye Kanunu’nun 14. Maddesi’nde hizmetlerin mahalli müşterek olması koşulu ile kentsel hizmetlerin talep edilebileceği hükmü yer almaktadır. Burada bir kente göçlerden sonra ihtiyaç duyulan kentsel hizmetlerin de talep edilebileceği anlaşılmaktadır. Göçlerden sonra kente yerleşen kişilerin hemşehrlik hukuku hükümlerince kentsel hizmetlerden yararlanabileceği düşünüldüğünde, sığınmacıların bizzat hizmet talep edebilecekleri söylenebilir. Bu nedenle Suriyeli sığınmacıların belediyelerce sunulan hizmetlere ilişkin hangi talepleri olduğunun ortaya konulması gerekmektedir. Görüşülen belediyelere Suriyeli sığınmacılar tarafından gelen talepler aşağıda Tablo 8.4’te gösterilmiştir.

Tablo 8.4 Suriyelilerin Belediyelerden Talep Ettikleri Hizmetlerin Dağılımı

Suriyeli Sığınmacıların Belediyeden Talep Ettikleri Hizmetler	Bu Çalışmaları Yapan Belediye Sayısı	Yüzde
Sosyal Yardımlar	25	% 100
Dil Kursları	6	% 24
İsdihdama Yönelik Talepler	3	% 12
Kentsel Hizmet Talepleri	3	% 12
Sosyo-Kültürel Faaliyet Talepleri	1	% 4
Danışmanlık Talepleri	1	% 4

Tablo 8.4’te görüldüğü üzere bu çalışmada görüşülen belediyelerin tamamında Suriyeli sığınmacıların sosyal yardım taleplerinin olduğu ve belediyeden bu hizmetlere ilişkin destek bekledikleri ortaya çıkmaktadır. Zaman zaman bazı belediyelerde bu taleplerin yoğun olduğu, belediye çalışanlarının bu durumdan rahatsız oldukları dikkat çekmektedir. Artuklu Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü’nün “*Sürekli maddi destek bekliyorlar. Bu taleplerine yetişemiyoruz.*” (Artuklu Belediyesinde Yapılan Görüşme, 17.11.2022) ifadesi Suriyelilerin özellikle maddi destek için belediyelere

geldiklerini ve bu konuda yardım istediklerini, bu durumun da artık rahatsız edici boyutlara vardığını gösterir niteliktedir.

Araştırmada Suriyeli sığınmacıların belediyelerin sosyal yardımlarının yanında diğer hizmetlerden de yararlanmak istedikleri görülmüştür. Görüşülen belediyelerin %24'ü Suriyeli sığınmacıların dil kursu talepleri olduğunu, %12'si istihdam edilmek için belediyelerden destek istediklerini, %12'sinin de kentsel hizmetler konusunda talepleri olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Bu konuda Kilis'in Elbeyli İlçe Belediyesi Yazı İşleri Müdürü, düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

“Suriyelilerin talepleri olmaktadır. Mesela zamanında bir Türk Elbeyli'li bir hemşerimiz ilçeye yakın bir tarlada ev yaptırıyor. Daha sonra bu evi bir Suriyeliye kiralyor. Burayı kiralayan Suriyeli burada su yok, kanal yok diye başvuruyor. Biz de geçenlerde buraya su götürdük. Kanal yaptık. Bu ve bunun gibi çok fazla taleple karşılaşılıyor. Bizler de bu talepleri dikkate alarak çalışıyoruz.” (Elbeyli Belediyesinde Yapılan Görüşme, 21.10.2022).

Katılımcıların %4'ü Suriyeli sığınmacıların belediyelerden sosyal kültürel faaliyet talepleri olduğunu, %4'ü de danışmanlık talepleri olduğunu belirtmektedir. Ayrıca çalışmada Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların taleplerinin imkânlar ölçüsünde belediyelerce karşılanmaya çalışıldığı izlenimi oluşmuş görünse de görüşmelerde katılımcıların %72'si Suriyeli sığınmacılara özel bir hizmet sunumu sağlayamadıklarını ifade etmektedirler.

Suriyeli sığınmacılara özel hizmetleri olduğu belirtilen belediyelerin %16'sının yalnızca sığınmacıların katılabileceği dil kursları açtıklarını, %4'ünün yalnız sığınmacıların katılabilecekleri meslek edindirme kursları açtıklarını ve %8'inin de sığınmacılara özel projeler yaptıkları bulgularına ulaşılmıştır. Özellikle bu çalışmalarında fon arayışlarına giren belediyelerin yalnızca Suriyeli sığınmacılar için yapmış oldukları projelerle uluslararası fonlardan yararlandıkları görülmektedir. Reyhanlı Belediyesi Strateji Geliştirme Müdürü'nün şu ifadeleri bu durumu örneklendirmektedir:

“Suriyelilere has çalışmalarımız bulunmaktadır. Göç İşlemleri Birimine müracaat eden Suriyelilerin talep listeleri oluşturulmaktadır. Gelen talepler doğrultusunda öncelik gerektiren konular için belediye bütçesinden ve faaliyette olan projeler tarafından sağlanan bütçeyle ne gibi çalışmalar yapabileceğine dair tespitler edilerek sorunlara yönelik çözüm üretilmektedir.” (Reyhanlı Belediyesinde Yapılan Görüşme, 28.09.2022).

Payas Belediyesi Kùltür ve Sosyal İşler Müdürü'nün de benzer şekilde; *"Suriyelilerin istihdamı için Japon büyükelçiliği ile ortak bir projeye dahil olduk....."* (Payas Belediyesinde Yapılan Görüşme, 30.09.2022) ifadesiyle bu belediyelerin Suriyeli sığınmacılara özel hizmetler sunduklarını ortaya koymaktadır. Araştırmaya konu belediyelerin %8'inin yalnızca Suriyeli sığınmacılara uyum eğitimleri verdikleri bulgularına ulaşılmıştır. ArsuZ Belediyesi Kùltür ve Sosyal İşler Müdürü'nün şu ifadeleri belediyelerin Suriyeli sığınmacılara özel yaptıkları çalışmaları ortaya koymaktadır:

"Yalnızca Suriyeliler için eğitim programları düzenledik. Kentimize geldikleri ilk dönemler, yaptığımız bilgilendirmeleri olumlu karşıladılar. Çünkü yeni bir yere gelmişlerdi. Bizler de onların yaşamlarını kolaylaştırmak için bu faaliyetlerde bulunduk ve bunları onlara ifade ettik." (Arsuz Belediyesinde Yapılan Görüşme, 29.09.2022).

Araştırmada Suriyeli sığınmacılara yönelik çalışmaları olan belediyelerin %84'ü Suriyeli sığınmacılar ve yerel halk arasında hizmet beklentisi açısından hiçbir farklılığın olmadığını belirtmişlerdir. Görüşülen belediyelerin %16'sında ise Suriyelilerin, yerel halktan daha çok sosyal yardımlardan faydalanmak için başvurular yaptıklarını gösteren bulgulara rastlanmıştır.

8.4.2. Belediyelerin Suriyeli Sığınmacıları Kentle Bütünleştirme Faaliyetleri

Araştırma kapsamındaki belediyelerin % 8'inin Suriyeli sığınmacılarla ilgili çalışmaları olduğu fakat sığınmacıların toplumla bütünleştirmeye yönelik çalışmaları olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Suriyeli sığınmacıların bütünleşmeleri için çalışmaları olmadığını belirten Artuklu Belediyesi Kùltür ve Sosyal İşler Müdürü'nün; *"böyle bir çalışmamız yok çünkü onlar bütünleşmek istemiyor..."* (Artuklu Belediyesinde Yapılan Görüşme, 17.11.2022) sözleri, Suriyeli sığınmacıların yerleşik halkla etkileşimde bulunmadıklarını, bu nedenle bütünleşmelerinin zor olduğunu ifade etmektedir. Bu çalışmada belediyelerin %92'sinin de Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleşmelerine yönelik çalışmaları olduğu görülmektedir. Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleştirilmesine çalışan belediyeler farklı faaliyetlerle çalışmalarını devam ettirmektedirler. Suriyeli sığınmacılara yönelik çalışmalar yapan belediyelerin çalışmalarını gösteren faaliyetler Tablo 8.5'te gösterilmiştir.

Tablo 8. 5 Belediyelerin Suriyelilerin Bütünleşmelerine Yönelik faaliyetlerinin Dağılımı

Belediyelerin Suriyeli Sığınmacıları Bütünleştirme Faaliyetleri	Bu Çalışmaları Yapan Belediye Sayısı	Yüzde
Eğitim Programları Uygulayarak	11	% 44
Sosyal Uyum Projeleriyle	10	% 40
Sosyal Yardımlarla	6	% 24
Gezi Programlarıyla	3	% 12
İstihdam Sağlayarak	2	% 8
STK'larla Koordineli Çalışarak	2	% 8
Kültür Evimizdeki Etkinliklerimizle	2	% 8
Mahallelerimizdeki Gettolaşmaya Engel olmaya Çalışarak	1	% 4

Tablo 8.5'te görüldüğü üzere Suriyeli sığınmacılarla ilgili çalışmalar yapan belediyelerin % 44'ü Suriyeli sığınmacıları kentle bütünleştirmek için eğitim faaliyetleri yürütmektedir. Bu eğitim faaliyetlerinin de büyük bir kısmı belediyeler bünyesinde açılan kurslar aracılığıyla yürütülmektedir. Açılan bu kursların tamamına yakını Türkçe okuma-yazma kurslarıdır.

Yıldırım (2017) yapmış olduğu araştırmada; Suriyeli sığınmacıların dil bilmedikleri için yerel halkla iletişim kuramadıklarını, bu yüzden de yerel halkla bütünleşemediklerini tespit etmiştir. Başlangıçta Suriyeli sığınmacıların büyük bir kısmının Türkçe bilmediği, bu yüzden günlük ihtiyaçlarını karşılamakta zorlandıkları, iş bulamadıkları hatta resmi işlerini bile yapamadıkları önemli bir sorun olarak yansımıştır (Erdoğan, 2014: 5). Suriyeli sığınmacıların dil bilmemeleri, yerli halkla aralarındaki mesafenin artmasına yol açarak kentte ayrılmış toplulukları ortaya çıkarmaktadır. Bu durumun yaşanmaması için Suriyeli sığınmacıların uyumuna yönelik dil ve meslek edindirme kursları ve kamu kurumlarında tercüman bulundurulması danışmanlık hizmetleri verilmesi önemlidir (Süleymanov, 2016: 48). Nitekim Kentleşme Şûra'sında (2009) da kent tarihi ve kültürel kimliğinin benimsenerek yaşanması ve kentte yaşayanların aidiyet duygusu kazanmalarında eğitimin önemli bir yeri olduğu belirtilmektedir. Eğitimin istendik davranışlar oluşturma süreci olduğu, Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleştirilmeleri için eğitimin bir önemli bir araç olabileceği söylenebilir.

Kente göç eden bireyin kentlilik bilincinin, dolayısıyla kentleşme sürecinin başladığı kabul edilmektedir. Bu süreçte kente göç etmiş olan bireyin kendilerini kente

ait hissetmeleri, kentsel yaşam kültürünü oluşturmaları için sosyal ve kültürel olarak eğitilmeleri ve bunun sonucunda kent kültürünü edinmeleri gerekmektedir (Biol, 2007: 48). Bu noktada Suriyeli sığınmacıların kent kültürüne ilişkin gerekli eğitim çalışmalarına yönelen, bu kitleye kentlilik bilinci aşılıyarak sosyal sorunları aşacaklarını düşünen belediyelerin de olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Arsuz Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü'nün şu ifadeleri, verdikleri eğitimlerin daha çok kentlilik bilinci oluşturmaya dönük olduğunu göstermektedir:

“.....Özellikle eğitimleri konusunda çalışmalar yaptık. İlçemizin kültürünü anlattık. Bunun için de çok zaman eğitim seminerleri düzenledik. Bunlarda çocuk istismarı, çocuk işçiliği gibi eğitimler verdik. Bu eğitimleri psikolog uzmanlar ve hekimleri de davet ederek çocuklara da verdik. Kadınlarımızı da davet ettik bu ve bunun gibi bir dizi eğitimi verdik. Burada amacımız sorunlar çıkmadan önce sorunları kaynağından çözmektir.” (Arsuz Belediyesinde Yapılan Görüşme, 29.09.2022).

Suriyeli sığınmacıların yerel dili konuşmaları, sosyal, kültürel aktivitelere katılmaları sosyal uyum derecelerini göstermektedir. Bu süreçte karşılaşılan güçlük düzeyi aynı zamanda uyum düzeyidir (Berry, 2005: 697). Suriyeli sığınmacıların dil bilmemeleri nedeniyle iletişim kuramamalarının sosyal uyuma yönelik olumsuz etkileri bulunmaktadır (Adıgüzel, 2016: 174). Bu nedenle Suriyeli sığınmacılara yönelik verilen dil eğitimlerinin sosyal uyumlarına ve bütünleşmelerine önemli katkıları bulunmaktadır

Suriyeli sığınmacıların temel gereksinimlerine yönelik hizmet üretebilecek ve uyumlarını kolaylaştırabilecek en önemli kurumlar belediyelerdir (Woods ve Kayal, 2017: 6). Bu çalışmada belediyelerin %40'ının sosyal uyum projeleriyle Suriyeli sığınmacıları yerel halkla bütünleştirmeye çalıştıkları görülmektedir. Belediyelerin bu projelerle Suriyeli sığınmacıları bütünleştirme çalışmaları belirlenen amaçlara daha kolay ulaşılması açısından önemlidir.

Göçlerin iyi yönetilebilmesi ve sosyal uyumun artırılması için göçmenlerin girdikleri yeni toplumun örf ve adetlerine, gelenek ve göreneklerine göre hareket etmeleri beklenmektedir (Murphy Lejeune, 2001: 206). Oysa bu süreç yalnızca göçmenlerle gerçekleşecek bir süreç değildir. Bu süreç tek taraflı olmadan göçmenlerin ve yerel toplulukların sürece dahil edilmeleriyle gerçekleşebilecektir. Göçmenler yerel halk tarafından ayrımcılığa uğradığı ölçüde sosyal uyum az olacaktır (Canatan, 2013: 318; Berry, 1997: 22).

Çalışma kapsamındaki belediyelerin %12'si Suriyeli sığınmacılarla yerel halkı kaynaştırmak için geziler düzenleyerek onları yerel halkla bütünleştirmeye çalıştıklarını belirtmişlerdir. Suriyeli sığınmacılarla yerel halkın iletişim kurabilmeleri ve bazı etkinliklere birlikte katılımları sosyal uyum sürecinin hızlanmasına katkıları sağlayacaktır. Süleymanov da (2016: 47) 200 Suriyeli sığınmacı üzerinde yapmış olduğu araştırmada; sığınmacıların yerel halkla iletişim kuramadıkları ve komşuluk ilişkilerinin zayıf olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle bütünleştirme çalışmaları yürüten belediyelerin Suriyeli sığınmacılarla yerel halk arasında yaşantı yoluyla etkinliklere yönelmeleri sığınmacıların bütünleşmeleri açısından önemlidir.

Araştırmaya konu belediyelerin %24'ünün Suriyelilerin kentle bütünleştirilmesine yönelik çalışmaları sosyal yardımlarla yaptıkları bulgularına ulaşılmıştır. Kutlu'da (2015: 394) yerel yönetimlerin göçmenlere yönelik faaliyetlerinde sosyal yardımlara daha çok yer vererek göçmenlerin temel ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir yere geldiğini belirtmiştir. Göçmenlerin eğitim, sağlık ve barınma gibi ihtiyaçlarının belediyelerce karşılanması, aynı zamanda belediyelerin sosyal politika uygulamalarını yansıtmaktadır (Baştürk, 2018: 383). Belediyelerin göçmenlere yönelik sosyal politika uygulamaları onların bütünleşmelerinde önemli bir işleve sahiptir.

Belediyelerin %8'inin Suriyeli sığınmacıları farklı programlarla istihdam ederek bütünleşmelerine yönelik çalıştıkları belirtilmiştir. Bilindiği gibi istihdam göçmenlerin bütünleşmelerindeki en önemli unsurdur. Fakat belediyelerin bu çalışmaları yerel halkı da sürece dahil ederek yapmaları, yerel halkın tepkisini çekmemeleri için önemlidir. Erdoğan'ın (2020: 43) ifadesiyle istihdamda ucuz işgücü olarak görülen göçmenlerin istihdamlarının işsizliği artırabileceği düşüncesinin yerelde gerilimlere yol açabileceği sık gözlemlenen bir durumdur.

Bu çalışmada belediyelerin %8'inin sivil toplum örgütleriyle ortak çalışmalar yaparak, %8'inin belediyenin kültür evlerindeki etkinliklerle ve %4'ünün de kentin gettolaşmaması için Suriyelilerin kentin belli mahallelerinde yoğunlaşmalarını için planlamalar yaparak onların kentle bütünleşmeleri sürecine yönelik çalışmalar yürüttükleri bulgularına ulaşılmıştır.

Genel olarak yerel yönetimler özerk yapıları nedeniyle merkezi yönetimlerden farklı olarak alternatif hizmetler sunabilen, sunduğu hizmetlerin de kalitesine önem veren bunun yanında halkın talep ve beklentilerini iyi bilen ve hizmet üreten birimlerdir

(Şen ve Eken, 2007: 502). Belediyelerin sundukları hizmetlerin kalitesinin yanı sıra görev ve sorumluluklarının dışında halkın taleplerinin de önemli olduğu söylenebilir. Halkın hizmet talep edebilmesi için hangi haklara sahip olduğunun bilincinde olması gereklidir. Bu nedenle belediyelerin bu bilgilendirmeleri yapmaları da önemlidir.

Suriyeli sığınmacılarla ilgili çalışmaları olan belediyelerin sundukları hizmetlere ilişkin bilgilendirici çalışmalarının, sığınmacıların kentle bütünleşme sürecini kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Bu konudaki çalışmalar Gaziantep Büyükşehir Belediyesi bünyesinde 2016 yılında IOM (International Organization for Migration)'un desteği ile "Ensar Toplum Merkezi" kurulduktan sonra başlamıştır.

Araştırmada görüşülen belediyelerin %56'sının Suriyeli sığınmacılara yönelik belediye hizmetlerine ilişkin bilgilendirici çalışmaları olmadığı görülmüştür. Midyat Belediyesi AR-GE sorumlusu, "*Sadece Suriyelilere yönelik bilgilendirici hizmetlerimiz yok. Midyat'ta çok dilli bir şehir olduğu için buna dair bir hizmet sunmuyoruz.*" (Midyat Belediyesinde Yapılan Görüşme, 17.11.2022) şeklinde yaptığı açıklamayla Midyat'ta bu hizmetin olmamasının nedenini yerel halkın Arapça biliyor olmasına bağlamıştır. Öte yandan bu çalışma kapsamında görüşmelerin yapıldığı belediyelerin %44'ü Suriyeli sığınmacılara yönelik belediye hizmetlerine ilişkin bilgilendirici faaliyetlerinin olduğunu dile getirmişlerdir. Bu konuda çalışmalar yaptığını ifade eden belediyelerin %24'ü Suriyeli sığınmacıların belediye hizmetleri almaya geldiklerinde gerekli bilgilendirmeler yapıldığını ifade etmişlerdir. Şahinbey Belediyesi Proje Koordinatörü'nün "*Tüm kurum ve tesislerimize gelen ve bunlardan yararlanmak isteyen Suriyeliler için her türlü yönlendirme ve bilgilendirici çalışmalar ilgili görevlilerimiz tarafından yapılmaktadır. Hizmet almak istedikleri birimlerde gerekli bilgilendirmeler yapılmaktadır.*" (Şahinbey Belediyesinde Yapılan Görüşme, 20.10.2022) açıklaması belediyenin hizmet almaya gelen sığınmacılara yönelik bilgilendirici çalışmaları olduğunu ortaya koymaktadır.

Suriyeli sığınmacılara yönelik bilgilendirici çalışmaları olduğunu ifade eden belediyelerin %8'i bu çalışmalarını kent rehberi hazırlayarak yaptıklarını belirtmiştir. Artuklu Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü'nün "*.....ASAM'la birlikte Suriyeliler için Mardin'e ait tüm bilgileri içeren bir kent rehberi yaptık. Hazırladığımız kent rehberi kare kodlu yazılı ve görsel materyallerden oluşmakta hem Türkçe hem de Arapça dillerinden ayrı ayrı hazırladık*" (Artuklu Belediyesinde Yapılan Görüşme,

17.11.2022) ifadeleriyle yürüttükleri çalışmalarını dile getirmişlerdir.

Suriyelilere yönelik bilgilendirici çalışmaları olduğunu ifade eden belediyelerin %12'si bu çalışmalarını yürüttükleri kurslar yoluyla yaptıklarını dile getirmişlerdir. Arsuz Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü'nün *"kentimize ait tüm bilgilendirme çalışmalarını verdiğimiz seminerlerle yaptık..."* (Arsuz Belediyesinde Yapılan Görüşme, 29.09.2022) ifadesi de verilen seminerlerle Suriyeli sığınmacıların geldikleri kente ve kentin kurallarına ilişkin bilgilendirilmesinde önemli çabalar olarak görülmektedir.

Çalışmada Suriyeli sığınmacılara yönelik bilgilendirici çalışmaları olduğunu ifade eden belediyelerin %4'ü eğitimlerini toplum merkezleriyle yürüttüklerini belirtmiştir. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Göç ve Uyum Daire Başkanı'nın *"Bu konuda 5 toplum merkezimizde bilgilendirme ve danışmanlık hizmetleri vermekteyiz. Görsel materyaller ile, sosyal medya ile de bu yönde çalışmalarımız bulunmaktadır."* (Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 02.11.2022) ifadesi ile yaptıkları çalışmalara ilişkin bilgiler vermiştir.

Suriyelilere yönelik bilgilendirici çalışmaları olduğunu ifade eden belediyelerin %4'ü teknolojik araç gereçleri kullanarak yaptıklarını ifade etmiştir. Mersin Büyükşehir Belediyesi Sosyal Uyum Merkezi sorumlusunun şu ifadesi, Suriyeli sığınmacıların belediye hizmetleri konusundaki bilgilendirme faaliyetlerini özetler niteliktedir:

"Alman Uluslararası İş Birliği Ajansı (GIZ) iş birliğiyle yürütülen QUDRA-2 programı kapsamında, Mersin Büyükşehir Belediyesi "Mahalle Bizim" isminde Arapça ve Türkçe dil seçenekleri olan bir uygulama geliştirmiştir. Ve bu uygulamanın Suriyeliler arasında yaygınlaştırılması sürecinde Suriyelilerin belediye hizmetlerine erişimlerini kolaylaştıracak bilgilendirme oturumları düzenlenmiştir. Suriyeliler aynı uygulama üzerinden kendi yaşam alanlarıyla ilgili taleplerini doğrudan Mersin Büyükşehir Belediyesi'ne ulaştırabilmektedirler. Yönetsel süreçlere katılımla ilgili bilgilendirmeler şimdiye kadar yapılmamıştır..." (Mersin Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 13.10.2022).

8.4.2.1. Belediyelerin Suriyeli Sığınmacıları Kentle Ekonomik Bütünleştirme Faaliyetleri

Fielden (2008: 3-4), bütünleşme sürecinin üç önemli ayağından biri olarak nitelendirdiği ekonomik sürecin, bütünleşmenin diğer boyutlarıyla iç içe olduğunu ifade etmiştir. Ekonomik faaliyetler insanların yaşamlarını şekillendirdiği gibi bireylerin göç etmelerinin de en önemli nedenlerinden biridir. Bu nedenle ekonomik bütünleşme, sığınmacı kitlenin marjinal hale gelmemeleri ve daha sağlıklı bütünleşmeleri için de

gereklidir. Zira bir kentte çalışarak gelir elde eden ve bu şekilde yaşamlarını sürdüren bireylerde kente aidiyet duygusu oluşabilecek ve kentin bir parçası haline gelebilecektir. Bu nedenle ekonomik bütünleşme, bütünleşmenin diğer boyutlarını da doğrudan etkilemektedir. Nitekim Şimşek (2017: 21) de işsizlik nedeniyle yaşanan ekonomik fırsat eşitsizliğinin göçmenlerin kendilerini güvende hissetmemelerine yol açacağını belirtmektedir. Öte yandan Bucerius ve Tonry (2014), ekonomik olarak dezavantajlı durumda olan göçmenlerin suça karışma ihtimalinin arttığı bulgularına ulaşmışlardır. Bu nedenle göçmen kitlenin kentin huzur ve güvenliğini bozmamaları için de istihdamları yoluyla kentle ekonomik bütünleşmeleri sağlanmalıdır.

Türkiye’de Suriyeli sığınmacıların ekonomik istihdamına yönelik İstanbul, Gaziantep, Hatay ve Mersin’de bazı belediyelerin yaptıkları çalışmalar ile öne çıktıkları görülmektedir. Bu belediyeler, Suriyeli sığınmacıların istihdamı için bazı projeler geliştirmişlerdir. Proje kapsamında Suriyeli sığınmacıların istihdam edilerek yerel halkla daha fazla etkileşim kurabilmeleri yoluyla kaynaşmaları ve aralarındaki önyargının kırılması da amaçlanmaktadır (Çoban, 2018: 211).

Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların yoğun yaşadıkları yerlerde işsizliğe etkileri olduğu için kayıt dışı istihdamın da arttığı ifade edilmektedir (Duruel, 2017: 219). Suriyeli sığınmacıların çoğunun eğitim almamış ve vasıfsız işgücünü oluşturdukları görülmektedir. Erdoğan’da (2018: 82) Suriyeli sığınmacıların tarım ve inşaat sektöründe kayıt dışı çalıştırıldığını bu durumun da ekonomiye olumsuz etkileri olduğunu savunmaktadır. Bu durum yerel halkta göçmen düşmanlığının başlamasına yol açabilmektedir. Bu nedenle kentteki göçmenlerin istihdamı kadar yerleşik halkın da istihdamına yönelik çalışmalar bütünleşmeye katkı sağlayacaktır. Ager ve Strang (2008: 171) da, hem yerel topluluğa hem de göçmenlere mesleki eğitim verilmesinin önemli olduğunu, ayrıca göçmenler için de dil ve iş becerilerini geliştirecek ileri seviyede eğitimlerin ekonomik bütünleşmelerine katkıları olacağını savunmaktadır.

Suriyeli sığınmacıların kentle ekonomik olarak bütünleştirilmesi için istihdamlarının sağlanabilmesi önemli bir süreçtir. Araştırmada belediyelerin %68’inin Suriyeli sığınmacıların istihdamına yönelik çalışmalar yürüttüğü, % 32’sinin bu konuda çalışmalarının olmadığı, kentteki Suriyelilerin istihdamı için çalışmaları olduğunu ifade eden belediyelerin %36’sının da bu çalışmalarını projelerle yürüttükleri görülmektedir. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Göç ve Uyum Dairesi Başkanı Suriyeli sığınmacıların

istihdamı için yapmış oldukları projeleri şöyle açıklamıştır: “Yeşil Tarım Projesi, Nakit Destekli İstihdam Projesi, Yerinde Eğitim İstihdam Projesi, Hassas Gruplara Yönelik İstihdam Projesi, Göçmen Sağlık Merkezlerimizde istihdam sağlanmıştır.” (Şanhurfa Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 02.11.2022) Şahinbey Belediyesi Proje Koordinatörü de bu konudaki çalışmalarını, “...Belediyemize ait yeşil alanlarda ve aşevinde istihdama yönelik projeler yürütülmektedir.” (Şahinbey Belediyesinde Yapılan Görüşme, 20.10.2022) sözleriyle dile getirmektedir.

Kilis Belediyesi Sosyal Yardım İşleri Müdürü'nün “...proje yaparak bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. Yaptığımız bazı projelerle bazı Suriyelilerin istihdamını sağladığımız oluyor. Mesela bir proje ile 20 kişiyi geçici istihdam ettiğimizde 10'u Suriyeli, 10 kişi de kendi vatandaşımız olacak şekilde alım yapıyoruz.” (Kilis Belediyesinde Yapılan Görüşme, 21.10.2022) açıklamasının yanında; Payas Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü'nün “UNICEF'le ortak bir çalışmamız oldu. Kendilerine başvuran Suriyelileri teknik personel olarak kurumlara dağıtıyorlar. Maaş ve sigortaları onlar karşılıyorlar. Çalıştırılanlar temizlik ve fen işlerinde çalıştırılmayacak, tamamı sosyal uyum için teknik işlerde çalıştırılacak” (Payas Belediyesinde Yapılan Görüşme, 30.09.2022) açıklaması projelerle Suriyeli sığınmacıların istihdamlarına yönelik çalışma örneklerindedir.

Göçlerden sonra kentlerde niteliksiz işgücünde artış görülmesi önemli sorunları beraberinde getirebilmektedir. Ekonomik bütünleşmenin önündeki en büyük engellerden birinin de göç eden kitlenin niteliksiz işgücü olmaları, istihdamlarının sağlanamaması olduğu düşünüldüğünde; kente göç eden kesimin nitelikli hale getirilerek istihdama katılmalarının önemi ortaya çıkmaktadır. Bazı kentlerde Suriyeli sığınmacıların yoğun olmaları, kayıt dışı ve ucuz çalışmaları halkın bir kesiminin tepkisine yol açmıştır. Bu durum, Suriyelilerin eğitilerek üretim süreçlerine dahil edilmelerini ve yeni iş olanaklarının oluşturulmasıyla bütünleştirilmesini daha önemli hale getirmektedir.

Suriyeli sığınmacıların ekonomik bütünleştirilmesi sürecinde eğitim, istihdam ve sosyal alanlarda yapılacak çalışmalara yerel halkın da dahil edilmesi önemli görülmektedir (Şeker, Sirkeci ve Yüceşahin, 2015). Özellikle bu kitleye yönelik olarak açılan mesleki eğitim kurslarına yerel halkın dahil edilmesi hem etkileşim yoluyla kaynaşmalarına hem de her iki kesimin birbirlerine olan önyargılarını bitirecektir.

Bütünleşmede istihdamın önemi büyüktür. Fakat sığınmacıların büyük bir kısmının bu sürece dahil edilemedikleri bilinmektedir. Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların çoğunun eğitimsiz olmaları ve herhangi bir mesleki niteliğe sahip olmamaları, bu konuda eğitimlerini zorunlu hale getirmektedir. Bu süreçte merkezi yönetimlerin yanında yerel yönetimlerin çalışmaları önemli katkılar sağlayacaktır. Araştırma kapsamında göç konusunda çalışmaları olan belediyelerin % 64'ünün Suriyeli sığınmacılar için meslek edindirme kursları açtıkları görülmüştür. Tarsus Belediyesi Hibe Programları Sorumlusu "*Suriyeliler için meslek edindirme kursu düzenlenmeye yeni başladık, Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi ile yürüttüğümüz Mantar Yetiştirme Kursu ve Ortak Kullanım Tesisi projesi kapsamında 48 Suriyeliye MEB onaylı sertifikalı mesleki eğitim verilecektir.*" (Tarsus Belediyesinde Yapılan Görüşme, 14.10.2022) şeklinde açıkladığı çalışmalarını, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Göç Yönetimi Şube Müdürü de, "*170 farklı branşta sertifika verilmekte ve milli eğitim tarafından kabul görmektedir. Sürecin başından beri yaklaşık 50.000 Suriyeli çeşitli kurslardan faydalanmıştır.*" (Gaziantep Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 20.10.2022) sözleriyle ifade etmiştir. Suriyeli sığınmacıların meslek edinmelerinde önemli katkılar sağladıklarını dile getiren Mersin Büyükşehir Belediyesi Sosyal Uyum Merkezi Sorumlusu bu çalışmalarını şu sözlerle ifade etmiştir:

"Hem Suriyelilere hem de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına meslek edindirme kursları verilmektedir. Mersin Büyükşehir Belediyesinin Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin finansman sağladığı Tırmıl MERCEK, Mersin Ticaret ve Sanayi Odası ile Tırmıl Sanayi Sitesi Kooperatifi iş birliği ile önemli projeleri hayata geçiren merkezdir. Tırmıl MERCEK'TE ücretsiz olarak kaynak, metal, saç işleme ve dikiş alanında kurslar verilmektedir. Başvuru süreci sonrasında İş Sağlığı ve Güvenliği eğitiminin yanı sıra mülakat teknikleri ve özgeçmiş hazırlama eğitiminden de geçiyor adaylar. 2-4 ay arası sürecek olan eğitimler sonunda adaylar sınava tabi tutulmaktadır. Böylece sınavda başarılı olan kursiyerler iş gücü piyasasında nitelikli eleman olarak iş bulma fırsatı elde edeceklerdir. " (Mersin Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 13.10.2022)

Altınözü Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü "*Özellikle kurduğumuz kadın kooperatifimiz bünyesinde meslek edindirme kursları verdik ve halen de veriyoruz*" (Altınözü Belediyesinde Yapılan Görüşme, 29.09.2022) açıklamasıyla açmış oldukları kurslarda hem Suriyeli sığınmacılara katkılar sağladıklarını hem de bünyelerinde faaliyet yürüten kadın kooperatiflerini bu süreçte aktif olarak kullandıklarını dile getirmiştir. Artuklu Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü, "*Unutulan meslekleri canlandırma kurslarımız oldu. Onlar da katılabildiler.*" (Artuklu Belediyesinde Yapılan

Görüşme, 17.11.2022) açıklamasıyla unutulmuş mesleklerin canlandırılması ve Suriyeli sığınmacıların bu konuda iş ve meslek edinmeleri için kurslar açtıklarını dile getirmiştir. Ayrıca bazı belediyelerin meslek edindirme kurslarını diğer kamu kurumlarıyla ortak yürüttükleri görülmüştür. İslahiye Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü'nün "Suriyelilere Halk Eğitim Müdürlüğü ile ortak meslek edindirme kursu açtık" (İslahiye Belediyesinde Yapılan Görüşme, 21.10.2022) açıklaması, bu kursların Milli Eğitim kurumuyla ortaklaşa yürütüldüğünü göstermektedir. Bu konudaki çalışmalarını Şahinbey Belediyesi Proje Koordinatörü şöyle ifade etmiştir:

"Belediyemiz tesislerinde Suriyelilere yönelik dil kursları, geleneksel el sanatları kursu, bilgisayar kursu ve sedef kursu gibi kurslar verilmektedir. Özellikle el işleri kursları sonrası el işlerinde yapılan çalışmaların satışının da yapıldığı ve bunun da Suriyeli kadınlar için bir gelir getirici iş haline geldiğini söyleyebiliriz" (Şahinbey Belediyesinde Yapılan Görüşme, 20.10.2022).

Suriyeli sığınmacılara yönelik verilen meslek edindirme kurslarına katılım ücretsiz olarak sağlanmaktadır. Bu kurslara katılım sağlanabilmesi için yalnızca sığınmacıların geçici kimlik kartlarıyla başvurmaları yeterlidir. Bu kişiler Halk Eğitim Merkezlerince açılan kurslara katılabildikleri gibi İŞKUR tarafından verilen kurslara da katılabilmektedirler (UNHCR, 2016: 5). Bu konuda çalışmalar yapan belediyelerin özellikle Halk Eğitim Merkezleri ve İŞKUR dışında başka kamu kurumlarıyla da ortak çalışmalar yaptıkları bilinmektedir. Suriyeli sığınmacıların istihdamları için çalışmaları olduğun ifade eden Reyhanlı Belediyesi Strateji Geliştirme Müdürü de yapmış oldukları çalışmalarını şu ifadelerle dile getirmektedir:

"2018 yılında Reyhanlı Belediyesi, Bilkent Üniversitesi Mimarlık bölümü ve Tayvan'lı Mimari Modernite Birliği ve Ankara Taipei Ekonomi ve Kültür Misyonu destekleriyle inşa edilen Dünya Vatandaşları için Reyhanlı Mesleki Eğitim ve Toplum Merkezi'nin kurulması başlamıştır. Toplam 52 atölyenin yer aldığı yapı içerisinde çok amaçlı meslek eğitim sınıfları, sergi ve kültürel aktivitelerin gerçekleştirileceği salonlar ayrıca eğitim ve öğretim bölümleri de bulunmaktadır. Kompleksin haricinde, yeşil park ve hobi alanları da yer almaktadır. Bu merkez kapsamında 250 Suriyeli sığınmacıya ve 200 Türk kadınına evlerinde yapmak üzere çeşitli el işleri verilerek geçimlerine katkı sağlanmaktadır." (Reyhanlı Belediyesinde Yapılan Görüşme, 28.09.2022) sözleriyle bu sürece katkılarını dile getirmektedir.

Suriyeli sığınmacılara yönelik belediyelerin istihdam politikaları geliştirmeleri ekonomik bütünleşmelerini kolaylaştıracaktır. Bu konuda çalışmalar yürüten belediyelerin çoğu meslek edinme kurslarıyla bu süreci tamamlamaya çalışmaktadır (Çakırer Özservet, 2016: 52). Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılara yönelik kursların

açılması için ya da açılan kurslara mali kaynak sağlanması için de projeler yapılmaktadır. Bazen belediyeler kurslar için farklı kurum ve kuruluşlarla protokoller imzalayarak çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmada belediyelerin %8'inin uluslararası protokollerle Suriyelilerin istihdamına yönelik çalışmalar yaptıkları görülmektedir. Reyhanlı Belediyesi Strateji Geliştirme Müdürü'nün şu sözleri Suriyeli sığınmacıların ekonomik bütünleşmeleri için belediyelerin uluslararası protokollerle sürece katkılar sağlayabildiklerini göstermektedir:

“Suriyelilerin istihdamı için yürüttüğümüz projelerimiz bulunmakta; Danimarka Mülteci Konseyi (DRC) ve Reyhanlı Belediyesi arasında imzalanan protokol ile Bridges III İstihdam Projesi, UNICEF ve SGDD-ASAM ve Reyhanlı Belediyesi iş birliği ile Suriyeli Destek Personeli Programı (SDP) kapsamında istihdam edilmektedirler.” (Reyhanlı Belediyesinde Yapılan Görüşme, 28.09.2022).

Payas Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürünün “*Japon Büyükelçiliği ile bir protokol imzaladık, proje kapsamında PAMEX adı verdiğimiz kurumumuzu kurduk kadınlara el sanatları, pastacılık kursları açtık*” (Payas Belediyesinde Yapılan Görüşme, 30.09.2022) şeklindeki açıklamaları, Suriyelilerin istihdamına yönelik açılan kurslara verilebilecek çok sayıda örneği yansıtmaktadır. Belediyelerin %4'ü de başka kurumlarla iş birliği yaparak Suriyelilerin istihdamına yönelik çalışmalar yapmaktadır. Hatay Büyükşehir Belediyesi Göç Birim sorumlusunun şu sözleri de Suriyeli sığınmacıların bütünleştirilmesi için yapılan projelerden yararlanan kişi sayısına ilişkin verileri yansıtmaktadır:

“Şehrimizde ikamet eden Türk vatandaşları ile Suriyeli mültecilerin istihdamı ve sosyal uyumu açısından Hatay Büyükşehir Belediyesi'nin uygun gördüğü alanlarda ve sayıda kişilerin çalışma ortamlarının sağlanması için yaptığımız projelerle hem Suriyelilerin hem de bizim vatandaşlarımızın istihdamına imkân sağladık. Yaptığımız iş birliği kapsamında yarısı Türk vatandaşı, yarısı Suriyeli misafir olmak üzere 2018 yılında 400, 2019 yılında 200, 2020 yılında 200, 2021 yılında da 200 kişiye istihdam olanağı sağladık” (Hatay Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 28.09.2022).

Suriyeli sığınmacıların kamu hizmetleri almalarının yanında yatırım yapmak isteyen sığınmacıların da gerekli bilgiler alabilmeleri önemlidir. Nitekim Yaylı ve Ökde'nin (2019: 315) belirttiği gibi Suriye göçlerinden sonra Türkiye'nin farklı yerlerinde Suriyeli yatırımcıların ekonomiye katıldıkları bulunmaktadır. Farklı bir ülkede yatırım yapmak çoğu zaman rehberlik ve yönlendirme gerektiren bir durumu ortaya çıkartmaktadır. Bu nedenle araştırma yapılan belediyelerde Suriyeli

sığınmacıların belediyelerden rehberlik hizmeti talep edeceği düşünülmüş fakat görüşülen belediyelerin tamamının bu konuda bir talep olmadığı için sığınmacılara yatırımları konusunda rehberlik ve yönlendirme gibi bir çalışmaları olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Artuklu Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü “buraya maddi olarak güçlü Suriyeliler gelmedi. Bu yüzden herhangi bir yatırım yapmak istiyorum. Hangi alanlarda yatırım yapayım diyen bir Suriyeli de gelip bizden yardım istemedi” (Artuklu Belediyesinde Yapılan Görüşme, 17.11.2022) şeklindeki açıklaması da Suriyelilerin yatırım konusunda danışmanlık hizmeti istemediklerini ortaya koyan bir örnektir. Araştırmada, belediyelere yapılan sosyal yardım taleplerinde sadece yoksul Suriyeli sığınmacıların sayısının fazla olduğu görülmektedir.

Belediye Kanunu'nun 37. maddesi, belediye başkanına “Belde halkının huzur, esenlik, sağlık ve mutluluğu için gerekli önlemleri almak” şeklinde ifade edilen görev ve sorumluluklar vermektedir. Yalçın (2020: 29) da göçlerden sonra sosyal hizmetlere ihtiyacın artacağını, konut, kanalizasyon, sağlık hizmetleri, çevre sağlığı, içme suyu, ulaşım, park ve yeşil alanların yanında eğitim ve katı atık yönetimine gereksinim duyulacağı ve sosyal yardıma ihtiyaç duyan kişi sayısının da artacağını dile getirmektedir. Burada göçle kente gelen kitlenin mali durumlarının iyi olmaması ve gelir getirici bir iş sahibi olmamaları nedeniyle bu sosyal yardımlara uzun bir süre ihtiyaç duyacakları görülmektedir. Kentteki sosyal dengenin sağlanması, ayrışmanın artmaması ve kentte farklı sorunların ortaya çıkmaması için göçmenlere yapılacak olan sosyal yardımlar büyük önem arz etmektedir. Bu kişilerin alt gelir grubundan olmaları ya da herhangi bir gelirlerinin olmaması, geçimlerini sağlayabilmeleri için sosyal yardımlara ihtiyaç duymaları, Belediye Kanunu'nun 37. Maddesinde geçen alınması gereken bir önlem olarak da yorumlanabilmektedir.

Kentte artan nüfusla birlikte kentsel yaşam kalitesinin düşmemesi için belediyelerin, daha fazla altyapı yatırımları yapmaları gerekmektedir. Bu nedenle kente gerçekleşen yoğun göçlerden sonra belediyelerin mali yükü daha artacaktır. Belediyelerin sınırlı bütçeleriyle bir yandan kentsel hizmetler sunmaya çalışmaları, bir yandan da göçmenlere yönelik çalışmalar için harcamalar yapmaları hizmet kalitesinde düşüşler meydana getirebilecektir. Bu durum bir kente gerçekleşen yoğun göçlerin belediyelere ek yükler getireceğini göstermektedir. Türkiye’de göç mevzuatına ilişkin 2013 yılında yapılan en kapsamlı çalışma olan YUKK’un 96. ve 104. maddelerinde,

belediyelerin sundukları hizmetleri mali imkânlarına göre sunabilecekleri ve bunun için de diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla iş birliği yapmaları hususunda yetkili oldukları ifade edilmektedir. Bu nedenle ekonomik bütünleşme için önemli görülen sosyal yardımların tüm belediyelerce sağlanamayacağı bilinen bir gerçektir.

Çalışmada görüşülen belediyelerin, %64'ünün Suriyeli sığınmacılara mali olarak destek oldukları, %36'sının da bu konuda doğrudan mali destek vermedikleri bilgisine ulaşılmıştır. Suriyeli sığınmacılara mali destek veren belediyelerin tamamının bu destekleri sosyal yardımlar yaptıkları belirlenmiştir. Suriyeli sığınmacılara mali destekleri olduğunu belirten Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Göç ve Uyum Hizmetleri Daire Başkanı bu yardımları; *“Kurumumuz bünyesinde yakacak yardımı, medikal yardımlar, alışveriş kartları, beyaz eşya vb. yardımlar yapmaktayız.”* (Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 02.11.2022) şeklinde dile getirmiştir.

Birecik Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü de yapmış oldukları bu yardımları *“Yalnızca gıda kolisi verdiğimiz zamanlar oluyor. Bunu kendi vatandaşlarımıza da veriyoruz.”* (Birecik Belediyesinde Yapılan Görüşme, 03.11.2022) şeklinde ifade etmekte, bu yardımlardan kentte yaşayan alt gelir grubundaki herkesin yararlanmakta olduğunu da ortaya koymaktadır. Şahinbey Belediyesi Proje Koordinatörü ise *“...zaman zaman sosyal yardımlar yapılabilmekte. Bunun dışında belediyemizin açmış olduğu aşevi tarafından Suriyelilere yemek dağıtımı yapılmaktadır.”* (Şahinbey Belediyesinde Yapılan Görüşme, 20.10.2022) sözleriyle Suriyeli sığınmacılara yönelik yaptıkları yardımları dile getirmiştir.

Suriyeli sığınmacılara yönelik ekonomik desteklerinin olmadığını belirten bazı katılımcılar, mali kaynakların yetersizliğini bu durumun önemli bir nedeni olarak göstermişlerdir. Elbeyli Belediyesi yetkililerinin *“belediyemizin mali imkanları yetersiz diye bu konuda yardımcı olamıyoruz”* (Elbeyli Belediyesinde Yapılan Görüşme, 21.10.2022) ifadesi bu durumu ortaya koymaktadır. Suriyeli sığınmacılara yönelik hizmetlerin mevzuatta net olmamasını bu nedenle de sığınmacılara mali destek sunamadıklarını dile getirdikleri görülmektedir. Mersin Büyükşehir Belediyesi Sosyal Uyum Merkezi Sorumlusu bu durumu *“Yönetmelik engeli nedeniyle mali bir desteğimiz olmamaktadır.”* (Mersin Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 13.10.2022) sözleriyle özetlemiştir. Araştırma konusu belediyelerin tamamının Suriyeli sığınmacılara yönelik yaptıkları çalışmaların da bir maliyeti olduğu belirtilmektedir.

Belediyelerin bütçelerinin sınırlı olması ve Suriyeli sığınmacılar için harcamak üzere yeterli kadar ödenek ayrılmaması, kurumları farklı arayışlara sürüklemektedir. Erdoğan'ın (2020: 212) da dile getirdiği gibi belediyelerin yalnızca görev ve yetkilerinin artırılmasının yeterli olmayacağını, mücavir alanda yaşayan Suriyeli sığınmacılar için de ayrıca bir bütçe ayrılması gerekmektedir. Bunun yanında Tamer ve Birvural'ın (2017) da belirttikleri gibi yerel yönetimlerin göç alanında hizmet sunumu gerçekleştirmeleri için sağlanacak finansal desteklerin yanında kentlere göç dalgalarının rastgele dağılmaması için de gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Zira bir kente plansız gerçekleşen kitlesel ve yoğun göç, düzeni bozabileceği gibi ekonomik yapıyı da bozacaktır. Bu hususta mali olarak zorlanan belediyeler hizmet sunabilmek için kaynak arayışlarına gireceklerdir.

Araştırmada görüşülen belediyelerin %48'inin Suriyeli sığınmacılara yönelik çalışmalarında, ihtiyaç duydukları finansman kaynaklarını yapmış oldukları projelerle temin ettiklerini ifade etmişlerdir. Suriyeli sığınmacılar için belediyelerinin kaynak temin ettiğini ifade eden Mersin Büyükşehir Belediyesi Sosyal Uyum Merkezi sorumlusu konuyu şöyle özetlemiştir:

“Belediyemiz uluslararası fon ve hibelerden mümkün olduğunca yararlanmaya çalışmaktadır. Dış İlişkiler ve Projeler Şube Müdürlüğümüz aracılığıyla birçok uluslararası kuruluştan gelen hibeler sayesinde göçmenlere yönelik yürütülen çalışmaların finansmanı karşılanmaktadır. Genel bütçeden belediyeler ayrılan ödenekler yalnızca o yerleşim yerindeki T.C. vatandaşları gözetilerek dağıtılmaktadır. Fakat yoğun göç alan belediyeler, ev sahibi topluluğa ve göçmen topluluğa eşit olarak hizmet sunmaktadır, bu durum belediyelerin bütçe hesaplamalarında sorun yaratmaktadır.” (Mersin Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 13.10.2022).

Mersin Büyükşehir Belediyesi Sosyal Uyum Merkezi sorumlusunun açıklamaları, belediye bütçesinden harcama yapılmadan Suriyeli sığınmacılara hizmet sunumu için finansman kaynağı temin edildiğini ortaya koymakta, sağlanan fonlardan yerel halkın da yararlandığı göstermektedir. Yaptıkları projelerle Suriyelilere sunacakları hizmetlerde kaynak oluşturmaya çalışan Elbeyli Belediyesi Yazı İşleri Müdürü de süreci şu sözleriyle açıklamıştır:

“AB projelerine dahil olmaya çalışıyoruz. Buradan elde edeceğimiz kaynakları Suriyeliler için kullanmaya çalışıyoruz. Geçenlerde AB Mali yardım projemiz kabul edildi. Bu proje ile mülteci yardımı kapsamında ilçenin tamamının kanalizasyon sistemi yenilenecek. AB iller bankası kanalıyla bu yardımları yapıyor.” (Elbeyli Belediyesinde Yapılan Görüşme, 21.10.2022).

Belediyelerinin mali kaynaklarının sınırlı olması engelini yaptıkları projelerle aşmaya çalıştıklarını ifade eden Arsuz Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü'nün *"Finansman sorunu bazı çalışmalarını sınırlıyor olsa da yaptığımız projelerle kaynak bulmaya çalışıyoruz."* (Arsuz Belediyesinde Yapılan Görüşme, 29.09.2022) sözleri de Suriyeli sığınmacılara yönelik hizmet vermek için yapılan önemli çalışmalardır.

Belediyelerin Suriyeli sığınmacılar için çalışmalarında kullandıkları mali kaynakların önemli bir kısmı uluslararası projelerden gelen fonlarla sağlanmaktadır. Fakat bunun yanında belediyelerin Suriyeli sığınmacılar için kurumsal olarak da başlattıkları projeler de bulunmaktadır. Araştırma kapsamında görüşülen belediyelerin %80'i Suriyeli sığınmacılarla ilgili ulusal ve uluslararası projelerde yer alırken %20'sinin bu konuda proje yapmadıkları görülmektedir.

Artuklu Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü, *"Henüz bir projede yer almadık. Yalnızca BM den yardım geldi."* (Artuklu Belediyesinde Yapılan Görüşme, 17.11.2022) sözleriyle bu konuda çalışmaları olmadığını, Altınözü Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü de çalışmalarının olmadığını fakat dolaylı olarak çalışmalar yürüttüklerini *"Suriyelilerle ilgili faaliyet yürüten STK'lara destek veriyoruz...."* (Altınözü Belediyesinde Yapılan Görüşme, 29.09.2022) sözleriyle dile getirmiştir. Öte yandan Mersin Büyükşehir Belediyesi Sosyal Uyum Merkezi Sorumlusu *"Belediyemiz GIZ, UNHCR, IOM gibi uluslararası kuruluşların projelerinde yer almaktadır."* (Mersin Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 13.10.2022) şeklinde Suriyeli sığınmacılar için uluslararası projelerde yer almış olduklarını belirtmiştir. İskenderun Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü'nün *"UNHCR ile yaptığımız robotik kodlama projemiz gibi projelerimiz oldu. Bunu Suriyeliler için yaptık. Ama şimdi bizim vatandaşlarımız daha çok kullanıyor."* (İskenderun Belediyesinde Yapılan Görüşme, 30.09.2022) ifadesi, Suriyeliler için sağlanan fonlardan yerel halkın da faydalandığını ortaya koymaktadır.

Hassa Belediyesi Sosyal İşler Müdürünün *"Mesela BM in bir projesine dahil olduk. Yakın zamanda Suriyeli eleman istihdam edeceğiz. Projemiz de Suriyeli işçilerin istihdamına yönelik olacak."* (Hassa Belediyesinde Yapılan Görüşme, 30.09.2022) açıklaması sığınmacıların istihdamı için uluslararası kuruluşlarla da işbirliği içinde projelerin yapıldığını göstermektedir. Ayrıca Midyat belediyesi AR-GE Sorumlusunun *"...Suriyeliler için ilçemizde projeler yapıldı. Hatta bu sayede ilçemize bir çocuk parkı*

yapıldı.“ (Midyat Belediyesinde Yapılan Görüşme, 17.11.2022) açıklaması, Suriyeliler için yapılan projelerin yerel halk için de yararlanılabilecek şekilde kullanıldığını ortaya koymaktadır. Tarsus belediyesi Hibe Programları Sorumlusu da Suriyeli sığınmacılar için yapmış oldukları projeleri şu sözlerle dile getirmektedir:

“Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve Japonya Büyükelçiliği ile hibe projeleri yürütülmektedir. Japonlarla yürüttüğümüz “Mobil sağlık aracı projesi” bulunmakta, IOM ile yaptığımız entegrasyon ve uyum projemiz oldu.“ (Tarsus Belediyesinde Yapılan Görüşme, 14.10.2022).

Birecik Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü Suriyeli sığınmacılarla ilgili çalışmalarında ihtiyaçlarını karşılamak için yapmış oldukları projeleri şu sözleriyle açıklamaktadır:

“ASAM’la yürüttüğümüz kurum kapasitesini artırma projemiz oldu. Bunun dışında UNESCO ile ortak bir projemiz oldu bu proje ile de bize Suriyeli tercümanlar verildi. Bunlar istihdam edildiler. Suriyeliler gelip belediye hizmetlerinden yararlınsınlar diye bu tercümanlar verildi.” (Birecik Belediyesinde Yapılan Görüşme, 03.11.2022)

Islahiye Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü Suriyeli sığınmacılar için proje bazlı çalışmalarını “UNHRC ile bir dil kursu çalışmamız oldu” .” (Islahiye Belediyesinde Yapılan Görüşme, 21.10.2022) şeklinde ifade etmiştir. Suriyeliler için proje ekibi kuran Şahinbey Belediyesi Proje sorumlusu Suriyeli sığınmacılara yönelik projelere yaklaşımlarını; “Belediyemiz mümkün olduğunca bütün fırsatları değerlendirerek ulusal ve uluslararası projelere katılmakta, ortak çalışmalar yürütmekte ve bu alanda hep bir adım öteye gitmeyi hedeflemektedir.” .” (Şahinbey Belediyesinde Yapılan Görüşme, 20.10.2022) sözleriyle ifade etmektedir.

Belediyelere merkezi yönetimlerden aktarılan ödenekle kamu hizmetlerinin yapılması ve yerel halkın ihtiyaçlarının karşılanması amaçlanır. Bu ödenekler kentteki kişi sayısına göre çıkarılır. Göçmenlerin bu kentte kayıtlı olmamaları belediyeleri için ödenek almadan göçmenlere harcama yapmak zorunda kalabileceğini göstermektedir (Demirhan ve Aslan: 2015). 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda belediyelerin hizmet sundukları kentteki vatandaşlara yardımlar bu ödenekte hesaplanmaktadır. Bu durum belediyeleri finansal olarak zor durumda bırakmaktadır. Yine mevzuatta belediyelerin belde halkının ortak nitelikli ihtiyaçlarının karşılanması için görevlerini yerine getirmede mevzuata göre harcamalar yapabileceği de görülmektedir. Göçlerden sonra

kentin sakini olan göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılamak için belediyelerin harcamalar yapabileceği görüşünün yanında, bu kesime doğrudan harcamanın kanunda yer almadığını savunan görüşler de bulunmaktadır. Nitekim çalışma kapsamındaki belediyelerin %44'ü Suriyelilere yönelik yürütülen çalışmaların finansman kaynaklarını doğrudan kendi bütçesinden karşıladıklarını ifade etmişlerdir. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Göç ve Uyum Daire Başkanı; *“Daire başkanlığımızın belirli bir bütçesi bu yönde harcanmaktadır. Bunun yanı sıra kuruluşlar ile ortak çalışmalarımız kapsamında belirli fonlar sağlanıp, bu yönde hizmete dönüştürülmektedir.”* (Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 02.11.2022) açıklamasıyla Suriyeliler için ayırdıkları fonlardan bahsetmiştir. Birecik Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürünün *“Kendi bütçemiz ve Birleşmiş Milletler kuruluşlarından kaynak sağlanmaktadır.”* (Birecik Belediyesinde Yapılan Görüşme, 03.11.2022) ifadesi de bu çalışmaların hem kendi bütçelerinden hem de diğer kuruluşlardan sağlanan fonlarla yapıldığını ortaya koymaktadır.

Belediyelerin yerel düzeyde hizmet üretmeleri ve görevlerini yerine getirebilmeleri için mali kaynaklara ihtiyaçları bulunmaktadır. Yeteri kadar mali kaynağa sahip olan belediyeler göç yönetimi sürecinde de başarılı çalışmalar yapabileceklerdir (Akdoğan, 2003: 375). Değişen çevre koşullarına göre her geçen gün artan ihtiyaçları karşılamak için çalışan belediyelerin merkeze bağımlı olmadan (Saran, 2004: 179), belediyelere özel bir “göç bütçesi” ayrılmalıdır. Bu koşullar sağlanamazsa belediyeler yeterli bütçeye sahip olmadıklarında göç süreçlerinin farklı arayışlarla yönetmeye çalışacaklardır.

Araştırmada belediyelerin %28'inde, Suriyelilere yönelik yürütülen çalışmaların finansman kaynaklarının bağış ve hibelerden sağladığı bulgularına ulaşılmıştır. Bu konuda çalışmalar yürüten Reyhanlı Belediyesi Strateji Geliştirme Müdürü'nün *“Belediyemizin mevcut olan bütçesinden ve STK'lar ile yaptığımız çalışmalardan gelen hibelerle finans sağlanmaktadır.”* (Reyhanlı Belediyesinde Yapılan Görüşme, 28.09.2022) sözleri, bu konuda sağlanan mali kaynaklarda bağışların yanında sivil toplum kuruluşlarının da katkılarını ortaya koymaktadır. Bu açıklamaya benzer şekilde Artuklu Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü'nün *“Çoğunu kendi imkanlarımızla yapmaya çalışıyoruz. Bunun dışında, BM'den bazen malzeme desteği alarak yapmaya çalıştık, mesela BM geçen dönem kurslar için malzeme gönderdi, bilgi evi yaptı.”*

(Artuklu Belediyesinde Yapılan Görüşme, 17.11.2022) açıklaması da bu konuda belediyelerin topladıkları bağış ve hibelerin yanında harcamalar yaptıklarını göstermektedir. Tarsus belediyesi Hibe Programları Sorumlusu bu konudaki çalışmalarını; *“Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve Japonya Büyükelçiliği ile hibe projeleri yürütülmekte...”* (Tarsus Belediyesinde Yapılan Görüşme, 14.10.2022) şeklinde belirtmiştir. Hatay büyükşehir Belediyesi Göç Birim Sorumlusu, şu açıklamalarıyla Suriyeli sığınmacıların belediyelerin sundukları hizmetlerden dolayı olarak yararlandıklarını ifade etmektedir:

“Belediyemizin Suriyelilere özel ayrılan bir bütçesi yoktur; fakat belediye olarak yapılan hizmetlerden dolayıda olsa yararlanabilmektedirler. Su sarfiyatının artması, katı atık toplama alanlarının hızlıca artması, parkların yetersiz kalması ve sayılarının artırılması, fen işleri daire başkanlığının yapmış olduğu çalışmalar, mezarlıklar şube müdürlüğünün, cenazesini başka yere nakletmek ya da defnetmek isteyen Suriyelilere hizmet sunması gibi çalışmalarımızla onlara da hizmetler sunmaktayız.“ (Hatay Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 28.09.2022)

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 15, 17, 38, 59 ve 60. Maddeleri'nde belediyelerin bağışlar alabileceğine ilişkin hükümlerin olduğu görülmektedir. Belediyelerin bağış alabilecek olmaları, göç sürecini yönetmek için bütçelerinden önemli harcama yapmadan bu süreci idare etmelerine olanak sağlayacaktır.

Araştırmaya konu belediyelerin çoğunun Suriyeli sığınmacılara mali destek verdikleri fakat ya bu konuya ilişkin veri tutmadıkları ya da bütçe yaparken sığınmacılara yönelik herhangi bir planlama yapmadıkları da görülmektedir. Görüşülen belediyelerin %4'ünün bütçelerinde Suriyeli sığınmacılara yer verdikleri bu ve yürütülen çalışmalar için finansman kaynağı oluşturdukları bulgusuna rastlanmıştır. Suriyeli sığınmacılar için bütçe ayırdıklarını dile getiren Kızıltepe Belediyesi Yazı İşleri Müdürü, *“Bütçemizin yaklaşık olarak %2'sini Suriyeliler için harcıyoruz”* (Kızıltepe Belediyesinde Yapılan Görüşme, 18.11.2022) sözleriyle bütçelerinden bu işler için ayrılan payı dile getirmektedir. Bütçelerinden yaptıkları hizmetler için pay ayırdıklarını ve bunu da nüfusla oranlayarak Suriyeli sığınmacılara ne kadar bütçe ayırdıklarını dile getiren Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Göç Yönetimi Şube Müdürünün bu konuda yapmış olduğu açıklama şöyledir:

“...önce kendi vatandaşlarımıza hizmet sunuyoruz. İmkanlarımıza göre onlara da yetişmeye çalışıyoruz. Tüm hizmetler Suriyelilere de açık olduğu için onlara özel bir hesap yapılmamakta ancak belediyenin toplam bütçesinin Suriyelilere oranı ile ortaya çıkmaktadır. Bu da %21’dir. Yol, Kaldırım, Yeşil alan vs çalışmalar nüfus dikkate alınarak yapılmakta nüfusun % 21’i de Suriyeli olduğu için böyle hesaplanmaktadır.” (Gaziantep Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 20.10.2022).

8.4.2.2. Belediyelerin Suriyeli Sığınmacıları Kentle Sosyal ve Kültürel Bütünleştirme Faaliyetleri

Göçmenlerin sosyal ve kültürel bütünleşme için istihdam, eğitim, sağlık, hukuk ve topluluklar arası etkileşimi artıracak boş zaman etkinlikleri oldukça önemlidir. Göçmenlerle yerleşik halk arasında yaşantı yoluyla etkileşimlerin olması bu sürecin daha kolay devamını sağlayacaktır. Bu etkileşimle birlikte yerel toplulukla göçmenler arasındaki farklılıkların belirgin olarak göze çarpmaması durumunda sosyal ve kültürel bütünleşmeden söz edilebilir (Toksöz, 2006: 63). Bu durumun gerçekleşmesi için de göçmen kitleyle yerleşik toplum arasında sosyo-ekonomik farklılıkların çok derin olmaması gerekmektedir. Ekonomik bütünleşme, bütünleşmenin farklı bir boyutu olsa da sosyo-ekonomik bütünleşme ile doğrudan ilgilidir.

Bütünleşmenin sosyo-kültürel boyutunun uzun zaman aldığı fakat ekonomik uyumla daha hızlandığı kabul edilmektedir (Akçiçek, 2015: 54). Ekonomik faaliyetler hem bireylerin geçimlerini sağlayarak yaşadıkları yere aidiyet duygusu oluşturmalarına hem de bu faaliyetler sırasında bireylerin daha fazla etkileşime girerek bütünleşmelerine katkıda bulunmaktadır.

Göçlerde bireylerin ekonomik durumlarının yanında gelenekleri, dini inanışları, kültürel yapıları gibi etkenler, sosyal ve kültürel bütünleşmelerini etkileyen konulardır (IOM, 2018: 3). Bu özelliklerin dikkate alınması, göçmen ve yerleşik halk arasında etkileşimle devam ettirilmesi önemlidir. Sezgin ve Yolcu (2016) göçmen öğrenciler üzerinde yapmış oldukları araştırmalarında bu kişilerin farklı faaliyetlerle yerleşik toplulukla kaynaştırılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Crisp’de (2004: 1) bütünleşmenin sosyo-kültürel boyutunun göçmenlerle yerleşik topluluk arasındaki farklılığın azalmasını, ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kalınmadan sürecin tamamlanacağını belirtmektedir.

Kentlerdeki göçmenlerle yerel topluluklar arasında sosyo-kültürel bütünleştirmeye yönelik faaliyet yürütebilecek en önemli kuruluşlar belediyelerdir. Belediyeler halka en yakın birimler oldukları için hem yerleşik topluluğu hem de

göçmenleri kaynaştırabilecek önemli kurumlardır. Belediyelerin sosyal ve kültürel faaliyetleriyle bütünleşmeye katkılarının diğer kurumlardan daha fazla olabileceği söylenebilir.

Araştırma kapsamın belediyelerin %64'ünde Suriyeli sığınmacıların kentle Sosyo-kültürel bütünleştirilmesi için çalışmaları olduğunu, %36'sında ise böyle çalışmalarının olmadığı görülmektedir. Sosyo-kültürel çalışmaları olan belediyelerin bu çalışmaları Tablo 8.6'da yer almaktadır.

Tablo 8. 6 Belediyelerin Suriyeli Sığınmacıların Sosyo-Kültürel Bütünleşmelerine Yönelik Faaliyetlerinin Dağılımı

Belediyelerin Suriyeli Sığınmacıların Sosyo-Kültürel Bütünleştirilmelerinde Faaliyetleri	Bu Çalışmaları Yapan Belediye Sayısı	Yüzde
Eğitim Programlarıyla	6	% 24
Sosyal Uyum Projeleriyle	6	% 24
Şehir Dışına Gezilerle	3	% 12
Sinema Gösterileriyle	3	% 12
Sportif Faaliyetlerle	3	% 12
Ramazan Çadırlarıyla	2	% 8
Müzik Aktiviteleriyle	2	% 8
Psikososyal Etkinliklerle	1	% 4
Organize Edilen Pikniklerle	1	% 4
Sosyal Yardımlarla	1	% 4

Tablo 8.6'da görüldüğü üzere belediyelerin %24'ü Suriyeli sığınmacıların sosyal ve kültürel bütünleşmeleri için eğitim çalışmaları yürütmektedir. Bu amaçla verilen eğitimlerin büyük bir kısmını açılan kurslar oluşturmaktadır. İslahiye Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü de eğitimler yoluyla bu sürece katkılarını; *“Yalnızca dil kursu açabildik. Bunun dışında bu konuda faaliyetimiz olmadı. Bu kurslara da katılım düzeyi oldukça yüksekti. Bu kursa katılmayan Suriyelilerin önemli bir kısmı da yaşantı yoluyla Türkçe öğrenmiş kişilerdir.”* (İslahiye Belediyesinde Yapılan Görüşme, 21.10.2022) sözleriyle ifade etmiştir. İskenderun Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü halkın sosyo-kültürel bütünleşmesi için kurslar yoluyla çalışmalar yapıldığını fakat halkın tepkisi nedeniyle bazen bu kurslara Suriyelileri dahil edemediklerini şöyle ifade etmektedir:

“...kültür evimizde kurslarımız oluyor. Buradaki tüm etkinliklere Suriyelilerle vatandaşlarımız birlikte katılabiliyor. Tanışabiliyor. Birlikte etkinliklere katılabiliyor. Suriyeliler çoğu etkinliğe katılmak istiyorlar. Bazen biz bunları sınırlandırıyoruz. Çünkü bazen vatandaşlarımız tepki gösteriyor. Mesela açmış olduğumuz bazı kurslarımıza halkın tepkisi nedeniyle Suriyelileri almadık.” (İskenderun Belediyesi’nde Yapılan Görüşme, 30.09.2022).

Suriyeli sığınmacıların sosyo-kültürel bütünleşmelerini eğitimle sağlamaya çalıştıklarını ifade eden Arsuz Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü; “*özellikle eğitimler vererek bu çalışmalarda bulunduk. Bu eğitimlerle de Suriyelilerin en ucuz şekilde kentimizin kültürünü öğrenmelerini ve buna göre yaşamalarını sağladık. Katılım düzeyleri oldukça yüksekti.*” (Arsuz Belediyesi’nde Yapılan Görüşme, 29.09.2022) açıklamalarıyla eğitim yoluyla sığınmacılarda kentlilik bilinci oluşturulmaya çalıştıklarını ve bu sayede kentteki sosyal yaşamı düzenlenlediklerini ortaya koymuştur. Suriyeli sığınmacılara yönelik eğitim çalışmaları olan belediyelerin bazı durumlarda bu çalışmalarını projelerle de devam ettirdikleri görülmüştür.

Birecik Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü’nün, “*Suriyelilerin sosyal uyumu için ASAM’la proje yaptık. Suriyelilere bu kapsamda seminerler verildi. Bizde bu etkinlikler için biz de belediye olarak yer temin ettik*” (Birecik Belediyesi’nde Yapılan Görüşme, 03.11.2022) açıklamaları da bazı belediyelerin bu çalışmalara dolaylı yoldan dahil olduklarını ortaya koymaktadır. Öte yandan araştırmada Suriyeli sığınmacıların kentle sosyal ve kültürel olarak bütünleşmelerini sağlamaya çalışan belediyelerin %24’ünün sosyal uyum projeleri ile bu amaçlarına ulaşmaya çalıştıkları görülmektedir. Reyhanlı Belediyesi Strateji Geliştirme Müdürü’nün sosyo-kültürel bütünleşmenin sağlanması için yapılan projelere yönelik açıklamaları şöyledir:

“Proje kapsamında Sosyal Tesisimize bağlı olarak yapmış olduğumuz mesire alanlarımızda, yüzme havuzu ve futbol sahasımızda Suriyeli ailelerin ve yerel halkın katılımıyla birlikte spor aktivitelerini gerçekleştirerek faaliyetler yapmaktadırlar. Böylece sosyal ve kültürel olarak bütünleşmektedir. Fakat bu tür faaliyetlerin alanların daha da genişletilmesi gerekmektedir. Her ne kadar var olan kaynakları etkin bir şekilde kullanarak faaliyetlere katılım sağlanılmaya çalışılsa da bu düzey yetersiz kalmaktadır.” (Reyhanlı Belediyesi’nde Yapılan Görüşme, 28.09.2022)

Mersin Büyükşehir Belediyesi Sosyal Uyum Merkezi Sorumlusu sosyal ve kültürel bütünleşme için yapmış olduğu çalışmaları “*Belediyemiz sosyal ve kültürel bütünleşmeyi sağlamak için Mersin’de bulunan göçmenlerin uyumuna, istihdamına yönelik projeler hazırlamakta...*” (Mersin Büyükşehir Belediyesi’nde Yapılan Görüşme, 13.10.2022) ifadeleriyle özetlemektedir. Öte yandan bu çalışmada görüşülen

belediyelerin %12'sinin Suriyeli sığınmacılarla yerel halkı şehir dışına gezilere götürerek kaynaşmaları için ortamlar oluşturarak sosyal ve kültürel bütünleşme için etkinlikler yürüttükleri görülmektedir. Şahinbey belediyesi Proje Koordinatörü bu konuda yapmış oldukları çalışmaları şöyle ifade etmiştir:

“Belediyemiz sosyal uyum ve birlikteliğin artırılmasına yönelik olarak müzik etkinlikleri, sosyal paylaşım etkinlikleri ve gezi etkinlikleri gibi organizasyonlar gerçekleştirmektedir. Belediyemiz bünyesinde gerçekleştirdiğimiz projelerde Türk ve Suriyeli yararlanıcılarımızı her fırsatta bir araya getirmekte ve paylaşımda bulunmalarına katkı sağlamaktayız. Bu kapsamda eğitimler vermekte, geziler düzenlemekte ve çeşitli aktiviteler organize etmekteyiz. Bu konuda da hem Suriyelilerin hem de vatandaşlarımızın yoğun ilgisiyle karşılaşmaktayız.” (Şahinbey Belediyesinde Yapılan Görüşme, 20.10.2022).

Mardin büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmet uzmanı Suriyeli sığınmacıların sosyo-kültürel bütünleşmeleri için *“Psikososyal aktiviteler, spor aktiviteleri, kurslar, sokak çocukları ile ilgili projeler yaptık”* (Mardin Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 18.11.2022) şeklinde ifade ettiği çalışmaları yaptıklarını ifade etmiştir. Birecik Belediyesinin *“Suriyelilerin sosyal uyumu için ASAM’la proje yaptık. Suriyelilere bu kapsamda seminerler verildi. Bizde bu etkinlikler için biz de belediye olarak yer temin ettik”* (Birecik Belediyesinde Yapılan Görüşme, 03.11.2022) açıklaması bu konuda yürütülen bazı çalışmaların farklı kurumlar üzerinden de sürdürülebildiğini ortaya koymaktadır.

Görüşülen belediyelerin %8’i ramazan aylarında kurdukları iftar çadırlarıyla Suriyeli sığınmacıları sosyo-kültürel bütünleştirmeye yönelik çalışmalara destek vermektedir. Ayrıca belediyelerin %12’si de sinema gösterileri ile bu sürece katkı sağlamaya çalışmaktadır. Bu konuda farklı bir yol izlediklerini ifade eden Midyat Belediyesi AR-GE sorumlusu, Suriyeli Sığınmacıların Sosyo-kültürel bütünleştirilmesi için yaptıkları çalışmaları şöyle dile getirmektedir:

“Getto bölgelerde, genellikle kültürel faaliyetler yapılıyor. Maddi durumu kötü olan bölgelerde film gösterileri, farklı sosyal etkinlikler yapılıyor. Burada da amaç kaynaşmayı sağlamak. Kültürel faaliyetlerimiz daha fazla. Özel gecelerde ikram dağıtımı yapıyoruz, Ramazan da iftar yemekleri dağıtıyoruz. Bu faaliyetlerimize Suriyelilerin katılım düzeyleri daha yüksek” (Midyat Belediyesinde Yapılan Görüşme, 17.11.2022)

Çalışmada görüşülen belediyelerin %12’sinin sportif faaliyetlerle, %8’inin müzik aktiviteleriyle, %4’ünün Suriyeli sığınmacılar için atölyeler kurarak, %4’ünün psikososyal etkinliklerle, %4’ünün yaptıkları sosyal yardımlarla, %4’ünün de yapmış

oldukları piknik organizasyonlarıyla Suriyeli sığınmacılar ve yerel halkın kaynaştırarak sosyo-kültürel olarak bütünleşmelerini sağlamaya çalıştıkları görülmektedir.

Göçmenlerin yerel toplulukla bütünleşmelerinde boş zaman faaliyetlerinin de katkısı olabileceği, yapılan faaliyetler sayesinde yerel toplulukla etkileşimlerinin artacağı, bu sürecin sağlıklı yürütülmesiyle bütünleşmenin sosyo-kültürel olarak sağlanmasında önemli bir mesafenin alınabileceği düşünülmektedir. Nitekim araştırma kapsamında görüşülen belediyelerin %40'nın Suriyeli sığınmacıların boş zaman etkinliklerine yönelik katkılar sağladıkları bulgularına ulaşılmıştır. Bu konuda çalışmalar yaptıklarını dile getiren Kilis Belediyesi Sosyal Yardım İşleri Müdürü, bu çalışmaları; *"IOM ile protokolüne göre etkinlikler.."* (Kilis Belediyesinde Yapılan Görüşme, 21.10.2022) yaptıklarını belirtmiştir.

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Göç Yönetimi Şube Müdürü de bu konudaki çalışmaları; *"Toplum merkezleri ve çeşitli sosyal hizmet merkezleri ile boş zaman etkinliği sağlanmaktadır..."* (Gaziantep Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 20.10.2022) sözleriyle anlatmıştır. Mersin Büyükşehir Belediyesi Sosyal Uyum Merkezi Sorumlusu da *"Sosyal Uyum Merkezinde sosyal uyumu da güçlendirmek adına Makrome, Keçe, Müze Gezisi vb. etkinlikler düzenlenmektedir."* (Mersin Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 13.10.2022) ifadeleriyle bu konudaki çalışmaları dile getirmiştir. Artuklu Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü de çalışmalarını; *"Herkesin kullanabileceği sosyal merkezler yaptık. Bu sosyal tesislerden Suriyeliler de boş zamanlarında yararlanabilmekte..."* (Artuklu Belediyesinde Yapılan Görüşme, 17.11.2022) şeklinde dile getirmektedir. Şahinbey Belediyesi Proje Koordinatörü de Suriyeli sığınmacıların boş zaman etkinlikleri için yapmış oldukları çalışmaları şu sözlerle ifade etmektedir:

"boş zaman etkinlikleri için belediyemizin sosyal tesislerinde aktivitelere katılmaları bu vesile ile yerel halkla sosyalleşmeleri için belediyemizin imkânlarından yararlanmalarına olanak sağlamaktayız. Fakat belediyemiz Suriyelilerin dernekleşmeleri için bir çalışma yürütmemektedir. Suriyeliler, Belediyemize ait tesislerde verilen bütün kurslardan (Türkçe, gitar, kuran, bağlama, satranç, el sanatları vb.) faydalanabilmektedir." (Şahinbey Belediyesinde Yapılan Görüşme, 20.10.2022)

Bir kente göç eden kitlenin zamanla kentin sorunlarına çözüm üreten çalışmalarda yer almaları, kentte bütünleştikleri ya da bu sürece başladıkları şeklinde yorumlanabilir. Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları kentteki sorunlara yaklaşımları ya da

kentteki sorunların çözüm sürecine katılımları da önemli görülmektedir. Bu kapsamda araştırmada belediyelerin kentteki sorunların çözümü için Suriyeli sığınmacıların katılımına öncelik veren faaliyetleri önemli görülen bir konudur.

Belediyelerin %16'sının Suriyeli sığınmacıların sosyal dayanışma sürecine aktif katılmaları için çalışmalar yaptıkları, %84'ünün ise bu konuda çalışmalar yapmadıkları bulgularına ulaşılmıştır. Suriyeli sığınmacıların sosyal dayanışma faaliyetlerde aktif rol almalarında katkı sağlamaya çalışan belediyelerden Kilis Belediyesi Sosyal Yardım İşler Müdürünün; “...Mesela eğitim programlarında eğitmen olan bazı Suriyeliler de bulunmakta” (Kilis Belediyesinde Yapılan Görüşme, 21.10.2022)sözleri, toplumun eğitiminde rol almaya başlayan Suriyeli sığınmacıların olduğunu, bu kişilerin toplum yararına faaliyetlerde bulunmalarının sağlanmasıyla da bütünleştirilmelerinin daha hızlı ve daha kolay sağlanabileceği de söylenebilir. Ayrıca Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Göç Yönetimi Şube müdürünün “Suriyeli Dernekler ve kanaat önderleri ile bir araya gelmekte, yaşanan sorunların belediyeye aktarılması ve insanların birbirinden haberdar olması sağlanmaktadır.” (Gaziantep Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 20.10.2022) sözleri Suriyeli sığınmacıların sosyal hayata aktif olarak katılımları sağlanarak bütünleşmeleri sağlanmaya çalışılmaktadır. Şahinbey Belediyesi Proje Koordinatörününün “Bilgi ve tecrübe paylaşımı yaparak çalışmalar yürütmekte ve projeler geliştirmekteyiz.” (Şahinbey Belediyesinde Yapılan Görüşme, 20.10.2022) sözleri de Suriyeli sığınmacıların bilgi ve tecrübelerinden yararlanılarak sürece katkılarının sağlanmaya çalışıldığını ortaya koymaktadır.

Yerel topluluğun yanında göçmenlerin de sosyal dayanışma süreçlerine katılımları ortak bir kimliğin inşa edilerek aidiyet duygusu gelişmesine katkı sağlayacaktır. Bütünleşmenin sosyo-kültürel düzeyde gerçekleşmesinde göçmenlerin yerel toplulukla yeni ilişkiler kurmasında sosyal ağlar önemlidir. Göçmenlerin topluma katılımları buldukları ülkedeki kurumları, dili ve kültürü içselleştirmesi ile mümkündür (Bosswick ve Heckman, 2006: 10). Çünkü bu kursların çoğunu dil eğitimi ve okuma-yazma kursu oldukları görülmektedir. Dil, okuma-yazma kurslarının yanında farklı alanlarda verilen eğitimlere katılan Suriyeli sığınmacılar yerel halkın öğrenme ortamının yanında sosyal ilişkiler kurmakta ve yerli-göçmen halk arasında kaynaşma sağlanmaktadır.

Suriyeli sığınmacıların yerel halkla sağlıklı iletişim kurabilmeleri için yerel dili bilmeleri önemli görülmektedir. Alptekin'in (2018: 107), yapmış olduğu çalışmada göçmenlerin sosyal uyumunda dilin temel belirleyici olduğunu ortaya koyan çalışmalarını Okur'un (2013: 15) dilin kültürü meydana getiren temel unsur olduğu ifadesi desteklenmektedir. Aslan ve Güngör'de (2019) çalışmalarında dilin eğitim, sağlık ve diğer sosyal faaliyetlerdeki önemini anlatan çalışmaları bu doğrultudadır. Çalışma sahamızda da belediyelerin sosyo-kültürel bütünleşme sürecinde eğitimi araç olarak kullandıkları ve bu süreci daha çok dil kurslarıyla destekledikleri görülmektedir.

Çalışma kapsamındaki belediyelerin %64'ünün Suriyeli sığınmacılar için Türkçe kurslar açmış oldukları görülmüştür. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Göç Şube Müdürü bu çalışmalarını; "*Çeşitli Dil kursları (Türkçe, Arapça, İngilizce) ve Türkçe okuma yazma kursları açtık...*" (Gaziantep Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 20.10.2022) şeklinde ifade etmiştir. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Göç ve Uyum Daire Başkanının; "*...belediyemiz dil kursları gibi aktiviteler yapılmaktadır. Sosyal uyum programı çerçevesinde belediyemiz bünyesinde zaman zaman da iş birliği yapmış olduğumuz kuruluşlar ile faaliyetlerimiz yürütülmektedir.*" (Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 02.11.2022) açıklaması açılan dil kurslarının amaçlanan sosyal uyumun tesisi açısından önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Bu konudaki çalışmalarını projelerle yaptıklarını dile getiren Reyhanlı Belediyesi Strateji Geliştirme Müdürü çalışmalarını; "*SGDD-ASAM ve UNICEF ile yapmış olduğumuz proje kapsamında Suriyeli çalışanların dil kurslarına katılımları sağlanmakta...*" (Reyhanlı Belediyesinde Yapılan Görüşme, 28.09.2022) şeklinde ifade etmiştir. Artuklu Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürünün; "*Halk eğitimle ortak açtığımız Türkçe dil kurslarımız oldu.*" (Artuklu Belediyesinde Yapılan Görüşme, 17.11.2022) açıklamaları, dil kursu açan bazı belediyelerin çalışmalarını diğer kamu kurumlarıyla ortak yürüttüğüne bir örnek niteliğindedir. Öte yandan bazı kentlerde belediyeler tarafından dil kurslarının açıldığı, bu kurslara Suriyeli sığınmacıların katılımlarının az olması nedeniyle kapatıldıkları belirtilmiştir. Hatay Büyükşehir Belediyesi Göç Birim sorumlusunun; "*Türkçe dil kursları vardı; fakat yeteri kadar katılım sağlanamadığı için kapatıldı. Çünkü burası çok dilli ve çok kültürlü bir yapıya sahip. Bu nedenle burada bu kurslara ihtiyaç duyulmamış*" (Hatay Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 28.09.2022) ifadesi durumu açıkça göstermektedir.

Belediyelerin %36'sının hiç dil kursu açmadığı ve dil kursu açmayı da düşünmedikleri görülmüştür. Midyat Belediyesi AR-GE Sorumlusu da Suriyeli sığınmacılar için hiç dil kursu açmadıklarını ifade etmiş, bunun nedenini; *“Burada tüm diller konuşulduğu için dil kursu ihtiyacı duymadık. Çok dilli bir kent burası.”* (Midyat Belediyesinde Yapılan Görüşme, 17.11.2022) şeklinde dile getirmiştir. 8.3.2. nolu başlıkta daha önce açıklandığı gibi Midyat'ın çok dilli bir kent olması nedeniyle burada Türkçe dil kursuna talep olmamıştır. Suriyeli sığınmacılar da konuştukları dilleri bilen geniş bir kitle ile karşılaştıkları için Türkçeyi öğrenmek için belediyeden Türkçe dil kursu talebinde bulunmamışlardır.

Midyat'ın da Hatay gibi çok dilli ve çok kültürlü bir kent olduğu için açılacak olan dil kurslarına ilginin az olacağı düşüncesiyle dil kursları açmamışlardır. Hassa Belediyesi Sosyal Yardım İşleri Müdürü'nün *“Suriyelilerin bu konuda hiç talepleri olmuyor. Olsa biz açarız bu kursları”* (Hassa Belediyesinde Yapılan Görüşme, 30.09.2022) açıklaması da kurslara talep olmaması nedeniyle kursların açılmadığını ortaya koymaktadır. Elbeyli Belediyesi Yazı İşleri Müdürü de; *“Halk eğitim merkezleri bünyesinde bu hizmetler verilmekte.”* (Elbeyli Belediyesinde Yapılan Görüşme, 21.10.2022) açıklamasıyla belediye olarak bu sorumluluğu almadıklarını ortaya koymaktadır.

8.4.2.3. Belediyelerin Suriyeli Sığınmacıları Kentle Hukuki ve Siyasi Bütünleştirme Faaliyetleri

Göçmenlerle yerel topluluğun tam olarak bütünleşmesi için bütünleşmenin ekonomik ve sosyo-kültürel boyutlarının yanında hukuki ve siyasi boyutunun da sağlanması gerekmektedir. Fielden (2008: 3), bütünleşmenin tam olarak sağlanması için gerekli gördüğü hukuki ve siyasi bütünleşmeyi, göçmenlerle yerel topluluğun aynı yasal haklara sahip olmaları şeklinde ifade etmektedir. Bütünleşmenin yasal ve siyasi boyutu, yerel toplulukla göçmen kitlenin her konuda eşit haklara sahip olmaları ve göçmenlerin yasal olarak kendilerini yerel toplulukla eşit görmeleri ve güvende hissetmeleriyle mümkündür. Bu nedenle bütünleşmenin yasal ve siyasi boyutu göçmenlerin yerel toplulukla aynı yasal haklara sahip olmalarının sağlanması gerekmektedir. Bu süreçte oluşturulan mevzuat oldukça önemlidir.

Türkiye’de belediyelerin göç yönetimine ilişkin herhangi bir yasal düzenlemenin olmadığı yerel yönetimlere ilişkin mevzuat incelendiğinde anlaşılmaktadır. Bunun yanında 2013 yılında Yürürlüğe giren 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda da belediyelere göç yönetimi konusunda herhangi bir görev ve sorumluluk verilmediği görülmektedir. Ancak Türkiye’ye 2011 yılında başlayan Suriye göçlerinden sonra belediyeler, Suriyeli sığınmacılara yönelik sundukları faaliyetlerini 5393 Sayılı Belediye Kanunu’nun 13. Maddesi’ne dayanarak yapmaktadırlar. Bu Kanunun 13. Maddesi şöyledir:

“Madde 13: Herkes, ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir. Hemşehrilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Yardımların, insan onurunu zedelemeyecek şekilde sunulması zorunludur. Belediye, hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır. Belediye sınırları içinde oturan, bulunan veya ilişkisi olan her şahıs, belediyenin kanunlara dayanan kararlarına, emirlerine ve duyurularına uymakla ve belediye vergi, resim, harç, katkı ve katılma paylarını ödemekle yükümlüdür.”

Belediye Kanunu’nun 13. Maddesi’ne göre belediye sınırları içerisinde yaşayan herkesin hizmetlerinden yararlanabileceği anlaşılmakta fakat belediyelerin göç yönetimine ilişkin sorumluluklarına ilişkin kesin bir cevap verilmemektedir. Bu nedenle çalışma sahamızda görüşülen belediyelerin ilgili birimlerinde görevli personellerin mevzuattan kaynaklı sorunları birinci ağızdan aktarmaları amacıyla mevzuata ilişkin bilgilerine başvurulmuştur.

Araştırmada belediyelerin %12’si Türkiye’de göç yönetimine ilişkin görev ve sorumlulukların yalnızca merkezi yönetimlere ait olduğunu belirttikleri, bu nedenle yerel yönetimler olarak bu konuda hiçbir eksiklik görmediklerini dile getirmişlerdir. Bu konuda herhangi bir eksikli olmadığını dile getiren Reyhanlı Belediyesi Strateji Geliştirme Müdürünün “*Belediyemizin göçlere ya da Suriyelilere yönelik çalışmaları düzenleyen bir mevzuatı yoktur.*” (Reyhanlı Belediyesinde Yapılan Görüşme, 28.09.2022) açıklamasının yanında, Viranşehir Belediyesi Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğünde görevli Sosyal Hizmet uzmanının “*Bunun için ülkemizdeki mevzuat yetersizdir. Kentlerdeki göç alanındaki çalışmalar tamamen belediye yönetiminin inisiyatifindedir.*” (Viranşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 04.11.2022) açıklamaları da bu konuda belediyelerin yasal zorunluluklarının olmaması nedeniyle

farklı uygulamalarla bu süreci idare ettiklerini ve mevzuatta sorun olmadığını ortaya koyan görüşlerdir.

Araştırmanın yapıldığı belediyelerde göç birimlerinden sorumlu personelin %88'i belediyelerin göç yönetimine yönelik çalışmalarını düzenleyen mevzuatı yeterli bulmamıştır. Kilis Belediyesi Sosyal Yardım İşleri Müdürünün *“merkezi hükümetin çizdiği sınırlar çerçevesinde çalışmalar yapılıyor. Merkezi hükümetin verdiği yetkilere göre çalışabildiğimiz için çoğu konuda çoğu alanda bir etkinliğimiz bulunmamakta.”* (Kilis Belediyesinde Yapılan Görüşme, 21.10.2022) şeklinde açıkladığı durumu, Hatay Büyükşehir Belediyesi Göç Birim sorumlusu da *“...yerel yönetimlerin göç politikaları oluşturmada hiçbir fonksiyonu bulunmamakta...”* (Hatay Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 28.09.2022) bu yüzden mevzuatın yeniden düzenlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Elbeyli Belediyesi Yazı İşleri Müdürü bu konuda eksikliklerin yalnızca yetki yönüyle değil, aynı zamanda bu konuda çalışmalar yapan belediyelerin mali açıdan da desteklenmesi gerektiğini şu sözlerle dile getirmektedir:

“Bu konuda önemli düzenlemelere ihtiyaç duyulmakta. Göç yönetiminde de belediyelere görevler verilmeli ve bu iş için de ayrıca ödenekler çıkartılmalı. Bu konuda belediyelerin ek ödeneklere ihtiyacı bulunmakta. Mali durumunuz yetersiz olursa bu konuda çok bir şey yapamazsınız” (Elbeyli Belediyesinde Yapılan Görüşme, 21.10.2022).

Çalışmada belediyelerin göç yönetimi sürecini düzenleyen mevzuatı yetersiz gören belediyelerin %24'ü de göç mevzuatının yeniden düzenlenmesi gerektiğini ve bu düzenleme sürecinde yerel yönetimlerin de yer alması gerektiğini belirtmişlerdir. Mardin Büyükşehir Belediyesinde Sosyal Hizmet Uzmanını bu durumu, *“göç konusunun görevimiz olup olmadığı bile net değil, bu yüzden bu konuda net düzenlemeler gerekli”* (Mardin Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 18.11.2022) şeklinde ifade etmiştir.

Artuklu Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü; *“Mevzuatın yeniden gözden geçirilmesi gerekiyor. Sadece kayıt altına aldık demekle bu iş olmaz. Genel olarak bunlara ait tüm bilgilerin olduğu bir bilgi hazinesi gerekmektedir. Ayrıca bu süreçte tüm detaylar düşünülmeli.”* (Artuklu Belediyesinde Yapılan Görüşme, 17.11.2022) açıklamasıyla bu konudaki yasal düzenlemelerle genel bir koordinasyonunda sağlanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Arsuz Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürünün yapmış olduğu şu açıklamalar konuya açıklama getirmektedir:

“Aslında bu konuda bize rehberlik edecek bir mevzuat yok biz belediye olarak halkımızın daha iyi yaşaması için sorun olabilecek durumlara karşı önceden çalışmalar yaptık ve yapmaya da devam ediyoruz. Fakat bu konuda yasal bir zorunluluk yok. İstemeseydik bu çalışmalarını yapmayabilirdik de...” (Arsuz Belediyesinde Yapılan Görüşme, 29.10.2022)

Araştırmada görüşülen belediyelerde katılımcıların %64’ü Türkiye’de belediyelerin Suriyeli sığınmacılara yönelik görev ve sorumluluklarının net olmadığını ifade etmişlerdir. Midyat Belediyesi AR-GE Sorumlusu; *”Katıldığımız toplantılarda bu konudaki çalışmaları gördüm. Her belediye kendi koşullarına göre çalışma yaptığı için bu konuda bir birlik olmadığını gördüm.”* (Midyat Belediyesinde Yapılan Görüşme, 17.11.2022) sözleriyle belediyelere göç yönetimi sürecinde verilen görevlerin belirsiz ve yetersiz olduğunu anlatmaktadır. Kızıltepe Belediyesi Yazı İşleri Müdürü de *“Bu mevzuatın biraz daha geliştirilmesi gerektiğini, belediyelere daha net olarak görevler verilebileceğini düşünüyorum”* (Kızıltepe Belediyesinde Yapılan Görüşme, 18.11.2022) şeklinde bu konuya ilişkin görüşlerini dile getirmiştir. Birecik Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürünün *“...bu konuda belediyelerin net bir görevi bulunmamakta, çünkü her belediyenin farklı uygulamaları var.”* (Birecik Belediyesinde Yapılan Görüşme, 03.11.2022) açıklamasıyla belediyelerin sığınmacılara yönelik görevlerinde bir netlik olmamasının sonucunda farklı uygulamaların ortaya çıktığını ifade etmiştir.

İslahiye Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürünün *“Bizle alakalı bir düzenleme olmadığını düşünüyorum. Bu yüzden bu konuda her belediyenin farklı uygulamaları olduğunu biliyoruz.”* (İslahiye Belediyesinde Yapılan Görüşme, 21.10.2022) açıklamasının yanında, Şahinbey Belediyesi Proje Koordinatörünün *“mevzuatta yerel yönetimlere tam net olarak bir görev ve sorumluluk verilmediğini biliyorum. Bu konuda belediyelere de mevzuatta yer verilmesi gerekmekte.”* (Şahinbey Belediyesinde Yapılan Görüşme, 20.10.2022) açıklaması düzenlemelerin netliğe kavuşturulmasının önemini ortaya koymaktadır. Öte yandan bu çalışmada katılımcıların %8’i belediyelerin göç yönetiminde görev ve sorumluluklarının olmadığını fakat bu konuda mali olarak güçlendirilerek görev tanımlarının yapılması gerektiğini ifade ettikleri görülmüştür. Tarsus Belediyesi Hibe Programları Sorumlusu da bu durumu şöyle özetlemektedir:

“Hem mevzuatın hem de merkezi yönetimin politikalarının yetersiz olduğunu düşünüyorum. Belediye vergi gelirleri nüfusa göre belirlenmekte dolayısıyla göçle gelen nüfus için herhangi bir ilave ödeme verilmemektedir. Bu durum özellikle Suriyeli göçmenlerin yoğun olduğu belediyeler için büyük bir problem. Bir diğer konu ise merkezi yönetimin politikalarının net olmaması, çalışmaları Valilik ve Kaymakamlık düzeyinde yürütmesi, belediyelere Suriyeliler konusunda herhangi bir resmi görev vermemesi gibi sorunlar bulunmaktadır. Belediyelere de mali destek ve bu desteğe göre sorumluluk verilebilir.” (Tarsus Belediyesinde Yapılan Görüşme, 14.10.2022).

Yerel yönetimlerin Suriyeli sığınmacılara hizmet sunabilmeleri ve bu kişilerin bütünleşmelerine katkıda bulunmaları için merkezi yönetimlerin düzenlemeleri bu süreci bir zemine oturtacaktır. Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların sahip oldukları hakları bilerek kentsel yaşamlarını sürdürmeleri hem daha kaliteli bir yaşam sürmeleri için hem de hukuki ve siyasi bütünleşmeleri açısından önemli görülen bir durumdur. Kentlerde ana hizmet sunucusu konumundaki belediyelerin de göçmen topluluğa yönelik bilgilendirme çalışmaları önemlidir. Araştırmada görüşülen belediyelerin %76’sının Suriyeli sığınmacıların kentle uyumunu kolaylaştıracak mevzuata ilişkin bilgilendirme çalışmalarının olmadığı, %24’ünün ise Suriyeli sığınmacıların kentle uyumunu kolaylaştıracak mevzuata ilişkin bilgilendirme çalışmalarının olduğu belirtmiştir. Bu konuda çalışmaları olduğunu belirten Kilis Belediyesi Sosyal Yardım İşleri Müdürü çalışmalarını; “...Özellikle bizden hizmet almaya gelenlere bu bilgilendirmeler yapılıyor. Ayrıca Sosyal uyum kapsamında her türlü danışmanlık ve yönlendirmeyi yapıyoruz. Tüm STK’lar ve kamu kurumları ile uyum içinde çalışıyoruz” (Kilis Belediyesinde Yapılan Görüşme, 21.10.2022) sözleriyle anlatmıştır.

Mardin Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmet Uzmanı “*Belediyemizin birimlerinde Suriyeliler için broşürler hazırladık*” (Mardin Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 18.11.2022) açıklamasıyla Suriyeli sığınmacıları yönlendirici çalışmalarla bu konuda gerekli adımları attıklarını ifade etmişlerdir. Arsuz Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü ise Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleşmelerini kolaylaştıracak mevzuata ilişkin bilgilendirme çalışmalarını, “...*kaymakamlıkla yaptığımız çalışmalarda oluyor*” (Arsuz Belediyesinde Yapılan Görüşme, 29.09.2022) sözleriyle diğer kurumlarla ortak çalışmalarla yaptıklarını belirtmektedir. Şahinbey Belediyesi Proje Koordinatörü bu konudaki çalışmalarında tüm kurumlarıyla Suriyeli sığınmacılara yardımcı olmaya çalıştıklarını “*Belediyemizden hizmet almak isteyen vatandaşlarımıza sahip olduğu haklara ilişkin gerekli bilgilendirmeler, hizmet almak istedikleri birimler tarafından verilmektedir.*” (Şahinbey Belediyesinde Yapılan

Görüşme, 20.10.2022) sözleriyle ifade etmiştir.

Türkiye’de kentlerde yaşayan Suriyeli sığınmacıların yerel halkla bütünleşebilmeleri bir anlamda eşit düzeyde haklara sahip olmaları ve kamu hizmetleri almalarıyla mümkün görünmektedir. Nitekim bir kentte yaşayan bireylerin eşit haklara sahip olmaları, hukuki ve siyasi bütünleşme açısından hiçbir sorun olmadığını göstermektedir. Bu çalışma kapsamında görüşülen belediyelerin %84’ünde belediyelerin sundukları hizmetlerde Suriyelilerle yerel halkın aynı düzeyde yararlandıkları görülmektedir. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Göç ve Uyum Hizmetleri Daire Başkanı’nın “...İhtiyaç ve talepler bireylere göre farklılık göstermektedir. Yerli halkımızı temsilen sosyal yardım müdürlüğümüz, göçmen bireylerimizi temsilen de göç şube müdürlüğümüz Suriyelilerle vatandaşlarımıza eşit hizmet vermektedir..” (Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 02.11.2022) açıklamalarının yanında, Şahinbey Belediyesi Proje Koordinatörünün “Belediyemizden hizmet almak isteyen vatandaşlarımıza sahip olduğu haklara ilişkin gerekli bilgilendirmeler, hizmet almak istedikleri birimler tarafından uyruğuna bakılmaksızın verilmektedir.” (Şahinbey Belediyesinde Yapılan Görüşme, 20.10.2022) açıklaması da yardım talep eden bireylerin uyruklarına bakılmadan tüm hizmetlerin verildiğini göstermektedir.

Yerel uyum süreçlerinin belediyeler ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliğiyle yürütülmesi önemli olsa da Avrupa Birliği ve diğer ülkelerden gelen kaynakların toplumun tüm kesimlerine şeffaf bir şekilde dağıtılması da yerel halkın göçmenlere yönelik sunulan hizmetlere karşı tepkilerini de en aza indirecektir (Erdoğan, 2020: 215).

Araştırmaya konu belediyelerin %8’inin bazı hizmetleri yalnızca Suriyeli sığınmacılara, bazı hizmetleri ise yalnızca Türk vatandaşlarına sundukları görülmektedir. Mersin Büyükşehir Belediyesi Sosyal Uyum Merkezi Sorumlusu bu durumu “bazı hizmetlerimizi yalnızca kendi vatandaşlarımız talep etmekte, bazı hizmetlerimizi de yalnızca Suriyelilere vermekteyiz.” (Mersin Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 13.10.2022) sözleriyle dile getirmektedir.

Göç alanında hizmet veren belediyelerin sığınmacılara ve kendi halkına eşit şekilde yardımlarlarda bulunmaları bütünleşmeyi kolaylaştırmaktadır. Bunun yanında belediyelerin yönetim süreçlerine Suriyeli sığınmacıların da katılımlarını sağlaması bütünleşmenin hukuki-siyasi boyutu açısından önemli bir aşamalıdır.

Toplumda bireyler arasında hiçbir ayırım yapılmadan, tüm bireylerin eşit siyasal değere sahip olmaları, herkese eşit davranılması ve siyasal karar alma süreçlerine toplumun tüm kesimlerinin eşit bir şekilde katılım gösterebilmeleri demokrasinin temel unsurudur (Pustu, 2005: 122-123). Yerel yönetimlerde karar alma süreçlerine belde halkının katılımının yanında göçmenlerin de eşit bir şekilde dahil edilmeleri, yerel demokrasi açısından olduğu gibi siyasi ve hukuki bütünleşme açısından da önem arz etmektedir. Bu bağlamda 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 13. Maddesi de göçmenlerin yerel yönetimlere katılımlarını kolaylaştıran hükümler içermektedir.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 13. Maddesi'nde yer alan hüküm gereği uyruğuna bakılmaksızın herkesin yaşadığı yerin hemşehrisi olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacıların da yaşadıkları kentin hemşehrisi oldukları kabul edilmekte, siyasal karar alma süreçlerine katılımları konusunda da hak sahibi oldukları varsayılmaktadır. Bu çalışmada Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de en yoğun yaşadıkları kentlerin belediyelerinde yönetsel süreçlere katılımlarına ilişkin bulgular da önemli görülmektedir.

Araştırmada görüşülen belediyelerin %84'ünde Suriyeli sığınmacıların kent yönetimlerine katılımlarını sağlamak için çalışmalarının olmadığını belirttikleri görülmektedir. Kilis Belediyesi Sosyal Yardım İşleri Müdürünün "...zaten buna ihtiyaç da duymuyorlar. Genelde bir sorunları olduğunda bize gelmeden önce göç idaresi il müdürlüğüne gidiyorlar. Bu yüzden kent yönetim süreçlerinde de bize çok gelmeyi düşünmüyorlar." (Kilis Belediyesinde Yapılan Görüşme, 21.10.2022) açıklamasına benzer şekilde, Midyat Belediyesi AR-GE sorumlusunun da "Böyle bir talepleri de olmadı." (Midyat Belediyesinde Yapılan Görüşme, 17.11.2022) şeklindeki açıklamaları Suriyeli sığınmacıların yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine katılma isteklerinin olmadıklarını ortaya koymaktadır. Öte yandan bu çalışmada görüşülen belediyelerin % 16'sının Suriyeli sığınmacıların kent yönetimlerine katılımlarını sağlamak için çalışmaları olduğu görülmektedir. Bu konuda çalışmaları olduğunu belirten Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Göç Yönetimi Şube müdürünün "Sosyal Uyum Platformu ve Suriyeli Kanaat Önderleri ile yapılan çalışmalar ile katılımcı bir yaklaşımla faaliyetler devam etmektedir. Çok aktif olmamakla, STK düzeyinde kent konseylerine etkinliklerine katılmaktadırlar..." (Gaziantep Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme,

20.10.2022) açıklamasının yanında, Mardin Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmet Uzmanının “*Burada Suriyelilerle ilgili faaliyetler yürüten dernekler oluyor. Bu süreçte bu dernekler belediyeyi etkileyebiliyor.*” (Mardin Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 18.11.2022) ifadeleri ve Ceylanpınar Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü’nün “*Halk günlerine katılan Suriyeliler oluyor. Bu şekilde gelip derdini anlatan. Yönetimi yönlendirenler oluyor.*” (Ceylanpınar Belediyesinde Yapılan Görüşme, 04.11.2022) açıklaması, Suriyelilerin karar alma süreçlerine aktif katılım taleplerine belediyelerin de olumlu baktıklarını göstermektedir.

8.4.2.4. Belediyelerin Suriyeli Sığınmacıları Yerel Bütünleştirme Faaliyetleri

Türkiye’ye 2011 yılında başlayan Suriye göçleriyle birlikte kentlerde artan Suriyeli sığınmacılara yönelik belediyelerin görev ve sorumlulukları artmıştır (Ateş ve Akpınar, 2017: 1218). Nitekim belediyelerin sınırlarında yaşayan bireylerin kayıtlarını ayırt etmeksizin tutan ve bu bireylerin sosyal ihtiyaçlarına kısa vadeli çözümler üreten kuruluşlar oldukları bilinmektedir.

Kentlere göçlerden sonra belediyelerin görev ve sorumluluklarının artan nüfusa paralel olarak arttığı söylenebilir. Bunun yanında kentte dış göçler yoluyla başka ülkeden gelen bireyler de farklı sorunlara neden olabilecek bir potansiyele sahiptir. Marmara Belediyeler Birliği tarafından 2015 yılında gerçekleşen “Kent Mültecilerine Hizmette Belediyelerin Rolü” adlı çalıştay raporunda, belediyelerin Suriyeli sığınmacılar konusunda idari kapasite, görev ve yetkilerinin net olmaması, finansman eksikliği ve dil bariyeri gibi konular (MBB, 2015: 7) tartışmaya açılmıştır. Bu sorunların en önemlisi belediyelerin sığınmacılara hizmet sunumuna ilişkin mevzuatta net hükümlerin olmayışıdır.

Türkiye’de Suriyeli sığınmacılara hizmet sunumunda mevzuatın net olmaması, belediyelerin bu çalışmalarda yer almak istememelerinin önemli nedenlerindedir. Bu konuda çalışmalar yapan belediyelerin de mevzuattaki eksiklikler nedeniyle bazı çalışmaları yapmak istemedikleri görülmektedir. Nitekim araştırmada belediyelerin %24’üne göre Suriyeli sığınmacılara hizmet sunumunda karşılaştıkları en büyük sorun mevzuattaki belirsizliklerdir. Bu konuda Mardin Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmet Uzmanının “*Gelen başvurularda bazen yasal olarak bir şey yapamamak, inisiyatifle*

adım atmak zorunda olmak zor oluyor. Çoğu zaman bize gelen Suriyelileri il göç idaresine yönlendiriyoruz...” (Mardin Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 18.11.2022) açıklaması mevzuattaki belirsizlik nedeniyle belediye çalışanlarının Suriyeli sığınmacılara bazı hizmetleri veremediklerini ortaya koymaktadır.

UNDP'nin 2018 yılında yayımlanan raporunda da Türkiye'de Belediye Kanunu'nda göçmenlerle ilgili yasal belirsizliğin olduğu belirtilmiş, Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların çoğunun ülkenin güney illerinde yaşadıklarını ve buradaki belediyelerin ise Suriyeli sığınmacıların hizmet talepleri için kapasitelerinin artırabilmeleri konusunda ek desteğe ihtiyaçları olduğu görülmüştür (UNHCR, 2018: 3).

Çalışmada görüşülen belediyelerin %20'si Suriyeli sığınmacılara hizmet sunumunda karşılaşılan en büyük sorunun maddi sorunlar olduğunu belirtmiştir. Reyhanlı Belediyesi Strateji Geliştirme Müdürü'nün şu açıklamaları konuyu özetlemektedir:

“Birçok sorun vardır. Bunların başında barınma, bütçe, sağlık ve istihdam sorunları gelmektedir. Mevcut sorunların giderilmesi için en başta sosyal uyum ve sosyal yardım çalışmalarının artırılması, psikolojik danışmanlık merkezlerinin kurulması, kadın dayanışma ve sığınma evlerini açılması gibi birçok hizmet alanının artırılması gerekmektedir. Bu sorunların aşılması için önemli düzeyde mali kaynaklara ihtiyaç duymaktayız...” (Reyhanlı Belediyesinde Yapılan Görüşme, 28.09.2022).

Araştırmaya konu belediyelerin %24'ünde Suriyeli sığınmacılarla ilgili karşılaşılan en önemli sorunun dil ve kültür farklılığı olduğu belirtilmektedir. İskenderun Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürünün *“başlarda dil sorunu nedeniyle Suriyelilere hizmet sunumunda zorluklarla karşılaşıyorduk. Zaman geçtikçe bu sorunlar azaldı.”* (İskenderun Belediyesinde Yapılan Görüşme, 30.09.2022) açıklaması, Suriyelilerin zamanla Türkçe öğrenmeleri ve yerel kültüre ayak uydurmalarıyla bu sorunların azaldığını göstermektedir. Ceylanpınar Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürünün benzer şekilde; *“Göçlerin başladığı ilk yıllarda dil sorunu vardı. Fakat Suriyeliler uzun zamandır burada oldukları için bu sorunu aştık...”* (Ceylanpınar Belediyesinde Yapılan Görüşme, 04.11.2022) açıklamaları konuyu destekler niteliktedir.

Araştırmada görüşülen katılımcıların %8'i Suriyeli sığınmacılara hizmet sundukları için zaman zaman yerel halkın tepkisiyle karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Yerel halkın hizmet sunumunda önceliğin kendilerinde olduğu düşüncesi belediyelerin

Suriyeli sığınmacılara sundukları hizmetlerde sorunlar yaşamalarına neden olabilmektedir. Mersin Büyükşehir Belediyesi Sosyal Uyum Merkezi Sorumlusu bu durumu şu sözlerle dile getirmiştir:

“Suriyeliler belediyenin hizmetlerinden doğrudan yararlanamıyorlar. Proje iş birliği ile Suriyelilerin hizmetten yararlanması sağlanıyor. Bu kapsamda hizmet verilirken yerel halktan tepki gelebiliyor. Belediye olarak hizmet sağlarken, Mersin’de yaşayan herkese eşit davranmaktayız. Göçmen ve yerel halk arasında dönem dönem kutuplaşmalar olabiliyor. İki grubun da birbirini anlaması için çalışmaların gerçekleştirilmesi gerekiyor...” (Mersin Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 13.10.2022).

Belediyeler yerel halkın sorunlarına çözüm üreten kuruluşlardır. Bu nedenle kentte yaşayan bireylerin etnik kimliğine bakılmaksızın belediyelerin yerel nitelikli ihtiyaçları karşılamak için çalışmaları önemli olsa da göçmenlere sunulan bazı hizmetlere zaman zaman yerel halk tepki gösterebilmektedir. Viranşehir Belediyesi Sosyal Hizmet uzmanı ise bu durumun Suriyeli sığınmacılara yönelik hizmetleri tam olarak sunamamalarına yol açtığını şu sözlerle ifade etmektedir:

“Yerel halktan çok farklı talepler oluşmamakla birlikte şehrin alt ve üst yapısı, eğitim sağlık, erişilebilirlik gibi yerel halkında taleplerinin büyük çoğunluğunu oluşturan ve makro seviyede verilebilecek kararlar ile düzenlenebilecek genel hizmetlerden oluşmaktadır. Yerel halk önceliği kendileri için istedikleri için halkımızın faydalanabilecekleri genel eğitim, sağlık ve tarım politikaları Suriyelileri de doğrudan etkileyeceği için Suriyelilere çoğu zaman doğrudan hizmet sunumu gerçekleştirememekteyiz (Viranşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 04.11.2022)

Çalışmada belediyelerin %76’sının Suriyeli sığınmacıların belediye hizmetlerine ilişkin memnuniyetlerine dair anket gibi yollarla dönüt almadıkları, %24’nün de Suriyeli sığınmacılarla iletişim kurarak belediyenin sunduğu hizmetlere ilişkin dönütler aldıkları görülmüştür. Bu konuda çalışmalar yaptıklarını belirten Şanlıurfa büyükşehir Belediyesi Göç ve Uyum Daire Başkanı bu çalışmalarını; “*Zaman zaman uyguladığımız anketlerimiz mevcuttur. Danışanlarımız da bu noktada talepleri kayıt altına almaktadırlar.*” ifadeleriyle, Mersin Büyükşehir Belediyesi Sosyal Uyum Merkezi sorumlusu ise bu durumu, “*Belediyenin göçmenlere yönelik projelerinin sonuncunda memnuniyet anketi uygulanıyor.*” (Mersin Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Görüşme, 13.10.2022) açıklamayla dile getirmiştir.

Suriyeli sığınmacılara uyguladıkları anketleri önemli gördüklerini dile getiren Reyhanlı Belediyesi Strateji Geliştirme Müdürü, “*Anketler uygulanmaktadır. Genellikle*

uyguladığımız anketlerde belediyemize ilişkin memnuniyet düzeyi % 90 ve üzeri çıkmaktadır.” (Reyhanlı Belediyesinde Yapılan Görüşme, 28.09.2022) sonucunu paylaşmıştır. Artuklu Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü de, *“Birkaç kez anket yaptık. Anketlerden sürekli olumsuz dönütler aldık. Bizlerin yaptığı maddi yardımları yetersiz gördüler...”* (Artuklu Belediyesinde Yapılan Görüşme, 17.11.2022) açıklamasıyla Suriyeli sığınmacılara yönelik uyguladıkları anketler sonucunda, Suriyelilerin belediyeden tek taleplerinin sosyal yardımlar olduğu ifade etmektedir.

Suriyeli sığınmacılara hizmet sunmaya çalışan bazı belediyelerin farklı kurum ve kuruluşlarla bu sürece katkı sağladıkları özellikle de sivil toplum örgütleriyle çalışmalar yaptıkları, bu nedenle doğrudan olmasa da dolaylı olarak göç yönetimi süreçlerine dahil olabildikleri görülmektedir (Erdoğan, 2017: 78).

Araştırmanın yürütüldüğü illerde Suriyeli sığınmacılara yönelik çalışmalar yapan belediyelerin %64’ü bu çalışmalarında farklı kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaptıklarını, % 36’sının da bu çalışmaları yalnız ve kendi imkânlarıyla devam ettirdikleri tespit edilmiştir. Bu çalışmaları başka kurum ve kuruluşlarla birlikte yürüten belediyelerin % 32’sinin çalışmalarını il göç idaresiyle işbirliği içerisinde sürdürdükleri, belediyelerin % 28’inin çalışmalarında Sivil Toplum Kuruluşlarıyla işbirliğiyle yürüttükleri, belediyelerin % 32’sinin de Suriyeli sığınmacılarla ilgili çalışmalarında uluslararası kuruluşlarla (IOM, UNHRC, ICMPD.. vb.) ortak çalışmaları olduğu, ilçe belediyelerinin %28’inin Suriyelilerle ilgili çalışmalarında kaymakamlıkla işbirliği içinde devam ettiğini, belediyelerin % 12’sinin bu konuda diğer yerel yönetimlerle çalışmalar yaptıkları, belediyelerin %20’sinin de diğer belediyelerle de işbirliği yapmakta oldukları görülmüştür.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Dünya tarihinin her döneminde meydana gelen göç olgusu, kişileri ve toplulukları önemli derecede etkileme potansiyeline sahiptir. İlk insanlarla başlayan göçler, tarihsel süreçte süreklilik göstermektedir. Avcılık ve toplayıcılıkla uğraşan ilk insanlar, doğadan yalnızca ihtiyaçları kadar yararlanmakta ve ihtiyaçlarını buldukları yerlerde karşılayamadıklarında başka yerlere göç etmekteydiler. Yerleşik toplulukların oluşmasıyla birlikte doğa şartları ve güvenlik gerekçesiyle de göçlerin meydana geldiği ve göçün nedenlerinin çeşitlendiği görülmektedir.

Sanayi Devrimi sonrasında dünya çapında artan göçler ve bu göçlerin büyük oranda kentlere olması, önemli sorunları beraberinde getirmiştir. Bu durum kent alanında çalışmaların başlamasında etkili olduğu gibi göç alanında da çalışmaların yoğunlaşmasına yol açmıştır. Özellikle uluslararası göçlerden sonra kentlerde farklı sosyo-kültürel özelliklere sahip insan topluluklarının birlikte yaşamaya başlamalarıyla yeni sorunların ortaya çıkması, bu kitlelerin uyum ve bütünleşmelerine ilişkin farklı çalışmaların önemi artmıştır. Göçlerin bu özelliği ve karmaşık yapısı aynı zamanda multidisipliner bir çalışma alanı olmasına yol açmıştır. Bu çalışmada da farklı sosyo-kültürel özelliklere sahip kitlelerin birlikte yaşamaya başlamaları ile birlikte ortaya çıkan sorunların daha kolay aşılabilmesi için bütünleşmenin önemi ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmanın örneklemini oluşturan Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye kitlesel olarak göç etmiş olmaları ve bazı kentlerde yoğun yaşamaları, bu kitlenin bütünleşmelerine yönelik çalışmaları daha önemli hale getirmiştir.

Kitlesel göçlerin önemli sonuçlar doğurabilme potansiyeline sahip olması karşısında ülkeler, bu göçlerin olumsuz etkilerini minimize etmek amacıyla farklı göç politikalarını hayata geçirmektedir. Bu bağlamda dünyada göç alan ülkeler, göçmenlerin yerleşik topluluklarla bütünleşmelerini farklı politikalarla sağlamaya çalışmaktadır. Örneğin dünyanın en fazla göç alan ülkesi Amerika Birleşik Devletleri'nde göçmenler işgücü için önemli görülmekte fakat göçmenlerin kontrollü olarak kabul edilmesine yönelik politikalara yönelim sözkonusudur. Amerika'nın yanında Almanya'nın da dünyada en fazla göç alan ülkeler arasında olduğu, Almanya'nın iş gücü ihtiyacını karşılayabilmek için göçmenlere ihtiyaç duyduğu ve uyguladıkları entegrasyon programlarıyla göçmenleri bütünleştirmeye yönelik çalışmalar yaptıkları bilinmektedir.

Almanya’da kabul edilecek olan göçmenler, merkezi yönetimler tarafından seçilmekte ve ülkenin farklı bölgelerine yerleştirilmektedir.

Dünyada göçmenlerin bütünleşmelerinde asimilasyonist politikalarıyla öne çıkan Fransa’da ise göçmenlerin etnik kimliklerini yok sayan bir bütünleştirme politikası uygulanmaktadır. Devlet olarak göçmenlere karşı olumlu bir yaklaşım sergilemeyen Fransız yönetimi, göçmenlere karşı katı bir tutum sergilemektedir. Dünyada göçmenlere yönelik katı olmayan bir göç politikası izleyen İngiltere ise nitelikli göçmenlere kapılarını açarken, diğer göçmenleri alma konusunda seçici bir politika izlemektedir. İngiltere’nin Avrupa Birliği’nden ayrılmasının en önemli nedenlerinden biri de vizesiz dolaşımın İngiltere’ye gelerek yerleşen göçmenlerin istenmeyişidir.

Çokkültürlü göç politikaları uygulayan Kanada ve Avustralya göçmen bütünleştirme politikalarında hoşgörülü yaklaşımları ile bilinmektedir. Göçmenlerin farklı dillerden, kültürlerden olmaları teşvik edilmekte, bu farklılıklar birer zenginlik olarak kabul edilmektedir. Ayrıca bu ülkelerde göçmenler için çokkültürlülük politikaları yasal olarak güvence altındadır. Göç alanında yaptıkları mevzuatla diğer ülkeler tarafından da model alınan Hollanda’nın sütunlu yapısının zayıflamaya başlamasıyla yoğun göç almaya başladığı görülmektedir. Hollanda’da her altı kişiden birinin göçmen olması, göç alanında yasal düzenlemeleri zorunlu hale getirmiştir.

Dünyada uluslararası göçlerin tamamına yakını kentlere olmaktadır. Fakat göçmenlerin kontrollü olarak kırsal kesimlere yerleştirildiği uygulamalar da bulunmaktadır. Bu uygulamalarla öne çıkan İtalya, kırsal kesimde nüfusu azalan yerleşim alanlarına göçmen yerleştirmeye çalışarak diğer dünya ülkelerinden farklı politikaları ile dikkat çekmektedir.

Türkiye’de ise uluslararası göçler dünya örneklerine göre farklı yönetilmektedir. Esasen Türkiye’de süreklilik gösteren bir göç politikası olmayıp, dönemsel olarak gelen uluslararası göçlere göre göç yönetiminde farklı politikalar üretildiği görülmektedir. Nitekim gelen göçlerin büyüklüğüne ve oluşturduğu etki gücüne göre mevzuatta güncellemeler yapıldığı ve alınan önlemlerin gününbirlik politikaların ürünü olduğu anlaşılmaktadır. Oysa Türkiye, bulunduğu coğrafyada meydana gelen olaylar nedeniyle kurulduğundan beri yoğun göç almasının yanında göç etmek isteyenlerin hedef ülkeye ulaşmak için transit geçiş yaptıkları bir göç ülkesi olmuştur.

Osmanlı Devleti'nden kalan topraklarda kurulan Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti'nin kaybettiği topraklarda yaşayan Türkler ve Müslümanlar başta olmak üzere birçok farklı etnik kökenden veya inanıştan kişilere kapılarını açmıştır. Bunun yanında Türkiye, dünyanın farklı coğrafyalarında ortaya çıkan savaşlar, etnik çatışmalar ya da diğer olaylar sonrasında göç etmek zorunda kalan çok sayıda insanı kabul ederek göçmenlere karşı insancıl bir yaklaşım sergilemiştir. Türkiye Cumhuriyeti, Balkan Ülkelerinin yanında Kafkaslardan Orta Asya'dan ve Ortadoğu'dan da yoğun kitlesel göçler almıştır.

2011 yılında başlayan, "Arap Baharı" olarak literatürde yer alan halk ayaklanmaları sonrasında birçok ülkede iç çatışmalar yaşanmıştır. Bu iç çatışmalar, çok sayıda insanın yaşamını yitirmesine ve göç etmelerine neden olmuştur. Ortadoğu'da yaşanan olayların Suriye'ye de sıçraması ve kısa süre sonra da bu olayların iç savaşa neden olması, buradan Türkiye'ye göçlerin başlamasına yol açmıştır. Resmi rakamlara göre Türkiye'ye göç eden Suriyeli sığınmacı sayısı 2015 yılında 3.7 milyonu aşmıştır. Bu insan hareketliliği 2000'li yılların başına kadar Türkiye'ye gelen en büyük kitlesel göç olmasının yanında, Türkiye'nin göç politikaları üzerinde de etkili olmuştur. Aynı zamanda Suriyeli sığınmacıların Türkiye'deki statüleri uzun süre tartışılmıştır.

Türkiye, başlangıçta Suriyeli sığınmacılar için barınma merkezleri kurmuş bu barınma merkezlerine sığınmacıların yaklaşık % 10'u yerleştirilmiş, bu merkezlerin kontrolünden AFAD sorumlu tutulmuştur. Türkiye'ye Suriye göçlerinin artarak devam etmesi, barınma merkezleri dışındaki sığınmacıların farklı kentlere yerleştirilmesi ve Türkiye'de kalış sürelerinin uzaması nedeniyle sığınmacılara yönelik farklı programlar uygulamaya konulmuştur.

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de kalış sürelerinin uzaması, AFAD'ın asli görevi dışında göç sürecini yönetmesi ve sığınmacıların ülkelerine dönmemeleri, göç konusunda özel bir kurumun gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle 2013 yılında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bu kurum bünyesinde çalışan birimler, kentlerde yaşayan Suriyeli sığınmacıların kayıtlarının tutulması ve bu kişilere geçici kimlik verilmesi gibi iş ve işlemleri yürütmüştür. Ayrıca bu genel müdürlük Türkiye'nin göç politikalarına da yön vermeye başlamıştır.

Türkiye'deki Suriyeli sığınmacı sayısındaki artış nedeniyle başta Suriyeli sığınmacılar olmak üzere Türkiye'de yaşayan yabancı uyruklularla ilgili iş ve işlemleri yürüten Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün yapısı, 29. 10. 2021 tarihli 85 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Göç İdaresi Başkanlığına dönüştürülmüştür. Görev ve yetkileri genişletilen kurum, Suriyeli sığınmacılarla ilgili çalışmalarını daha kapsamlı ve farklı boyutlarla devam ettirmeyi sürdürmüştür. Göç İdaresi Başkanlığının kurulmasıyla birlikte göç konusunda belirlenen politika ve stratejilerin daha geniş çaplı değerlendirilmesine ve uygulanmasına yönelik çalışmalara imkân sağlanmıştır. Bununla birlikte ülkelerine dönecekleri düşünülen Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de kalış sürelerinin uzaması üzerine barınma merkezlerinde bulunan sığınmacılar da farklı kentlere yerleştirilmiştir. Bu durum kentlere yerleşen sığınmacı sayısının daha da artırmasına yol açmıştır.

Suriyeli sığınmacıların tamamına yakınının kentlere yerleşmeleri nedeniyle Türkiye'de bazı kentlerde çok yoğun sığınmacının olduğu görülmüştür. Sığınmacıların Türkiye'de kalış sürelerinin uzaması ve sayılarının artışı bazı kentlerde önemli rahatsızlıkları beraberinde getirmiştir. Ayrıca bu kadar büyük bir sığınmacı kitlenin gelecek zaman diliminde önemli sorunlara neden olabileceği gerçeği, Suriyeli sığınmacıların bütünleşmeleri konusunun gerekliliğini ortaya koymuştur. Zira kentte yaşayan toplulukların bütünleşememeleri, gettolaşmanın yanında topluluklar arasında çatışmaları ortaya çıkarabilecek bir potansiyele sahiptir. Bu nedenle özellikle 2015 yılından sonra Suriyeli sığınmacıların bütünleştirilmelerine yönelik çalışmalara ağırlık verilmiştir.

Türkiye'de Suriyeli sığınmacılara yönelik başlatılan bütünleştirme süreci kısmen Berry'nin (1997) Uyum Teorisinde dile getirdiği gibi uyum süreci ile başlamıştır. Bu teoriye göre bütünleştirme sürecinde kişilerin hem içinde bulunduğu sosyal gruba hem de içinde yaşadığı topluma karşı gösterdiği olumlu davranış geliştirme süreciyle birlikte aidiyet duygusu oluşturması gerekmektedir. Türkiye'de Suriyeli sığınmacılara yönelik yürütülen geziler, kurslar, çalışma atölyeleri gibi çalışmalar, sığınmacıların uyumunu sağlamak üzere başlamıştır. Bu süreçte topluluklar arasında sosyal ve kültürel ağların geliştirilmesi için çalışmalar yapılmıştır.

Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılara yönelik bütünleşme çalışmalarında merkezi yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının yanında belediyeler de önemli aktörler olarak

öne çıkmaktadır. Özellikle belediyelerin göç alanındaki çalışmalarının çeşitlenerek arttığı da bilinmektedir. Bazı belediyelerin bünyelerinde özel göç birimleri kurmaları bazı belediyelerin ise bünyelerindeki birimlerde göç alanında çalışmalar yapmak üzere görevlendirmeler yapmaları göç yönetiminde önemli bir aktör olduklarını ortaya koymaktadır.

Türkiye’de bir belediye bünyesinde göç alanında kurulan ilk birim 2016 yılında Gaziantep Büyükşehir Belediyesi bünyesinde Şube müdürlüğü düzeyinde kurulmuştur. Bu çalışmanın yürütüldüğü tarih olan 2022 yılında kadar incelenen belediyelerde bağımsız göç birimi kuran belediye sayısının %20’ye çıktığı görülmüştür. Bu zaman diliminde diğer belediyelerin de göç çalışmaları için bazı birimleri sorumlu tutarak gerekli iş ve işlemleri takip etmeleri çalışmamızın **“Sığınmacı nüfusunun belediyelerin hizmet sahası olan kentlerde yoğunlaşması, sığınmacıların kentle bütünleşmelerini sağlayacak karar ve uygulamaları belediyelerin görevi haline getirmektedir.”** şeklinde kurulmuş olan birinci hipotezini doğrulamaktadır. Ayrıca çalışma sahamızda Suriyeli sığınmacıların en yoğun yaşadıkları kentlerde, belediyelerin Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleştirilmelerine yönelik önemli çalışmalar yaptıkları görülmektedir. Nitekim araştırma bu belediyelerin % 20’sinin bünyelerinde bağımsız bir göç birimi kurdukları, % 80’inde ise göç işleriyle ilgili çalışmalarında diğer birimlere ek görevler verdikleri tespit edilmiştir. Belediyelerin göç alanında çalışmalar yürütmeleri bu sürece büyük katkılar sağlamaktadır. Fakat belediyelerin büyük bir kısmında bağımsız bir göç biriminin olmaması bu konudaki çalışmaların aksamasına, ulusal ya da yerel düzeydeki programların planlı bir şekilde yürütülememesine, çalışmaların profesyonelce yürütülememesine ve bu konuda ortaya çıkabilecek sorunların derinleşmesine yol açabilmektedir.

Türkiye’ye Suriye göçlerinden sonra göç alanında akademik çalışmalar artmıştır. Çünkü bu göçlere bağlı ortaya çıkan sorunların kendini göstermesi yeni çalışmaları zorunlu hale getirmektedir. Bu çalışmalar kurumsal bazlı yapıldığı gibi kent ölçeğinde de yapılabilmektedir. Suriyelilerin kentle bütünleşmesini konu alan çalışmamız belediyelerde yürütülmüş kapsamlı bir çalışmadır. Göç alanında çalışmalar yürüten diğer kurumların da Suriyelilerin kentle bütünleşmesindeki rollerinin kapsamlı incelenmesiyle de göç literatürüne önemli katkılar sağlayacaktır.

Bir yerleşim ünitesine göç eden kitleler büyüklüğüne göre bu yerleşim birimleri üzerinde etkili olabilmektedir. Özellikle dış göçler yoluyla kentlere gerçekleşen kitlesel göçlerin kentleri çok yönlü etkileyebileceği, önemli sorunlar ortaya çıkarabileceği bilinmektedir. Farklı bir ülkeden gelen kitlelerin farklı sosyo-kültürel özellikleri çoğu zaman yerel topluluk üzerinde baskı oluşturabilmekte, yerel topluluğun kentsel yaşam kalitesini düşürebilmektedir. Nitekim araştırmamızda, Suriyeli sığınmacıların yoğun olduğu kentlerin % 20'sinde belediyelerce mevcut personelle göç birimleri kurulduğu, bu süreçte kurulan birimlere diğer birimlerden personeller kaydırıldığı görülmektedir. Bu durum diğer birimlerdeki işlerin birimdeki sınırlı sayıdaki personellerce yerine getirilmesine, yani kalan personelin iş yükünün artmasına, aynı zamanda kentte artan nüfusa daha az personelle hizmet sunumunun gerçekleşmesine yol açmaktadır. Araştırmada Suriyelilerin yoğun yaşadıkları kentlerdeki belediyelerin % 80'inde ise özel bir göç birimi kurulmamış olsa da göç işlerini yürütmek üzere görevlendirilen personellerin bulunduğu ve asli görevlerinin yanında bu işleri de takip etmeleri sunulan hizmet kalitesini düşürmektedir. Belediyelerce sunulan hizmet kalitesinin düşmesi doğrudan kentsel yaşam kalitesini düşürebilecek niteliktedir.

Kitlesel nitelikte olan uluslararası göçlerden sonra yerel topluluğun yaşam standartlarının düştüğünü, huzur ve güvenlik sorunlarının arttığı düşüncesi belirebilir. Bu durum, yerel topluluğun yaşadıkları yere olan bağlılığın azalmasına neden olabilmektedir. Meydana gelen gelişmeler sonucu yaşam standartlarının düştüğünü, huzur ve güvenliğinin azaldığını düşünen kent sakinleri yaşam standartlarını artırmak için başka yerlere göç etmek isteyeceklerdir.

Kentlere gerçekleşen uluslararası kitlesel göçlerden sonra ortaya çıkan barınma, gettolaşma, sosyal ayrışma ve toplumsal çatışmaların kent sakinlerinin yaşamlarını güçleştirebilecek olması, bu göçlerin kontrollü yönetimini zorunlu hale getirmektedir. Özellikle uluslararası göçlerden sonra göçmenler ve yerleşik topluluklar arasında meydana gelen uyum sorunları kentsel yaşam kalitesi düşürebilmektedir. Bu nedenle her ülkenin kitlesel nitelikli uluslararası göçlere mesafeli yaklaşım sergilediği, göç politikalarını da yaşanabilecek sorunları kaynağında çözebilmek üzere oluşturduğu ya da ulusal menfaatlerine göre bu süreci yönettiği görülmektedir.

Ülkelerin uluslararası göçlere yönelik çalışmalara önem vermelerinde ve göç politikaları oluşturmalarında, uluslararası göçlerde görülen artış önemli bir etkidir.

Kentlere yerleşen farklı sosyo-kültürel özelliklere sahip insanların bir arada yaşamaya başlamalarıyla kentlerin içinde dinsel, dilsel ya da kültürel çeşitliliğin artışı kaçınılmaz olmuştur. Uluslararası göçlerle birlikte kültürel bir mozaığe dönen kentlerde topluluklar arasında çatışmalı durumların ortaya çıkmaması için farklı sosyo-kültürel yapılarla sahip bireylerin bütünleşmeleri ve kentte uyum içinde yaşamaları önemli görülmektedir. Bu nedenle uluslararası göç alan kentlerde göçmenlerin kentle bütünleştirilmeleri gerekmektedir.

Her ülke kendi koşullarına göre göç politikaları oluşturmakta, bu politikalar doğrultusunda göçmenlerin bütünleştirilmelerine yönelik çalışmalar yürütmektedir. Ülkelerin göç alanındaki politikalarını hayata geçirmede merkezi yönetimlerin yanında yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının da katkılarının olduğu görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde göç alanında yapılan politikaların merkezi yönetimlerce hazırlandığı, göç yönetim sürecinde ise yerel yönetimlerin ve sivil toplum örgütlerinin de önemli çalışmaları bulunmaktadır. Nitekim göçmenlerin bütünleşme sürecinde yerel yönetimlerin en önemli kuruluşları olan belediyelerin daha büyük katkıları olacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada araştırmaya konu belediyelerin %92'sinde Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleştirilmesine yönelik faaliyetlerin bu sürece büyük katkıları olduğu görülmektedir. Belediyelerin %8'inde ise sığınmacılara yönelik çalışmalar yapıldığı fakat bu çalışmaların sığınmacıların bütünleştirilmelerine yönelik olmadığı tespit edilse de bu çalışmaların da Suriyeli sığınmacıların dolaylı olarak bütünleşmelerine katkıları bulunmaktadır. Araştırmamızda da Ceylanpınar Belediyesi ve Yavuzeli Belediyesinde bütünleştirme konularında bir çalışmanın olmadığı bulgularına rastlanmıştır. Diğer belediyeler, bütünleştirme konularında sınırlı da olsa faaliyetlerde bulduklarını belirtmişlerdir.

Türkiye'de göç politikalarının merkezileşmesi ya da yerelleşmesi 2011 yılından sonra tartışılır hale gelmiştir. Ancak araştırmalar Türkiye'nin ulusal bir göç politikasının olmadığını yansıtmaktadır. Yani Türkiye'de yaşanan gelişmelere göre göç politikaları oluşturulmakta, güdümlük politika ve çözümlerle süreç geçirilmektedir. Aynı zamanda bu süreçte merkezi yönetimlerle yerel yönetimlerin koordineli çalışmadıkları da söylenebilir. Suriyeli sığınmacıların yoğun yaşadıkları kent belediyelerin % 76'sı çalışmalarında merkezi yönetimler tarafından hiçbir yönlendirme ve rehberlik faaliyetinin olmadığı belirtilmiştir. Bu durum hem belediyelerin idari ve mali

özerkliğinden hem de merkezi yönetimlerin süreç yönetiminde belediyelerle birlikte hareket etmemesinden kaynaklanmaktadır.

Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de kentlere yerleştirilmeleri sonrasında kentlerde yaşanan sorunların derinleşmesi ve yerel halkın sorunlara farklı tepkiler vermesi üzerine sığınmacıların kentle bütünleşmelerine yönelik başlatılan uyum çalışmalarında belediyelerin önemli görevler icra ettikleri görülmektedir. Nitekim Gaziantep Büyükşehir Belediyesi bünyesinde kurulan bağımsız göç birimi, diğer belediyelerin de göç alanında çalışmalar başlatmalarında öncü olmuştur. Diğer belediyelerde de bu yönde çalışmaların başlaması, sığınmacıların yerel toplulukla bütünleşme sorununun belediyelerin bir görevi haline gelmeye başlamasında etkili olmuştur.

Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleştirilmeleri için farklı çalışmalar yapmaya başlayan belediyelerin, yaptıkları çalışmalarla bu süreci kolaylaştırdıkları da görülmektedir. Bazı belediyelerin dil kurslarıyla ya da farklı kurslarla, sosyal yardımlarla, bazı belediyelerin de hemşehrilik hukuku gereği Suriyeli sığınmacıların yönetsel süreçlere katılımlarını sağlayarak kent yönetiminde söz sahibi olmaları desteklenmiş ve yerel halkla daha fazla etkileşim içinde olmaları sağlanmıştır.

Belediyelerin Suriyeli sığınmacıların yerel halkla daha fazla iletişim kurmalarına ve etkileşime girmelerine yönelik çalışmalarının kentle bütünleşmelerini kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Nitekim Favell (2014), Karpat (2010), Altıntaş (2008), Gordon (1964), Esser (2006), Toksöz (2006), Bosswick ve Heckmann (2006), Asselin vd. (2006)’in de bütünleşme sürecinde toplulukların etkileşiminin önemini ortaya koyan çalışmaları da bu durumu ortaya koymaktadır. Bu durum, çalışmamızın ikinci hipotezi olan **“Belediyelerin eğitim programları, sosyal yardımları, kentsel hizmetleri ve katılım gibi uygulamaları, Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleşme düzeyini artırmaktadır.”** hipotezini desteklemektedir. Ayrıca belediyelerin Suriyeli sığınmacılara yönelik eğitim programları, sosyal desteklerinin kentle bütünleşme sürecine önemli katkılar sağlayacağı düşünülse de belediyelerin bu uygulamaları konusunda farklılıklar gösterdiği bilinmektedir.

Araştırmada düzenlenen geziler yoluyla bütünleşmeye katkılarıyla öne çıkan Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ve Kilis Belediyesi’nin yanında, yaptıkları ulusal ve uluslararası projelerle bu süreci kolaylaştıran Şahinbey Belediyesi ve Mersin Büyükşehir Belediyesi ile birlikte Arsuz Belediyesinin de sığınmacılara yönelik eğitim

çalışmalarıyla bütünleşme sürecinde öne çıktıkları görülmekte, her bir belediyenin farklı uygulamaları bulunmaktadır. Türkiye’de Suriyeli sığınmacılara yönelik hizmet üreten belediyelerin bu konuda farklı uygulamaları olmasının birkaç nedeni olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenlerin en önemlisi de mevzuattan kaynaklanmaktadır. Nitekim resmi bir kurum olan belediyelerin yerel halka hizmet üretiminde verilen görev ve sorumluluklarını ilgili mevzuattan aldıkları bilinmektedir. Zira belediyeler idari ve mali olarak özerk kuruluşlar olsalar da merkezi yönetimin idari vesayetiyle yönetildikleri için faaliyetlerini kanunlara uygun sürdürmek zorundadırlar. Bu durum belediyelerin göç yönetimini farklı programlarla sürdürmelerine yol açabilmektedir.

Bu çalışmada Suriyeli sığınmacılara yönelik faaliyetleri bulunan belediyelerin çalışmaları farklı birimler tarafından yürüttükleri tespit edilmiştir. Bu kapsamda araştırma yapılan belediyelerde; Göç ve Uyum Hizmetleri Daire Başkanlığı, Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı, Göç Yönetimi Şube Müdürlüğü, Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Araştırma Geliştirme Müdürlüğü, Strateji Geliştirme Müdürlüğü, Sosyal İşler Müdürlüğü, Yazı İşleri Müdürlüğü, Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü, Dış İlişkiler Müdürlüğü ve Uyum Masası gibi 11 farklı birim tarafından göç işlerinin yürütüldüğü belirlenmiştir. Bu durum farklı illerde veya belediyelerde farklı göç politikalarının hayata geçirilmesine ve Suriyeli sığınmacıların farklı yönetsel uygulamalarla karşılaşmalarına yol açmaktadır.

Suriyeli sığınmacılara yönelik hizmet üreten belediyeler arasında uygulama farklılıklarının temel nedenlerinden bir diğeri de; 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 6360 Sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’da göç işlerine ilişkin açık bir hükmün olmamasıdır. Öte yandan belediyelerin idari ve mali özerkliğe sahip olmaları da bünyelerinde farklı birimler ve farklı isimlerde göçlere dair iş ve işlemleri idare etmek için yapılandıklarını göstermektedir. Bunun yanında Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 127. maddesinde yer alan; *“Mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir.”* hükmü, yerel yönetimlerin yerleşim ünitelerindeki halkın mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla oluşturulan kamu tüzel

kişileri olduklarını ifade etmektedir. Bu durum, göçlerden sonra “mahalli müşterek” ihtiyaçların değişmesiyle belediyelerin yeni ihtiyaçlara cevap verebilecek çalışmalarına yönelmelerini zorunlu hale getirmektedir. Fakat belediyelerin görev ve sorumluluklarının net olmaması bu konuda da farklı uygulamaların oluşmasına yol açmıştır. Nitekim araştırmada belediyelerin %64’ünde göç yönetimine ilişkin görev ve sorumluluklarının net olmadığını dile getirilmiştir. Bu durum araştırmamızın Üçüncü hipotezi olan, **Sığınmacıların kentle bütünleşmelerine ilişkin belediyelerin görev ve sorumluluklarının net olmaması, kentle bütünleşme sürecini olumsuz etkilemektedir.**” hipotezini doğrulamaktadır. Burada değinilen noktalar belediyelerin Suriyeli sığınmacılara yönelik çalışmalarının belli başlı bazı hükümlere dayandırılarak yürütülmesini mümkün kıldığını, fakat bu konuda net olarak bir uzlaşma olmadığını ortaya koymaktadır. Oysa belediyelerin göç yönetimine dahil olmaları için yapılacak yasal düzenlemeler ile belediyelerin görev ve sorumluluklarının da net olarak tanımlanabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmada göç alanında çalışmalar yapan belediyelerin % 88’inin göç alanındaki çalışmaları düzenleyen mevzuatın yetersiz olduğunu, %12’sinin de bu konuda belediyelere görev ve yetki verilmediğini dile getirmeleri ayrıca belediyelerin %64’ünün de göç alanındaki görev ve sorumluluklarının net olmadığı yönündeki görüşleri, mevcut hukuksal düzenlemelerin yetersizliğini ortaya koymaktadır. Katılımcılardan birinin “Gelen başvurularda bazen yasal olarak bir şey yapamamak, inisiyatifle adım atmak zorunda olmak zor oluyor. Çoğu zaman bize gelen Suriyelileri il göç idaresine yönlendiriyoruz...” şeklindeki ifadeleri de bu durumu örneklemektedir.

Bu çalışmada Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleştirilmeleri için kaynak ayırmadıklarını belirten bazı belediyelerin, bu durumun temel nedeni olarak mevzuatta sığınmacılar için bütçe oluşturulmasına dair bir hükmün olmadığını ifade etmeleri de mevzuatın yetersizliği yansıtmaktadır. Öte yandan belediyelerin mali olarak özerk olmaları, sığınmacıların kentle bütünleştirme çalışmalarında kaynak ayırabilmelerine zemin hazırlamaktadır. Nitekim 5393 sayılı Belediye Kanunu, belediyeyi, “*belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi*” olarak tanımlamaktadır. Bu madde hükmünden anlaşılacağı üzere belediyelerin mali özerkliğinin esas olduğu görülmektedir. Fakat mali özerkliğe sahip

olsalar da belediyelerin mali kaynaklarının yeterli düzeyde olmaması, bütçelerini daha öncelikli gördükleri hizmetler için ayırmalarına neden olmaktadır. Bu durum Suriyeli sığınmacıların bütünleştirilmeleri için bir kaynak ayıramamalarına neden olmaktadır.

4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkındaki Kanun, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun yabancıların Türkiye’de çalışma durumlarıyla ilgili düzenlemeleri konu alan mevzu hukuk normları olmakla birlikte bu kanunlarda belediyelerin yabancıların istihdamına yönelik herhangi bir hüküm yer almamaktadır. Ancak 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun Uyum başlıklı 96. maddesi, yabancıların toplumla bütünleşmelerinin sağlanması amacıyla istihdam edilmelerinde belediyelerin öneri ve katkılarından yararlanılacağı hüküm altına alınmıştır. Bu kanunlar belediyelere istihdam için herhangi bir sorumluluk yüklenmediği gibi belediyelerin bu konudaki çalışmalarında engel teşkil etmemektedir. Suriyeli sığınmacıların kentle ekonomik bütünleştirilmelerinde istihdamlarının olmazsa olmaz bir durum arz etmesi, belediyelerin bu konudaki çalışmalara ağırlık vermesini zorunlu hale getirmektedir. Ayrıca belli bir meslek sahibi olan Suriyeli sığınmacıların kendi mesleklerini icra edebilecekleri programların belediyeler aracılığıyla geliştirilmesi mümkündür. Suriyeli sığınmacıların kendi mesleklerini icra etmelerine olanak sağlanması, yaşamlarını sosyal yardıma gereksinim duymadan sürdürebilmelerine olanak sağlayacaktır. Bu durumun sığınmacıların bütünleşmelerine olumlu katkılar sağlanacağı düşünülmektedir. Çalışma sahamızda elde edilen bulgular belediyelerin %40’ının Suriyeli sığınmacıların istihdamı için çalışmalar yaptıklarını ortaya koymaktadır. Bu oran belediyelerin Suriyeli sığınmacıların istihdamı konusunda yeterince aktif rol alamadıklarını göstermektedir. Göçlerin oldukça yoğun olması, belediyelerin sığınmacıların istihdamına yönelik çalışmalarını sınırlı bir kaynakla yürütmesine de yol açmaktadır.

Bir kente gerçekleşen göçlerden sonra kentteki ihtiyaçların farklılaşması olağandır. Artan nüfusla birlikte kentte ortaya çıkan yeni ihtiyaçların karşılanmasına yönelik belediyelerin hizmet üretimi zorunlu hale gelmektedir. Türkiye’ye Suriye göçlerinden sonra yoğun göç alan kentlerde kent nüfusunun da hızla artmasıyla hizmet sunulan kurum ve kuruluşların kapasitelerinin yetersiz kaldığı görülmektedir. Nitekim kente aşırı göç sonrasında kurum ve kuruluşların kapasite artırımına gitmelerini zorunlu

hale gelmektedir. Bu da belediyelere ek yük olarak yansiyacaktır. Bu durum araştırmanın **“Kentteki sığınmacı sayısının artışı belediyelere ek yükler getirdiği gibi belediyelerin sığınmacıların kentle bütünleşme sürecine ilişkin iş yükünü de artırmaktadır.”** şeklindeki dördüncü hipotezi doğrulamaktadır.

Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleşmeleri için yapılan çalışmalar, hem Suriyeli sığınmacıların hem de yerleşik halkın yaşayacakları sorunları asgari düzeye indirmek ve kentteki sosyal ayrışmayı minimize etmek için önem taşımaktadır. Belediyelerin salt Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleştirilmeleri amacıyla uygulanacak proje maliyetlerine katlanması “bütünleştirme maliyeti” olarak ifade edilebilir. Fakat araştırmada Suriyeli sığınmacılara yönelik çalışmalar yapan belediyelerin sığınmacıların bütünleştirilmelerine yönelik özel kaynak ayırmadıkları, başka bir ifadeyle bütünleştirme maliyetini bağımsız bir gider olarak göz önüne almadıkları tespit edilmiştir. Belediyelerin Suriyeli sığınmacıların bütünleştirilmesi için bağımsız bir bütçe ayırmamaları, bu konunun farklı boyutlarıyla ele alınamamasına, bütünleştirme projelerinin hayata geçirilmesi için gerekli fizibilite çalışmalarının yapılamamasına neden olmaktadır. Oysaki “bütünleştirme maliyetinin” yıllık veya dönemlik olarak (tahmini) belirlenmesi ve bütçeden bunun için ayrılacak olan payın özel olarak belirlenmesi bütünleştirme sürecinin daha etkin yürütülmesine katkı sağlayacaktır.

Bütünleştirme maliyetini göz önüne alıp bütçe ayıran belediyelerin bağımsız hareket ettikleri ve bütünleştirmeye yönelik çalışmalarında daha etkin oldukları görülmüştür. Bununla birlikte özel bir kaynak ayırsın ya da ayırmasın “kentle bütünleştirme” çalışmaları bulunan belediyelerin bünyelerindeki birimlerle bu hizmetleri yürüttükleri ya da bu işler için yeni birimler oluşturdukları görülmektedir. Bu durum belediyelerin kentle bütünleştirme çalışmaları arasında derin farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Yukarıda ifade ettiğimiz belediyelere ilişkin mevzuatta belediyelerin göç yönetimine ilişkin görev ve yetkilerine açıkça yer verilmemiş olması nedeniyle, belediyelerin farklı uygulamalarla bu süreci yönetmeleri belediyelerin görev ve yetkilerinin net olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu durum belediyeler arası farklı uygulamaları beraberinde getirdiği gibi bu sürecin yönetimini de karmaşık hale getirerek zorlaştırmaktadır. Oysa bu konuda mevzuatın güncellenmesi, belediyelerin

göç yönetimi süreçlerinde daha aktif ve planlı yapılanmalarını, daha sağlıklı adımların atılmasını sağlayacaktır.

Son olarak Suriye göçlerinden sonra Türkiye'nin bazı kentlerinde sığınmacı sayısının çok yoğun olması, belediyelerin sığınmacıların kentle bütünleşmelerinde önemli aktörler olarak öne çıkmalarında etkili olmuştur.

Türkiye'ye Suriye göçlerinden sonra göç alanında akademik çalışmalar artmıştır. Çünkü bu göçlere bağlı ortaya çıkan sorunların kendini göstermesi yeni çalışmaları zorunlu hale getirmektedir. Bu çalışmalar kurumsal bazlı yapıldığı gibi kent ölçeğinde de yapılabilmektedir. Suriyelilerin kentle bütünleşmesini konu alan çalışmamız belediyelerde yürütülmüş kapsamlı bir çalışmadır. Göç alanında çalışmalar yürüten diğer kurumların da Suriyelilerin kentle bütünleşmesindeki rollerinin kapsamlı incelenmesiyle de göç literatürüne önemli katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, (2007), “Türkiye’de Siyasi Reform: Uyum Paketleri ve Güncel Gelişmeler”, <https://www.ab.gov.tr/files/pub/tsr.pdf>, Erişim: 10.10.2021.
- Abadan Unat, N. (2002), Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-ötesi Yurttaşlığa, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Abadan Unat, Nermin, (1982), “Kentsel Bütünleşme”, *Türk Sosyal Bilimler Derneği Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı Ortak Semineri Sunuş Konuşması*, Ankara, Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı Yayını.
- Acuto, M., (2010), “Global Cities: Gorillas İn Our Midst. Alternatives: Global, Local, Political”, *Sage Publications*, 35(4), ss.425-448.
- Adana Büyükşehir Belediyesi, (2022), Büyükşehir ve IOM, Göçmenlerin Uyum ve Koordinasyonu için Çalışmaya Devam Ediyor, <https://www.adana.bel.tr/tr/haber/vatandaslar-ve-gocmenlerden-olusan-dezavantajli-60-kisi-belemedik-i-gezdi---kadina-siddete-hayir--dedi->, Erişim 10.09.2022.
- Adana Kent Konseyi, (2022), Adana Kent Konseyi Göç ve Mülteci Meclisi Yönetgesi, www.adanakentkonseyi.org.tr, Erişim 10.09.2022.
- Adıgüzel, Y., (2016), “Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler”, Göçmenlerin Kültürel Entegrasyonu, ed. Adem Esen ve Mehmet Duman, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı, İstanbul.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), (2014), Türkiye’deki Suriyeli Kadınlar, Ankara.
- Ager, A. ve Strang, A., (2008), “Understanding İntegration: A Conceptual Framework”, *Journal of Refugee Studies*, 21(2), ss.166-191.
- Ağanoğlu, H.Y., (2012), Osmanlıdan Cumhuriyete Balkanların Makus Talihi: Göç, Kum Saati Tarih Dizisi, İstanbul.
- Akçam, Zekeriya, (2006). “AB Kapısında Türkiye’nin Göç Politikası: Yeni Açılımlar Ne Olmalı”, *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirileri, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı Yayınları*, İstanbul, 8-11 Aralık 2005.

- Akçiçek, A., (2015), “Türkiye’deki Suriyelilerin Toplumsal ve Ekonomik Uyumu, Liberal Düşünce Dergisi, 1(80), ss. 51-61.
- Akçora, E., (1999), “İkinci Dünya Savaşı Sırasında Sürgün Edilen Ahıska Türkleri: İkinci Dünya Harbi ve Türkiye”, *Altıncı Askeri Tarih Semineri Bildirileri II*, Genelkurmay Basım Evi, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 20- 22 Ekim 1997.
- Akdoğan, A., (2003), *Kamu Maliyesi*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Akgül, D. A. ve Sezal, S. R., (2002), “Almanya’nın Asimilasyonist Politikaları ve Entegrasyon Anlayışı”, *Stratejik Analiz*, 3 (28), ss. 5–24.
- Akgür, Z. G., (1997), *Türkiye’de Kırsal Kesimden Kente Göç ve Bölgeler Arası Dengesizlik (1970-1993)*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Akkaya, A., (2016), “Almanya’nın Zorunlu Tercih: Mülteci Krizi Ekseninde Türk Alman İlişkilerini Yeniden Düşünmek”. *Bölgesel Çalışmalar*, 1(1), ss. 23-49.
- Akkayan, T., (1979), *Göç ve Değişme*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Akman, K., (2019), *Türkiye’de Belediyeler ve Sığınmacılar Politikadan Uygulamaya Samsun Örneği*, Astana Yayınları, Ankara.
- Aksoy, Z., (2012), “Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (20), ss. 294-295.
- Aksu, A., (2003), *Tarihi Gelişimi İçerisinde Siyasi, Kültürel ve Eğitim Açısından: Romanya Türklerinin Dünü ve Bugünü*, TİAD Yayınları, Ankara.
- Alpar, G., (2019), “İngilizlerin Göç Olayına Yaklaşımı”, <https://www.sde.org.tr/guray-alpar/genel/ingilizlerin-goc-olayina-yaklasimi-kose-yazisi-8996>, Erişim: 17.08.22.
- Alptekin, K., Akarçay Ulutaş, D. ve Ustabaşı Gündüz, D., (2018), “Konya’da Geçici Koruma Altında Yaşayan Suriyeliler Üzerine Bir Çalışma”, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 40 (2), ss. 87-114.
- Altıntaş, İ., (2008), *Dış Göç ve Din (Almanya’daki Türklerin Dini Hayatına İlişkin Sosyolojik Bir Çözümleme)*, DEM Yayınları, İstanbul.
- Ambrosini, M. (2013). “Immigration in Italy: Between Economic Acceptance and Political Rejection”, *Journal of International Migration and Integration*, 14, ss. 175-194.

- Andrijasevic, R. (2006) "Lampedusa in Focus: Migrants Caught Between the Libyan Desert and the Deep Sea" *Feminist Review*, 82 (1), ss. 120-125.
- Ansari, S., (2013), "Subjects or Citizens? India, Pakistan and the 1948 British Nationality Act", *The Journal of Imperial and Commonwealth History*, 41(2), ss. 285-312.
- Apaydın, F. (2009). "Kurumsal Teori ve İşletmelerin Kurumsallaşması", *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 10 (1), ss. 1-22.
- Apak, H., (2014), "Suriyeli göçmenlerin kente uyumları: Mardin örneği", *Mukaddime*, 5(2), ss. 53-70.
- Arıkan, Z., (1989), *Balkan Savaşı ve Kamuoyu*, Genelkurmay Basımevi, Ankara.
- Armaoğlu, F., (2010), 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995, 17. Baskı., Alkım Yayınları, Ankara.
- Aslan, G.G. ve Güngör, F., (2019), "Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Göç Sonrası Yaşadığı Sorunlar: İstanbul Örneği", *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), ss. 1602-1632.
- Aslan, N. S., (2010), *Migration and Security: History, Practice and Theory*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bilkent Üniversitesi Ekonomik ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Asselin, O., Dureau, F., vd., (2006), "Social Integration of Immigrants with Special Reference to the Local and Spatial Dimension" *The Dynamics of International Migration and Settlement in Europe*, (eds, Rinus Penninx, Maria Berger, Karen Kraal), University Press, Amsterdam.
- Ateş, Hamza ve Akpınar, Aydın, (2017), "Yerel Yönetimlerin Mültecileri Topluma Entegrasyonundaki Etkinliği: İstanbul İli İçerisinde Karşılaştırmalı Bir İnceleme", *11. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Elâzığ, 28 Eylül 2017, ss. 1216-1223.
- Avcu, T., (2018), *Avrupa'da Aşırı Sağ'ın Yükselişinin Göç Politikalarına Etkileri: Hollanda Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Avşar, İ., (2019), *Getto ve örgüt kültürü: İstanbul'daki Suriye gettoları örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), TOBB ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Avustralya İçişleri Bakanlığı, (2022), Learn About Being an Australian Citizen, <https://immi.homeaffairs.gov.au/citizenship/what-does-it-mean>, Erişim: 15.10.2022.
- Avustralya İçişleri Bakanlığı, (2022), Australia's Multicultural Policy History, <https://www.homeaffairs.gov.au/about-us/our-portfolios/multicultural-affairs/about-multicultural-affairs/our-policy-history>, Erişim: 14.10.2022.
- Avustralya İçişleri Bakanlığı, (2022), Australia's Multicultural Policy History, <https://www.homeaffairs.gov.au/about-us/our-portfolios/multicultural-affairs/about-multicultural-affairs/our-policy-history/>, Erişim 14.10.2022.
- Ayhan, K., (2014), "Türkiye'de Göç ve uyum tartışmaları: Geçmişe dönük bir bakış", *Idealkent*, 5(14), ss. 11-28.
- Bade, K. J. and Weiner, M., (1997), "Migration and Refugees Politics and Policies in the U.S", *Migration Past, Migration Future Germany and The United States*, (eds, Myron Weiner), Ber Ghahn Books, Oxford.
- Baki, R. (2018). "Avrupa Birliği Ülkeleri ile Türkiye'deki Lojistik Köy Uygulamaları ve Uygun Kuruluş Yeri Seçimi", *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (2), ss. 148-162.
- Baklavacıoğlu, Ö. N., (2010), Dış Politika ve Göç: Yugoslavya'dan Türkiye'ye Göçlerde Arnavutlar (1920-1990), Derin Yayıncılık, İstanbul.
- Baklavacıoğlu, Nurcan Özgür, (2009), "Bulgaristan Göçmenlerinin Gündeminde Mülkiyet, Vatandaşlık, Sosyal Güvenlik Sorunları ve Siyasal Temsilin Önemi" *Geçmişten Günümüze Asimilasyon Zorunlu Göç Anma Etkinlikleri*, İzmir, 26-27 Aralık 2009.
- Balakrishman, R., Zenaida, T. and Abada, T., (2005), "Spatial Residential Patterns and Socioeconomic Integration of Filipinos in Canada", *Canadian Ethnic Studies*", 2(37), ss. 67-76
- BAMF, (2022), Rapport, https://www.bamf.de/TR/Startseite/startseite_node.html, Erişim: 17.08.2022.
- Barın, H., (2019), *Türkiye'deki Suriyelilerin Entegrasyonunda Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Ankara Örneği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Başakşehir Belediyesi, (2017), Başakşehir Mültecilerin Entegrasyonuna Katkı Sağlayacak, www.basaksehir.bel.tr, Erişim 18.11.2022.

- Başaran, E., (2017), “Çokkültürlülük Olgusunun Kanada Örneği Ekseninde İncelenmesi”, *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(12), ss. 237-253.
- Başköy, D. ve Kızılboğa Özaslan, R. (2021). “Kurumsallaşmaya Etki Eden Faktörlerin Belediye Özelinde Analizi”, *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14 (3), ss: 1018–1037.
- Baştürk, Ş., (2018), “Göçmenlere Yönelik Sosyal Politikalar”, *Sosyal Politika*, (ed. Aysen Tokol, Yusuf Alper), Dora Basın Yayın Dağıtım, Bursa, ss.383-427.
- Bauböck, R., (2006), “Citizenship and migration concepts and controversies”, *Migration and citizenship legal status, rights and political participation*, (eds. Rainet Bauböck), IMISCOE Reports Amsterdam University Press, Amsterdam, ss. 15-31.
- Bauer, K., vd., (2004). International labor migration, economic growth and labor markets -The current state of affairs, RWI Discussioni
- Bauman, Z., (1999), Çalışma, Tüketim ve Yeni Yoksullar, (çev. Ümid Öktem), Sarmal Yayınevi, İstanbul.
- Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, (2009), Kentleşme Şûr’ası, Kentlilik Bilinci, Kültür ve Eğitim Komisyonu, Ankara.
- Beaman, M., (1924), “Current Legislation: The Immigration Act of 1924”, *American Bar Association Journal*, 10 (7), ss. 490–492.
- Bekaroğlu, E. A., (2010), *The Dutch, The Un-Dutch, and The Semi-Dutch: The Politics of Multiculturalism and Muslim Minorities in the Netherlands* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Bilkent Üniversitesi İktisadi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Berry, J. W., (2005), “Acculturation: Living successfully in two cultures”. *Int. Intercult Relations*, 29(6), ss. 697-712.
- Berry, J. W., (1997), “Immigration, Acculturation and Adaptation. Applied psychology: An International Review”, 46(1), ss. 5-68.
- Betts, A., A. Ali, ve Memişoğlu, F. (2017). “Local Politics And The Syrian Refugee Crisis: Exploring Responses In Turkey”, www.rsc.ox.ac.uk/files/files-1/local-politics-and-syrian-refugeecrisis_report-web.pdf, Erişim 08.01.2022.

- Betts, A., Loescher, G., ve Milner, J. (2017). Mülteci Koruma Siyaseti ve Pratiği Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, (Çev. Özgün Emre Koç), İKÜ Yayınevi, İstanbul.
- Bıyıklıoğlu T., (1955), Trakya'da Millî Mücadele, Cilt2, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Bibby, R. W., (1990), Mosaic Madness: The Poverty and Potential of Life In Canada, Stoddart, Toronto.
- Biröl, G., (2007), Bir Kentin Kimliği ve Kervansaray Oteli Üzerine Bir Değerlendirme, Arkitekt Dergisi, (14), ss. 46-54.
- Bither, J. and Ziebarth, A., (2016), In it for The Long Run: Integration Lessons from a Changing Germany, German Marshall Fund of the United States.
- Bolu Belediyesi, (2022), Bolu'dan Avrupa'ya Gitmek İsteyen Suriyelilere Ücretsiz Otobüs Desteği, <https://www.bolu.bel.tr/boludan-avrupaya-gitmek-isteyen-suriyelilere-ucretsiz-otobus-destegi/>, Erişim 08.10.2022.
- Bosswick, W. and Heckmann, F., (2006), "Integration of migrants: contribution of local and regional authorities", <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2006/social-policies/integration-of-migrants-contribution-of-local-and-regionalauthorities> , Erişim: 18.08.2022.
- Böcker, A. and Thränhardt, D., (2008), "The Institutional Setting of Naturalization and Multiple Citizenship: A Comparison of German and Dutch Policies" *Of States, Rights, and Social Closure Governing Migration and Citizenship*, (Ed. Oliver Schmidtke and Saime Özçürümez), Journal of International Integration and Immigration.
- Braudel, F. (2001). Uygarlıkların Grameri, (çev. M. Ali Kılıçbay), İmge Yayını, Ankara.
- Brick, K., Challinor, A. E., ve Rosenblum, M. R., (2011), Mexican and Central American Immigrants in The United States, Migration Policy Institute, Washington.
- Briggs, X. de S., (2005), "Social Capital and Segregation in the United States" *Desegregating The City, Ghettos, Enclaves and Inequality* (ed. David P. Varady), State University of New York Press, Albany.

- Brown, O., (2008), Migration and Climate Change, IOM Migration Research Series No. 31, International Organization for Migration, Geneva.
- Bruquetas Callejo, M., vd., (2007) Policymaking Related to Immigration and Integration, The Dutch Case, Country Report on the Netherlands.
- Bryant, C. G., (1981), "Depillarisation in the Netherlands. British Journal of Sociology", 32 (1), ss. 56-74.
- Bucerius, S. M. and Tonry, M. H., (2014), The Oxford Handbook of Ethnicity, Crime, and Immigration, Oxford Handbooks, Oxford.
- Bulkan, D., (2018), *Avrupa Birliği G Politikası ve Suriyeli Göçmenler*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Campomori, F. and Ambrosini, M. (2020). "Multilevel Governance in Trouble: The Implementation of Asylum Seekers' Reception in Italy As a Battleground", *Comparative Migration Studies*, 8(1), ss. 1-19.
- Canatan, K., (2018), "Hollanda'da Yaşayan Türkiyeli Kanaat Önderlerinin İdeal ve Reel Entegrasyon Algısı", *Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (1), ss. 31-56.
- Canatan, K., (2013), "Avrupa Toplumlarının G Algıları ve Tutumları: Sosyolojik Bir Yaklaşım", *Sosyoloji Dergisi*, 3(27), ss. 317-332.
- Canet, R., (2001), Fédération Ou Confédération, Quel Modèle Pour Un Canada Plurinational?. Chaire De Recherche Du Canada En Mondialisation, *Citoyenneté Et Démocratie*, ss. 1-13.
- Canpolat, H. ve Arner, H. O., (2012), "Küresel G ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin G Politikalarının Gelişimi", Orsam Raporu, ss. 1-30.
- Carrera, S. ve Den Hertog, L., (2015), Whose Mare? Rule of Law challenges in Thefield of Europeanbordersurveillance in the Mediterranean, CEPS Liberty and Security in Europe.
- Castles, S., (1995), "How Nation-States Respond to Immigration and Ethnic Diversity", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 21(3), ss. 293-308.
- Castles, S., vd., (1984) Here for good: Western Europes new ethnic minorities, Pluto Press, London.
- Castles, S. and Miller, M. J., (2003), Age of Migration: International Population Movements in the Modern World, Palgrave Macmillan, New York.

- Castles, S. and Ozkul, D., (2003), “The Migratory Process: A Comparison of Australia and Germany”, *The Age of Migration* (eds. Stephen Castles and Mark J. Miller), , Palgrave Macmillan, London.
- Castles, S., Miller, M. J., Bal, vd., (2008). Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri, (Çev. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut), İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Castles, S., vd., (2002) Integration: Mapping the Field, Report of a Project Carried Out by the Centre for Migration and Policy Research and Refugee Studies Centre, University of Oxford, Oxford.
- Cengizkan, A., (2005), “Türkiye’de Mübadele Konu ve Yerleşim Politikası”, *Yeniden Kurulan Yaşamlar 1923 Türk Yunan Zorunlu Nüfus Mübadelesi*, (ed. Müfide Pekin), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Chaloff, J., (2008), Albania and Italy Migration Policies and Their Development Relevance, A Survey of Innovative and “Development-Friendly” Practices in Albania and Italy, CESPI, Rome.
- Choate, M. I., (2007), “Sending States’ Transnational Interventions in Politics, Culture, and Economics: The Historical Example of Italy”, *1. International Migration Review*, 41(3), ss. 728-768.
- Chouliaraki, L. and Musarò, P., (2017), “The Mediatized Border: Technologies and Affects of Migrant Reception in the Greek and Italian Borders”, *Feminist Media Studies*, 17(4), ss. 1-15.
- Crisp, J. (2004). The Local Integration and Local Settlement of Refugees: A Conceptual And Historical Analysis, ResearchWorking Paper, 102, UNHCR, Switzerland.
- Coates, D. and Siavelis, P., (2009), Getting Immigration Right: What Every American Needs to Know, Potomac Boks, Inc, Washington.
- Collett, E. (2011). “Immigrant Integration in Europe in A Time of Austerity”, <https://www.migrationpolicy.org/sites/default/files/publications/TCM-integration.pdf>, Erişim: 08.08.2022.
- Collinson, S., (1993), Europe and International Migration, Pinter Publishers, Londra.

- Colombo, A. and Sciortino, G., (2004), "Italian Immigration: The Origins, Nature and Evolution of Italy's Migratory Systems", *Journal of Modern Italian Studies*, 9(1), ss. 49-70.
- Constant, A., Nottmeyer, O. and Zimmermann, K., (2012), "Cultural Integration in Germany", *Cultural Integration of Immigrants in Europe*, (ed: Yann Algan vd.), Oxford University Press.
- Çağlayan, S., (2006), "Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(17), ss. 67-91.
- Çağrı, Ali, (2006), "Afganistan'dan Zeytinburnu'na Yolculuk", *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirileri, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı Yayınları*, İstanbul, 8-11 Aralık 2005.
- Çakırcı Ö., (2016), "Uluslararası Göç, Yerel Yönetimler ve Toplumsal Uyum", *Türkiye Belediyeler Birliği*, 1(813), ss. 48-55.
- Çakırcı Ö. ve Yıldız, Y., (2016), "Türkiye Göç Politikalarının Entegrasyon ve Yerel Yönetimler Açısından İncelenmesi", *Ortadoğu Bağlamında Göç Sorunu* (ed. H. Mustafa Paksoy vd.), Efil Yayınevi, Ankara.
- Çakran, Ş., ve Eren, V., (2017), "Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(39), ss. 1-30.
- Çam, Y. (1998). *İkinci Dünya Harbi ve Türkiye*, Genelkurmay Basımevi, Ankara.
- Çamur, A., (2017), "Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Sorumluluğu: İzmir Örneği", *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (2),113-129.
- Çarabatır M. ve Hassa F., (2014), *Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Haklarının Korunması ve Yaşam Koşullarının Arttırılmasında Rol Alan STÖ'lerin Üç Sınır İlindeki Çalışmalarıyla İlgili Örnek Durum Analizi, İltica ve Göç Araştırma Merkezi Yayınları*, Ankara.
- Çavuşoğlu, H., (2007), "Yugoslavya-Makedonya Topraklarından Türkiye'ye Göçler ve Nedenleri", *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 41 (1), ss. 123-154.
- Çelik, G., (2016), *İç Göçle Gelen Hane Halkının Kentle Bütünleşme Süreci: Şanlıurfa Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.

- Çetin, İ., (2010), *Gecekonduunun Kentle Bütünleşme Sürecinde Alan-mekan Faktörü: İzmir Örneği*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Çiçekli, B., (2009), *Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Çoban, B., (2018), “Türkiye’de İşsizlik Profili Bağlamında Suriyeli Gençlerin İstanbul İşgücü Piyasasına Katılım Sorunları”, *Çalışma ve Toplum*, 1 (1), ss.193-216.
- Çolak, F., (2013), “Bulgaristan Türklerinin Türkiye’ye Göç Hareketi (1950-1951)”, *Tarih Okulu*, 16 (1), ss. 113-145.
- Danış, D., (2007), *Kökler ve Yollar: İstanbul’ da Iraklı Katolik Keldani Göçmenler, Transit Göç ve Ulus aşırı Dini Ağlar, Türkiye’de Göç Süreçleri*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. İstanbul.
- Danış, D., (2004), “Yeni Göç Hareketleri ve Türkiye”, *Birikim*, 1(185), ss. 1-15.
- Daniels, R. and Graham, O.L., (2001), *Debating American Immigration, 1882-present*, Lanham, MD, Rowman and Littlefield.
- Daoudov, M., (2015), “Türkiye’de Yabancıların Uyumunda Yerel Yönetimlerin Rolü”, *Uluslararası Göç ve Mülteci Uyumunda Kamu Yönetiminin Rolü* (ed. Yakup Bulut), Umuttepe Yayınları, Kocaeli, ss. 39-65.
- Day, R. J., (2000), *Multiculturalism and the History of Canadian Diversity*, University of Toronto Press.
- Del Boca, D. and Venturi, A., (2013), *Italian Immigration, Discussion Paper No. 938*, IZA, Germany.
- Deliorman, A., (1975), *Yugoslavya’da Müslüman Türk’e “Büyük Darbe”*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- Demirhan, Y. ve Aslan, S., (2015), “Türkiye’nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi”, *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), ss. 23–62.
- Demirtaş, H., (2003), “Sosyal Kimlik Temel Kavram ve Kuramı Varsayımlar”, *İletişim Araştırmaları*. 1(1), ss. 123-144.
- Deniz, O., (2009), *Uluslararası Göçler ve Türkiye’ ye Yansıması: Sığınmacılar, Mülteciler ve Yasadışı Göçmenler*, Çantay Kitap Yayınevi, İstanbul.

- Deniz, A. Ç., Ekinci, Y. ve Hülür, A. B., (2016), “Suriyeli sığınmacıların karşılaştığı sosyal dışlanma mekanizmaları”, *Sosyal bilimler araştırma dergisi*, 14(27), ss. 17-40.
- Deniz, O. ve Etlan, E., (2009), “Kırdan Kente Göç ve Göçmenlerin Uyum Süreci Üzerine Bir Çalışma: Van Örneği”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), ss. 472-498.
- De Wenden, C., (2011), “The Case of France”, *Migration Policymaking in Europe: The Dynamics of Actors and Contexts in Past and Present* (ed. Giovanna Zinkon vd.), Amsterdam University Press, Amsterdam, ss.61-94.
- Dewing, M., (2009), Canadian Multiculturalism, Library of Parliament Background Paper, Publication No. 2009-20-E., Library of Parliament, Ottawa.
- Dewing, M. and Leman, M., (2006). Canadian Multiculturalism, Library of Parliament, Parliamentary Research Branch, Ottawa.
- Diğer, O. B., Federici, vd., (2013), Suriyeli Mülteciler Krizi ve Türkiye Sonu Gelmeyen Misafirlik, USAK ve Brookings Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Dines, N., Montagna, N., ve Ruggiero, V., (2015), “Thinking Lampedusa: Border Construction, The Spectacle of Bare Life and The Productivity Of Migrants”, *Ethnic and Racial Studies*, 38(3), ss. 430-445.
- Docherty, J. C., (2007), Historical Dictionary of Australia, The Scarecrow Press, Maryland US, Third Edition, Toronto CA.
- Doğan, H. H., (2018), “Yerel Yönetimler Maliyesi”, *Yerel Siyaset* (Ed. Hakan Reyhan ve Ayşen Satır Reyhan), Palme Yayınları, Ankara.
- Doğanay, H., vd., (2011) Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Doosje, B. ve Ellemers, N., (1997), “Stereotyping Under Threat: The Role of Group Identification”, *The Social Psychology of Stereotyping and Group Life* (eds. Russel Spears, vd.), Blackwell, Oxford.
- Doytcheva, M., (2009). Çokkültürlülük, (çev. Tuba Akıncılar Onmuş), İletişimYayıncılık, İstanbul.
- Doytcheva, M., (2013), Çok Kültürlülük, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Dönmezer, S., (1982), Sosyoloji, Savaş Yayınları, Ankara.

- Duman, B., (2010), Türkiye'ye Yönelik Türkmen Göçü ve Türkiye Deki Türkmen Varlığı, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara.
- Duman, M. Z., (2009), "Küreselleşme, Kimlik ve Çokkültürlülük", *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (1), ss. 93-112.
- Duruel, M., (2017), "Suriyeli Sığınmacıların Türk Emek Piyasasına Etkileri Fırsatlar ve Tehditler", *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 3(2), ss. 207-222.
- Duyvendak, J. W. ve Scholten, P., (2009), "Questioning the Dutch Multicultural Model of Immigrant Integration", *Migrations Soci  t  *, 122(5), ss. 1-24.
- Edgar, B., (2004), Policy Measures to Ensure Access to Decent Housing for Immigrants and Ethnic Minorities, Dundee and St. Andrews, Joint Centre for Scottish Housing Research.
- Efendioğlu, İ., (1985), "Bulgaristan'da Türkler: D n ve Bugün, Bulgaristan'da Türkler Semineri", *Ankara Rektörlüğü Yayınları*, 94 (1), ss. 9-14.
- Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM), (2001), Dünyada ve Türkiye'de Yasa Dışı G ç, Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Hudut İltica Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Ekici, S. ve Tuncel, G., (2015), "Güç ve İnsan", *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9), ss. 9-22.
- Ekşi, N., (2016), "İklim M ltecipleri", *G ç Araştırmaları Dergisi*, 2(2), ss. 10-58.
- El-Hinnawi, E., (1985), Environmental Refugees, UNEP, Nairobi.
- Entzinger, H., (2006), Changing the Rules While the Game is On: From Multiculturalism to Assimilation in the Netherlands, In Migration, Citizenship, Ethnos, Palgrave Macmillan, New York.
- Entzinger, H., (2003), "The Rise and Fall of Multiculturalism: The Case of the Netherlands", In *Toward Assimilation and Citizenship: Immigrants in Liberal Nation-States* (eds. Christian Joppke ve Ewa Morawska), Palgrave Macmillan, London, ss. 59-86.
- Erder, S., (2006), Refah Toplumunda Getto, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Erdoğan, M. M., (2020), Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın erevesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

- Erdoğan, M. M., (2018), Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Erdoğan, M. M., (2017), Kopuş'tan Uyum'a Kent Mültecileri: Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği, Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, İstanbul
- Erdoğan, M.M., (2014), Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması, Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi Yayınları, Ankara.
- Ereş F. (2015), "Türkiye'de Göçmen Eğitimi Sorunsalı ve Göçmen Eğitiminde Farklılığın Yönetimi" *Çankırı Karatekin Üniversitesi SBE Dergisi*, 6(2), ss. 17-30.
- Erkal, M., (1998), "Social Integration", <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/101068>, Erişim 10.11.2021.
- Erkal, M. E., vd., (1997) Ansiklopedik Sosyoloji Sözlüğü, Der Yayınları, İstanbul.
- Erkul, H., vd., (2016). "ABD ve Almanya yerel yönetimlerinin karşılaştırılması", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14(27), ss.33-58.
- Ermağan, İ., (2019), "Dünyada Göç Politikaları ve Yönetimi", *Bilimevi Dış Politika Dergisi*, 1(7), ss.101-121.
- Ersoy, M., (1985), Göç ve Kentsel Bütünleşme, Türkiye Geliştirme Araştırmaları Vakfı Yayınları, Ankara.
- Eryılmaz, B., (2010), Kamu Yönetimi, Okutman Yayıncılık, Ankara.
- Esen, A., (2019), Uluslararası Düzensiz Göçler ve Yerel Yönetimler, Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler, Aryan Basımevi.
- Esser, H., (2006), "Migration, Language and Integration", <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.376.2951&rep=rep1&type=pdf>, Erişim 12.12.2021.
- Esser, H., (2004), "Does the New Immigration Require a New Theory of Intergenerational Integration?", *International Migration Review*, 38 (3), ss. 1126-1159.
- Esser, H., (2000), "Integration and Ethnic Stratification" Towards Emerging Ethnic Classes in Europe? Volume 1 Workshop Proceedings, Project

- Conclusions, Integration and Ethnic Stratification, Ethnic Economy and Social Exclusion”, *Weinheim Freudenberg Stiftung GmbH*, ss. 49-84.
- Euronews (2019). “İtalya Nüfusu Azalan Köylere Yerleşip İş Kuranlara 25 Bin Euro Teşvik Verecek”, <https://tr.euronews.com/2019/09/13/italya-nufusu-azalan-koylere-yerlesip-is-kuranlara-25-bin-euro-tesvik-verecek> , Erişim 15.06.2021.
- European Commission, (2020), “Action Plan on Integration and Inclusion 2021-2027”, https://ec.europa.eu/homeaffairs/sites/default/files/pdf/action_plan_on_integration_and_inclusion_20_21-2027.pdf, Erişim 11.11.2021.
- European Commission, (2011), “European agenda for the integration of third-country nationals”, <https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0455:FIN:EN:PDF>, Erişim: 11.11.2021.
- European Union, (2004), “Common Basic Principles for Immigrant Integration Policy in The European Union”, <http://europa.eu/rapid/press-release04321>, Erişim: 18.05.2021.
- Faist, T., (2003), *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Fauser, M., (2006), “Transnational Migration a National Security Risk? Securitization of Migration Policies in Germany, Spain and the United Kingdom”, *Center for International Relations Report*, 2(6), ss. 1-19.
- Favell, A., (2014), *Immigration, Integration and Mobility: New Agendas in Migration Studies: Essays 1998-2014*, Ecpr Press, United Kingdom.
- Federal Office for Migration and Refugees, (2022), *Rapport*, https://www.bamf.de/TR/Startseite/startseite_node.html, Erişim 15.11.2021.
- Fertig, M., (2002), *Germany as an Immigration Country: Empirical Evidence* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ruprecht-Karl University, Münih.
- Fichter, J. (2009). *Sosyoloji Nedir*, (çev. Nilgün Çelebi), Anı Yayıncılık, Ankara.
- Fiddick, J., (1999), *Immigration and Asylum* (Research Paper 99/16), House of Commons Library, Londra.

- Fielden, A., (2008), "Local Integration: An Under-Reported Solution to Protracted Refugee Situations", <https://www.unhcr.org/486cc99f2.pdf>, Erişim 08.05.2021.
- Frontex, (2022), Who Are We, <https://frontex.europa.eu/about-frontex/who-we-are/origin-tasks/>, Erişim: 18.08.2022.
- Frug, G. ve Barron, D., (2006), "International Local Government Law", *The Urban Lawyer* 38 (1), ss. 1-62.
- Galeano, E. (1983). Latin Amerika'nın Kesik Damarları, (çev. Attila Tokatlı), Alan Yayıncılık, İstanbul.
- Geddes, A., (2003), *The Politics of Migration and Immigration in Europe*, Sage Publications, London.
- Gelişim Ansiklopedisi, (1979), "Amerikan Tarihi", Fasikül No:78, Gelişim Yayını, İstanbul.
- Geis, W., (2011), *From Immigration to Integration: Four Essays on Economic Aspects of the Transition Process Books*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Tübingen Universitat, Tübingen.
- Genelkurmay Başkanlığı, (2006), Tarihte Türk-Rumen İlişkileri, Genelkurmay Ataşe ve Denetleme Başkanlığı Yayınları, Genelkurmay Basımevi, Ankara.
- Geray, C., (1962), Türkiye'den ve Türkiye'ye Göçler ve Göçmenlerin İskanı (1923-1961), Siyasal Bilgiler Fakültesi, Maliye Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Germain, F., (2008), "For the Nation and for Work: Black Activism in Paris of the 1960s. *Migration and Activism in Europe Since 1945*, (eds. Wendy Pojmann), Palgrave Macmillan, New York, ss. 15-33.
- Ghosh, R., (2018), "Multiculturalism in a Comparative Perspective: Australia, Canada and India", *Canadian Ethnic Studies*, 50(1), ss. 15-36.
- Ghosh, R., (2004), "Public Education and Multicultural Policy in Canada: The special Case of Quebec", *International Review of Education*, 50(5), ss. 543-566.
- GIZ (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit), (2020), "Almanya ve Türkiye Belediyelerinde Entegrasyon Konseptleri Toplumun tümünü İlgilendiren Bir Görev Olarak Entegrasyon", <https://www.dstgb.de/publikationen/dokumentationen/nr-154-deutsche-und->

[tuerkische-integrationskonzepte/doku-dstgb-final-tuerkce.pdf?cid=dod](https://www.dstg.de/ueber-dstg/ueber-dstg/tuerkische-integrationskonzepte/doku-dstgb-final-tuerkce.pdf?cid=dod),
Erişim: 17.08.2022.

- Giannetto, L., vd., (2019), National Report on The Governance of The Asylum Reception System in Italy, Ceaseval research on the common European asylum system, Chemnitz.
- Giddens, A., (2010), “Göçmenlerin Emek Piyasası Üzerindeki Etkisi” *Sosyoloji Başlangıç Okumaları*, Say Yayınları, Ankara, ss. 522-527.
- Gish, O., (1968), “Color and Skill: British Immigration, 1955-1968”, *International Migration Digest*, 3(1), ss. 19-33.
- Glazer, N., (1993), “Is Assimilation Dead?”, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 530(1), ss. 122-136.
- Goldberg, D. T., (1994), “Introduction: Multicultural Conditions”, *Multiculturalism: A Critical Reader*, (eds. David Theo Goldberg), Basil Blackwell, Oxford, ss.1-45.
- Gordon, M. M., (1964), *Assimilation in American life: The Role of Race, Religion, and National Origins*, Oxford University Press on Demand.
- Government of Canada, (2022), Welcome Refugees: Canada Resettled Syrian Refugees, <https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/services/refugees/welcome-syrian-refugees.html> , Erişim: 20.10.2021.
- Greeley, A. M., (1971), *Why Can't They be Like Us?: America's White Ethnic Groups*, Clarke, Irwin and Company, USA.
- Goularas Bayındır, G., (2012), “1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Günümüzde Mübadil Kimlik ve Kültürlerinin Yaşatılması”, *Alternatif Politika*, 4(2), ss.129-146.
- Gower, M., (2015), *Immigration and Asylum: Changes Made by the Coalition Government 2010 – 2015*, House of Commons Library Briefing Paper, UK.
- Göç İdaresi Başkanlığı, (2022), Göç Tarihi, <https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi>, Erişim: 13.04.2022.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2021), “Göç ve Uyum Semineri”, https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Yayinlar/Kitapciklar/goc_uyum_calistayi.pdf, Erişim:15.03.2021.

- Göç Terimleri Sözlüğü, (2009), Uluslararası Göç Hukuku, (ed. Bülent Çiçekli), Uluslararası Göç Örgütü, Cenevre.
- Göktürk, Hamit, (2006), “Doğu Türkistan’ dan Anadolu’ya Göçler”, *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirileri, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı Yayınları*, İstanbul, 8-11 Aralık 2005.
- Görmez, K., (1997), *Yerel Demokrasi ve Türkiye*, Hizmet-İş Sendikası, 2. Baskı, Vadi Yayınları, Ankara.
- Gutmann, A., (1994), *Multiculturalism: Examining the Politics of Recognition*, Princeton University Press, Princeton.
- Güçer, M., Karaca, S. ve Dinçer, O.B., (2013), “Sınırlar Arasında Yaşam Savaşı: Suriyeli Mülteciler Alan Araştırması”, http://www.usak.org.tr/images_upload/files/suriyeli%20m%C3%BClteciler%20film%20nete.pdf, Erişim 09.06.2021.
- Güçük, M., (2007), *Yerel Özerklik Açısından Belediyelerin Mali Yeterliliği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güleç, Mustafa, (2012), “Hollanda Kültürünün Üçüncü Bakış Açısından Görünümü: İngiliz Gözüyle Hollandalılar,” *International Participated Science and Culture Symposium*, Batman, 18-20 April 2012, ss.921-932.
- Gümüş, M., (2018), *Yerel Yönetimlerin Sermaye Piyasaları Yoluyla Finansmanı: Yerel Yönetim Tahvilleri, Yerel Yönetim Bankacılığı ve İller Bankası Uygulaması* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Günel, P. (2009). *Avrupa Birliği'nin Sosyal Politikası Çerçevesinde Güney Avrupa Sosyal Devlet Modeli ve Türkiye*. (Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi), Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Günay, Ü., (1998), *Din Sosyolojisi*, İnsan Yayınları, İstanbul.
- Gündüz, M. ve Yetim, N., (1996), *Terör ve Göç*, 2. Ulusal Sosyoloji Kongresi Kitabı, Devlet İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara.
- Güngör, Fethi, (2006), “Kafkasya’da Bitmeyen Soykırım ve Sürgün Soykırımlarla Dolu Bir İnsanlık Tarihi” *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirileri, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı Yayınları*, İstanbul, 8-11 Aralık 2005.

- Habiçoğlu, B., (1993), Kafkasya'dan Anadolu'ya Gler ve İskanları, Nart Yayıncılık, İstanbul.
- Haksever, A., (2014), *Federal Almanya'da G ve Entegrasyon Politikaları* (Uzmanlık Tezi), Dış İlişkiler ve Yurt Dışı İşçi Hizmetleri Genel Mdrlğ, Ankara.
- Hamberger, A., (2009), "Immigrant Integration: Acculturation and Social Integration", *Journal of Identity and Migration Studies*, 3(2), ss. 2-21.
- Hampshire, J., (2008), "Disembedding liberalism? Immigration politics and security in Britain since 9/11", *Immigration policy and security*, Routledge, ss. 117-137.
- Hansen, R., (1999), "The politics of citizenship in 1940s Britain: The British Nationality Act.", *Twentieth Century History*, 10(1), ss. 67-95.
- Hargreaves, A. G., (2007), *Multi Ethnic France: Immigration, Politics, Culture and Society*, Taylor and Francis, New York.
- Hathaway, J. C., (2005), *The Rights of Refugees Under International Law*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Hawkinson, J. L., (2008), *Searching for a Place to Call Home: The Challenges Facing Europe's Cosmopolitan Citizens*, Macalester International, Macalester.
- Heckmann, F., (2006), "Integration and Integration Policies. Bamberg: European Forum for Migration Studies", <http://www.efms.uni-bamberg.de/pdf/INTPOL%20Final%20Paper.Pdf>, Erişim: 20.09.2021.
- Henderson, G. ve Olasiji, T., (1995), *Migrants, Immigrants and Slaves: Racial and Ethnic Groups in America*, University Press of America, Maryland.
- Henkes, C. vd., (2020) *Entegrasyon, G ve Sosyal Demokrasi*, (ev. Tamer İlbuğa), *Sosyal Demokrasi El Kitabı 5*, Friedrich Ebert Vakfı Siyaset Akademisi Birimi, İstanbul.
- Higham, J. (2002). *Strangers in the Land: Patterns of American Nativism, 1860-1925*, Rutgers University Press, Rutgers.
- Hirschman, C., (2014), "Immigration to the United States: Recent Trends and Future Prospects, Malaysian Journal of Economic Studies" *Journal of the Malaysian Economic Association and the Faculty of Economics and Administration*, 51(1), ss. 69-85.

- Hobsbawm, E., (2008), Devrim Çağı 1789-1848, (çev. Bahadır Sina Şener), Dost Kitabevi, Ankara.
- Hoekstra, M. S., Kohlbacher, J. ve Rauhut, D. (2018). “Migration Governance in Three European Cities: New Local Paradigms”, <https://doi.org/10.1007/978-3-319-65996-1>, Erişim: 10.05.2022.
- Hollifield, J. F., (2010), “Immigration, Integration and the Republican Model in France, Presented at the APSA 2010 Annual Meeting”, <https://ssrn.com/abstract=1642214>, Erişim: 10.05.2022.
- Hollifield, J., vd., (2014) Controlling Immigration: A Global Perspective, Stanford University Press, Stanford.
- Hoving, I. (2004). “Circumventing Openness: Creating New Senses of Dutchness”, <https://escholarship.org/uc/item/1g62t1wx>, Erişim: 10.05.2022.
- Howarth, D. and Varouxakis, G., (2014), Contemporary France: An Introduction to French Politics and Society, Routledge Press, New York
- Ibrido R. and Marchese C., (2020). Integration Policies, Practices and Experiences, Italy Country Report,
- Ibrido R. ve Terlizzi A., (2019), “Refugee Protection Regimes Italy Country Report”, www.respondmigration.com, Erişim: 17.02.2022.
- Ihlamur, S.G. ve Öner, A.Ş., (2012), Küreselleşme Çağında Göç: kavramlar ve tartışmalar, İletişim Yayıncılık, İstanbul.
- International Organization for Migration (IOM), (2022), World Migration Report 2022: Chapter 2 – Migration and Migrants: A Global Overview, <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022-chapter-2>, Erişim 04.06.2022.
- International Organization for Migration (IOM), (2020), “World Migration Report 2020”, https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf, Erişim 12.1.2021.
- International Organization for Migration (IOM), (2018), Integration and Social Cohesion: Key Elements for Reaping the Benefits of Migration, Global Compact Thematic Paper Integration and Social Cohesion.
- İçduygu, A., (2012), Kentler ve Göç: Türkiye, İtalya ve İspanya, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

- İçduygu, A. and Kirişçi, K., (2009), Land Of Deverse Migrations: challenges of emigration and immigration in Turkey, Maraton Dizgievi, İstanbul.
- İçduygu, A., vd., (2014) Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları: 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere, Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi, İstanbul.
- İHD (İnsan Hakları Derneği), (2014), "Yok Sayılanlar; Kamp Dışında Yaşayan Suriye'den Gelen Sığınmacılar İstanbul Örneği" <http://www.ihd.org.tr/images/pdf/2013/YokSayılanlar.pdf>, Erişim: 20.08.2022.
- İnat, K., (2016), "Almanya'nın Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikası". http://ormer.sakarya.edu.tr/20,3,,50,almanya_nin_suriyeli_multecilere_yonelik_politikasi.html, Erişim:17.09.2022
- İpek N., (2006), İmparatorluktan Ulus Devlete Göçler, Serander Yayınları, Trabzon.
- Jayasuriya, L., (1990), "Language and Culture in Australian Public Policy: Some Critical Reflections", *International Migration Review*, 24(1), ss. 124-148.
- Jenkinson, J., (2016), "Soon Gone, Long Forgotten: Uncovering British Responses to Belgian Refugees During the First World War", *Immigrants and Minorities*, 34(2), ss. 101-112.
- Jimenez, T. R., (2011), Immigrants in the United States: How Well are the Integrating into Society, DC Migration Policy Institute, Washington.
- Johnson, C., (2000), Governing Change: From Keating to Howard, St. Lucia: University of Queensland Press, St. Lucia
- Johnson, K.R., vd., (2014) Understanding Immigration Law, Lexis Nexis Yayıncılık, Ankara.
- Joppke, C., (2007), "Beyond National Models: Civic Integration Policies for Immigrants in Western Europe", *West European Politics*, 30(1), ss. 1-22.
- Jupp, J., (2009), "Immigrant Settlement, Ethnic Relations and Multiculturalism in Australia" *In Nations of immigrants: Australia and the USA Compared* (eds. John Higley and John Nieuwenhuysen-Stine Neerup), Edward Elgar Publishing Inc., Cheltenham.
- Jupp, J., (2007), "The Quest for Harmony", *Social Cohesion in Australia*, (eds. James Jupp, and John Nieuwenhuysen, Emma Dawson), Cambridge University Press, New York.

- Jupp, J., (2002), *From White Australia to Woomera: The Story of Australian Immigration*, Cambridge University Press, New York.
- Jupp, J., (1995), "From 'White Australia'to 'part of Asia': Recent Shifts in Australian Immigration Policy Towards the Region", *International Migration Review*, 29(1), ss. 207-228.
- Juteau, D., (2000), "Le Défi de l'option Pluraliste", *Penser La Nation Québécoise, Montréal, Québec Amérique* (eds. Michel Venne), Revue internationale d'études québécoises, ss. 199-214.
- Kahraman, S. ve Taniyici, Ş., (2018), "Türkiye'de Suriyeli Sığınmacılar Örneğinde Çok Düzeyli Göç Yönetişimi", *TESAM Akademi Dergisi*, 5(1), ss. 235-280.
- Kalaycı, S., (2016), "Sığınmacıların Korunmasına Yönelik Türk Sivil Toplum Kuruluşları", <http://insamer.com/wpcontent/uploads/2014/03/siginmacilarin-korunm.-y%C3%B6n.-t%C3%BCrk.-stk...pdf>, Erişim:09.01.2022.
- Kalkman, M., (2018), "European Council on Refugees and Exiles (ECRE), Country Report: Germany 2018 Update", The Asylum Information Database (AIDA).
- Kamu Denetçiliği Kurumu, (2018), "Türkiye'deki Suriyeliler (Özel Rapor)", Elma Teknik Basım Matbaacılık, Ankara.
- Karaçay, Ayşen Biriz, (2006), "Düzensiz Göç Politikaları ve Türkiye'nin Uygulamaları", *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirileri, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı Yayınları*, İstanbul, 8-11 Aralık 2005.
- Karasu, M. A., (2017), "Göç ve Uyum Sorunu", *Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildiri Kitabı: Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü*, (ed. Ahmet Yatkın), Elazığ, 28-30 Eylül 2017.
- Karasu, M. A., (2016), "Şanlıurfa'da yaşayan Suriyeli sığınmacıların kentle uyum sorunu", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(3), ss. 995-1014.
- Karakoç, R., (2010), *Göç ve Siyasal Katılma Davranışı: Konya Örneğinde Kentsel Bütünleşme ve Siyasal Katılma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Karataş, K., (1987), *Geçekondu Ailelerinin Kentle Bütünleşmelerini Engelleyen Nedenler ve Ortaya Çıkan Toplumsal Sorunlar* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karataş, K. ve Baloğlu, M. (2018). “Kültürleşme Stresi Kısılacındaki Suriyeli Öğrenciler”, *Turkish Studies*, 13 (27), ss. 971-990.
- Karpat, K. H. (2010). *Osmanlıdan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*, 1. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Kartal, B., (2018), “Türkiye’ye Yönelik Suriyeli Göçünün Çok Yönlü Doğasına Giriş, Beklenmeyen Misafirler: Suriyeli Sığınmacılar Penceresinden Türkiye Toplumunun Geleceği”, *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 3(2), ss. 13-29.
- Kastoryano, R., (2000), *Kimlik Pazarlığı Fransa ve Almanya’da Devlet ve Göçmen İlişkileri*, (çev. Ali Berktay), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kaya, A., (2016), *İslam, Göç ve Entegrasyon*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Kaya, A. (2014). “Ötekini Anlamak Mümkün mü?”, *Farklılıkların Birlikteliği: Türkiye ve Avrupa’da Bir Arada Yaşama Tartışmaları*, (ed. Ayhan Kaya), Hiperlink Yayınları, İstanbul.
- Kaya, E., (2003), *Kentleşme ve Kentlileşme*, İlke Yayıncılık, İstanbul.
- Kaya, E., Şentürk, H., vd., (2007), “Modern Kent Yönetimi-1”, <http://erolkaya.com/wp-content/uploads/kitaplar/modern-kent-yonetimi.pdf>, Erişim: 29.05.2022.
- Kaya K., (2008), “Amiran Kurtkan’ın Düşünce Sisteminde Din ve Sosyal Bütünleşme”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, 1(176), ss. 57-69.
- Kayam, H. C., (1993)., *Lozan Barış Antlaşmasına Göre Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Konunun TBMM’de Görüşülmesi*, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 9 (27), ss. 581-608.
- Kaynak, M., vd., (1993) *Iraklı Sığınmacılar ve Türkiye (1988-1991)*, Tanmak Yayınları, Ankara.
- Keleş, R., (1982), “Türkiye’de Kentleşme ve Kentsel Gelişme Politikaları (Kentsel Bütünleşme)”, *Türk Sosyal Bilimler Derneği Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı*, 1(4), ss. 67-78.

- Kemaloğlu, A. İ., (2012), *Bulgaristan'dan Türk Göçü (1985-1989)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.
- Kenanoğlu, M., (2019), *Refugee integration and entrepreneurship: the case of Syrians in Turkey* (Unpublished Doktoral Thesis), Middle East Technical University, Ankara.
- Kıray, M., (1998), *Kentleşme Yazıları*, Bağlam Yayınları, Ankara.
- Kırımlı, Hakan, (2006), “Kırım’dan Türkiye’ye Kırım Tatar Göçleri”, *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirileri, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı Yayınları*, İstanbul, 8-11 Aralık 2005.
- Kiştir, A., (2003), *Avrupa Birliği’nin Eğitim Politikası* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kirişçi, Kemal, (1999), “Türkiye’ye Yönelik Göç Hareketlerinin Değerlendirilmesi”, *Türkiye Cumhuriyeti’nin 75 Yılına Toplu Bakış: Uluslararası Kongresi*, İstanbul Tarih Vakfı, 10-12 Aralık 1998, 1(1), ss. 111-122.
- Kınık, K., (2010), “Göç, Sürgün ve İltica”, *Hayat Sağlık Dergisi*, 1(2), ss. 36-39.
- Koca, M., (2002), “AB Ülkelerinde Göç, Mülteciler ve Yabancı Uyrukluların İstihdamı”, *Türk İdare Dergisi*, 1(74), ss. 97-133.
- Kocaoğlu, Timur, (2006), “Orta Asya’dan Türkiye’ye Göçler (1981-2006),” *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirileri, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı Yayınları*, İstanbul, 8-11 Aralık 2005.
- Koç F., (2015), *Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Yerel Özerklik ve İdari Vesayet* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Koç, M., Görücü, İ., ve Akbıyık, N., (2015), “Suriyeli Sığınmacılar ve İstihdam Problemleri”, *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), ss. 63-93.
- Koçak, O., Arslan, H., ve Eti, S., (2017), “Belediyelerde Sosyal Politika Uygulamaları ve Pendik Belediyesi Örneği”, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(12), ss.119-144.
- Kodaman, Ö., (2008), *Türkiye ile Yunanistan Arasında Nüfus Mübadelesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.

- Konukman, E., (1990), Tarihi Belgeler Işığında Büyük Göç ve Anavatan: Nedenleri, Boyutları, Sonuçları, Türk Basın Birliği, Ankara.
- Koser, K., (2005), “Irregular Migration, State Security and Human Security”,
https://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/policy_and_research/gcim/tp/TP5.pdf, Erişim: 17.05.2022.
- Köftürçü, H., (2017), “Avrupa’da Müslüman-Hıristiyan Bağlamında Göç Olgusu”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(50), ss: 959-965.
- Köker, T., (2007), “Göçmenlik Dersler Türkiye’nin Zorunlu Göç Deneyimi”, *Egeyi Geçerken 1923 Türk Yunan Nüfus Mübadelesi* (Der. Renee Hirschon), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, ss. 291-312, İstanbul.
- Köse, S., (2012), *Çokkültürcülük Politikalarından Entegrasyon Politikalarına Geçiş: Hollanda’daki Türkiye Kökenli Göçmenler Üzerine Bir İnceleme* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kuhlman, T., (1991), “The Economic Integration of Refugees in the Developing Countries: a Research Model”, *Journal of Refugee Studies*, 4(1), ss. 1-20.
- Kunz, J. L. ve Sykes, S., (2007), *From Mosaic to Harmony: Multicultural Canada in the 21st Century*, Policy Research Initiative, Ottawa.
- Kutlu, Denizcan, (2015), “Sosyal Yardım Hakkı Tartışması: Türkiye’de Bir ‘Sosyal Haksızlık’ Olarak Sosyal Yardımlar”, *VII, Sosyal İnsan Hakları Uluslararası Sempozyumu Bildirisi*, Denizli, 10-11 Aralık 2015, ss. 365-382.
- Küçük, H., (2019), “Yerel Yönetim Sistemlerinde İtalya Örneği”, *Journal of Political Administrative and Local Studies*, 2(1), ss.1-26
- Kymlicka, W., (1995), *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*, Oxford University Press, Oxford.
- Kymlicka, W., (2015), *Çokkültürlü Yurttaşlık. Azınlık Haklarının Liberal Teorisi*, (çev. Abdullah Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Kymlicka, W. and Norman, W., (2000), *Citizenship in Diverse Societies*, Oxford University Press, Oxford.
- Laczko, F. and Aghazarm, C., (2009), *Migration, Environment and Climate Change: Assessing the Evidence*, International Organization for Migration, Geneva

- Lamoureux, F. M. É., (2010), “The Setting Sun: Immigration Policy, Race Relations and Multiculturalism in Post-Colonial Great Britain, Université Du Sud ToulonVar”, <http://dumas.ccsd.cnrs.fr/docs/00/53/45/79/PDF/LamoureuxMacIvor.pdf>, Erişim: 17.04.2022.
- Latif, D., (2002), “Refugee Policy of the Turkish Republic”, *The Turkish Yearbook*, 1(33), 1- 29.
- Lee E. S., (1966), “A Theory of Migration Demography”, *University of Pennsylvania*, 3(1), ss: 45-57.
- Lee, C., (2009), “Sociological Theories of Immigration: Pathways to Integration for U.S. Immigrants”, *Journal of Human Behaviour in the Social Environment*, 19(6), ss. 730-744.
- Lefebvre, M., (2005), Amerikan Dış Politikası, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Lerner, K. L., vd., (2006) Immigration and Multiculturalism: Essential Primary Sources, Thomson Gale Press, Farmington Hills.
- Levent, F. ve Çayak, S., (2017), “Türkiye’deki Suriyeli Öğrencilerin Eğitimine Yönelik Okul Yöneticilerinin Görüşleri”, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14-1(27), ss. 21-46.
- Levinson, A., (2005), Regularisation Programmes in Italy, Centre on Migration, Policy and Society, University of Oxford, Oxford
- Li, M. ve Frieze, I.H. (2012), “Before the Big Decision: Psychological Theories on Premigration Motivation, Immigration Policies, Challenges and Impact”, *Nova Science Publishers*, 1(1), ss. 3-27.
- Loescher, G., vd., (2008) The United Nations High Commissioner for Refugees the Politics and Practice of Refugee Protection Into The Twenty-First Century, Routledge.
- Lohrmann, R., (2000), “Migrants, Refugees and Insecurity, Current Threats to Peace”, *International Migration*, 38 (4), ss. 3-22.
- Lomba, S. D., (2010), “Legal Status and Refugee Integration: A UK Perspective”, *Journal of Refugee Studies*, 23(4), ss. 415-436.
- Lovatt, R, vd., (2006), “Foyers in the UK and France: Comparisons and Contrasts”, *European Journal of Housing Policy*, 6 (2), ss. 151-166.

- Löwenheim, O. and Gazit, O., (2009), "Power and Examination: A Critique of Citizenship: Tests", *Security Dialogue*, 40 (2), ss. 145-167.
- Luchtenberg, S., (2002), "Bilingualism and Bilingual Education and Their Relationship to Citizenship from a Comparative German-Australian Perspective", *Intercultural Education*, 13 (1), ss. 49-61.
- Luibhéid, E., (2002), "Entry Denied: Controlling Sexuality at the Border", <https://www.jstor.org/stable/10.5749/j.ctttvvgx>, Erişim: 17.05.2022.
- Lütem, Ö.E., (2012), 1984-89 Dönemi Türkiye'nin Bulgaristan Politikası ve 89 Göçü: Bulgaristan'da 1984-89 Azınlık Politikaları ve Türkiye'ye Zorunlu Göç, Yıldız Teknik Üniversitesi, Balkan ve Karadeniz Araştırma Merkezi, İstanbul.
- Mackreath, H. ve Sağnıç, Ş. G., (2017), Türkiye'de Sivil Toplum ve Suriyeli Mülteciler, 1. Baskı, Yurttaşlık Derneği Yayınları, İstanbul.
- Mahtani, M., (2002), "Mixed Race. Women, Identity and Canada's Multicultural Policy", *Policy Matters*, 1(8), ss. 67-90.
- Main, H., (2006), "France and The Netherlands: Immigration, Assimilation, and Conflict", <https://digital.lib.washington.edu/researchworks/bitstream/handle/1773/2586/Heather?sequence=1>, Erişim: 18.05.2022.
- Maizière, T. D., (2014), Migration and Integration: Residence Law and Policy on Migration and Integration in Germany, Federal Ministry of the Interior, Berlin.
- Mamur Işıkcı, Y., (2017), "Türkiye'de Kamu Politikası Olarak 2000 Yılı Sonrası Uluslararası Göç Yönetiminin Analizi", *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (13), ss. 25-47.
- Marfleet, P., (2006), Refugees in a Global Era, Palgrave Macmillan, New York.
- Markus, A. B., vd., (2009), Australia's Immigration Revolution. Crows Nest, Allen and Unwin.
- Marmara Belediyeler Birliği (MBB), (2015), "Kent Mültecilerine Hizmette Belediyelerin Rolü", Çalıştay Raporu, İstanbul, <http://marmara.gov.tr/UserFiles/Att040,a,c02hments/2017/04/14/28b3e8d5-e08a-4f5a-a310-b3c71b91b23d.pdf>, Erişim: 06.11.2022.

- Martikainen, T., (2010), "Din, Göçmenler ve Entegrasyon", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 38(1), ss. 263-276.
- Martin, L. P., (1991), *Bitmeyen Öykü: Batı Avrupa'ya Türk İşçi Göçü*, Uluslararası Çalışma Bürosu, Ankara.
- Martin, P., (2013), "The Global Challenge of Managing Migration", *Population Bulletin* 68(2), ss. 2-15
- Massey, D. S., (1999), "Why Does Immigration Occur?; A Theoretical Synthesis", *The Handbook of International Migration: The American Experience*, Russell Sage Foundation (eds. Charles Hirschman, Philip Kasinitz and Josh Dewind), Russell Sage Vakfı, New York, ss. 34-52.
- Massey, D. S., (1985), "Ethnic Residential Segregation: A Theoretical Synthesis And Empirical Review", *Sociology and Social Research*, 69(3), ss. 315-350.
- Massey, D. S., vd., (1998) *Worlds in Motion: Understanding International Migration at the End of the Millennium*, Clarendon Press, Oxford.
- Mattheijer, M., (2000), *De Toelating van Vluchtelingen in Nederland en hun Integratie op de Arbeidsmarkt*, Amsterdam Institute for Advanced Labour Studies University of Amsterdam.
- McAndrew, M., Audet, G. and Bakhshaei, M., (2010), "Immigration and Diversity in Quebec's Schools: An Assessment", *Quebec Questions: Quebec Studies for the Twenty-First Century* (eds. Stephen Gervais, Christopher and Jarrett Rudy), Oxford University Press, Oxford, ss. 297-315.
- McCarthy, J. (1998). *Ölüm ve Sürgün*, (çev. Bilge Umar), İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), (2016), *Pictes Projesi*, https://fatihaksemsettin.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/34/10/728367/dosyalar/2019_06/27133515_pictes_projesi_nedir.pdf, Erişim 01.01.2023.
- Meçin, M., (2004), *The Question of Urban İntegration and Forced Migration from East and Southeast Anatolian Regions After 1980: The Case of Mersin*, (Unpublished Master Thesis), School of Social Sciences of Middle East Technical University, Ankara.

- Meissner, D., Meyers, D. W., Papademetriou, D. G. ve Fix, M., (2006), *Immigration and America's Future: A New Chapter*, Migration Policy Institute, Washington.
- Melo, Jaime de., (2015), "Climate Change And The Growing Challenges Of Migration, The Brookings Institution", https://www.brookings.edu/blog/planetpolicy/2015/08/24/climatechangeandthegrowingchallengesofmigration/#.Vdx_Da41eW1.twitter, Erişim: 14.05.2022.
- Mestries, F., (2007), "The French Autumn Riots of 2005 and the Crises of Republican Integration", *Migración y Desarrollo*, ss.117- 133.
- Metin, Ö., (2011), *Atatürk Dönemi Türkiye-Romanya İlişkileri (1923-1938)* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Meyers, E., (2004), *International Immigration Policy: A Theoretical and Comparative Analysis*, Palgrave MacMillan.
- Migration Watch UK., (2014), "Migration watch UK: a Summary History Of Immigration To Britain, https://www.migrationwatchuk.org/pdfs/BP6_1.pdf. Erişim: 17.05.2022.
- Miller H.V. ve Peguero. A., (2018), *Routledge Handbook on Immigration and Crime*, Routledge Press, New York.
- Ministere de Linterieur, (2022), İmmigration, <https://www.interieur.gouv.fr/fr/Le-ministere/Immigration> , Erişim: 18.05.2022.
- Modood, T., (2012), *Post-immigration 'Difference' And Integration: The case of Muslims in Western Europe*, New Paradigms in Public Policy, British Academy, London.
- Mommers, C. ve Velthuis, E., (2010), *Leaving The Netherlands-Twenty Years Of Voluntary Return Policy In The Netherlands (1989-2009)*, IOM.
- Monkachi, N., (2003), "Sınırdaki İki Örnekten Hareketle Göç(ler) Sosyolojisini Yeniden Düşünmek: Kazablanka'daki Fransızlar ve Paris'teki Amerikalılar", *Toplumbilim Dergisi: Göç Özel Sayısı*, 1(17), ss. 57-72.
- Muchowiecka, L., (2013), "The end of Multiculturalism? Immigration and Integration in Germany and the United Kingdom, *Inquiries Journal*, 5(06).

- Mumford, L., (2007), Tarih Boyunca Kent Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği, (çev: Gürol Koca ve Tamer Tosun), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Murphy-Lejeune, E., (2001), Student Mobility and Narrative in Europe: The New Strangers, Routledge, London.
- Mutlu, A., (2017), “Türkiye’de Uluslararası Göç Sorunu ve Sivil Toplum Örgütlerinin Durumu”, *Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar* (ed. Çoşkun Taştan ve Ayşe Çolpan Kavuncu), 1. Baskı, Polis Akademisi Yayınları, ss. 159-175, Ankara.
- Mutlu, N.Y., (2005), Lozan’da Mübadele veya Memleketin Türk Nüfusunun Arttırılması, Türkiye Kitabevi, Ankara.
- Mutluer, M., (2003), Uluslararası Göç ve Türkiye, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Muyan, G. K., (2019), “Hollanda Göçmen Entegrasyonu Politikaları: Liberalizmden Neoliberalizme”, *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 9(1), ss. 177-192.
- Muyan, G. K., (2017), “Interactions Between Family Reunification And Integration: Marriages Of Second Generation Turkish Dutch From Turkey”, <http://etd.lib.metu.edu.tr/upload/12620896/index.pdf>, Erişim: 18.05.2022.
- Myers, K., (2001), “The Hidden History of Refugee Schooling in Britain: The Case Of The Belgians 1914–18”, *History of Education*, 30(2), ss. 153-162.
- Nabi, Y., (1936), Balkanlar ve Türklük, Ulus Basımevi, Ankara.
- Naskali, E.G., (2001), Bağımsız Kırgızistan Dügümler ve Çözümler, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Navruz, M., (2015), *Bütünleşme ve ayrışma ikileminde kent mültecileri: Konya’da Suriyeli mülteciler* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- NetherlanNZ F, (2014), Home Abroad a Profile of the Dutch Diaspora in New Zealand, Embassy of the Kingdom of the Netherlands Wellington.
- Nieguth, T., (1999), “Beyond Dichotomy: Concepts of The Nation And The Distribution Of Membership”, *Nations And Nationalism*, 5(2), ss. 155-173.
- Okeowo, D., (2013), “Examining the Link: Climate Change, Environmental Degradation and Migration”, *Environmental Law Review*, 15(4), ss. 273–289.

- Okur, A., (2013), İlk Okuma ve Yazma Öğretimi. Türkçe Öğretimi, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Okutan, M. Ç., (2009), Tek Parti Döneminde Azınlık Politikaları, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- O’Leary, A. O. (2014). Undocumented Immigrants of The United States: An Encyclopedia of Their Experience Vol.1, Greenwood Publishing, California.
- Oran, B., (2002), Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Orhonlu, C., (1976), Yunanistan Türkleri, Türk Dünyası El Kitabı, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara.
- Orrenius, P., (2004), “Immigrant Assimilation: Is The U.S. Still a Melting Pot?”, *Southwest Economy*, 1 (3), ss. 1-5.
- ORSAM, (2014), “Suriye’ye Komşu Ülkelerde Suriye’li Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler”, http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2014424_orsam%20rapor%20189tur.pdf, Erişim 14.07.2022.
- Ozankaya, Ö., (1984), Toplum Bilim Terimleri Sözlüğü, Savaş Yayınları, Ankara.
- Ökmen, M., (2005), “Küreselleşme Sürecinde Yerelleşme Eğilimleri ve Yerel Yönetimler”, *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-I*, (Ed. Hüseyin Özgür ve Muhammed Kösecik), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Ökmen, M., vd., (2004) Kamu Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar ve Bir Yönetişim Faktörü Olarak Yerel Yönetimler. Kuramdan Uygulamaya Kamu Yönetimi, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Öksüz, H., (2000), “Türk-Rum Nüfus Mübadelesinin Sebep ve Bazı İstisnaları”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 48 (16). Ss. 753-769.
- Önder, B., (2017), “Halkla İlişkiler ve Göçmen Sorunu: Ticari Kurumların Göçmenlere Dönük Halkla İlişkiler Faaliyetleri” *Ulakbilge*, 5(14), ss. 1227-1245.
- Öner, S., (2017), “Avrupa’da Mülteci Krizi ve Aşırı Sağın Yükselişi: Avusturya Özgürlük Partisi, Almanya için Alternatif Partisi ve PEGIDA Hareketi Örnekleri”, *Türkiye-AB İlişkilerinde Yeni Bir Konu: Mülteci Sorunu ve*

- Türkiye-AB İşbirliği* (ed. Elif Yaprak Gülcan), İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul, ss. 185-210.
- Özbay, F., (2001), *Nüfus ve Kalkınma: Göç, Eğitim, Demokrasi, Yaşam Kalitesi*, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Yayını, Ankara.
- Özbirdir, K., (1986), *Bulgar Yönetimi Gerçeği Gizleyemez*, Son Havadis Yayınları, İstanbul.
- Özcan, F., (2006), *Kahramanmaraş Gecekondu Önleme Bölgelerinde Hane Halkının Sosyo-Ekonomik, Sosyo-Kültürel ve Siyasal Yapısı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Özçürümez, S. ve İçduygu, A., (2020), *Zorunlu Göç Deneyimi ve Toplumsal Bütünleşme: Kavramlar, Modeller ve Uygulamalar ile Türkiye*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Özçürümez, S. ve Türkay, Ş., (2011), *Türkiye’de İltica Politikası, Aktörleri ve Çalışmaları: Bir “Epistemolojik Topluluk” Oluşurken*, İltica, Uluslararası Göç Ve Vatansızlık, Kuram, Gözlem ve Politika, Anıl Reklam Yayıncılık, Ankara.
- Özensel, E., (2013), “Doğu Toplumlarında ve Türkiye’de Birlikte Yaşama Arayışı: Çokkültürlülük Mü? Yoksa Yeni Bir Model Mi?”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8 (3), ss. 1-17
- Özer, İ., (2004), *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*, Ekin Kitabevi, Ankara.
- Özgen, A. Ö., (2010), *Avrupa Birliği Göçmenlik Politikaları: Tarihsel Geçmiş Ve Mevcut Durum* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Özservet Ç. Y., (2016) “Uluslararası Göç, Yerel Yönetimler ve Toplumsal Uyum, *İller ve Belediyeler Dergisi*, 8 (13), ss. 48-55.
- Özservet, Y., (2015), “Göçmen Çocukların Şehre Uyumu ve Eğitim Politikası”, *Uluslararası Göç ve Mülteci Uyumu Sorununda Kamu Yönetiminin Rolü* (Ed. Yakup Bulut), Umuttepe Yayınları, Kocaeli, ss. 93-111.
- Öztan, E., (2016), “Göçmenlerin Entegrasyonunda Değişen Modeller: ‘Çokkültürlü Cennetten Çokkültürlü Dramaya’ Hollanda ve Göçmenleri”,

- Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar*, (ed. Suna Gülfer Ihlamur Öner ve N. Aslı Şirin Öner), İletişim Yayıncılık, İstanbul.
- Palidda, S. ve Dal Lago, A., (2002), “L’immigration et la politique d’immigration en Italie”, *Les Nouvelles Migrations Un Enjeu Européen* (eds. Bribossa Emmanuelle ve Rea Andrea), Complexe, Brüksel.
- Pantoja, A., (2006), “Against the Tide? Core American Values and Attitudes Toward US Immigration Policy In The Mid-1990s”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 32(3), ss. 515-531.
- Pazarlıoğlu, M. V. (2007), “İzmir Örneğinde İç Göçün Ekonometrik Analizi: Yönetim ve Ekonomi”, *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F.*, 14 (1), ss.121-135.
- Penninx, R., (2009), “Decentralising Integration Policies: Managing Migration In Cities, Regions And Localities”, Paper, [http://www.integratingcities2012.eu/documents/\(2009%20-%20Penninx\)%20Decentralising%20integration%20policies.pdf](http://www.integratingcities2012.eu/documents/(2009%20-%20Penninx)%20Decentralising%20integration%20policies.pdf) , Erişim: 16.05.2022.
- Penninx, R. ve Garcés-Mascareñas, B., (2016), The Concept of Integration as an Analytical Tool and as a Policy Concept, *Rinus Penninx and Blanca Garcés-Mascareñas*, ss. 11-29.
- Perşembe, E., (2009), “Almanya’da Çokkültürlü Yapının Ayırıştırılan Unsuru Olarak Müslümanlar ve Entegrasyon Deneyimleri”, *Milel ve Nihal İnanç Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi*, 6 (2), ss. 233-263
- Petersen, W. (1978), “International Migration”, *Annual Review of Sociology*, ss.533-575.
- Petrovic, M., (2015), Mentoring Practices in Europe and North America: Strategies For Improving Immigrants' Employment Outcomes, King Baudouin Foundation.
- Pison, G., (2010), “The Number and Proportion of Immigrants in the Population: International Comparison, Population and Societies”, *Institut National D’études Démographiques*, 1 (472), ss. 1-4.
- Polat, Y. A., ve Yılmaz, A., (2021), “Türkiye’deki Suriyelilerin Kente Uyumu: Elazığ Örneği”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(2), ss. 953-976.

- Purkis, S. ve Güngör, F. (2015), "İtalya, Milano'da Yaşayan Türkiyelilerin Göçmenlik Deneyimleri", *İ.. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (53), ss. 1-29.
- Pusch, B., (2012), 89 Göçü: Bulgaristan'da 1984- 89 Azınlık Politikaları ve Türkiye'ye Zorunlu Göç, Yıldız teknik niversitesi Balkan ve Karadeniz Araştırma Merkezi, İstanbul.
- Pustu, Y., (2005), "Yerel Yönetimler ve Demokrasi", *Sayıştay Dergisi*, 1(57), ss. 121-134.
- Rath, J., Penninx, R., Groenendijk, K. ve Meyer, A., (1999), "The Politics of Recognizing Religious Diversity in Europe, Social Reactions to the Institutionalization of Islam in the Netherlands, Belgium and Great Britain, The Netherlands" *Journal of Social Sciences*, 35 (1), ss. 53-68.
- Reyneri, E., (2007), Immigration in Italy: Trends and Perspectives, IOM.
- Rienzo, C. and Vargas-Silva, C., (2020), Migrants in the UK: An Overview. Migration Observatory Briefing, University of Oxford, Oxford.
- Rijkschroeff, R., Ten Dam, G., vd., (2005). Educational Policies On Migrants And Minorities In The Netherlands: Success or Failure?, *Journal Of Education Policy*, 20(4), ss. 417-435.
- Roach, N., vd., (1999) Australian Multiculturalism for A New Century: Towards Inclusiveness. Australia: A Report by National Advisory Council.
- Roberts, L. W. ve Clifton, R. A., (1990), "Multiculturalism in Canada: a Sociological Perspective", *Race and Ethnic Relations in Canada*, (eds. Peter S.Li), Oxford University Press, Oxford.
- Rodriguez, C., (2017), "Enforcement, Integration, and the Future of Immigration Federalism", *Journal on Migration and Human Security*, 5 (2), ss. 509-540.
- Rosenberg, C. D., (2006), Policing Paris: The Origins of Modern Immigration Control Between the Wars, Cornell University Press, Ithaca.
- Rutter, J., (2015), Moving up and Getting on: Migration, Integration And Social Cohesion In The UK, Policy Press.
- Safi, M., (2014), Shifting Focus: Policies to Support the Labor Market Integration of New Immigrants in France, Migration Policy Institute and International Labor Office, Washington.

- Sağlam, S., (2006), “Türkiye’de İç Göç Olgusu Ve Kentleşme,” *Hacettepe üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, 5 (1), ss. 33-44.
- Saran, U., (2004), *Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma*, Atlas Yayıncılık, Ankara.
- Sardinha, J., (2011), “Portuguese Canadian Emigrant Descendents In Multicultural Canada: Ambiguous Identity In A Sure-Footed Nation Or Cultural Awareness In An Uncertain Country?”, *Journal of International Migration and Integration*, 12(4), ss. 371-389.
- Sarınay, Y., (1990), “Batı Trakya Türkleri”, *Kök Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 2 (1).
- Schain M. A., (2008), *The Politics of Immigration and Multiculturalism in France and the United States: A Comparative Study*, Palgrave, New York,.
- Schnapper, D., (2008), “Les Enjeux Démocratiques De La Statistique Ethnique”, *Revue Française De Sociologie*, 49(1), ss. 133-140.
- Schnapper, D., (2005), *Sosyoloji Düşüncesinin Özünde Öteki İle İlişki*, (çev. Ayşegül Sönmezay), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Schnell, I., Diab, A. ve Benenson, I., (2015), “A Global Index for Measuring Socio-spatial Segregation Versus İntegration. Applied Geography”, https://m.tau.ac.il/~bennya/publications/AG_A%20global%20index%20for%20measu ring%20socio- spatial%20segregation.pdf, Erişim 10.10.2022.
- Scholten, P., (2011), *Framing Immigrant Integration Dutch Research-Policy Dialogues in Comparative Perspective*, Amsterdam University Press, Amsterdam.
- Scholten, P. ve Holzacker, R. (2009). *Bonding, Bridging And Ethnic Minorities In The Netherlands: Changing Discourses In A Changing Nation, Nations and Nationalism*, 15(1), 81-100.
- Scholten, P., Baggerman, F., vd., (2017), *Policy Innovation in Refugee Integration*, Dutch Department of Social Affairs and Employment, Erasmus Migration Diversity Institute, Rotterdam.
- Sengstock, M. C. (2009). *Voices of Diversity: Multi-Culturalism in America*, Springer Science and Business Media, Detroit.

- Sevinç, İ., (1999), *Hollanda'daki Türk Çocuklarının Eğitim Sorunları ve Yoğunlaşma Okulları* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Seyhan Belediyesi, (2022), SEYMER, <https://seyhan.bel.tr/mudurluk.php?id=88>, Erişim 11.12.2022.
- Sezer, Özcan, ve Bayram, Tuğçe, (2017), “Mülteci Politikaları ve Mültecilere Sunulan Kamu hizmetlerinde Yerel Yönetimlerin Rolü”, *Göç ve Yerel Yönetimler, Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu*, Elazığ, 28-30 Eylül 2017, ss. 1002-1019.
- Sezgin A. A. ve Yolcu T., (2016), “Göç ile Gelen Uluslararası Öğrencilerin Sosyal Uyum ve Topluma Kabul Süreci”, *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi Humanitas*, 4(7), ss. 417-436.
- Sezik, M. ve Ağır, O., (2016), “Türkiye'nin Kamu Yönetimini Değiştiren Faktörler: Batılılaşma ve Küreselleşme”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 49 (1), ss. 225-240.
- Shannon, F. A., (2015), “Multiculturalism in Canada: The Controversy of Ethnic and Plural Diversity”, *Studies in Humanities and Communication*, 1(19), ss. 1-42.
- Sikander, T., (2015), “A Theoretical Framework of Local Government, International Journal of Humanities and Social Science”, 6(1), ss. 171-176.
- Silverman, M., (2003), *Deconstructing the Nation: Immigration, Racism and Citizenship in Modern France*, Taylor and Francis, London.
- Sirkeci, İbrahim, (2006), “Küresel Kontrol Çabalarına Karşı Bireysel Aşma Çabaları: Türkiye ve Irak Örneklerinde Uluslararası Göçün Evrimi”, *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirileri, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı Yayınları*, İstanbul, 8-11 Aralık 2005.
- Sirkeci, İ., (2005), *Irak'tan Türkmen Göçleri ve Göç Eğilimleri*, Özdoğan Matbaa Yayın, Global Strateji Enstitüsü, Ankara.
- Sirkeci, İ. ve Göktuna Yaylacı, F., (2019), “Küresel Hareketlilik Çağında Göç Kuramları ve Temel Kavramlar”, *Kuramsal ve Uygulama Boyutları ile Türkiye'de Sığınmacı, Mülteci ve Göçmenlerle Sosyal Hizmetler* (Der. Filiz Göktuna Yaylacı), Türkçe Seri by Transnational Press London, Londra, ss.15-39.

- Skeldon, R., (1997), *Migration and Development: A Global Perspective*, Longman Limited.
- Snyder, L.D., (2006), *The New "Integration" Tests and Materials in the Netherlands, Germany, Baden-Wurttemberg, and the United Kingdom: The Muslim Other and The Change from Multiculturalism to Assimilation* (Unpublished Master Thesis), School of Social Sciences of Bosphorus University, İstanbul.
- Sollors, W., (2004), "Good-bye, Germany!". *Transit*, 1(1), ss. 1-14.
- Somerville, W., (2007), *Immigration Under New Labour*, Policy Press, Bristol.
- Soysal, İ., (1983), *Tarihçileri ve Açıklamaları ile Birlikte: Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları (1920-1945)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Cilt 1, Ankara.
- Spencer, I. R., (1997), *British Immigration Policy since 1939, The Making of Multi-Racial Britain*, Routledge
- Spencer, S., (2020), "Cities Breaking the Mould? Municipal Inclusion of Irregular Migrants in Europe", *Migrants with Irregular Status In Europe: Evolving Conceptual And Policy Challenges* (eds. Sarah Spencer ve Anna Triandafyllidou), s.187-205, Almanya.
- Spiecker, B. ve Steutel, J., (2001), "Multiculturalism, Pillarization and Liberal Civic Education in the Netherlands", *International Journal of Educational Research*, 35(3), ss. 293-304.
- Strang, A. ve Ager, A., (2010), "Refugee Integration: Emerging Trends and Remaining Agendas", *Journal of Refugee Studies*, 23(4), ss. 589-607.
- Stubbs, P., (1996), "Creative Negotiations: Concepts and Practice of Integration of Refugees, Displaced People and Local Communities in Croatia", *War, Exile, Everyday Life Paper presented to International Conference*, Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb, March 30-April 2, 1995.
- Suro, R., (2015), "California Dreaming: The New Dynamism in Immigration Federalism and Opportunities for Inclusion on a Variegated Landscape", *Journal on Migration and Human Security*, 3(1), ss. 1-25.
- Sussmuth, R., (2009), *The Future of Migration and Integration Policy in Germany*, Migration Policy Institute, Washington.

- Süleymanov, A., (2016), “Sultanbeyli İlçesindeki Suriyelilerin Yaşam Deneyimleri”, Suriyeli Mülteci Çocuklarla El Ele Projesi Sonuç Raporu, İstanbul, ss. 1-51.
- Şahin, Ali ve Söylemez, Adnan, (2017), “Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planlarında Göçle Gelenler/Mülteciler”, *Göç ve Yerel Yönetimler, Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu*, Elazığ, 28-30 Eylül 2017, ss. 963-972
- Şahin, B., (2010), “Almanya’daki Türk Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonunun Kuşaklar Arası Karşılaştırması: Kültürleşme”, *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 55(1), ss. 103-134.
- Şahin, C., (2001), “Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme”, *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), ss. 57-67.
- Şahin, K., (2008), *Aydın Örneğinden Hareketle Göç ve Kentle Bütünleşme: Kemer ve Osman Yozgatlı Mahalleleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Şahin, L. ve Şen, A., (2021), “Uluslararası İşgücü Göçlerinin Ekonomik Etkileri: İşsizlik, Vergi Gelirleri, Verimlilik”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 19 (40), ss. 375-394.
- Şan, M. K. ve Haşlak, İ., (2012), “Asimilasyon ile Çokkültürlülük Arasında Amerikan Ana Akımını Yeniden Düşünmek”, *Akademik İncelemeler Dergisi* 7 (1), ss. 29-54.
- Şeker, B. D. ve Boysan, M., (2003), “İranlı Geçici Sığınmacıların Kültürleşme Tercihlerinin Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (1), ss. 18-39.
- Şeker, B. D., vd., (2015), *Göç ve Uyum*, Transnational Press, London
- Şen, L. M. ve Eken, M., (2007), *Belediyelerde İnsan Kaynakları Yönetimi. Kamu Yönetimi Yazıları*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Şengül, R., (2012). “Fransa’da yerinden yönetim politikalarının belediye yönetimine etkileri”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(20), ss.31-44.

- Şenyapılı, T. (1982). Ankara Gecekondularının Ekonomik Profili (Kentsel Bütünleşme), Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı Yayını, Ankara.
- Şimşek, D., (2017), Göç Politikaları ve “İnsan Güvenliği”: Türkiye’deki Suriyeliler Örneği, *Toplum ve Bilim*, 140 (1), ss. 11-26.
- Şimşek, D. ve Çorakbatır, M., (2016), Challenges and Opportunities of Refugee Integration in Turkey, İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi, Ankara.
- Şimşir, B., (2009), Bulgaristan Türkleri, 2. Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Şimşir, B., (1987), Bulgaristan Türkleri ve Göç Sorunu, Bulgaristan’da Türk Varlığı, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- T.C. Melburn Başkonsolosluğu, (2022), Avustralya’ya Göçmen Olarak Gelmek İsteyenlerde Aranılan Nitelikler ve Başvuru Konusu Elbürn Melburn Çalışma ve Sosyal Güvenlik Ateşeliği Tarafından Hazırlanan Açıklama, <http://melburn.bk.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/121499#:~:text=Niteli%20G%C3%B6%C3%A7menlik,s%C3%BCre%20sonunda%20daimi%20Oikamete%20d%C3%B6n%C3%BCC%C5%9Febilmektedir>, Erişim 10.10.2022.
- Taft, R., (1966), From Stranger to Citizen, Tavistock Publications, London.
- Tajfel, H., (1982), “Social Psychology of Intergroup Relations”, *Annual Review of Psychology*, 33(1), ss. 1-39.
- Tamer, M. ve Birvural, A., (2017), “Mültecilerin Uyum Sürecinde Yerel Yönetimler Ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü”, *Stratejik Araştırmalar Merkezi*, 9(35), ss. 21-27.
- Tankut, G., (1982), Kentsel Bütünleşme Semineri Genel Değerlendirmesi, Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı, Ankara.
- Tapinos G., (1975), L’Immigration Etranger en France: 1946-1973, Presses Universitaires de France, Paris.
- Tavan, G., (2005), “Long, slow death of White Australia”, *Sydney Papers*, 17(3-4), ss. 135-139.
- TBMM Göç ve Uyum Raporu, (2018), “İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu”, Göç ve Uyum Raporu, Ankara.
- Tekeli, İ., (2010), Göç ve Ötesi, Tarih vakfı Yayınları, İstanbul.
- Tekin, S., (2020), “Küresel Göç Krizi ve Kurumsal Şiddet: ABD-Meksika Sınırı Örneği”, *TİHEK Akademik Dergi*. 4(5), ss. 307-323.

- Thomas, R., (2005), "Biometrics, International Migrants and Human Rights", *European Journal of Migration and Law*, 1(7), ss. 377-411.
- Thranhardt, D., (2004), "Integration as an Integral Part of the European Societal Model. Managing Integration The European Unions Responsibilities Towards Immigrants", *Migration Policy Institute*, ss. 111-116.
- Gans, J., (2012), *Debates on US Immigration*, Sage Publications, Washington.
- Toaldo, M., (2015), "Migrations Through and From Libya: a Mediterranean Challenge", <https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep09850.9>, Erişim: 16.06.2022
- Toksöz, G., (2006), *Uluslararası Emek Göçü*, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Tolley, E., (2011), *Multiculturalism Policy Index: Immigrant Minority Policies*, School of Policy Studies, Queen's University, Kinston.
- Top, N., (1999), *Belediye Hizmet Yeterliliği: Adapazarı Belediyesi Örneği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Tuncer, A., (2012), "Federal Almanya'nın Avrupa Birliği Bölgesel Politikalarının Oluşumundaki Etkisi", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(1), ss. 793-815.
- Turan, K., (1997), *Almanya'da Türk Olmak*, TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara.
- Türk, G.D., (2016), "Türkiye'de Suriyeli Mültecilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetlerine İlişkin Bir değerlendirme", *Marmara İletişim Dergisi*, 1(25), ss. 145-157.
- Türk Dil Kurumu (TDK), (2021), Göç, <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim: 10.04.2021.
- Türker, D. ve Yıldız, A. (2015), "Göçmenlerde Sosyo-Psikolojik Entegrasyon Analizi", *Göç ve Uyum*, (ed. B. Dilara Şeker, İbrahim Sirkeci ve M. Murat Yüceşahin), Translational Press London, UK.
- Türkeş, M., (2012), *89 Göçü: Bulgaristan'da 1984-89 Azınlık Politikaları ve Türkiye'ye Zorunlu Göç*, Yıldız Teknik Üniversitesi, Balkan ve Karadeniz Araştırma Merkez, İstanbul.
- UK Border Agency, (2010), "Annual Report and Accounts: 2009-2010", <http://www.ukba.homeoffice.gov.uk/sitecontent/documents/aboutus/annual-reports-accounts/annualreport-09-10?view=Binary>, Erişim: 14.05.2022.

- Ulusoy, A. ve Akdemir, T., (2013), Mahalli İdareler, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- UNDP, (2018), “Regional, Refugee, Resilience Plan,2017-2018, Strengthening Municipal Resilience in Response to The Impact of the Syria Crisis in Turkey”,
http://www.tr.undp.org/content/turkey/en/home/library/syria_programme/turkiye-boelgesel-muelteci-vedayankllk-plan--3rp--kapsamnda-ka.html,
Erişim: 18.05.2022.
- UNHCR, (2016), “Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler Sık Sorulan Sorular”,
http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/s%C4%B1k_sorulan_sorular.pdf, Erişim: 18.05.2022.
- UNHCR, (2022), Zorla Yerinden Edilen İnsan Sayısı 2017’de 68 Milyonu Aştı, Mülteciler için Küresel Bir Anlaşmanın Sağlanması Kritik Önemde,
<https://www.unhcr.org/tr/19707-zorla-yerinden-edilen-insan-sayisi-2017de-68-milyonu-asti-multeciler-icin-kuresel-bir-anlasmanin-saglanmasi-kritik-onemde.html>, Erişim 02.03.2022.
- UNHCR, (2018), “Regional, Refugee, Resilience Plan,2017- 2018,Strengthening Municipal Resilience in Response To The Impact of the Syria Crisis in Turkey”,
http://www.tr.undp.org/content/turkey/en/home/library/syria_programme/turkiye-boelgesel-muelteci-vedayankllk-plan--3rp--kapsamnda-ka.html,
Erişim 01.05.2019.
- UNHCR, (2013), “A New Beginning Refugee Integration in Europe”,
www.unhcr.org/52403d389.pdf, Erişim 01.05.2021
- United Nations 6.Assessment Report (IPPC), (2021), Global Warming ‘Arguably’ Man-Made at Unprecedented Rate: IPCC, <https://turkiye.un.org/en/139350-global-warming-unequivocally-human-driven-unprecedented-rate-ipcc>,
Erişim: 27.07.2022.
- United States Department of Homeland Security (USDHS), (2007), “Office of Immigration Statistics”,
https://interactive.unwomen.org/multimedia/explainer/migration/en/index.html?gclid=EAIaIQobChMI26qZ97To_AIVto9oCR1C3A7xEAAAYASAAEgI4x_D_BwE, Erişim: 23.08.2021.

- Unutulmaz K.O., (2012), Gündemdeki Kavram: Göçmen Uyumu-Avrupa'daki Gelişimi ve Britanya Örneği. Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar, İletişim Yayınevi, İstanbul.
- Ülküsal, M., (1976), Romanya Türkleri: Türk Dünyası El Kitabı, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara.
- Valenta, M. ve Bunar, N., (2010), “State Assisted Integration: Refugee Integration Policies in Scandinavian Welfare States: The Swedish And Norwegian Experience”, *Journal of Refugee Studies*, 23(4), ss. 464-483.
- Valk, D. V. I., (2017), “2016 Avrupa İslamofobi Raporu: Hollanda’da İslamofobi”, Seta Analiz”, <https://setav.org/assets/uploads/2017/04/AnalizHollanda.pdf>, Erişim: 18.05.2022.
- Van Oudenhoven, J. P., Prins, K. S. vd., (1998), “Attitudes of Minority And Majority Members Towards Adaptation Of Immigrants”, *European Journal Of Social Psychology*, 28(6), ss. 995-1013.
- Vardarlı, B., Khatib, A., vd., (2019), “Türkiye ve Almanya'daki Suriyeli Sığınmacılara Sunulan Haklar Ve Yaşanan Sorunlar”, *Electronic Journal of Social Sciences* 18(70), ss. 654-673.
- Vasta, E., (2007), “From Ethnic Minorities to Ethnic Majority Policy: Multiculturalism and The Shift To Assimilationism In The Netherlands”, *Ethnic And Racial Studies*, 30(5), ss. 713-740.
- Vatandaş, C., (2002), Küreselleşme Sürecinde Toplumsal Kimlikler ve Çok Kültürlülük, Değişim Yayınları, İstanbul.
- Vatandaş, C., (2001), “Çokkültürlü Yapıda Ulusal/Etnik Kimlikler (Kanada Örneği)”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (2), ss. 101-115.
- Veikou, M., ve Triandafyllidou, A. (2001), “Immigration Policy and its Implementation in Italy: A Report on the State of the Art”, Mariangela Veikou and Anna Triandafyllidou European University Institute, Mediterranean Migration Observatory. Recuperado de.
- Walzer, M. (1998), Hoşgörü Üzerine, (çev. Abdullah Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

- Wardhaugh, R., (1983), *Language and Nationhood: The Canadian Experience*, New Star Books, Vancouver.
- Weisberger, B.A., (2000), *America Afire: Jefferson, Adams, and the Revolutionary Election of 1800*, William Morrow, New York.
- Wihl de Wenden, C., (2007), "Immigration Policies in the European Union: The Case of France", *Foreign Policy in Dialogue-National Perspectives on EU Immigration Policy*, 8(22), ss. 33-42.
- Winslow, A. M., (2016), "Shifting Immigration Policies in Response to the Syrian Refugee Crisis Across the European Union: A Case Analysis of Germany, Hungary and Lithuania", *Claremont-UC Undergraduate Research Conference on the European Union*, 1(9), ss. 101-113.
- Winter, E., (2007), "Bridging Unequal Relations, Ethnic Diversity and the Dream of Unified Nationhood: Multiculturalism in Canada", *Zeitschrift für Kanada-Studien*, 27(1), ss. 38-57.
- Wolff, J. S., (2018), *Hamburg, Germany A Preliminary Case Study of Refugees in Towns*, Feinstein International Center at Tufts University, Medford.
- Wong, L. ve Guo, S., (2015), "Revisiting Multiculturalism in Canada: An Introduction" *In Revisiting Multiculturalism in Canada: Theories, Policies and Debates*, (eds. Shibao Guo and Lloyd Wong), Sense Publishers, Rotterdam, ss. 1-14.
- Woods, A. ve Kayalı, N., (2017), *Suriyeli Topluluklarla Etkileşim: İstanbul'daki Yerel Yönetimlerin Rolü*, İstanbul Politikalar Merkezi (IPC), İstanbul.
- World Economic Forumu Reports (WEF), (2017), "We Need to Get Better at Integrating Migrants into Our Cities", <https://www.weforum.org/agenda/2017/10/we-need-to-get-better-at-integrating-migrants-into-our-cities-here-s-how/>, Erişim: 22.05.2022.
- Wray, H., (2006), "The Aliens Act 1905 and the Immigration Dilemma", *Journal of Law and Society*, 33(2), ss. 302-323.
- Wright, R. (2009). "The Integration of Refugees: Towards a Fresh Approach", Undergraduate dissertation", http://www.rapar.org.uk/uploads/4/6/8/7/4687542/2009_undergraduate_dissertati_on_the_integration_of_refugees.pdf, Erişim: 18.05.2022.

- Yağmur, K., (2010), “Batı Avrupa’ da Uygulanan Dil Politikaları Kapsamında Türkçe Öğretiminin Değerlendirilmesi”, *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 55(1), ss 221-242.
- Yalçın, C., (2004), Göç Sosyolojisi, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Yalçın, Ö., (2020), Türkiye’de Suriyeli Göçü ve Belediye Deneyimleri: Kitlesel Göçler, Yerel Yanıtlar, Yerel Yönetişim ve Göç Dizisi-10, RESLOG, ss.27-36.
- Yalçınkaya, M.H., ve Dülger, S., (2017), “Küreselleşmenin Beyin Göçü Üzerindeki Etkisi: Türkiye”. *Journal Of Social And Humanities Sciences Research*, 4(14), ss. 1646-1654.
- Yanık, C., (2012), “Avustralya ve Yeni Zelanda’da Çokkültürlülüğün Değişen Yüzü, Kaygı”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 1(19), ss. 193-206.
- Yaprak, Ş., (2013), “Uluslararası Emek Göçü Bağlamında Almanya’ya Türk İşgücü Göçü ve Sosyo-Ekonomik Etkileri”, *In International Conference on Eurasian Economies*, ss. 862-870.
- Yardım, M., (2017), “Göç ve Entegrasyon Politikaları Işığında Fransa’da Toplumsal Kabul”, *Göç Araştırmaları Dergisi*, 3(2), ss. 100-136.
- Yavuz, S., (2013), “Göç, Entegrasyon ve Din: Avrupa’da Yaşayan Türkler Bağlamında Bir Değerlendirme”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (26), ss. 610-624.
- Yaylı, H. ve Ökde, F., (2019), “Türkiye’de Kentsel Yaşam Kalitesi ile Uluslararası Göç İlişkisi”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(43), ss. 299-320.
- Yıldırım, S., İslamoğlu, E. ve İyem, C., (2017), “Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma”, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(35), ss. 107-126.
- Yıldırım, Uğur, (2010), “Şırnak’ta Göç ve Kentsel Bütünleşme”, *Uluslararası Şırnak ve Çevresi Sempozyumu*, Şırnak, 14-16 Mayıs 2010, ss.193-221.
- Yıldırım, S. G., (2020), *Suriyeli kent mültecilerinin sosyal kültürel ve ekonomik entegrasyonu (Küçükçekmece ilçesi örneği)* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

- Yıldız, A., (2017), “Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık”, *Göç Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), ss. 36-67.
- Yıldız, İ., (2018), Türkiye’ye Uluslararası Göçler ve Türkiye’nin Göç Politikası, Kırmızı Çatı Yayınları, Ankara.
- Yıldız, İ., ve Çakır Sümer, G., (2020), “Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Komşuluk İlişkileri: Gaziantep Kenti Örneği”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(1), ss. 241-252.
- Yıldız, S. ve Çakırer Özservet, Y., (2016), “Türkiye Göç Politikalarının Entegrasyon ve Yerel Yönetimler Açısından İncelenmesi”, *Ortadoğu’daki Çatışmalar Bağlamındaki Göç Sorunu* (Ed. H. Mustafa Paksoy, vd.), Efil Yayınevi, Ankara, ss. 121-137.
- Yılmaz, Halim, (2006), “Türkiye’ de Mülteci Hukuku ve Uygulaması: Sorunlar ve Çözüm Önerisi”, *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirileri, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı Yayınları*, İstanbul, 8-11 Aralık 2005.
- Yılmaz, M., (2019), *Göçmenlerin Kettle Bütünleşmesi: Bursa- Bulgaristan Göçmenleri Örneği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Yılmaz, E. ve Çitçi, S., (2011), “Kentlerin Ortaya Çıkışı ve Sosyo-Politik Açısından Türkiye’de Kentleşme Dönemleri”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), ss. 252-267.
- Yücelden, Ş., (1976), Yugoslavya Türkleri: Türk Dünyası El Kitabı, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara.
- Yusuf, Sayit, (2006), “Türkiye’ye Yönelik Soydaş Göçü ve Sonuçları,” *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirileri, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı Yayınları*, İstanbul, 8-11 Aralık 2005.
- Yuzyk, P., (1965), “Canada: A Multicultural Nation”, *Canadian Slavonic Papers*, 7(1), ss. 23-31.
- Yüceşahin, M.M. ve Özgür, E.M., (2006), “Türkiye Kentlerinin Kentleşme Düzeylerinin Demografik, Ekonomik ve Sosyal Değişkenlerle Belirlenmesi”, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 6 (2), ss. 115 – 139.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK), (2020), “Artık Küresel Yükseköğretim Alanında Türkiye’de Bir Güç Olarak Var”,

<https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/hedef-odakli-uluslararasıilasma.aspx> , Erişim: 01.02.2023

Zaim, S., (1960), Son Yugoslav Göçleri Hakkında Rapor, İktisat Fakóltesi Mecmuası, 19 (1-4), Samet Matbaası, İstanbul.

EK-1: Yarı yapılandırılmış Görüşme Soruları

“SURIYELİ SİĞINMACILARIN KENTLE BÜTÜNLEŞMESİNDE BELEDİYELERİN ROLÜ” ARAŞTIRMASI GÖRÜŞME FORMU

Sayın Belediye Yetkilisi,

Bu görüşme formu, İnönü Üniversitesi’nde Kentleşme ve Çevre Sorunları Programında Doktora öğrencisi İbrahim YILDIZ’ın Doç. Dr. Gülizar ÇAKIR SÜMER danışmanlığında incelenen “Suriyeli Sığınmacıların Kentle Bütünleşmesinde Belediyelerin Rolü” konulu doktora tezinde kullanılmak üzere veri toplamak amacıyla oluşturulmuştur. Araştırma kapsamında kişisel bilgileriniz gizli tutulacak ve sunduğunuz bilgilerle elde edilen veriler tezde kullanılacaktır. Araştırmaya yapacağınız katkılardan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

KİŞİSEL BİLGİLER

Görüşülen Belediye:

Belediyedeki Birim:

Görüşülen kişinin Görevi:

Görüşülen kişinin Eğitim durumu:

1. Belediyenizin Suriyelilere yönelik çalışmaları var mıdır? varsa nasıl çalışmalar yapılmaktadır?
.....

2. Belediyenizin Suriyelilerle ilgili çalışmasında özel bir göç birimi var mıdır?
.....

3. Suriyelilere yönelik hizmetler nasıl ve hangi birim tarafından nasıl sunulmaktadır?
.....

4. Belediyenizde Suriyelilere ilişkin veriler bulunmakta mıdır?
.....

5. Merkezi yönetim tarafından Suriyelilere yönelik faaliyetlerinizde bir yönlendirme ya da rehberlik var mıdır?
.....

6. Belediyelerin ulusal göç politikalarının belirlenmesinde rolü var mıdır?
.....

7. Suriyelilerin sunulan hizmetlere ilişkin talepleri var mıdır?
.....

8. Suriyelilere özel çalışmalar var mı? (Varsa bu talepler için neler yapıyorsunuz?)
.....

9. Yerli halk ile Suriyeliler arasında hizmet beklentisi (sunum düzeyi-kalitesi) açısından bir farklılık var mı?
.....

10. Suriyelilerin kentle bütünleşmelerine yönelik çalışmalarınız var mıdır? varsa nelerdir?
.....
11. Suriyelilere yönelik belediye hizmetlerinde bilgilendirici çalışmalar yapılmakta mıdır?
.....
12. Belediyenizin Suriyelilere yönelik mali destekleri bulunmakta mıdır?
.....
13. Belediyenizin Suriyelilere yönelik yürütülen çalışmaların finansman kaynağı nasıl sağlanmaktadır?
.....
14. Belediyenizin Suriyelilere için bütçesinin yüzde kaçını kullanmaktadır?
.....
15. Belediyeniz Suriyelilerin istihdamı için yürüttüğü çalışmalar var mıdır? varsa nelerdir? .....
16. Belediyeniz Suriyelilere yönelik meslek edindirme kursları var mıdır?
.....
17. Suriyelilerin mali kaynaklarını kullanmaları konusunda sunulan rehberlik hizmetleriniz var mıdır? varsa nelerdir?
.....
18. Belediyeniz Suriyelilere yönelik ulusal ve uluslararası projelerde yer alıyor mu?
.....
19. Belediyenizin sosyal uyum ve birlikteliğin artırılmasına yönelik sosyal aktiviteler vb. kültürel faaliyetleri var mıdır?
.....
20. Sosyal ve kültürel bütünleşmenin sağlanması için belediyenizin faaliyetleri var mıdır? (varsa nelerdir?)
.....
21. Belediyeniz sığınmacıların boş zaman etkinliklerine ya da dernekleşme faaliyetlerine katkıları var mıdır?
.....
22. Belediyeniz Suriyelilerle yönelik dil kursları ya da kültürel faaliyetleri var mıdır? (varsa nasıl yürütülmektedir?)
.....
23. Yerel yönetimlerin göç yönetimine yönelik çalışmalarını düzenleyen mevzuatın yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
.....
24. Suriyeli sığınmacıların kente uyumunu kolaylaştıracak mevzuata ilişkin bilgilendirme faaliyetleriniz var mıdır? varsa nelerdir?
.....
25. Belediyenizin sunduğu hizmetlerde, Suriyelilerle yerel halk aynı düzeyde yararlanabilmekte midir?
.....
26. Belediyenizin Suriyelilere hizmet sunumunda karşılaştığı sorunlar var mı?
.....
27. Suriyelilerin belediye hizmetlerinden duydukları memnuniyetle ilgili araştırma (anket vb.) uyguluyor musunuz?
.....

28. Suriyelilerin kent yönetim süreçlerine katılımlarını sağlamak için çalışmalarınız var mıdır? varsa nelerdir?

.....

29. Suriyelilerin kentinize göç etmelerinde belediyelerin sundukları hizmetlerin etkisi var mı? Kentinize gelen Suriyeliler belediyenizin sunduğu hizmetlerden haberdar olarak mı gelmektedir?

.....

30. Suriyelilerle ilgili çalışmalar yürüten diğer ilçe belediyeleri, kamu kurumları ve/veya merkezi hükümetle iş birliği yapıyor musunuz? İş birliği yaptığınız kurumlar hangileridir? Ne şekilde iş birliği yapılmaktadır?

EK-2: Görüşülen Kişiler

Görüşülen Belediye	Görüşülen Birim	Görüşülen Kişinin Görevi	Görüşme Tarihi
Gaziantep Büyükşehir Belediyesi	Göç Yönetimi Şube Müdürlüğü	Şube Müdürü	20.10.2022
Şahinbey Belediyesi	Dış İlişkiler Müdürlüğü	Proje Koordinatörü	20.10.2022
Islahiye Belediyesi	Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü	Kültür ve Sosyal İşler Müdürü	21.10.2022
Hatay Büyükşehir Belediyesi	Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü	Göç Birim Sorumlusu	28.09.2022
Altınözü Belediyesi	Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü	Kültür ve Sosyal İşler Müdürü	29.09.2022
Arsuz Belediyesi	Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü	Kültür ve Sosyal İşler Müdürü	29.09.2022
Hassa Belediyesi	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	Sosyal Yardım İşleri Müdürü	30.09.2022
İskenderun Belediyesi	Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü	Kültür ve Sosyal İşler Müdürü	30.09.2022
Payas Belediyesi	Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü	Kültür ve Sosyal İşler Müdürü	30.09.2022
Reyhanlı Belediyesi	Strateji Geliştirme Müdürlüğü	Strateji Geliştirme Müdürü	28.09.2022
Kilis Belediyesi	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	Sosyal Yardım İşleri Müdürü	21.10.2022
Elbeyli Belediyesi	Yazı İşleri Müdürlüğü	Yazı İşleri Müdürü	21.10.2022
Mardin Büyükşehir Belediyesi	Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı	Sosyal Hizmet Uzmanı	18.11.2022
Artuklu Belediyesi	Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü	Kültür ve Sosyal İşler Müdürü	17.11.2022
Kızıltepe Belediyesi	Yazı İşleri Müdürlüğü	Yazı İşleri Müdürü	18.11.2022
Midyat Belediyesi	Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü	AR-GE Sorumlusu	17.11.2022
Mersin Büyükşehir Belediyesi	Uyum Masası	Sosyal Uyum Merkezi Sorumlusu	13.10.2022
Akdeniz Belediyesi	Sosyal İşler Müdürlüğü	Sosyal İşler Müdürlüğü	13.10.2022
Tarsus Belediyesi	Strateji Geliştirme Müdürlüğü	Hibe Programları Sorumlusu	14.10.2022
Yenişehir Belediyesi	Araştırma Geliştirme Müdürlüğü	Sosyal Hizmet Uzmanı	13.10.2022
Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi	Göç ve Uyum Hizmetleri Daire Başkanlığı	Daire Başkanı	02.11.2022
Birecik Belediyesi	Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü	Kültür ve Sosyal İşler Müdürü	03.11.2022
Ceylanpınar Belediyesi	Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü	Kültür ve Sosyal İşler Müdürü	04.11.2022
Suruç Belediyesi	Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü	Proje Yöneticisi	03.11.2022
Viranşehir Belediyesi	Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü	Sosyal Hizmet Uzmanı	04.11.2022